EDIȚIA SOCIETĂȚII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA ASISTENȚA SOCIETĂȚII S - PETERETGSHIGO FSHSOFSHGO ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE PSIHOLOGII JURNAL, bazat pr N Ya Grotom și A A Abrikosov ANUL XVII Editat de L M Lopatin Cartea a IV-a ( ) -/ - - - SEPTEMBRIE-OCTOMBRIE- MOSCOVA Tip-litografia Parteneriatului I N * Kushnarev și str Pimenovskaya, Seb hom K° Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " CONŢINUT Pagină" Eduard von-Hartmann (γ £ mai) P V Tikhomirova (Sfârșit) ' Politică și cultură S Kotlyarevsky V Libertate și nemurire La aniversarea morții lui Prince S N Trubetskoy 'Kn Evgheni Trubetskoy Unele abateri în psihologia mișcării de eliberare Căsătoria lui M IPaikevici Criza conștiinței juridice moderne P Novgorodtsev h Psihologia drepților noștri V F Chizha Critică și bibliografie I Recenzie de cărți Monumente ale scrierii etiopiene, I "Cercetare Zara-Yakob" Mărturisirea unui liber gânditor abisinian din secolul al XVII-lea Ediția textului și traducerea de B Turaev SPb I Borodina II Pliant bibliografic III Revizuirea revistelor Revue philosophique Zeitschrift für Philosophie und philosophische Kritik Band ( ) V Volkovich și Capital Controversa Câteva observații despre recenzia prof L M Lopatina N Vinogradova Anunturi P Ya Chaadaev Scrisori filozofice Scuzele unui nebun Transl editat de M O Ger- shenzon Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " Eduard von Hartmann (t mai)) Filosofia lui Hartmann, așa cum o numește el însuși, este "filozofia inconștientului " Conceptul de "inconștient", fiind conceptul cu adevărat central al întregului sistem, nu a fost, totuși, creat din nou de Hartmann însuși, ci numai de el a fost folosit pentru prima dată în toată lățimea sa În mod similar, alte concepte călăuzitoare ale filozofiei lui Hartmann, începând cu conceptul de filozofie în sine și sarcinile sale și continuând cu doctrina sursei și metodei cunoașterii filosofice, nu sunt ceva absolut nou și fără precedent, ci sunt adiacente acestui sau altor rezultate ale dezvoltarea filozofică anterioară Astfel, caracterul general al unui sistem este determinat în primul rând de relațiile sale istorice Spunând aceasta, desigur, nu dorim deloc să tăgăduim sau chiar să diminuăm originalitatea filozofiei lui Hartmann, ci doar să afirmăm că, cu toată independența ei, ea nu a fost desprinsă de pământul istoric și a continuat opera marelui său predecesorii Este necesar să subliniem acest lucru, deoarece în ideile actuale despre Hartmann, învățătura lui este adesea descrisă ca un fel de copil născut mort, care nu este interesant pentru nimeni, cu excepția creatorului său; Filosoful nostru este clasat de bunăvoie printre oameni "răspunzând la întrebări pe care nimeni nu le pune " de la contemporanii lor, și deci condamnându-se la izolare spirituală*) "Încercare Phil și Psych " Nr Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" P TIKHOMIROV Hartmann consideră că sarcina filosofiei este explicația realității În această definiție se vede (Feiginger) o anumită pretenție de omnisciență și un ecou al acelei dispoziții mândre cu care, de exemplu, era impregnată filosofia hegeliană Apropierea de Hegel se vede și (Kulpe) în subordonarea filozofilor noștri influenței cererii lui Hegel de sinteze speculative, care trebuie să împace toate vederile ostile În conformitate cu înțelegerea sa asupra sarcinii filosofiei, Hartmann alege și o metodă specială, evitând extremele metodelor dialectice (hegeliene), deductive și inductive Esența acestei metode constă în abordarea explicației realității din două părți deodată: mergând de sus în jos (mod deductiv) și simultan de jos în sus (mod inductiv); Sarcina filozofului este de a lega rezultatele speculative, în ultimele lor fundamente înțelese mistic, cu cele mai înalte rezultate ale științelor inductive Acest

efort este exprimat, deși nu în totalitate, prin epigraful "Filosofia inconștientului": "Rezultate speculative conform metodei științifice naturale inductive ^ Hartmann însuși își descrie metoda mai îndeaproape în introducerea lucrării sale principale "Trebuie admit, spune el, că tot ceea ce filozofii care deduc sistemul lor (fie că metoda este exprimată explicit sau într-o formă ascunsă) au ajuns de fapt la principiile lor în singurul mod care a rămas după inducție, acel salt de caracter mistic, de despre care vorbesc în capitolul B IX;deducția este atunci o încercare de a coborî din rezultatul ei obținut mistic la realitatea de explicat prin intermediul deducțiilor analoge deducției matematice;această analogie nepotrivită cu o știință cu totul diferită, datorită dovezile orbitoare ale rezultatelor obținute în matematică, au avut întotdeauna ceva atractiv pentru mințile sistematice Desigur, pentru acești filozofi, tocmai deducția este cea naturală Biblioteca "Runivers" EDUARD FON-HARTMAN cale, întrucât punctul de plecare dat de acesta este "sus" Dar pe lângă faptul că atât deducția în sine, cât și temeiurile dovezii, omenește, pot fi întotdeauna eronate și, prin urmare, deducția dintre ea și realitatea explicată întotdeauna lasă o prăpastie largă, cel mai rău lucru este că deducția, așa cum știa Aristotel, nu poate dovedi propriile principii, pentru că în cazul cel mai favorabil le garantează doar o posibilitate, dar în niciun caz o anumită probabilitate; prin urmare, datorită ei, principiile, este adevărat, câștigă oarecum în inteligibilitate, dar în niciun caz în puterea de persuasiune, iar a dobândi convingerea în corectitudinea lor rămâne exclusiv prin reproducere mistică, așa cum însăși descoperirea lor a constat în producerea (intuiția) mistică Din ceea ce s-a spus, este clar de ce filosofia deductivă nu a reușit niciodată să umple acel mare abis care o separă de realitatea care trebuie explicată Dimpotrivă, acea parte a filosofiei care a pornit pe calea metodelor inductive și toate științele naturii fără excepție, în sensul cel mai larg al cuvântului, deși au obținut rezultate comparativ prețioase și au oferit teren pentru munca generațiilor următoare, dar totuși, ca raiul de pe pământ, sunt departe de cele mai recente principii și de sistemul general al științei Astfel, un abis se deschide pe ambele părți: inducția nu se potrivește ultimelor principii și sistemului, speculația nu se potrivește explicației realității și posibilității de a comunica și altora această explicație De aici putem concluziona că întregul nu poate fi stăpânit dintr-o parte, ci trebuie abordat obiectul din ambele părți deodată, pentru a examina punctele remarcabile din ambele părți, între care ar fi posibil să se arunce o punte Ca într-un vas cu sulf topit, gândurile se cristalizează deodată de jos și de sus și de îndată ce se întâlnesc mai departe decât toate acele proeminente ale cristalelor superioare și inferioare, ca după aceea cresc împreună - * Biblioteca "Runivers" P TIKHOMIROV toate deodată şi toată masa Am ajuns la momentul prezent până în acel moment al istoriei științei, lucrătorii avansați ai aliniamentului inductiv și deductiv deja se ridică, la fel cum vor auzi cele două orecope din două galerii subterane care se plimbă prin dezbrăcarea lor fiecare centru al nobilului lor camarad În ultima vreme, știința inductivă a făcut progrese atât de uriașe în toate domeniile naturii anorganice și organice, precum și în domeniul spiritului, încât astfel de încercări se găsesc acum pe un teren complet diferit decât, de exemplu, încercările lui Aristotel, Paracelsus, Bacon și Leibniz Pe de altă parte, și depășind cu mult toate perioadele anterioare, perioada strălucitoare de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea a îmbogățit spiritul speculativ atât de mult încât

ambele părți stau din nou una împotriva celeilalte ca egale Dar, desigur, cu aceste succese, lumea și-a lămurit și opoziția diametrală dintre una și cealaltă zonă, care în trecut ocolise mai mult conștiința; și de aici rezultă că fiecare cercetător în prezent trebuie, mai clar decât înainte, să se pronunțe în favoarea uneia dintre cele două direcții Așadar, ceea ce lipsește în primul rând epocii noastre este o astfel de persoană care, cu egală dragoste și devotament, să cuprindă ambele părți, care ar fi capabilă, dacă nu de producție mistică, atunci cel puțin de reproducere și, în același timp, să-și asimileze cu exactitate toate concluziile științei pozitive și toată rigoarea metodei inductive, care, în cele din urmă, și-ar prezenta în mod clar sarcina înaintea ei - prin metoda inductivă, de a combina principiile speculative (minate mistic) cu cele mai înalte rezultate ale științei inductive realizate până acum, pentru a arunca astfel o punte accesibilă tuturor principiilor și a construi aceste convingeri până acum pur și simplu subiective la gradul de adevăr obiectiv Având în vedere această mare și destul de modernă sarcină, am ales Biblioteca "Runivers" EDUARD FON-HARTMAN epigraf: "Rezultate speculative după metoda inductivă a științei naturii (Philosophie des Unbewussten, B I, SS -) Recunoscând natura mistică a celor mai înalte principii filozofice, Hartmann trebuie să admită în mod destul de consecvent un organ special al revelației filosofice, ceva foarte asemănător cu "privirea intelectuală" a lui Schelling, în sensul mecanismului interior al vieții mentale individuale, dar în sensul principiu metafizic universal, care surprinde direct atât istoria gândirii umane cât și acțiunile umane În consecință, definiția completă a conceptului de filozofie va fi: transformarea conținutului primit mistic din imagine și enunț nefundamentat în forma sistemului rațional La serviciu al acestui conţinut principal supus "raţionalizării" sunt speculaţia şi generalizarea inductivă, mergând una spre cealaltă; acestea din urmă joacă, astfel, un rol esenţial auxiliar Critica kantiană : pentru filosoful nostru, căile către transcendent nu sunt deloc ordonate; intuiția mistică servește la cunoașterea lucrului în sine și pentru a fundamenta această cunoaștere și a o comunica altor oameni, toate mijloacele de argumentare speculativă și inductivă Este firesc, așadar, ca în cercetările sale epistemologice să dedice un loc nu mic polemicii cu Kant În ceea ce privește însuși principiul metafizic al lui Hartmann ("inconștient"), atunci, așa cum am menționat deja, acesta nu a fost inventat de Hartmann, ci, ca să spunem așa, preluat pe drum și recunoscut doar în rodnicia sa neobișnuită Hartmann însuși subliniază mulți dintre predecesorii săi în raport cu conceptul de inconștient Biblioteca "Runivers" P TIKHOMIROV începând cu Leibniz Menționând că "pentru conștiința naturală, inconștientul este atât de terra incognita încât identitatea conceptelor de a reprezenta și a fi conștient de ceva este considerată de la sine evidentă și complet fără îndoială" și arătând că "acest punct de vedere naiv este deja clar în Descartes și chiar mai clar în Locke", adaugă el că tocmai unilateralitatea interpretărilor lui Locke l-a determinat pe Leibniz să descopere idei inconștiente Leibniz a fost condus la descoperirea sa de dorința de a salva ideile înnăscute și de activitatea neîntreruptă a facultății de reprezentare Dacă Locke a dovedit că sufletul nu poate gândi în mod conștient atunci când persoana nu este conștientă de el și, totuși, trebuie să gândească întotdeauna, atunci nu mai rămâne decât gândirea inconștientă Prin urmare, el distinge între percepție, o reprezentare și apercepție, o reprezentare conștientă sau pur și simplu conștiință "Mărturisesc cu plăcere", spune Hartmann, "că învățătura lui

Leibniz a fost cea care m-a îndemnat pentru prima dată la cercetarea prezentată aici (vorbim despre Phil Bess ") Apoi încearcă să arate că Hume "stă mai aproape de Leibniz decât gândire obișnuită", iar restabilirea ipotetică a instinctului de cauzalitate purificat critic, ca de fapt singurul punct de vedere posibil, prezentat la finalul studiilor lui Hume, anticipează șirul gândirii din propria lucrare a lui Hartmann: "Das Ding an sich und seine Beschaffen-heit" Mai mult, în scrierile lui Kant, care a împrumutat conceptul de inconștient de la Leibniz, Hartmann găsește o mulțime de date care arată cât de aproape era această minte mare de înțelegerea întregii semnificații enorme a ideilor inconștiente Fichte a mers și mai departe pe acest drum În cele din urmă, în Schelling, potrivit lui Hartmann, "găsim conceptul de inconștient în toată puritatea, claritatea și profunzimea " Cea mai expresivă dovadă a cât de complet a stăpânit Schelling conceptul de inconștient este următorul pasaj din Biblioteca "Runivers" EDUARD FON-HARTMAN din scrierile sale (I, S boo): "Este eternul inconștient, care, ca soarele etern din tărâmul spiritelor, se ascunde în propria sa lumină nestingherită și, deși nu este niciodată un obiect, impune pecetea identității sale asupra tuturor acțiunilor libere - este, în același timp, aceeași pentru toate mințile, este rădăcina invizibilă, ale cărei grade sunt toate inteligența și mijlocirea eternă între subiectivul care se autodetermina din noi și obiectiv sau contemplativ, este în egală măsură baza și regularitatea în libertate și libertate în În Hegel, Hartmann nu găsește o declarație atât de clară a conceptului de inconștient Dar "cu toate acestea", spune el, "ideea absolută a lui Hegel în ființa sa în sine înainte de rezoluția sa în natură și, în consecință, înainte de întoarcerea sa la sine ca spirit, în starea în care este adevărul fără acoperire, ca să spunem așa, Divinitatea în ființa Sa eternă înainte de crearea lumii și a finitului spiritul, - coincide complet cu inconștientul etern al lui Schelling, deși este doar o latură a acestuia, și anume latura logicii sau reprezentării, coincide deci cu "cunoașterea substanțială" a lui Fichte și cu mintea sa inconștientă infinită Dumnezeul lui Hegel, ca punct de plecare În primul rând, există în sine și este inconștient - numai Dumnezeu, ca urmare, este Dumnezeu pentru sine și este conștient, este spirit " În ceea ce îl privește pe Schopenhauer, cu toată apropierea lui de el (în recunoașterea voinței ca un lucru în sine), Hartmann îl consideră însă "nefiind atins la adevăratul concept al unei reprezentări absolut inconștiente" Potrivit acestuia, "punctul de contactul dintre adevărata reprezentare absolut inconștientă și sistemul lui Schopenhauer, fără îndoială, poate fi găsit, dar tocmai acolo unde acest sistem se schimbă și devine în contradicție cu el însuși - când se dezvoltă ideea, care pentru ea este inițial doar un tip special de vedere Biblioteca "Runivers" P TIKHOMIROV mago intelect-creier, devine o entitate metafizică care precede individuarea reală și o condiționează Nu fără unele, aparent, o asociere internă cu referiri la Schopenhauer, apoi Hartmann caută analogii cu opiniile sale în filosofia indiană Revenind la filozofia europeană, se oprește la Herbart, Fechner, cei mai recenti oameni de știință a naturii, notând parțial apropierea lor de părerile lor, parțial certându-se cu ei (Philosophie des Unbewussten, Einl I c , B I SS -) Așadar, conceptele călăuzitoare ale filozofiei lui Hartmann sunt legate prin multe fire și în direcții diferite cu ideile predecesorilor și contemporanilor săi Numai aceasta elimină într-o măsură suficientă reproșul că Hartmann a răspuns la întrebări care nu puteau interesa pe nimeni Adevărat, în lumea filozofică propriu-zisă, ca să spunem așa, în laboratorul dispoziției filosofice moderne,

învățătura lui Hartmann nu s-a bucurat de multă atenție; dar asta pentru că, așa cum am menționat deja, filosofia sa aparținea mai mult trecutului decât prezentului; el termina o lucrare de la care filosofia modernă, dacă nu s-a îndepărtat complet, atunci, în orice caz, a fost puternic și pentru multă vreme abstractizată În legătură cu acele sisteme cu care această filozofie este coordonată în gândurile ei fundamentale, ea ocupă un loc proeminent și respectabil; Istoria creativității filozofice germane, care s-a desfășurat în urma criticii kantiene, ar fi incompletă fără Hartmann Putem, așadar, să afirmăm pe bună dreptate că "filozofia inconștientului" își va păstra semnificația nu numai în istoria filosofiei, ci, poate, pentru viitoarele construcții filozofice nu mai puțin decât alte sisteme metafizice majore din prima jumătate a secolului al XIX-lea Dacă vrem să obținem o imagine mai aproape și mai clară a poziției istorice a lui Hartmann, trebuie să ne oprim Biblioteca "Runivers" EDUARD FON-HARTMAN în principal pe relația sa cu Kant, Schelling, Hegel și Schopenhauer Atitudinea lui Hartmann față de Kant este în general negativă Sarcina intreprinderii critice a lui Kant, potrivit lui Hartmann, a fost - "de a defini limitele utilizării reale, apodict, sigure a rațiunii; îi păsa la fel de puțin de utilizarea formală a rațiunii în matematică și logica formală, precum și de utilizarea ei reală în științele inductive, bazate pe experiență și contabilizarea probabilităților Ar fi complet greșit să spunem că Kant a stabilit odată pentru totdeauna limitele utilizării rațiunii în general, întrucât nu s-a ocupat niciodată de această sarcină; pentru o perioadă ca a noastră, care cu greu poate înțelege însăși ideea unei utilizări reale, apodictice și a priori a rațiunii și, deoarece înțelege, tinde să râdă de ea, stabilirea problemei de către Kant nu are importanță și toate eforturile îndreptate spre clarificarea încercărilor sale de a rezolva această sarcină sunt doar o pierdere de timp bazată pe o neînțelegere Principalul rezultat al criticii lui Kant este că nu putem ajunge niciodată la o cunoaștere apodictic sigură a priori a lucrurilor în sine din rațiune pură Toată lumea va fi acum de acord cu asta fără nicio dovadă Și că chiar și o cunoaștere inductivă a lucrurilor în sine, care are probabilitatea unei ipoteze, nu poate fi niciodată realizată prin utilizarea reală a rațiunii pe baza experienței, nu a afirmat în niciun caz acest Kant; Kant nu a fost interesat de acest din urmă tip de cunoaștere, deoarece nu a fost surprins de conceptul său de filozofie Ceea ce ne interesează în prezent nu poate fi găsit la Kant; și ceea ce Kant a încercat să demonstreze este de la sine înțeles pentru noi" (Kants Erkenntnisstheorie und Metaphysik, S i cit y Drews, aa OS -) Hartmann a considerat că partea cea mai valoroasă din filosofia teoretică a lui Kant este tratarea sa asupra doctrinei categoriilor; și asta pentru că, adăugăm noi, că a văzut aici o anumită apropiere Biblioteca "Runivers" P TIKHOMIROV la filosofia sa a inconștientului "Marele pas înainte" făcut de Kant, potrivit lui Hartmann, "a constat în faptul că el a recunoscut toate Funcțiile categoriilor ca Funcții intelectuale sintetice preconștiente și le-a redus la o singură Funcție sintetică preconștientă, de care s-au diferențiat, la fel de simplu ca numai ea modifică" (ibid) Hartmann şi-a exprimat cel mai puternic opoziţia faţă de Kant în studiul său asupra lucrului în sine şi a justificării realismului transcendental, despre care vom discuta puţin mai jos Relația cu Schelling, așa cum se poate vedea din fragmentul de mai sus, este una de dependență pozitivă Baza metafizicii lui Hartmann este doctrina lui Schelling El însuși, vorbind despre sinteza pe care a realizat-o în sistemul său de Hegel și

Schopenhauer, adaugă că această sinteză a fost realizată "pe baza unor principii împrumutate din filosofia pozitivă a lui Schelling și conceptul de inconștient preluat din primul său sistem " Destul de ciudată este atitudinea filozofului nostru față de Hegel și Schopenhauer Acești doi gânditori pot fi numiți antipozi aproape perfecti Este clar că dorința de a-și uni punctele de vedere ar fi trebuit să-l oblige pe Hartmann să ia alternativ partea unuia față de celălalt: în ceea ce este de acord cu Hegel, în aceea că merge împotriva lui Schopenhauer și invers Astfel el respinge unilateralitatea intelectualismului și subordonarea voinței (împotriva lui Hegel), dar în același timp respinge atât unilateralitatea voluntarismului, cât și subordonarea reprezentării (împotriva lui Schopenhauer) Pe de altă parte, respingând unilateralitatea, el ia raționalismul de la Hegel și voluntarismul de la Schopenhauer El proclamă astfel egalitatea voinței și imaginației; inconștientul este unitatea lor; iraționalismul sau alogismul lui Schopenhauer (doctrina voinței nerezonabile) cu pesimismul ochiului bazat pe acesta Biblioteca "Runivers" EDUARD FON-HARTMAN se numeşte unit cu panlogismul şi optimismul lui Hegel După ce ne-am familiarizat cu conceptele, tendințele și metodele de bază ale filozofiei lui Hartmann, precum și cu relațiile sale istorice, să ne întoarcem acum la înseși fundamentele sistemului, la epistemologie și metafizică, care formează baza generală a tuturor doctrinelor speciale (filosofie naturală, psihologie, axiologie, etică, filozofie religie, estetică etc) Cu punctul epistemologic al lui zro, după cum știm deja, Gartman însuși își numește sistemul "realism transcendental " Acest lucru indică opusul său, în idealismul transcendental Kantusky Gartman era vizibil până după-amiaza, ceea ce era cel mai important pentru punctul său de întărire KantIanskago o mișcare care nu numai că nu voia să știe nimic despre inconștient, dar era în general ostil oricărei metafizici Prin urmare, el se oprește de două ori asupra criticii lui Kant, mai întâi într-un eseu despre lucrul în sine ( ), apoi într-o revizuire a acestuia din urmă sub titlul: "Justificarea critică a realismului transcendental" Din punct de vedere kantian, avem dreptul de a asimila doar un sens ideal lumii noastre subiective de idei Această lume ideală a percepțiilor și senzațiilor noastre, dată în conștiință, nu poate fi decât ceva mai mult decât o lume subiectivă, dacă posibilitatea este arătată, pe de o parte, transcendentă în raport cu conștiința, nu subiectivă, adică independent de subiect, lucrul în sine, susceptibil de definire pozitivă și, pe de altă parte, de asemenea posibilitatea unei relații necesare a ideilor noastre cu acest lucru transcendent O astfel de relație, care ar fi atât conștientă, cât și reală în același timp, ar trebui să formeze, parcă, o punte de la conștiință la ființă, de la imanent la transcendent Dar atunci primești Biblioteca "Runivers" P TIKHOMIROV Mai, în lumea conștiinței, realitatea va fi deja o realitate mediocră, parcă la mâna a doua, pe care Kant din punctul său de vedere nu și-a putut permite Așa-numitul "obiect transcendental" al lui Kant nu duce în niciun caz la ceea ce se află dincolo de conștiință, deoarece conceptul de obiect constă numai în relația conștientă dintre conținut și Forma conștiinței, iar pentru aceasta din urmă, care se află dincolo de ea, nu are sens Restricționând utilizarea categoriei de categorii la conținutul conștiinței ia , Kant neagă astfel orice determinare pozitivă în lucrul-în-sine și, în același timp, renunță la posibilitatea de a referi obiectul așa cum există în conștiință la ceva dincolo de conștiință latura anală eul care apare de cealaltă parte sau care există în sine, deoarece este doar o abstracție

din conținutul conștient și deci are doar un sens subiectiv Înțelegerea de către Kant a subiectului transcendental transformă întreaga realitate obiectiv reală a lumii într-un vis continuu al subiectului cunoscător, iar interpretarea subiectului transcendental atribuie acest vis nu subiectului care visează cu adevărat, ci, la rândul său, existând doar în vise , iar acestea din urmă, deși nu mai aparțin nimănui, totuși mai există Astfel, ca o concluzie finală din principiile epistemologice ale lui Kant, se obține un iluzionism absolut, pe care gândirea și imaginația europeană nu sunt în stare să-l stăpânească și care este mai la îndemâna gândirii asiatice, crescută pe budism Prin respingerea idealismului transcendental, Hartmann a eliberat terenul pentru o fundamentare pozitivă a realismului său A asimila percepțiilor mai mult decât realitatea subiectivă este posibil doar cu ajutorul unei relații transcendentale, legând ceea ce este imanent conștiinței cu ceea ce este transcendent acesteia Atat de real Biblioteca "Runivers" EDUARD FON-HARTMAN trebuie să căutăm relația cu transcendentul în conținutul foarte original al conștiinței, în senzație, care este luată instinctiv pentru ceva dat Kant însuși a considerat problema concepției de dat și a considerat-o ca o reacție a sufletului la anumite impresii, "afectându-i" susceptibilitatea Această afectare a sensibilității este posibilă numai dacă afectantul însuși este transcendent în raport cu conștiința În afiliere, deci, există puntea dorită între transcendent și imanent Dar aici avem un caz de cauzalitate Cu ce drept, s-ar putea întreba, am începe să-i asimilam semnificația chiar și în domeniul transcendentului? Ca răspuns la aceasta, Hartmann încearcă să arate că recunoașterea unei cauzalități imanente ne-ar încurca în contradicții fără speranță Dacă există o cauzalitate pentru explicarea lumii fenomenelor, atunci ea nu poate consta decât în legătura necesară și regulată a anumitor acțiuni ale transcendentului cu anumite modificări ale sensibilității mele Și întrucât, cu această legătură, doar un capăt al ei se află în tărâmul imanentului și întrucât ea însăși, ca legătură, este deja în afara ei, este, prin urmare, deja o cauzalitate transcendentă Aceasta dă cheia definiției pozitive a transcendentului: se dovedește a fi cauza transcendentă a senzației și, indirect, prin urmare, a oricărui fenomen, un lucru în sine independent de subiectivitate, un corelat transcendent al unui obiect transcendental, acționând în timp etc Astfel, majoritatea categoriilor, spre deosebire de Kant, devin aplicabile lucrurilor în sine (numai astfel de categorii nu își găsesc aplicație, care, ca negație, limitare, posibilitate, șansă etc , sunt doar conceptul) a gândirii conștiente, care servește la exprimarea relațiilor), adică -e nu sunt doar Forme ale gândirii, ci și Forme ale ființei Printr-o dialectică asemănătoare, mai simplă în raport cu timpul și mai complexă în raport cu spațiul, dreptul nostru de a considera Biblioteca "Runivers" P TIKHOMIROV a face din lucrul în sine definiţiile acestor Forme ale percepţiei sensibile În celelalte scrieri ale sale despre Kant, precum și în Criza creștinismului și filosofia lui Lotze, pe lângă fundamentarea polemică și pozitiv-dialectică a realismului său, Hartmann încearcă să arate că realismul transcendental este un postulat al conștiinței morale, religioase și științifice Este clar că considerând util să se recurgă la o astfel de argumentare auxiliară foarte indirectă și, de fapt, nu foarte puternică, Hartmann a recunoscut prin aceasta insuficiența unei fundamentari pur teoretice a punctului său de vedere Această conștiință, totuși, a exprimat-o destul de clar în principala sa lucrare epistemologică După ce a dezvăluit și a dovedit, pe cât posibil, ideea că natura minții noastre ne obligă să

recunoaștem corespondența Formelor reprezentării noastre cu Formele ființei din noi înșine, el întreabă totuși: "dar unde putem găsi o garanție că, cedând acestui impuls, nu devenim din nou o victimă păcălită a predispușilor noastre la iluziile minții raționale" (Krit Grundig S)? Și, ca răspuns la aceasta, admite că epistemologia este neputincioasă să rezolve acest cerc Numai metafizica, arătând dominația rațiunii în toate sferele ființei, poate veni aici în ajutorul epistemologiei și poate aduce un grad înalt de probabilitate la concluziile acesteia inconștientul și sugestiile lui Desigur, această credință, împreună cu toate aceste metafizici atotputernice, poate fi, în esență, și doar o iluzie D'artman nu a închis ochii la posibilitatea unei asemenea îndoieli; dar împotriva ei nu mai cunoaște niciun mijloc și nu are obiecții, cu excepția faptului că se referă la probabilitatea mică a unui astfel de caz Convingerea filozofică, cu cea mai persistentă străduință pentru validitatea logică și critică, nu este Biblioteca "Runivers" EDUARD FON-HARTMAN și protejează-te de acuzațiile de dogmatism, cu excepția cazului în care vrei să renunți complet la judecata asupra celor mai importante și esențiale chestiuni ale viziunii asupra lumii, i e dacă nu înclină spre agnosticism Dar în măsura în care dogma-tismus vulgaris, mulțumită de sine și nedezamăgită, compromite filosofia, ar fi atât de nedrept să spunem asta despre dogmatism, tolerat conștient în doză minimă, ca un rău necesar, doar să nu refuzi munca filozofică Hartmann, realizând că credibilitatea întregului său sistem se bazează, în esență, pe o garanție reciprocă (epistemologia stă la baza metafizicii, iar în aceasta din urmă primește asigurarea adevărului ei), nu s-a despărțit niciodată de ideea de a slăbi o astfel de petiție principii și a încercat constant să aprofundeze și să extindă aplicațiile filozofiei sale la explicarea realității; - în aceasta, în conformitate cu principiile sale metodologice, a văzut un mijloc de a ridica fiabilitatea concluziilor sale epistemologice și metafizice Apropo, capitala sa "Kategorienlehre", care a apărut în , servește și el acestui scop Această lucrare examinează natura și semnificația categoriilor în trei sfere diferite: subiectiv-ideal, obiectiv-real și metafizic Prin urmare, conține deodată o scurtă schiță a trei discipline filosofice: epistemologia, filosofia naturală și metafizica În relația sa cu lucrările anterioare ale lui Hartmann, Doctrina categoriilor umple golurile dintre Problema fundamentală a teoriei cunoașterii și Filosofia inconștientului lumea ideală a fenomenelor într-un individ filosofizant, conținutul conștiinței, imanent epistemologic " ; a doua sferă, reală în mod obiectiv, va îmbrățișa acea realitate unică comună tuturor indivizilor, acea lume obiectiv reală a fenomenelor, cea din altă lume sau cea externă Biblioteca "Runivers" P TIKHOMIROV raport cu toate conștiința individuală, care în sens epistemologic este deja transcendental și numai în sens metafizic este imanent pentru gândire; a treia sferă, metafizică, este transcendentul atât în sens epistemologic, cât și în sens metafizic, esența care se află în spatele ambelor părți (obiectivă și subiectivă) în lumea care ne apare la cunoștințele noastre Sfera subiectiv-ideală coincide cu zona spiritului conștient, cea obiectiv-real este acoperită de tărâmul naturii, care include lumea spiritelor din partea lor naturală, cea metafizică este zona spirit inconștient, acest comun, după Hartmann, rădăcina conștiinței și a ființei Aceste relații ale obiectelor de cunoaștere pot fi reprezentate vizual în următoarea schemă: Gnoseologic imanent Gnoseoloic-transcendent (Conținutul conștiinței) (Vesh în tine) Idealul subiectului sferă Obiect -real

sferă Metafizic sferă (Spiritul conștient) (Natură) (Inconştient spirit) Imanent metafizic (Lumea fenomenelor) Metafizic-transcendental (Esență) Hartmann explorează categoriile separat în fiecare dintre aceste domenii El distinge două clase de categorii: categoriile de sensibilitate și categoriile de gândire Într-o astfel de împărțire, el se alătură clar lui Kant, deși acesta din urmă a păstrat în general sensul conceptelor cognitive superioare pentru conceptul de categorii Hartmann înțelege categoriile ceva mai larg decât de obicei și le definește ca "funcții intelectuale inconștiente" de un anumit fel sau "determinări logice inconștiente" care stabilesc o relație cunoscută Când această funcție inconștientă a spiritului intră în ideea subiectivă Biblioteca "Runivers" EDUARD FON-HARTMAN coepie conștientă, atunci relațiile pe care le stabilește sunt "componente formale în conținutul conștiinței"; atunci reflecția conștientă poate, a posteriori, din conținutul gata făcut al conștiinței care i-a fost dat, prin abstracție, să obțină acele concepte categorice care au participat in formarea acestui continut Intrucat conceptele categorice nu pot fi obtinute prin b deducere a priori, este clar ca nu putem avea niciodata un tabel exhaustiv al acestora si de aceea in "doctrina categoriilor" doar cele mai importante dintre ele pot fi investigat (Kategorienlehre, Vorw S V-VIII) În doctrina "categoriilor de sensibilitate", Hartmann consideră mai întâi "categorii de senzație", calitate și cantitate, iar apoi "categorii de percepție", spațiu și relații spațiale El consideră calitatea ca fiind o categorie exclusivă a senzației calitatea senzației sau combinarea unor astfel de calități cu alte calități ale senzației sau cu Funcții inconștiente Gândirea, ca Funcție logică, nu are nimic în sine care să poată fi numită calitate, este o Funcție pur formală, care este tot conținut și împreună cu toată calitatea Percepția însăși este doar o sinteză din conținutul senzației și al Funcțiilor Intelectuale Formale; este calitativă numai în măsura în care senzațiile din care este compusă sunt calitative, iar ceea ce dă nou nu mai este calitativ, ci cantitativ, și anume extinderea unei cantități cunoscute" ( ) În sfera obiectiv reală, știința rezolvă calitatea în termeni cantitativi Științele naturii au rezolvat astfel cauzele transcendental-obiective ale sunetului, luminii, căldurii, electricității, magnetismului etc , în stări vibraționale de forme și viteze cunoscute, adică în mișcări cu o determinare pur cantitativă Într-un mod similar, știința oferă o explicație mecanică pentru toate elementele fizice Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" P TIKHOMIROV proprietățile corpurilor De asemenea, știința caută să explice mecanic proprietățile elementelor chimice în ipoteza reducebilitățiii întregii varietăți de elemente definite calitativ la unele elemente primare necalitative care au diferențe doar cantitative (-) În mod obiectiv, calitățile reale ale lucrurilor sunt, după Hartmann, doar abrevieri ale gândirii Cu toate acestea, din punctul de vedere al realismului transcendental, diferențele calitative de senzații indică unele diferențe în lucrurile care provoacă aceste senzații în noi; altfel acesta din urmă ar fi de necunoscut Fizica și chimia le reduc la diferențe cantitative; dar acest lucru nu pot face decât plecând de la diferenţa calitativă a senzaţiilor În Societatea de Metafizică, categoria calității, după Hartmann, nu are aplicație În cantitate, ca categorie de senzație, Hartmann distinge două tipuri: cantitate intensivă și extensivă sau temporală Studiul categoriei de intensitate în sferele subiectiv-ideal și obiectiv-real îl conduce la concluzia că "orice senzație nu este inițial altceva decât plăcere sau neplăcere, toată intensitatea inițială este intensitatea plăcerii sau a

neplăcerii și că nu numai fiecare calitate, dar și orice intensitate din conștiința superioară, care sunt înstrăinate de plăcere și neplăcere, este totuși doar un produs al unei construcții sintetice de senzații plăcute sau neplăcute la nivelurile inferioare ale conștiinței" ( ) Această concluzie formează o trecerea la înțelegerea sensului categoriei de intensitate în sferele metafizice J Plăcerea și neplăcerea în sine sunt doar Formele în care voința este conștientă în ciocnirea ei cu o altă voință, dorința în sine este intensitate pură îndreptată spre exterior, neplăcere este intensitate aruncată înapoi de intensitatea altuia, iar plăcerea este intensitate eliberată de constrângere Plăcerea și neplăcerea în forma lor pură nu sunt ceva Biblioteca "Runivers" EDUARD FON-HARTMAN personal din voinţă, ci numai modurile ei (-Ó) În discuțiile sale despre cantitatea extinsă de senzație sau timp, Hartmann, atingând diferitele trăsături ale acestei senzații speciale (temporalitatea în sfera subiectiv-ideală), susține că în Coer obiectiv real, categoria timpului, chiar și cu presupunerea de solipsismul, are o aplicare deplină, contrar idealismului transcendental, și că relațiile temporale dintre conținuturile multor conștiințe sunt cu atât mai imposibile fără temporalitate reală obiectiv Apoi dezvăluie o viziune asupra timpului din punctul de vedere al realismului său transcendental, susține că schimbarea obiectiv reală este imposibilă din punctul de vedere al materialismului și al pluralismului, ci doar din punctul de vedere al dinamismului lipsit de material (-) După categoriile de senzație, categoriile de sensibilitate aparțin categoriei percepției Caracteristica esențială a vederii este cantitatea extinsă sau spațialitatea Astfel, spațiul constituie o categorie aparte de vedere Hartmann explică formarea unei perspective spațiale cu o Funcție intelectuală inconștient sintetică care organizează materialul senzațiilor De asemenea, explică poziționarea obiectiv reală a fenomenelor în spațiu Spațiul gol, precum și fluidul material care umple spațiul, el neagă, explicând umplerea spațiului din punctul de vedere al dinamismului său Dacă, așadar, spațiul "nu poate fi nici o substanță, nici un accident al materiei obiectiv real, atunci nimic nu-l împiedică să fie un accident al unei manifestări a forței (Acci-dens der Kraftãusserung) Forța, ca și potența, este pe cât de lipsită de spațiu, pe atât de atemporală; dar manifestarea puterii, ca Funcție dinamică, poate fi pe cât de spațială, pe atât de temporală" ( ) În a doua parte a lucrării luate în considerare, Hartmann tratează "categorii de gândire" Biblioteca "Runivers" P TIKHOMIROV aici studiază "categoria de bază - relații" și o consideră principală nu numai pentru categoriile de gândire, ci și pentru categoriile de sensibilitate gândirea logică : categorii de gândire care compară, separă și conectează, măsura, deductive și modale În ultima secțiune a acestei părți, sunt luate în considerare trei "categorii de gândire speculativă": cauzalitatea, oportunitatea și substanțialitatea Doctrina primei forme etiologie, a doua, teleologia, iar a treia, ontologia "doctrinele categoriilor" tind pentru a da mai multă putere vederilor epistemologice și metafizice deja cunoscute ale lui Hartmann Conținutul lor, într-o măsură mult mai mare decât acolo, coincide cu ceea ce am atins deja, care caracterizează epistemologia filozofilor noștri și vom fi siliți să atingem, vorbind despre metafizica lui, expusă în Filosofia inconștientului , acum nu vom intra în mai multe detalii Să remarcăm doar încă o dată că încercările persistente de a lucra prin aceeași serie de gânduri în ordine diferite și o capacitate incontestabilă de a concilia aplicațiile lor cele mai îndepărtate și uneori destul de neașteptate cu faptele din științele

naturii și științele umaniste, precum și cu cerințele și interesele vieții personale ale oamenilor (pe acestea din urmă le găsim, de exemplu, în etica și filosofia sa a religiei) arată nu numai profundă convingere subiectivă a gânditorului în corectitudinea sa viziunea asupra lumii, dar și ridică oarecum (cum spera el) probabilitatea obiectivă a acestei viziuni asupra lumii contabilitatea bine gestionată desigur, nu garantează împotriva falimentului, dar, în orice caz, face posibilă prevederea sau constatarea acestuia în timp util manieră Biblioteca "Runivers" EDUARD FON-HARTMAN "La început a fost substanță absolută", crede Feiginger, s-ar putea începe expunerea metafizicii lui Hartmann, fundamentarea, gândirea autentică și cea mai fermă a lui Hartmann, pe care el o repetă fără a se rătăci sau o implică în mod constant la începutul, mijlocul și sfârșitul filosofării sale, alfa și omega a speculației sale, se reduce tocmai la o dogma atât de simplă și evanghelico-epică Înțelegând prin metafizică "știința principiilor ultime" și definindu-i sarcina ca "cunoașterea esenței care stă la baza oricărui fenomen obiectiv", definește Hartmann tocmai această esență, așa cum am văzut, în termenii filozofiei lui Schopenhauer și parțial a lui Schelling-Hegel (unitatea voinței și ideii) Inconsecvența lui Schopenhauer, care și-a forțat voința oarbă și nerezonabilă, totuși, să acționeze rapid și rezonabil, se gândește să o corecteze prin faptul că admite reprezentarea ca principiu care călăuzește voința și consideră că este imposibilă existența unul altuia fără atât voința, cât și reprezentarea: tot ceea ce se dorește este prezentat și tot ceea ce este prezentat este dorit Pentru activitatea voinței, este necesar să avem o idee atât despre ceea ce trebuie eliberat de (prezent), cât și despre ceea ce trebuie realizat (viitor) Punctul de plecare al acestei dialectici, care pretinde să cunoască esența tuturor lucrurilor, este, după cum vedem, recunoașterea analogiei dintre lume și viața umană psihică individuală Atât însăși conceptele de "voință" și "imaginație", cât și relația reală dintre ele, toate acestea sunt incontestabil antropomorfe Un astfel de antropomorfism pe care Hartmann admite că nu este deloc întâmplător În metafizica lui foarte mult categoria de oportunitate joacă un rol important; dar procesul de încarnare a scopului în viața naturii sau a spiritului poate fi înțeles și savurat Biblioteca "Runivers" P TIKHOMIROV poate fi interpretat satisfăcător doar prin exemplul cazurilor deja cunoscute nouă de atingere a scopurilor, și anume, de către o persoană din viața sa conștientă Prin urmare, pentru a explica procesele naturii, el propune o metodă atât de simplă: să ne gândim la proces ca fiind conștient, dar amintiți-vă că este realizat inconștient În mod asemănător, semnul conștiinței este aruncat și în conceptul de "reprezentare" Prin "reprezentare inconștientă" el își propune să se înțeleagă "zăcuirea în afara conștiinței, dar nu străină acesteia în esență, necunoscută nouă cauza fenomenelor cunoscute , care a primit denumirea de reprezentare pentru că are cu fenomenul, cunoscut nouă sub denumirea de reprezentare, acel general care, asemenea lui, are un conținut ideal, care în sine nu are realitate, dar poate fi foarte asemănător cu realitatea exterioară în o imagine ideală" (Philosophie des Unbew , p) raport cu "voinţa" Combinând acești agenți ai vieții lumii și oportunitatea predominantă în ea în conceptul de substanță sa absolută, sau pur și simplu "inconștient", Hartmann, desigur, nu a întâmpinat lipsa de exemple și dovezi ale existenței și manifestării acestei substanțe Fiecare caz de oportunitate îi dă o asemenea dovadă Nu este, așadar, de mirare că unii scriitori (de exemplu, celebrul Alb Lange) văd întregul sens esențial al filozofiei inconștientului într-un fel de încercare de a restabili

drepturile a unei explicaţii teleologice a lumii Dar înainte de a atinge aspectele care conferă cuiva un sens esenţial sau principalul interes atractiv al filozofiei luate în considerare, considerăm util să reproducem în termeni cei mai generali schema conţinutului ei ideologic Principiul fundamental al lumii sau inconștientului (spiritul absolut, unitatea) își găsește expresia în două în mod egal Biblioteca "Runivers" EDUARD FON-HARTMAN atribute corecte - o voință oarbă, nerezonabilă, creând "dasa" lumii, existența ei reală (Există /), iar în reprezentarea sau ideea logică rezonabilă, aranjarea și controlul oportun a creatului nerezonabil, adică aducerea în ea "a fost ", o esență ideală (Essenz) În lume, așadar, există atât: atât nerațiunea, cât și rațiunea, și fără scop și oportun Predominanța în lume a nerezonabilului, a răului și a suferinței duce la o viziune pesimistă asupra lumii: non- existența lumii este de preferat ființei sale, dar, de cealaltă parte, lumea este aranjată cât mai mult posibil, oportun și, prin urmare, este cea mai bună dintre toate lumile posibile și, astfel, viziunea optimistă asupra lumii se dovedește a fi la fel de îndreptățită ъ (teleologică Scopul dezvoltării lumii este mântuirea voinței din sărăcia ființei, întoarcerea voinței la lipsă de voință Acest scop este creșterea conștiinței Odată cu creșterea conștiinței, ideea intră într-o confruntare cu voința, se eliberează de ea și, în final, o distruge "Filozofia inconștientului" a atras atenția din diverse părți, iar această atenție a fost uneori exprimată în critici nemiloase Reprezentanții gândirii științifice stricte și campionii ei filozofici au atacat "Teleologia falsă" (expresia lui Lange în "Ist Mater ", rusă) ed , pp și urm) și metoda presupusă științifică a lui Hartmann, filozofi - asupra dogmatismului, antropomorfismului, mitologiei sale etc Pesimismul lui Hartmann a produs cea mai mare senzație Hartmann a fost la început foarte des și puternic reproșat că este amator și neștiințific Aceste reproșuri au fost auzite atât de la oameni de știință, cât și de la filozofi Majoritatea oamenilor de știință a naturii au respins cu indignare însăși ideea de a obține rezultate "speculative" prin metoda științifică naturală Filosoful a fost pedepsit în special pentru Biblioteca "Runivers" P TIKHOMIROV o atitudine independentă, critică față de darwinism și pentru utilizarea fiziologiei organelor de simț în interesul inconștientului cuiva El a reușit să-l jeneze destul de puternic pe unul dintre acești adversari publicând sub nume propriu în cea de-a doua ediție a eseului inițial anonim: "Das Unbewusste vom Standpunkle der Physiologie und Deszendenztheorie" Acest eseu conținea cea mai viguroasă critică la adresa "Filosofiei Inconștient" și a fost întâmpinat de adversarii lui Hartmann ca cei mai buni atât în sens științific, cât și în sens filozofic, din tot ce este scris în acest fel; la autorul anonim se ghicea Zellner sau Haeckel, Hartmann părea distrus Când păcăleala a fost dezvăluită, rolurile s-au schimbat oarecum: a devenit destul de indecent să-i reproșeze lui Hartmann diletantism și neștiințificitate, iar adversarii nu puteau decât să se plângă de indecența lui pacala in sine Hartmann indică multe fapte ale oportunității inconștiente în natură și în spiritul uman (în funcțiile creierului, mișcările voluntare, instinctul, mișcările reflexe, viața sentimentală și multe altele) Oponenții de principiu ai explicației teleologice a naturii trebuie să fi fost extrem de indignați de o astfel de întreprindere eretică Această indignare a fost exprimată în mod deosebit de puternic de Lange menționat mai sus El găsește că "expunerea finalității lui Hartmann, și în special dovada sa remarcabilă a acesteia prin intermediul unui calcul imaginar al probabilităților, arată imediat că

tocmai distrugerea unei legături cauzale stricte este cea care formează baza întregii sale gândiri, care se întoarce complet până la punctul de vedere al superstiției obișnuite a popoarelor nepoliticoase" (Ist Mat , pp - d) *) În a doua ediție a lucrării menționate, la textul neschimbat al primei ediții au fost adăugate de note, unde Hartmann respinge pas cu pas obiecțiile pe care și le-a făcut Biblioteca "Runivers" EDUARD FON-HARTMAN ar fi atât de multă mâncare; dar totuși, și acum atitudinea față de teleologia lui și față de toată metafizica în general este de obicei negativă Frumos din această recenzie a lui Kyulpe: "Metafizica lui Gartman poate fi numită un drept mai mare de a fi numită poezie, speculatori pe jumătate de culoare, asemănătoare metafizicii platonice, extinzând cunoașterea științifică specială și îi conferă segmentul final" (noi înșine în fil Herm r p ios) Dogmatismul și antropomorfismul lui Hartmann sunt aspru atacate de un admirator al lui Lange Feiginger "Substanța primordială a lui Hartmann, după el, nu este altceva decât o ediție extinsă a homo sapiens, o umbră uriașă a unui om, o fantomă Brocken metafizică, o dublare fantasmagorică a unui om" etc (Hartmann, Dûhring und Lange, S,)l) În aceste reproșuri, desigur, este mult adevăr, dar negare categorică a izomorfismului dintre om și lume nu ar fi, la rândul său, prea dogmatică? Karinsky abordează critica lui Hartmann într-un mod destul de ciudat Respingând tot ceea ce Hartmann coincide cu învățăturile altor filozofi, el obține că "din elementele filozofiei sale, doar) acea explicație originală a conștiinței *) rămâne în partea lui Hartmann, care, în felul său, *) Hartmann însuși a considerat neo-kantianismul, care este fundamental ostil oricărei metafizici, drept unul dintre principalii săi dușmani filosofici și s-a certat cu el în mod repetat În special, el a răspuns lui Lange și Feiginger) Iată un loc important și caracteristic legat de această explicație din cap metafizica inconștientului (Philos, des Unbew B IL S): "Reprezentarea nu are interes în propria existență, nici dorință de a fi; prin urmare, atâta timp cât nu există conștiință, ea este întotdeauna chemată numai prin voință; în consecinţă, spiritul, înainte de apariţia conştiinţei, nu poate avea prin natura sa alte reprezentări decât cele care, fiind cauzate de voinţa de a fi, constituie conţinutul voinţei Dar apoi, brusc, materia organizată invadează această lume cu ea însăși și creează o idee pentru spiritul individual uimit, care cade în el ca din cer, pentru că Biblioteca "Runivers" P TIKHOMIROV rezultat pozitiv există o negare foarte grosolană a acesteia, și) doctrina rezolvării procesului mondial, care, totuși, a apărut în mod evident din negarea voinței de către Schopenhauer "(Critical Review, Io) Fără a atinge această propoziție prin conținutul său, trebuie să spunem, că însăși ideea de a evalua un sistem din laturile sale originale merită deplină simpatie; dar Karinsky nu admite prea puțin din originalul în Hartmann? Pesimismul lui Hartmann a creat o întreagă literatură vastă și nu și-a pierdut semnificația nici până în prezent, mai ales având în vedere atenția din ce în ce mai mare acordată "problemei valorilor " acest ridicol nu slăbește farmecul și nici nu slăbește impresia pagini dedicate celor trei etape ale iluziei P Tihomirov nu găsește în sine nicio voință față de această reprezentare; pentru prima dată conţinutul vederii îi este dat din afară Această uimire a voinței, provocată de indignarea față de dominația ei recunoscută până acum, această uimire care este produsă în inconștient de o reprezentare intruzivă cu forța este conștiința Biblioteca "Runivers" Politică și cultură Rusia modernă este, fără îndoială, un spectacol plin de instructivitate și interes pentru sociolog În fața lui deschide o imagine a unui punct de cotitură complet în viața oamenilor: atenția lui va fi oprită de schimbările

rapide din viața economică a țării și de apariția pe suprafața istorică a unor secțiuni mult timp tăcute și inactive ale populației și, în sfârșit, un proces dureros prin care mecanismul său statal se adaptează la noile nevoi ale țării Dar va primi material și mai recunoscător dacă va reuși să treacă de la Fapte la stări psihologice Atunci îi va deveni imediat clar că o criză nu mai puțin profundă decât organizarea economică a țării trece prin producția ei spirituală Și dacă ar fi necesar să definim această criză pe scurt, s-ar putea face prin Formula: hegemonia politicii asupra culturii Aici putem avea, într-o formă extrem de distinctă, în fața noastră acest fenomen socio-psihologic, demn de atenția atât a politicianului-observator, cât și a lucrătorului practicant Suma energiilor mentale și morale conținute în mediul unei societăți date este, desigur, o cantitate care nu poate fi luată în considerare cu exactitate și despre care suntem forțați să deducem din manifestările ei exterioare; dar aceasta este o magnitudine care are limite, precum puterea unei persoane individuale Acte de gândire și voință, cronometrate la faimos Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKII obiecte, îngustând astfel zona rămasă pentru mulțimea celorlalți De aceea, în diverse epoci istorice, remarcăm o specializare, ca să spunem așa, a intereselor spirituale Idealul unei societăți absolut armonioase, în care toate potențialitățile spiritului uman ar fi în mod egal dezvoltate, este doar un ideal; nu o vom găsi în acele epoci de aur ale creativității umane, cele mai înfloritoare zile ale culturii ateniene și florentine, dragi tuturor celor care prețuiesc natura umană Desigur, societatea se îmbogățește treptat nu numai cu valori materiale, ci și cu valori spirituale; desigur, productivitatea lui spirituală se extinde - și aceasta este principala funcție socială a educației, dar acesta este un proces lent, care are loc din generație în generație; toți trăim în principal în gândurile, sentimentele, eforturile și eforturile umanității trecute Atunci când combinațiile istorice neașteptate pun noi sarcini pentru societate, introduc noi fluxuri puternice de gândire și aspirațiilor, istoria nu dă timp pentru pregătire, pentru autoeducație Și asta se aplică mai ales epocilor în care lupta pentru o existență mai bună între societățile umane individuale a atins o anumită tensiune, iar societatea trebuie să se schimbe mental rapid sau să fie complet învinsă Printre astfel de sarcini noi se numără toate răsturnările istorice majore din viața popoarelor A fost o vreme când lupta pentru putere s-a dus, ca să spunem așa, la suprafața uniunilor sociale Să luăm lupta medievală dintre imperiu și papalitate, cel mai mare conflict politic al evului mediu: repercusiunile sale au atins foarte slab masa populației agricole germane și italiene Distrugerea și devastarea emanată de ambele părți au fost considerate fapte spontane; a fost o luptă a forțelor care stăteau complet în afara orizontului spiritual al maselor Pe de altă parte, între domnitor și populație erau atât de mulți Biblioteca "Runivers" POLITICA SI CULTURA elemente intermediare pe care schimbarea acestei puteri supreme le-a trecut fără urmă Cât de puțină solidaritate națională observăm, în epoca Războiului de o sută de ani, când o mare parte a Franței era în mâinile englezilor; pentru populatia franceza sensul razboiului a fost epuizat de devastarile suferite Dar nici în aceste scopuri nu trebuie să coborâm în Evul Mediu Este suficient să ne amintim cât de puțin a avut a doua revoluție engleză, sau restaurarea Bourbonilor în Franța, un efect asupra vieții și conștiinței maselor Chestionarele produse în prima jumătate a secolului al XIX-lea în Anglia și Belgia arată în mod clar cât de străină este organizarea de stat a acestor țări față de părțile largi ale celor care

trăiesc în ele Și o vedem într-un grad și mai izbitor în trecutul nostru Istoria puterii și organizării statului a trecut de masele populației ruse - și până astăzi ne întâlnim atât de des în mediul rural rusesc cu un instinct primitiv, complet neatins de aceste fluctuații tumultuoase de la suprafața mării oamenilor Fără îndoială, viața politică modernă se democratizează; fără îndoială, maselor, prin vot universal, li se oferă o anumită participare la organizarea puterii Schimbările în distribuția acestei puteri au zburat peste mediul rural francez de secole lungi; acum această întrebare este ridicată în timpul alegerilor la fiecare patru ani în fiecare colț îndepărtat al acesteia Desigur, cei care avertizează aici împotriva prea multă încredere în aparențe au dreptate Sub vot universal, conducerea reală este concentrată în mâinile unor grupuri mici în comparație cu masa totală a grupurilor organizate Dar dacă inițiativa și dezvoltarea acelor Formulări politice care sunt răspunsuri la nevoi populare determinate și aparțin unei minorități nesemnificative a acestei uniuni sociale, atunci totuși aceste Formulări trec prin conștiința de masă, sunt experimentate Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKII ei, ca ceva legat de el, nu străin lui Aceasta este sursa educației politice, care este poate cel mai valoros aspect al votului universal; astfel se explică, în sfârșit, ponderea morală și politică pe care o dobândește opera legislativă a aleșilor acestui drept Deci, viața politică modernă, odată cu admiterea formală a maselor de oameni în organizarea puterii de stat, este trăită incomparabil mai larg și mai profund decât înainte La aceasta contribuie și multe circumstanțe secundare: în primul rând, dezvoltarea extraordinară a publicității, a presei, a întâlnirilor Iată interpretarea și evaluarea zilnică a ceea ce se face în contextul imediat al exercitării puterii de stat; în condițiile facilitate ale relațiilor umane, victoria se dă asupra condițiilor restrictive ale timpului și spațiului În cele din urmă, și mai important, viața politică a țării este împletită cu un număr tot mai mare de fire cu nevoile sale sociale cele mai arzătoare; se înrădăcinează tot mai profund convingerea că numai printr-o corectă organizare democratică a legislaţiei şi administraţiei masele de oameni pot realiza o existenţă mai bună Desigur, alături de aceasta este cunoscuta reacție anarhistă, deziluzia față de activitatea parlamentară, care se manifestă mai ales în țările romanice - dar cu greu poate opri dorința maselor populare organizate de a influența din ce în ce mai mult viața de stat a țară Deci, nu trebuie să ne mire că viața politică absoarbe din ce în ce mai multă energie publică Dar dacă acest lucru este adevărat, este și mai adevărat în vremuri de adevărate crize politice, când se pare că nevoile materiale și culturale puternice nu pot fi satisfăcute sub vechea distribuție a puterii Dacă, de exemplu, creșterea productivității muncii oamenilor se dovedește a fi imposibilă Biblioteca "Runivers" POLITICA SI CULTURA până când clasele care participă la această muncă nu vor obține anumite drepturi politice, este evident că o parte considerabilă din energia care în alte condiții ar fi fost cheltuită pentru îmbunătățirea condițiilor de producție, va fi acum îndreptată spre lupta politică Și asta cu atât mai mult cu cât criza trece mai dureros și mai brusc După cele spuse, nu putem fi surprinși de predominanța intereselor politice, atât de caracteristică Rusiei moderne, de introducerea unei colorații politice în astfel de forme de luptă, care în esență ar trebui să aibă un caracter pur profesional Sunt multe care sunt inevitabile aici, iar restabilirea echilibrului în economia spirituală a societății va avea loc, probabil, de îndată ce criza în sine va fi rezolvată Și totuși nu o putem privi

cu fatalism complet Ideea de experiență sau utilitate este, de asemenea, un factor activ în distribuția energiei sociale Cu cât procesul în sine capătă un caracter spontan, cu atât societatea însăși pare mai puțin capabilă să-și determine propria soartă, cu atât este mai important și mai urgent să apelezi la cunoştinţe Deci, ce face un astfel de recurs? În primul rând, atribuie intereselor politice adevăratul lor loc Instinctul unei națiuni nu este înșelător atunci când vede în noi forme politice condițiile prealabile pentru dezvoltarea sa viitoare Dar pericolul aici este mare în a uita adevărul că acestea sunt doar precondiții, pericolul de a uita conținutul de dragul Formelor, se termină de dragul mijloacelor Într-adevăr, ce latură a vieții umane surprinde politica? Fără îndoială, se referă tocmai la mijloacele prin care pot fi atinse scopuri care se află în afara domeniului politicii Așa a înțeles-o, fără îndoială, cel mai mare gânditor politic al lumii antice: deși în ochii lui Aristotel etica individuală se termină în viața publică, dar de fapt toate politicile Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKII instituţiile şi formele sunt doar mijloace pentru a atinge acest ideal de perfecţiune Politica se preocupă de tehnica vieții comunitare, iar ca tehnică care se ocupă de forțele naturii, poate fi aplicată în diverse scopuri Aceasta este sursa relativității care este atât de caracteristică domeniului politicii: este în esență un domeniu heteronom Niciunul dintre adevărurile sale nu poate pretinde caracterul unui postulat Sfatul pe care Machiavelli l-a dat domnitorului său poate fi la fel de ireproșabil ca și programele politice ale partidelor democratice contemporane Între timp, într-o eră a luptei politice intense, această heteronomie este adesea pierdută complet din vedere; este deci necesară restabilirea semnificaţiei valorilor, care sunt un scop în sine Zona de astfel de valori pentru fiecare societate este cultura ei Aici ne întâlnim cu o diversitate uimitoare, pestriță și strălucire - indiferent dacă luăm istoria religiei sau morala, știința sau arta Cum s-au schimbat dincolo de recunoaștere idealurile umanității, conceptele sale de bunătate, frumusețe, sfințenie, adevăr! Și totuși, sub acest aparent relativism al valorilor culturale se află un principiu absolut: toate sunt înțelese ca obiective în sine, toate sunt experimentate ca beneficii în sine Iar acest sentiment, care ne face legați de cele mai timpurii surse de civilizație de pe planeta noastră, este legătura care conferă unitate procesului istoric Când vedem desenele primitive păstrate în peșterile din Dordogne, sau când întâlnim un animism rudimentar, simțim că în acest flux istoric heraclitean atotpătrunzător, unele stări mentale rămân durabile Domeniul acestor valori culturale este acel domeniu al muncii umane care rămâne să satisfacă nevoile de autoconservare, să acopere acele eforturi care provoacă lupta pentru existență Biblioteca "Runivers" POLITICA SI CULTURA Este necesar să explicăm că Formele politice nu pot servi unor astfel de scopuri autonome? Luați, de exemplu, votul universal Nimeni nu va contesta cât de prețios este acesta ca instrument de ridicare a vieții maselor Fără ea, ei nu obțin protecția muncii lor, oportunitatea de a primi o educație, oportunitatea de a lupta împotriva inegalității economice severe Oricine înțelege clar ce înseamnă un buletin de vot, dat în mâinile fiecărui cetățean adult, nu va fi surprins că masele trec la foame, la pierderea libertății și chiar la viață de dragul lui Și totuși, nu mai puțin, votul universal este încă doar un mijloc: face posibilă determinarea gândurilor și voințelor întregii populații - dar care este conținutul acestui gând, această voință? Are cel care a primit acest buletin de vot chiar și cele mai modeste elemente de

educație? Există în el vreun sentiment care să depășească egoismul familiei și obiceiul propriei sale bărci, există măcar o conștiință vagă a acelor legături de solidaritate care leagă imense ființe umane? - Masele cehe, solidaritatea, care dă naștere muncii comune, apartenența comună la o singură patrie? Credința în puterea miraculoasă a votului universal a fost suficient de zguduită în noi de experiența istorică amară Cunoaștem cazuri când votul universal a renunțat la instituțiile libere și a luminat despotismul Cunoaștem exemple despre cum buletinele de vot sunt făcute subiect de comerț nerușinat În fine, știm cum, în condițiile legii universale, învingătorii în domeniul luptei electorale rămân adesea oameni care apără deschis interese egoiste, contrare binelui comun Ghidat de fanatismul religios și de ura națională, votul universal poate deveni unul dintre cele mai puternice și nemiloase instrumente de oprimare De aceea suntem atât de departe de închinarea absolută, care Întrebări de filosofie, KN , Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKII a insuflat votul universal cartiştilor englezi şi democraţilor francezi din Monarhia iulie, acea devotament căreia formarea imperiului lui Napoleon al III-lea i-a dat o lovitură atât de nemiloasă Înseamnă aceasta că votul universal, ca mijloc, își pierde valoarea? Deloc Servind valorile culturale, inspirate de căutarea dreptății sociale și a drepturilor omului, chiar și a intereselor de clasă înțelese în mod rezonabil și larg, poate fi o forță invincibilă pe calea progresului Dar tocmai pentru aceasta este necesar să se protejeze societatea de idolatrie înaintea ei, este necesar ca în căldura luptei pentru ea să nu se piardă conștiința scopurilor finale Același lucru este valabil și într-o măsură și mai mare pentru o altă instituție democratică, așa-zisul referendum Aici, toți cetățenii au nu numai posibilitatea de a da cutare sau cutare direcție vieții publice prin alegerea reprezentanților lor, ci și să răspundă la întrebarea despre oportunitatea acestor sau altor măsuri legislative S-ar părea că aici se creează un mijloc insesizabil pentru a dirija întreaga viață legislativă a statului în conformitate cu interesele cele mai profunde și urgente ale maselor Totuși, rezultă că referendumul dezvăluie adesea o rigiditate remarcabilă, o teamă de reforme sociale majore, că vorbește în favoarea unor măsuri care sunt în mod clar contrare conștiinței morale superioare dezvoltate în cadrul unei anumite societăți, de exemplu, atunci când a desființat interzicerea pedepsei cu moartea în Elveția În general, istoria referendumului elvețian oferă exemple eminamente instructive despre modul în care Formele democratice cu greu pot corespunde conținutului lor Să luăm un alt exemplu din domeniul relațiilor dintre puterea legislativă și cea executivă - parlamentarismul Un observator imparțial al vieții unui stat constituțional modern admite fără îndoială că cu Biblioteca "Runivers" POLITICA SI CULTURA Într-un sistem parlamentar, libertatea politică se exercită incomparabil mai deplin, că se realizează armonie între legislație și punerea ei în aplicare în viață și că găsim înclinație către acest sistem oriunde regimul constituțional este ferm stabilit Și totuși, nu mai puțin, valoarea parlamentarismului este în întregime determinată de conținutul care caracterizează organizațiile politice care obțin acces la putere cu acesta Dacă aceste organizații sunt grupate în jurul ambițiilor personale, dacă ultimul motor este lupta pentru putere sau interesele private autoservitoare, atunci parlamentarismul poate introduce o demoralizare teribilă în viața societății Parlamentarismul din Grecia, și chiar și pentru o lungă perioadă de timp în Italia, nu a făcut nimic pentru a promova renașterea culturală a acestor țări; el a creat o idee

destul de de bază despre ceea ce este sensul activității politice Și asta, din nou, nu exclude faptul că, în prezența marilor partide care și-au desfășurat steagul în numele celor mai importante interese politice și sociale, responsabilitatea politică a executivului este un instrument de neprețuit pentru energici și satisfacerea puternică a nevoilor economice și spirituale emergente ale națiunii În consecință, valoarea parlamentarismului depinde în cele din urmă de cât de mult se reflectă obiectivele autonome în gruparea de partide și în lupta de partid, adică cele legate de domeniul culturii, și nu de politică Una dintre cele mai neîndoielnice generalizări ale experienței politice indică efectele dăunătoare ale centralizării și necesitatea, așa cum spune Bryce, de a inculca elemente ale federalismului chiar și într-un stat strict unitar Cunoaștem toate avantajele marilor asociații politice cu independența extinsă a părților lor În acest fel, drepturile naționalităților din statele diferitelor triburi pot fi asigurate, activitatea proprie și inițiativa forțelor locale își pot găsi aplicație Cunoaștem, totuși, alte exemple când extensia s* Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKY independența locală, spre deosebire de centralizarea puterii, a contribuit la dominarea provincialismului închis, a încetinit inițiativele progresive de legislație În Austria, apărarea autonomiei provinciale a fost nu mai puțin adesea condiționată de apărarea experiențelor feudale și a privilegiilor de clasă, de apărarea suveranității clericale, decât de lupta pentru autodeterminarea culturală a naționalităților Reprezentanții aspirațiilor centrifuge din statele nord-americane au apărat sclavia, a cărei distrugere a devenit posibilă numai după victoria centraliștilor Unificarea Germaniei sub hegemonia prusacă, atât de nepopulară în statele din sudul Germaniei, și crearea unei sfere independente de legislație și administrație imperială, au accelerat fără îndoială foarte mult dezvoltarea socială a Germaniei Din nou, acest lucru nu slăbește câtuși de puțin valoarea descentralizării, autonomiei și federalismului ca mijloace de organizare a dezvoltării culturale a unei societăți date; dar nici aici această evaluare nu trebuie să treacă în acel cult fantastic al acestor Forme în sine, care este caracteristic multor autonomiști și federaliști; prin ele însele nu creează nici prosperitatea materială, nici spirituală a țării Să luăm, în sfârşit, instituţia care este considerată pe drept drept una dintre cele mai esenţiale cerinţe ale statului de drept, juriul, instituţia pentru care, potrivit lui Cees, există întreaga constituţie engleză Procesul cu juriu se numește instanța de conștiință publică: valoarea sa cea mai mare este măsurată prin valoarea acestei conștiințe Această instanță poate fi paladiul dreptului și al libertății; dar este capabil să se transforme într-un instrument al fanatismului religios, al opresiunii de clasă și națională; verdictele lui reflectă de prea multe ori grosolănia morală și prejudecățile vechi care nu au fost eradicate de cultură Este suficient să ne amintim, de exemplu, acele achitări cronice repetate pronunțate de juriile franceze pentru uciderea soției unui soț, \ Biblioteca "Runivers" POLITICA SI CULTURA l-a trădat A spune asta, înseamnă să strângem mâna celor care negă procesul cu juriu? Desigur că nu Aceasta înseamnă doar a indica faptul că forma de manifestare a sentimentului moral al oamenilor trebuie să corespundă conținutului acestuia Se pot enumera astfel toate instituțiile principale ale dreptului de stat: unicameralismul și bicameralismul, reprezentarea proporțională, inamovibilitatea judecătorilor, organizarea republicană sau monarhică a puterii supreme - toate poartă pecetea relativității în mare măsură, niciuna dintre ele

ele au valoare absolută Se poate obiecta că există elemente ale politicii care sunt indisolubil legate de cultura și trec în domeniul ei Aceasta include statul însuși în totalitatea părților sale, ca formă organizată de viață civilă Aceasta include, în sfârșit, așa-numitele drepturi naturale ale omului și cetățeanului, principiile libertății și egalității În ceea ce privește statul, acesta este, fără îndoială, conditio sine qua non a oricărei culturi, în măsura în care avem experiență istorică la dispoziție În orice caz, Onus probandi revine anarhiștilor care o neagă Dar oricât de elementară și de elementară ar fi această condiție, este totuși doar o condiție Viața într-o stare de la sine nu umple încă conținutul activității umane De aceea, cea mai înaltă apreciere a principiului statalității este separată printr-un abis de acel cult al statului-Leviatan, o ființă atotputernică și atotdeterminantă, care este atât de caracteristică politicienilor care se tem chiar și de o nuanță de idealism Și, așa cum se vede clar în exemplul unor oameni precum Treitschke și Katkov, acest principiu al statului absolut trece de obicei într-un fel de divinizare a unei forme politice specifice - autocrația rusă sau monarhismul Hohenzoll-Lern Vedem un fenomen complet similar în psihologia iacobinismului francez În ceea ce privește libertatea și egalitatea, nu există nicio îndoială Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKII Litica și cultura le privesc în planuri diferite Din punct de vedere al politicii, libertății de exprimare, de întrunire, sindicate etc este valoros, în primul rând, ca mijloc de influenţare într-un sens dezirabil asupra psihicului social Dar tocmai de aceea libertatea este pentru el o armă cu două tăișuri, care poate ajunge în egală măsură în mâinile inamicului Vedem cu ce dificultate se afirmă "drepturile naturale ale omului şi cetăţeanului" ca zonă lipsită de influenţa statului; cât de suspecte şi de neîncrezătoare sunt guvernele faţă de orice extindere a acestora Ce poate fi mai instructiv în acest sens decât lupta constantă pe care o face s-a purtat în Franța împotriva libertății de asociere, în Franța regală, imperială și republicană, și care abia în secolul al XX-lea s-a încheiat cu recunoașterea legislativă a acestei libertăți, care însă nu s-a extins la congregațiile religioase Așa se explică fenomenul binecunoscut că partidele, care au apărat libertatea cel mai energic, atunci când au fost persecutate și persecutate, intrând la putere, aplică ele însele adversarilor metodele de luptă de care au suferit anterior Liberalismul consecvent și profund este cel mai puțin lucru care se găsește în lupta politică Treptat, este adevărat, se formează o tradiție în statele civilizate, recunoscând tuturor, în anumite limite, libertatea; deci, odată cu variabilitatea fericirii politice, puterea de astăzi poate fi învinsă și forțată mâine să devină o minoritate de opoziție; dar nici această libertate limitată nu este în niciun caz întotdeauna respectată în practică Statul își recunoaște drept principiu "salus pupuli summa la ex", iar în numele acestui principiu, fără teama de inconsecvență, acordă individului libertate doar în măsura în care i se pare oportun Pentru a întâlni politica aici vine jurisprudența, care este gata să abandoneze însuși conceptul de subiectiv Biblioteca "Runivers" POLITICA SI CULTURA nyh drepturi publice și să le recunoască ca un reflex al legii statului Un astfel de punct de vedere trebuie recunoscut, dacă nu dominant, atunci în orice caz foarte puternic exprimat în literatura germană modernă; cu ce luminozitate se realizează, de exemplu, este la Laband Același lucru trebuie spus despre egalitate În politică, este recunoscut în limitele oportunității statului Este suficient să ne uităm la restricțiile legate de sex: în marea majoritate a țărilor, votul universal nu se

extinde la femei, iar legiuitorul nici măcar nu consideră necesar să stipuleze acest lucru, ca lucru de înțeles în sine Când Dieta Finlandei, primul organism legislativ din Europa, a extins votul universal pentru femei, această mișcare a fost salutată ca o întreprindere îndrăzneață și grandioasă Egalitatea formală în fața dreptului civil nu exclude o serie întreagă de relații sociale, unde statul practic sfințește inegalitatea; se pot găsi destul de multe exemple în acest sens studiind oricare dintre cadeții civili moderni și făcând pe fiecare dintre ei munca pe care Anton Menger a făcut-o pentru proiectul codului german Este necesar să spunem că libertatea și egalitatea, din punctul de vedere al culturii, reprezintă valori de un ordin complet diferit? Aici ele sunt inseparabile de conceptul de personalitate umană, a cărei autoconservare spirituală necesită capacitatea de a exprima gânduri și sentimente, de a intra în comunicare cu alți oameni Aceasta nu este libertatea unui grec, sau a unui evreu, a unui toriu sau a unui Whig - este libertatea unei persoane, a gândurilor sale, a sentimentelor sale Cuvântul, ca expresie a rațiunii umane, ar trebui să fie liber de dragul demnității sale, și nu de dragul faptului că unul sau altul scop politic poate fi atins cu ajutorul lui; apărarea lui aici provine din dragoste pentru sine și nu din gânduri de oportunitate Această dragoste pentru cuvântul uman este cea care dă o asemenea forță argumentului lui Milton când, în Areopagitică Biblioteca Runiverse S KOTLYAREVSKY a apărat libertatea expresiei tipărite a gândirii Este și mai evident că în ochii unei persoane care vede valori independente în formele religioase, libertatea de conștiință devine o binefacere cu o semnificație și un caracter complet diferite decât în ochii unui legiuitor care asigură această libertate a ordinii de stat și pace De aceea, această toleranță religioasă utilitară, ca să spunem așa, a caracterului roman a fost atât de des combinată cu o dorință conștientă sau inconștientă de a folosi sentimentele religioase ale maselor ca arme politice Este clar că egalitatea oamenilor, din punct de vedere al culturii, se bazează pe recunoașterea demnității morale absolute a fiecărei persoane, concept care își are rădăcinile în cele mai profunde fundamente ale viziunii noastre asupra lumii și care dintre ele este aplicat spre domeniul politicii Nici nu trebuie să demonstrăm că, ca și în domeniul drepturilor naturale, unde este cel mai dificil, la prima vedere, să distingem între sfera politicii și a culturii, contrastul dintre relativitatea primei zone și autonomia celui de-al doilea iese destul de clar Acest contrast aruncă suficientă lumină asupra pericolului care constă în hegemonia menționată mai sus a politicii asupra culturii Dacă ne imaginăm cazul extrem, din fericire imposibil, că toată energia socială necheltuită pentru satisfacerea nevoilor materiale imediate este investită într-o luptă politică, atunci această luptă s-ar transforma inevitabil într-un bellum omnium contra omnes, o cucerire distructivă și nemiloasă a puterii Motivele de solidaritate care leagă masele largi ar dispărea , ar dispărea tot ceea ce înnobilează lupta de clasă și națională; iar în cele din urmă toate formele de viață politică aveau să devină o carapace pentru tirania unora și înrobirea altora Aceasta este limita extremă, dar chiar și simpla abordare a unei societăți date de aceasta este un pericol în fața căruia dreptul și datoria tuturor conducătorilor vieții spirituale Biblioteca "Runivers" POLITICA SI CULTURA societatea să ridice o voce de avertizare Când morala este pe cale să fie înghițită de politică, când disciplina de partid devine o poruncă care depășește toate obligațiile morale, când educația este prețuită în măsura în care dă arme acestor sau altor

grupuri aflate în luptă, când relativul a fost înlocuit de absolut și viciu invers, atunci este timpul să apelăm, parcă, se spune, la conștiință și la un sentiment de autoconservare publică: valurile inundă farul, amenință un naufragiu Și dacă acest apel este auzit, atunci o parte suficientă a energiei publice ar trebui direcționată pentru a menține intact focul sacru al Vestei, strălucind pe altarul culturii populare, pentru a trece în noi Forme de viață, nu cu mâinile goale Dacă a venit ceasul acesta pentru Rusia, nu știm; dar sentimentul hegemoniei politicii asupra culturii caracterizează întreaga noastră atmosferă socială, iar acest sentiment este un simptom suficient de grav încât să provoace o contrabalansare în apărarea atentă și în amplă propagandă a tuturor principiilor culturale din țara noastră, cu atât mai valoroase pentru noi decât noi sunt conștienți că sunt mai săraci S Kotlyarevsky Biblioteca "Runivers" Libertate și nemurire La aniversarea morții lui Prince S N Trubetskoy (Din o prelegere introductivă susținută la Universitatea din Moscova) Mm gg Intrând pentru prima dată în departamentul pe care mi-a atribuit Universitatea din Moscova cu câteva zile înainte de aniversarea morții fratelui meu, cred că nu voi depăși limitele sarcinii mele academice dacă vă amintesc de el în prima mea introducere vorbire Pentru mine, este complet inevitabil În prelegerea introductivă, profesorul își exprimă de obicei credința publicului Mă bucur că aici, la Universitatea din Moscova, o pot exprima în două cuvinte Am venit aici pentru sicriul fratelui meu pentru a-și continua munca, pentru a servi aceleași idealuri pe care le-a slujit el și pentru a preda aceleași lucruri pe care le-a predat el Nu e nevoie să citesc la altă Facultate și să ocup o altă catedre Va trebui să prezint aici într-o audiență istoria filozofiei dreptului, iar în alta - să vorbesc despre esența și sensul dreptului Dar pentru mine, aprecierea dreptului rezultă din înțelegerea lumii pe care o am în comun cu fratele meu Apropo de el, sunt transportat de gânduri la ceea ce s-a întâmplat cu un an în urmă, când Universitatea din Moscova, și cu Biblioteca "Runivers" LIBERTATE ȘI NEMORTALITATE împreună cu el, toată Moscova s-a adunat pentru ultima sa întâlnire postumă I-am urmat sicriul, loviți de groaza morții; dar în această procesiune se simțea ceva care îl ridică deasupra morții și se împacă cu ea Pentru cei care au purtat acest sicriu, el a personificat ceva pentru care merită trăit și murit În jurul lui am văzut clocoterea vieții tinere, puternice, care era dornică să vorbească și privea cu bucurie în viitor În acel moment, toată lumea simțea că steagul a căzut, dar stindardul pe care îl ținea în mâini a câștigat și a adunat noi adepți în jurul lui Și într-adevăr, a fost un fel de sărbătoare postumă! Căci El era din numărul celor care învață nu numai prin cuvânt, ci prin viață și prin chiar moartea lor El, predicatorul nemuririi, a învățat că sensul vieții este dezvăluit dincolo de mormânt, că acest sens se află în acele valori care supraviețuiesc personalității și vor exista atunci când oasele noastre se deteriorează Și într-adevăr, în sicriul său acest sens a fost dezvăluit multora Vorbesc cu mulți, dar nu tuturor, pentru că contemporanii l-au înțeles unilateral Pe coroanele care au fost puse în număr mare pe mormântul lui, citim în principal o inscripție: "luptătorul pentru libertate " Și, desigur, el era așa Prin urmare, eroarea nu a fost în ceea ce spuneau aceste inscripții, ci în ceea ce au tăcut Între timp, filosofia sa a cuprins sufletul activității sale publice: l-a ridicat să lupte și i-a inspirat cuvântul Sensul libertății pentru el era același în care vedea sensul vieții Și indiferent cum Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY S-ar putea să ți se pară paradoxal că a fost un luptător pentru libertate pentru că a

fost un profesor al nemuririi Lupta pentru libertate este sarcina consumatoare a timpului nostru Și tocmai pentru că suntem absorbiți de ea, ni se pare uneori singurul Interesele temporale ne ascund viziunea și, uneori, avem nevoie de eforturi incredibile pentru a ne ridica peste timp Cu toate acestea, sper să fiu înțeles: căci în însăși lupta pentru libertate există ceva care îl ridică deasupra morții și mărturisește legătura omului cu eternitatea În primul rând, în această luptă depășim frica de moarte, ne ridicăm deasupra instinctului animal de autoconservare Un om cu adevărat devotat cauzei libertății dovedește prin întregul său comportament că această frică nu are putere asupra lui De dragul libertății, el este gata să sacrifice totul: sănătate, proprietate, fericire, chiar și viață Apreciem aceste sacrificii Îl disprețuim pe cel care are grijă de sine și nu vrea să se sacrifice pentru binele comun Și afirm că în acest serviciu pentru libertate, în această înaltă apreciere a ei, există o căutare a nemuririi Omul se sacrifică numai atunci când crede că există ceva măreț, nemuritor, care îi supraviețuiește În fiecare ispravă eroică, în fiecare act de sacrificiu de sine, există această credință conștientă sau inconștientă într-un sens postum al vieții, care depășește limitele existenței personale Cu această ispravă, declarăm că nu merită să trăim pentru personalul nostru comoditate, fericire, egoism, că sensul vieții pentru fiecare dintre noi este în unele obiective ale lumii de durată Și de aceea însuși gândul la o ispravă altruistă înalță atât de mult sufletul Simțim că prin această ispravă personalitatea se depășește pe ea însăși, pentru că ea crește în lume ca un întreg și se perpetuează în ea: viața ei se contopește în fluxul nemuritor al vieții comune Și ne spunem: lasă-mă să mor; sunt valori Biblioteca "Runivers" LIBERTATE ȘI NEMORTALITATE care nu mor: în ele omul individual va găsi justificarea existenţei sale În societate a fost stabilită opinia că o astfel de valoare, pentru care merită să trăiești și să moară, este libertatea Ce explică un rating atât de mare? În primul rând, oricât de mare ar fi valoarea libertății, este clar că ea în sine nu poate fi ultimul scop final al existenței noastre Valoarea sa nu este în sine, ci în persoana pentru care este destinat să servească drept instrument Nu am putea aprecia libertatea dacă am fi nici un respect pentru om, dacă nu am recunoaște în el o ființă demnă de libertate Aici este necesar să acordăm atenție unei trăsături caracteristice a înțelegerii noastre despre libertate: oricât de democratică ar fi ea în raport cu omul, este în cel mai înalt grad aristocratic în sensul cosmic, mondial Cerem libertate pentru fiecare om ca atare; dar o cerem numai pentru el: nimănui nu i-a trecut prin minte să o ceară pentru creaturi mute Animalele pe care le exploatăm, se adaptează scopurilor noastre; le transformăm în instrumentele noastre și, în final, le mâncăm Pentru om, cerem drepturi: nu numai lipsa drepturilor, ci și orice derogare a drepturilor omului, ne revoltă profund! Aici este afectat caracterul antropocentric al conștiinței noastre morale și juridice Pentru noi, omul este centrul universului și nu numai centrul, ci domnul și regele Pe această presupunere se bazează întreaga noastră viață și activitate și întreaga noastră înțelegere a libertății Cerând libertate pentru om și numai pentru el, declarăm astfel o diferență fundamentală față de natura exterioară, care îl face o ființă superioară, singura de acest fel Prin aceasta arătăm că există un întreg abis care, în ochii noștri, desparte omul de regnul animal, că pentru noi el este întâiul născut din toată creația Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY Și această diferență față de creatura inferioară este comună tuturor, la fel pentru toți Toți oamenii sunt despărțiți de regnul animal prin aceeași

linie, același abis Prin urmare, cerem aceleași drepturi pentru toți oamenii Gândul de libertate pentru noi nu este separat de gândul de egalitate Nu este greu de văzut că însuși conceptul de libertate este indisolubil legat de ideea unei demnități umane speciale, absolut excepționale Acest concept conține două caracteristici esențiale În primul rând, libertatea, atât personală, cât și socială, este întotdeauna independență față de voința celorlalți În al doilea rând, este întotdeauna posibilitatea de autodeterminare, puterea unei persoane asupra sa și asupra lumii exterioare a lucrurilor Numim liberă acea persoană și acei oameni care nu depind de opresiunea exterioară, nu se supun dominației nelimitate a voinței altcuiva, nu își controlează propriile destine și nu se guvernează De aici rezultă clar de ce proprietarul libertății, în ochii noștri, este doar omul Pentru a dispune de sine și a stăpâni lumea exterioară, trebuie să ai rațiune; Animalele lipsite de rațiune sunt supuse prin natură: regatul aparține doar rațiunii! Demnă de libertate este doar o astfel de ființă care își poate aranja viața în mod rațional Și cerem libertate pentru om în virtutea ungerii sale regale! În toate tipurile și formele de libertate, respectăm doar mintea Apreciem libertatea de gândire pentru că gândirea în lanțuri este incapabilă de creativitate: creativitatea necesită zbor liber; fără libertate de investigație, știința este imposibilă! Apreciem libertatea de exprimare, pentru că fără ea transmiterea și asimilarea gândirii este imposibilă Cerem inviolabilitatea persoanei, pentru că respectăm în fiecare persoană purtătorul individual al rațiunii Cerem libertate politică pentru că respectăm mentalitatea colectivă Biblioteca "Runivers" LIBERTATE ȘI NEMORTALITATE drăguț În toate felurile de libertate, prețuim acea oportunitate pentru manifestarea nestingherită a rațiunii, care servește drept garanție a victoriei ei În această victorie este scopul nostru și în ea este sursa inspirației noastre Libertatea este aripile minții! Dar smulgeți coroana regală de la o persoană, dezamăgiți mintea și clădirea libertății se va prăbuși imediat, pentru că odată cu mintea, toate valorile noastre umane se prăbușesc Eliminați această linie dintre om și regnul animal; vei răsturna astfel însăși temeliile ordinii juridice și vei înălța despotismul Atunci un om este absolut egal cu un animal: el poate fi transformat într-o unealtă Dacă o persoană este un vierme, atunci este permis să o zdrobiți Aici ne confruntăm cu una dintre cele mai importante întrebări filozofice Credința în rațiune și în victoria ei viitoare este posibilă numai din punctul de vedere al unei anumite înțelegeri a lumii - una care crede în sensul vieții lumii Pentru a crede în această victorie, trebuie să știi dacă este permisă de legile universului, nu este mintea umană singură și străină în ea? Ce înseamnă minte în univers? Răspunzând la această întrebare, trebuie să ținem cont de acel pesimism filozofic care ne învață că rațiunea nu are loc în ordinea universului În acest caz, nu va fi loc în el pentru mintea umană, pentru că în mijlocul unui univers fără sens nu poate fi decât o manifestare particulară a nonsensului general Nietzsche, printre altele, ajunge la această concluzie printre cei mai noi gânditori El vede în mintea umană un fel de prostie a elementelor lumii "În tot ceea ce există", spune Zarathustra lui, "un lucru pare imposibil: raționalitatea Adevărat, puțină înțelepciune este împrăștiată peste planete: acest aluat este amestecat cu toate lucrurile De dragul nebuniei, înțelepciunea este amestecată în toate Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY Cu alte cuvinte, aceasta înseamnă: rațiunea nu este altceva decât un privilegiu al celei mai mici varietăți a lumii organice - omul În viața lumii,

toată munca colectivă a minții umane nu are importanță; în însăși viața omenirii, tărâmul conștientului, al raționalului, este cea mai mică diviziune Conștiința este una dintre Funcțiile organismului nostru, unul dintre mijloacele de menținere a existenței și de întărire a puterii rasei umane Și Nietzsche ajunge la concluzia sumbră: rațiunea este Sfera amăgirilor, cu excepția neamului uman! Este foarte important pentru noi să evaluăm fundamentele teoretice ale acestui punct de vedere Dacă este adevărat, atunci întreaga noastră etică antropocentrică se va prăbuși Aici etica noastră intră în conflict cu viziunea noastră științifică asupra lumii Toată viața noastră, tot comportamentul nostru este construit pe presupunerea că omul este centrul universului Între timp, științele naturii par să indice că el este cea mai mică parte a ei, că întreaga noastră civilizație nu este mai mult decât o matriță trecătoare a pământului Astronomia pare să dea mărturie în acest sens Privind bolta cerului, te întrebi involuntar ce rol joacă mintea printre aceste nenumărate lumi? Se poate compara cu acele constelații fixe care strălucesc pentru totdeauna pe firmament, sau cu stelele căzătoare care apar de nicăieri în întuneric și la fel de repede dispar , lăsând în urmă o dâră trecătoare de foc? Această întrebare are cea mai strânsă legătură cu tot ceea ce ne îngrijorează aici pe pământ, cu toate sarcinile și subiectele noastre practice ale zilei Știm că va veni ziua când pământul nostru, sub forma unui bloc de gheață, se va repezi în jurul soarelui stins; și vrem să dăm vieții noastre un fel de dispozitiv inteligent! Sunt aceste încercări nebunești? Nu reprezintă ele o "prostia minții" completă? Nu degeaba am vorbit despre stele căzătoare! Sunt martori tăcuți ai unei drame mondiale terifiante Noi stim aia Biblioteca "Runivers" LIBERTATE ȘI NEMORTALITATE acestea sunt fragmente de lumi sparte, ruine de planete Pe vremuri, poate, și ei erau locuiți de ființe raționale care, ca și noi, visau cu mândrie la demnitatea lor, luptau împotriva despotismului, cereau pământ și libertate pentru ei înșiși De ce au făcut-o și de ce o facem cu toții, din moment ce vom avea aceeași soartă? Contează dacă se întâmplă astăzi, mâine sau peste câteva mii de ani? Ce înseamnă timpul în viața lumii? Nu sunt câteva mii de ani în ea la fel cu o secundă? Și nu este acest sfârșit inevitabil o rușine completă pentru mintea umană! Pentru a vedea această rușine, nu trebuie să apelezi la astronomie: este suficient să faci o plimbare în cimitir Aici găsim o parodie urâtă, revoltătoare a tuturor idealurilor și Formulelor noastre: aici este egalitatea universală fără deosebire de religie, naționalitate, sex sau chiar vârstă; și realizarea deplină a Formulei în patru, deoarece crucile morminte personifică soarta universală, directă, secretă și egală care ne așteaptă pe fiecare dintre noi; în sfârşit, aici vom găsi soluţia finală la problema terenului: căci, după spusele lui L N Tolstoi, în cimitir fiecare persoană primeşte în alocare tot atâtea pământ cât are nevoie Și cel mai mare egalizator, moartea, a mers mai departe decât cele mai îndrăznețe utopii ale noastre: i-a smuls omului coroana regală și l-a nivelat cu praf Este această republică a morților cu adevărat coroana finală a eforturilor rațiunii! Ce valoare, în aceste condiţii, poate avea raţiunea pentru noi? Dacă este rușinat și păcălit, atunci odată cu el sunt răsturnate toate valorile noastre umane - credința noastră în progres, dragostea noastră pentru aproapele și acea ispravă dezinteresată prin care ne-am gândit să ne perpetuăm! Ce ar trebui să respectăm, ce ar trebui să ne înclinăm înainte într-o persoană? Ce a mai rămas din tot ceea ce nostru valoros, mare, sfânt! Oare moartea nu transformă toate lucrurile noastre sfinte într-o înșelăciune

nevrednică? Și dacă sărbătoarea Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY moartea este definitivă, atunci însăși indignarea noastră își pierde sensul: atunci nu avem de ce să ne indignăm Și mai presus de toate, nu este această distrugere a tot ceea ce există, această dispariție a rațiunii, mai revoltătoare decât toate despotismele din lume? Ce sens are toată urâţenia noastră umană, toate execuţiile noastre, crimele, batjocura de persoană, în comparaţie cu această urâţenie a universului! Despotismul seamănă moartea! Dar el este o manifestare particulară a acelei împărății universale a morții care se află la rădăcina lucrurilor, a acelei lumi care se află în întregime în rău De ce ar trebui să fim indignați dacă nu suntem indignați de însuși Faptul morții? Și ce ne dă puterea de a îndura o viață atât de evident nerezonabilă și lipsită de sens? Nu poate exista decât un singur răspuns la aceasta: pur și simplu nu credem în moarte și nu putem crede în ea; în ciuda a tot ceea ce vedem și știm, credința în moarte nu se potrivește în inima omului O recunoaștem cu mintea, socotim cu ea în raționament, dar o negăm cu toată ființa, însăși viața noastră: sufletul nu o acceptă Și de aceea prostiile din jur nu ne deranjează! Indiferent dacă o știm sau nu, viața noastră se bazează pe credința în inteligența ascunsă a universului și pe victoria sa finală Numai aceasta ne dă puterea de a trăi și de a primi viața Dacă această speranță nu ar trăi în om, dacă nu ar pândi nici măcar în cei care o neagă cu mintea, atunci în curând groaza morții ar îngheța orice inspirație, ar ucide orice activitate și ar opri viața însăși: căci nu există faptă omenească care nu s-ar devaloriza prin moarte! Pentru a trăi și a acționa, trebuie să credem că deasupra noastră există un soare care nu se va stinge, că nu lucrăm pentru un vierme mormânt și că demnitatea umană nu este o iluzie Trebuie să știm cu siguranță că lumea se îndreaptă spre scopul ei, că o persoană nu va pieri și lucrarea în care ne-am pus sufletul nu va arde Biblioteca "Runivers" LIBERTATE ȘI NEMORTALITATE eu! Este zadarnic să încercăm să dovedim această credință: ea este presupusă de fiecare mișcare a minții și a inimii noastre, de însuși gândul nostru și chiar de dovezi Dar este și imposibil să-l alungăm din inima noastră Dacă o expulzăm din conștiință, ea va trăi totuși undeva dincolo de pragul conștiinței, în adâncurile sufletului nostru: este ceea ce trăim și ne mișcăm Acum, sper că înțelegi ce am spus despre legătura dintre libertate și nemurire În nemurire stă sensul libertății și valoarea ei Mintea umană are nevoie de aceste aripi doar dacă se poate ridica cu adevărat sus deasupra pământului, dacă este capabilă de acel act creator pentru care este nevoie de libertate, dacă poate crea cu adevărat ceva mare și puternic care nu va fi distrus Libertatea se potrivește unui om ca un vas al Necondiționului Recunoașterea libertății este tributul pe care îl plătim nemuririi În concluzie, permiteți-mi să mă întorc la amintirea acelui profesor de la Universitatea din Moscova, care a legat numele său de slujirea libertății și de predicarea nemuririi În zilele noastre de descurajare și descurajare, există ceva revigorant în această amintire Cel care vede sens în prostiile din jur, care realizează măreția scopului în fața noastră, nu poate fi descurajat Acest scop dă încredere în biruință: căci dacă o persoană este purtătoarea adevărului nemuritor, veșnic, atunci nu există nicio putere care ar putea privați-l de împărăția lui și nu există nicio putere care să-l zdrobească Dar amintiți-vă, adevărul nu este în ura care seamănă moartea, ci doar în iubirea care creează viața Și când ești impregnat de această iubire, vei simți din toată inima de ce avem nevoie de libertate Avem nevoie de

ea pentru crearea acelei Forme noi, nemuritoare de viață, a cărei omul liber este un vestitor Avem nevoie de ea pentru umanizarea Rusiei Carte Evgheni Trubetskoy * Biblioteca "Runivers" Unele abateri în psihologia mișcării de eliberare Viața socială și relațiile sociale, atât prin natura lor, în esența lor, cât și prin elementul care predomină în ele, trebuie în mare măsură clasificate drept fenomene psihologice De aici, desigur, nu rezultă că relațiile sociale, psihologia socială se pot reduce pur și simplu la una personală, fie și numai prin faptul că nu au un singur subiect, real, indivizibil Am spus că elementul predominant al relațiilor sociale este elementul psihologic și atât acesta, cât și psihologia socială nu pot fi reduse la psihologia personală din cauza diferenței lor incontestabile Dar, în ciuda acestei diferențe, există, desigur, caracteristici de similaritate semnificativă Astfel, viața spirituală puternică și slabă, superficialitatea și profunzimea sentimentelor, frivolitatea și prudența, predominarea egoismului și scăderea motivelor altruiste pot caracteriza în egală măsură atât personalitatea unei persoane individuale, cât și un moment socio-istoric dat În acest din urmă caz, totul se reduce la o combinație complexă a stării de spirit a indivizilor, a diferitelor grupuri sociale, a unui ansamblu național-politic separat, sub influența diferitelor alte condiții Am considerat necesar să facem în prealabil această rezervă pentru a evita pe viitor reproșul simplificării analogii psihologiei sociale cu psihologia personală Biblioteca "Runivers" NISTE RESPINS Bъ PSICHOL ELIBERARE MIȘCĂRI Mișcarea noastră de eliberare a fost și este considerată cu mai multe părți și diferit, deoarece, desigur, este posibil să o examinăm în mod obiectiv și, în același timp, să experimentăm și să participăm la ea Nu au lipsit remarcile psihologice subtile asupra momentelor sale individuale, făcute de autori individuali ai diferitelor tabere Dar din câte știu, nu s-a acordat suficientă atenție în mod specific laturii psihologice a întregii mișcări Sunt departe de a mă gândi să epuizez această temă complexă și dificilă, dar consider că este pozitiv necesar să facem măcar o încercare de a atrage atenția cercetătorilor asupra acestei sarcini importante, atât din punct de vedere științific, cât mai ales social și moral ' Punctul nostru de plecare este următorul Considerăm corect să evidențiem, t -s umbrează natura psihologică a întregii mișcări de eliberare în ansamblu, modul în care aceasta a captat întreaga societate, întreaga țară, precum și natura psihologică a manifestărilor sale individuale, evenimentelor individuale Făcând, pe cât posibil, caracteristicile lor psihologice, intenționăm să arătăm celor puternici din punct de vedere mental și dezirabili din punct de vedere moral și slabi mental, uneori patologia părții lor și, prin urmare, desigur, nedorite Având în vedere dificultatea unei caracterizări psihologice complete a oricărui eveniment în ansamblu, și cu atât mai mult a întregii mișcări, ne vom opri asupra acelor sau altor grupuri și tipuri sociale mai cunoscute nouă și vom arăta cum au experimentat acest lucru sau altul eveniment Credem că succesul oricărei mișcări sociale și morale depinde nu numai de conținutul ei, ci și de exprimarea ei psihologică Și prin urmare, prețuind toate forțele sufletului de către mișcarea noastră de eliberare, am vrea x) Acest articol a fost scris chiar înainte de apariția unui pamflet interesant de dr Bazhenov: "Psihologie și politică" Biblioteca "Runivers" M ŞLIKEVICI au vrut să-l justifice din partea expresiei sale psihologice, să-și arate nu numai valoarea morală, ci și puterea, forța și profunzimea spirituală Începutul real, real, al mișcării de eliberare poate fi considerat din iulie și din vremea Ministerului

"Încrederii" Prințului Svyatopolk-Mirsky, ideologic, desigur, mai devreme Pentru a lepăda mai viu psihologia mișcării de eliberare, este necesar, după părerea mea, cel puțin pe scurt, să reamintim tonul general al vieții spirituale a celebrei noastre reacții, care a acoperit mai bine de douăzeci de ani de timp Dacă, în ciuda regimului birocratic-polițist, gândirea sănătoasă și sentimentele cinstite se înghesuiau conștient în capetele unui pumn de intelectuali avansate și inconștient printre masele muncitoare, atunci asuprirea, intimidarea, lașitatea, servilismul și servilismul servil, cariera, patronajul atot-coroziv , "Tash-Kentism" abuzului tuturor nuanțelor, predominanța celor mai josnice interese mărunte - acestea sunt trăsăturile cu care fiii timpului lor glorios au fost înzestrați din abundență Acest timp este cu adevărat un timp de lungă "amurg" care a găsit plin expresie în portretul talentat al lui Cehov Dar politica internă a minciunii, ipocriziei și violenței, cu tovarășii inevitabile ai dezordinei economice, a ignoranței și a tot felul de degenerare, nu a putut deloc să zdrobească un rus atât de răbdător părțile pot fi considerate drept ideologice manifestarea creșterii economice a țării; succesul lui Nietzsche, Gorki, Andreev și idealismul critic al timpurilor moderne, care este oarecum separat de ele, sunt precursorul ideologic al mișcării moderne de eliberare, indică trezirea "omului" în fostul locuitor rus și prezentul și viitorul cetățean rus liber J Acestea sunt, pe scurt, "amurgurile" spirituale ale acestui rău- Biblioteca "Runivers" NISTE RESPINS Bъ PSICHOL Eliberatorii MIȘCĂRI aborda douăzeci de ani Și după această monotonie, letargie, absența completă a unui indiciu de orice fel de cetățenie și a unui public mai mult sau mai puțin liber, după ce a experimentat o scurtă "trezire prodromală" a unei persoane, țara, parcă, imediat, dintr-o singură mișcare , a trecut pe calea ruperii revoluționare și a reevaluării tuturor valorilor socio-politice După cum s-a subliniat de mai multe ori în presă, nefericitul război a scos la iveală toate ulcerele și măreția iluzorie a mecanismului birocratic-polițist Zdrobite în temnițele vieții publice, forțele revoluționare de eliberare au izbucnit în lume, în țara lor natală și s-au apucat să organizeze viața "într-un mod nou, asemănător primăverii", prin coluziune a diferitelor grupuri sociale din diferite părți ale vastă patrie cu aceleași dorințe de a convoca reprezentanții poporului și de a elimina birocrația, crime și execuții politice mari și mici, greve economice și politice mari și mici, revolte militare și navale, "pogromurile sutei negre", ianuarie, august, octombrie, celebrele zile de decembrie ale Moscovei cu revolte periferice în Caucaz, Siberia și regiunea baltică, urmate de o reacție neîndoielnică cu o desfășurare sălbatică însetată de sânge a suprimatorilor și eradicatorilor, a căror activitate nu a slăbit nici în timpul alegerilor, nici pe durata scurtei existențe a statului Duma Și în prezent, de neîndoielnic slăbiciune publică și de reacție agravată a guvernului, excursiile punitive-pacificatoare sunt deosebit de utile, care și-au găsit expresia cuvenită în curțile marțiale accelerate, sau cum sunt numite pe bună dreptate -) Tulburări studențești, o val de "vise fără sens", primul Congres Zemstvo, până la urmă, acestea sunt primele și, în plus, rândunelele singuratice, care de la sine încă nu fac primăvară Biblioteca "Runivers" M ŞAIKEVICI vayut "nave expres" Ca și acum, și mai ales recent înainte de convocarea Dumei, activitatea comercială și industrială a scăzut, activitatea științifică și culturală a înghețat, din acest motiv s-a născut sau mai bine zis răspândit o uriașă literatură politică, în principal sub formă de ziare, pamflete politice și publicații politice

umoristice care vizează subiectul zilei, având în vedere scopurile propagandistice și propagandistice Cei slabi, e adevărat, muzica și cântatul cântecelor revoluționare corespundeau acelorași Trecând la latura direct psihologică a timpului de eliberare-revoluționar, a cărui trecere în revistă socio-politică tocmai am făcut-o, trebuie să remarcăm în primul rând ritmul accelerat al vieții psihice, viteza lui cu un caracter clar, așa cum este acum obișnuit a spune, spontaneitate Ritmul accelerat este recunoscut de toți "Lucrurile se mișcă într-un ritm amețitor", "Nu știu ce va aduce ziua de mâine", au devenit fraze comune pe care le spunea toată lumea Și această viteză nu este deosebit de surprinzătoare Toate epocile revoluționare sunt și ar trebui să se distingă printr-o ascensiune crescută și un ritm accelerat al vieții politice, deoarece timpul revoluționar, în esență, din punct de vedere psihologic, reprezintă o puternică reacție senzuală și cu voință puternică în lupta pentru instaurarea în viață a unui nou, matur forme politice şi economice Păcăroasă este acea persoană și acei oameni care în viața lor nu vor experimenta niciodată o mare iubire și o mare mânie sfântă și, măcar o dată, nu vor putea să arunce cu putere și violență cătușele sclaviei, opresiunii, arbitrarului și lipsei de drepturi Desigur, considerăm firesc din punct de vedere psihologic și dezirabil din punct de vedere moral ca marea dragoste și mânie sfântă să se manifeste cu putere, ca prăbușirea interioară naturală fundamentală să fie dureroasă, grandioasă și maiestuoasă și de aceea considerăm epocile revoluționare, în special cele culturale, din punct de vedere psihologic din punct de vedere, să fie complet natural și un fenomen normal Așa înțeleasă revoluția Biblioteca "Runivers" N'BKOTOR RESPINS B PSYCHO ' ELIBERATĂ MIȘCĂRI tsiya este un plus necesar la evoluția progresului omenirii Ceea ce s-a spus, desigur, nu numai că nu interzice, dar prescrie în mod pozitiv să privim manifestarea psihologică a vieții la un moment revoluționar dat și să-i notăm moral-psihologic și psihopatologia abaterii Acest lucru este important, având în vedere semnificația creativă și creativă a revoluției și, desigur, binele public Așadar, considerând revoluția psihologică în general și în acest caz particular la noi ca o reacție puternică senzuală și cu voință puternică în lupta pentru instaurarea în viață a unor noi forme politice și economice urgente, prima întrebare firească va fi în ce măsură aceasta a fost provocată o reacție socială spirituală, fie că a fost într-adevăr în precedentul Au existat temeiuri suficiente pentru viața societății care a provocat o asemenea furtună, o asemenea presiune a sentimentelor politice eliberatoare, un asemenea vârtej de evenimente politice mari și mici? La această întrebare, mi se pare, nu pot exista două răspunsuri Nu trebuie decât să ne minunem de îndelunga răbdare a poporului rus, supus sistematic de mulți ani opresiunii și sărăcirii, astfel încât chiar și psihogenetic explozia noastră revoluționară are o justificare completă și mai mult decât suficientă și trebuie recunoscută ca fiind cu totul firească și necesară Formal, cel puțin, chiar și guvernul însuși trebuie să admită acest lucru, care a emis, deși forțat, un manifest pe octombrie Acum este necesar să trecem la manifestarea psihică directă a tuturor timpurilor și particularitățile sale În primul rând, ritmul accelerat subliniat mai sus "viteza evenimentelor" Desigur, explozia sentimentelor emancipator-revoluţionare, ca orice stare afectivă, nu poate fi lentă, mai ales având în vedere durata şi puterea presiunii Dar nu este excesiv, suficient Biblioteca "Runivers" M SHAIKEVICH Sunt sentimentele care îl umplu și îl exprimă exact profunde? Pentru a răspunde la această întrebare dificilă, mi se pare că este necesar să privim din punct de

vedere psihologic starea societății în ansamblu și a grupurilor sale individuale în special Este extrem de riscant să vorbim despre starea de spirit a întregii țări: aici doar presupuneri și impresii sunt de imaginat până acum În primul rând, trebuie spus a priori că este, fără îndoială, mult să experimentezi atât de multe într-o perioadă atât de scurtă de timp pentru o țară care nu a trăit politic Evenimente în sine de mare importanță, precum războiul, ianuarie, octombrie, s-au succedat extrem de repede, chiar și pentru vremuri revoluționare O nerăbdare publică deosebit de grăbită, strâns legată de neîncrederea crescândă a guvernului, s-a arătat după octombrie Cererile de eliberare-revoluționare au continuat să crească, parțial exprimate în explozii focale separate (revolte, greve) și, în cele din urmă, au dus la revolta de la Moscova Această impresie generală a ritmului excesiv al vieții politice a întregii societăți iese mai puternic în evidență dacă ne uităm îndeaproape la unele dintre grupurile acesteia La urma urmei, erau relativ puțini combatanți direcți Masa mai mare erau simpatizanți într-un fel sau altul, exponenți pașnici și purtători ai opiniei publice, reprezentând doar o anumită idee-forță Luați, de exemplu, inteligența noastră în general, fără îndoială în cea mai mare parte eliberatoare, chiar revoluționară Să aruncăm o privire la starea ei de spirit Există câteva motive să credem că inteligența noastră pașnică se afla într-o stare de spirit care amintește de afecte Aici este necesar de remarcat dificultăţile cu analogia involuntară a stării personale şi afective social Dacă în personal, datorită accelerării și superficialității sentimentelor, gafele de judecată sunt permise, atunci nu același lucru se poate spune despre public, unde pe de o parte interesele conflictuale (gândurile în personal) împiedică, iar pe de altă parte ei înșiși ajută și treaz Biblioteca "Runivers" НЕКОTOR RESPINS ВЪ PSICHOL ELIBERATĂ MIȘCĂRI așa-zis oameni sănătoși fierbinți, cu temperament rapid sau iritabilitatea psihoastenicilor, și nu un sentiment puternic profund de tip rațional-volitiv puternic În primul rând, este necesar să remarcăm uitarea deosebită a ceea ce s-a trăit, în ciuda faptului că, repet, evenimente uriașe au fost trăite în sine Cine își amintește în prezent așa-zisul primăvara eliberării cu petițiile și revoluțiile sale, ianuarie, chiar octombrie Parcă războiul nu s-ar fi întâmplat niciodată Și nu ți se pare totul atât de departe? La Moscova, se pare, zilele decembrie încep deja să fie uitate, în ciuda baionetelor care se etalează la răscruce Acest lucru poate fi confirmat de cuvintele adevărate care încep un articol interesant al lui L Ya Gurevich: "Mișcarea populară din Sankt Petersburg la ianuarie " *), "A trecut un an", scrie autorul, are de mult timp trecut în istorie: atât de multe s-au trăit în acest timp de societatea rusă și de poporul rus Evenimentele actuale, una mai semnificativă și mai strălucitoare decât alta, captează atenția tuturor și multora li se pare că acum nu este momentul să se uite înapoi la trecutul recent și să înțeleagă acumularea de materiale istorice " Uitarea fără îndoială menționată merge în paralel cu o obișnuire deosebită, o oarecare atitudine ușoară față de trăit, în ciuda tuturor grandiozității, semnificației și tragediei adevărate uneori Ca exemplu de obișnuire specială, voi sublinia cum societatea noastră inteligentă este relativ calmă și s-a obișnuit curând cu masa de crime și execuții Adevărat, s-au auzit voci indignate, în unele cazuri s-au exprimat tristețe și groază, dar adesea ambele au luat forma reproșului , acuzațiilor unei tabere în război împotriva alteia S-a făcut o încercare serioasă de a cere o liniște generală, nu? iPast" I, pp Biblioteca "Runivers" M · XI)>" de zile sfinte) * XII))" " " XIIIh")) XIVλ)) ;);)> XV)>

iob)>)) XVI),)' ")) XλΊI)ι)J λ))I XVIII"" "(Dmitri Rostovski, Mitrofan și Tihon din Voronezh și Innokenty din Irkutsk))· XIX)) Sfânt (Serafim de Sarov) Momentul morții sfântului este necunoscut Deși cifrele date nu pot fi considerate exacte, totuși ele oferă o idee despre numărul drepților în diferite epoci ale istoriei noastre; figurile mari din secolele XI și XII, epoca inspirației religioase, sunt destul de de înțeles; apoi activitatea Sf Serghie și ucenicii lui au crescut din nou numărul drepților Influența Catedralelor Makarievsky a fost exprimată într-o cifră mare pentru secolul al XV-lea; este clar că activitățile drepților din această epocă au fost amintite cel mai bine dintre toate Scăderea bruscă a numărului în secolul al XVIII-lea este un fenomen complet de înțeles; viața religioasă a poporului a luat o altă direcție Cifrele de mai sus, oricât de inexacte ar fi, indică faptul că am avut mulți sfinți Pentru a evalua aceste cifre, trebuie să ținem cont de faptul că, în întreaga noastră istorie, figuri celebre, fără a număra conducătorii bisericii și regii speciali Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA PRAVEDNIKOV-ULUI NOSTRU dinastii existente, era *) Nu mai trebuie spus că este extrem de important să studiem, pe cât posibil, psihologia celor pe care poporul nostru i-a venerat ca mentori și mijlocitori Aceste cifre dau o idee despre cât de puțin sfinții au fost studiati printre noi și, prin urmare, cât de dificil este să le studiezi psihologia Dacă teologii autorizați, învățați, diferă atât de puternic în opiniile lor, încât nici măcar nu pot fi de acord cu conceptul de sfințenie și despre simpla enumerare a sfinților, atunci este destul de înțeles că un psiholog nu poate evita concluziile eronate Dacă nici Filaret Gumilevsky, nici Golubinsky nu au putut evita greșelile - și având în vedere dezacordurile lor, trebuie să greșim cu ambele - atunci evident că în acest domeniu este greu posibil să nu ne abatem de la adevăr eu Diviziunea acceptată, deși, din câte știu eu, nu este clar formulată de nimeni, împărțirea sfinților în grupuri separate este destul de rațională din punct de vedere psihologic Mereu și pretutindeni martirii s-au remarcat într-un grup special; acești sfinți se remarcă prin numele - Mucenic sau Mare Mucenic Este clar că din punct de vedere psihologic aceste persoane diferă destul de mult; dreptul la venerație comună, dreptul la sfințenie, au dobândit prin statornicie și curaj; prin moartea lor eroică şi-au dovedit superioritatea În viețile lor anterioare, martirii poate să nu fi ieșit în evidență din mulțime, dar marea lor faptă i-a ridicat la o înălțime enormă Toate popoarele înzestrate cu sentimente morale erau înfricoșate de persoanele care și-au sacrificat viața pentru convingerile lor, dacă, desigur, acestea din urmă erau considerate nobili Cu greu este necesar să se demonstreze că isprava unui martir nu este un eroism întâmplător, de moment; mulți martiri pentru credință erau capabili de un asemenea eroism, aveau convingeri statornice, puternice, puteau aprecia nobilimea acestor convingeri, posedau V Chizh Ereditatea talentului printre figurile noastre celebre "Știință și viață", Biblioteca "Runivers" V F chizh curaj calm Aceste naturi alese și-au arătat superioritatea față de mulțime atât de clar, încât nu exista nicio îndoială cu privire la dreptul lor la venerație specială Aproape întotdeauna, oamenii au fost de acord cu biserica în recunoașterea martirilor pentru credință ca sfinți, iar acești sfinți se bucurau de o reverență generală Desigur, ar putea exista și greșeli aici; de exemplu, Mihail din Tverskoy a murit nu pentru devotament față de credință, ci din cauza denunțurilor sau plângerilor din partea prinților aceleiași credințe; dar această greșeală nu a putut fi verificată, deoarece oamenii nu puteau ști pentru ce anume a fost

executat acest prinț Sunt foarte puțini sfinți martiri în istoria noastră; cauzele acestui fenomen sunt bine cunoscute; sunt atât de puțini dintre acești sfinți încât nu au avut o influență deosebită asupra vieții noastre În general, pentru un psiholog, martirii noștri nu pot face obiectul cercetării din cauza numărului lor mic și a incompletitățiii informațiilor despre viața lor Sfinții proști constituie un grup destul de definit; Ca psihiatru, m-au interesat cel mai mult aceste personalități enigmatice Dar informațiile pe care le avem despre sfinții noștri proști sunt atât de incomplete, atât de inconsecvente și, în cele din urmă, atât de improbabile, încât trebuie să refuz în mod pozitiv să le înțeleg pe aceste persoane Poate că alți cercetători vor fi mai fericiți și vor găsi suficient material pentru a caracteriza și analiza alcătuirea spirituală a sfinților proști Sunt complet de neînțeles pentru mine; Nici nu prea înțeleg de ce sfinții nebuni se bucurau de cinstirea contemporanilor lor, de ce erau înălțați și numărați printre sfinți Trebuie doar remarcat faptul că cele mai uimitoare și complet inutile, ca să spunem ușor, minunile sunt spuse tocmai despre sfinții proști De exemplu, despre Nicolae din Novgorod se relatează următoarele: sfântul prost Nicolae s-a certat cu sfântul nebun Fiodor; Odată, Nikolai îl urmărea pe Fedor la Volhov, iar Fedor, fără să urce pe pod, a trecut prin apă, ca peste un pod, iar Nikolai i-a aruncat o piatră Un boier nobil l-a invitat pe Nicolae la un ospăţ, dar servitorii, prin neînţelegere, l-au alungat când a intrat în casă; nu era vin și miere în butoaie; s-a dus să-l caute pe sfântul nebun, i-a cerut iertare, a venit la ospăţ şi butoaiele erau pline Filaret Gumilevsky (Viețile sfinților, iulie, p -) constată Biblioteca Runiverse PSIHOLOGIA JUSTIȚILOR NOASTRE necesară raportarea acestor minuni; dar este cert că poveștile despre astfel de miracole sunt cele care fac mai mult rău religiei decât atacurile cele mai acute ale ateilor Nepoliticonia unor astfel de povești este atât de evidentă încât nu se poate decât să regrete atât scriitorii lor, cât și cei care le transmit Dacă despre viața sfinților proști nu s-ar putea raporta nimic mai demn de edificare a oamenilor evlavioși, atunci cu greu pot greși presupunând că venerarea sfinților proști a fost un fenomen necompletător, care depune mărturie despre religiozitatea grosolană a închinătorilor sfinților sfinți proști O anumită justificare pentru această venerație poate fi aceea că sfinții proști erau niște cerșetori nefericiți; întreaga viață a acestor oameni a fost o suferință continuă Este foarte important că sunt foarte puțini sfinți proști slăviți de biserică, doar cincisprezece; numai Vasile (Fericitul) al Moscovei, Nicolae din Novgorod și Nicolae din Pskov s-au bucurat de faimă considerabilă; acestuia din urmă i se atribuie salvarea Pskovului de mânia lui Ioan cel Groaznic Este cunoscut faptul că sfinții proști se bucurau de un respect considerabil în rândul oamenilor și chiar în rândul unei părți a societății educate; Au fost destul de mulți proști sfinți în general și eu, de exemplu, cunoșteam doi proști sfinți; unul era numit "desculț; mergea mereu desculț, vorbea puțin; pe celălalt se numea "mut", nu scotea o vorbă, dar auzea bine: mergea și desculț Cu un număr mare de sfinți proști, doar cincisprezece dintre ei au fost canonizați, iar dintre ei doar trei sau patru s-au bucurat de oarecare faimă, cel puțin atât de mult încât știm măcar ceva nu cu totul improbabil despre viața lor Evident, sfinții proști erau respectați doar de o parte a societății; doar foarte, foarte puțini dintre ei și-au câștigat reverența universală Din anumite motive, le-a fost atribuit darul profeției; este greu de explicat de ce acestor fețe nefericite și jignite oamenii le-au atribuit cea mai mare înțelepciune Este foarte

probabil ca printre sfinții proști să fi fost bolnavi mintal care sufereau de psiho-isterie; dacă poveștile despre cât de răbdător au îndurat frigul și foamea sunt cel puțin parțial adevărate, atunci trebuie să admitem că au suferit de tulburări senzoriale Repet că, în general, sfinții proști ne sunt complet de neînțeles și nici un singur cercetător al antichității noastre Biblioteca "Runivers" S V F chizh s-a ocupat de acest fenomen Ar fi păcat dacă acest fenomen, caracteristic antichității noastre, rămâne pentru totdeauna complet de neînțeles Superstiția strămoșilor noștri nu este de vină aici: italienii nu ne sunt inferiori în superstiție, cred că sunt chiar superiori, dar numai noi am avut proști Cu greu pot fi echivalați cu dervișii; acesta este fenomenul nostru național, - vai! - complet de neînțeles Cel mai definit grup este format din asceți; nu există nicio îndoială că studiul acestor cei mai buni oameni ruși este cel mai instructiv; meritele lor sunt atât de mari încât studiul dispoziţiei lor mentale este indispensabil pentru elucidarea dezvoltării morale a Rusiei Este de la sine înțeles că o astfel de sarcină nu este în puterea unui singur cercetător, dar trebuie să începem în sfârșit să studiem psihologia profesorilor de morală ai poporului nostru Acest studiu este extrem de dificil, din cauza insuficienței informațiilor faptice, din cauza faptului că viața unor oameni atât de mari atrage inevitabil o legendă Este destul de firesc că compilatorii vieților marilor asceți nu au înțeles viața spirituală a acestor figuri și, prin urmare, și-au denaturat și completat viața cu presupunerile lor; totul de neînțeles și măreț trezește activitatea fanteziei și, prin urmare, este absolut imposibil să ceri acuratețe în acest domeniu al literaturii Compilatorii vieților, totuși, într-o anumită măsură au asimilat idealurile Companionilor și, prin urmare, adăugirile și distorsiunile compilatorilor vieților au încă o oarecare semnificație Desigur, compilatorii vieților atribuiau asceților ceea ce era considerat pe atunci cel mai demn, destul de caracteristic marelui ascet Nu cred că a fost posibil să se separe istoria de legendă în vieți, iar compararea surselor, care este foarte importantă pentru un istoric, nu are nicio importanță pentru un psiholog: este imposibil să se demonstreze că sursa primară conține informații exacte Cred că pentru a înțelege impactul moral puternic pe care l-au exercitat asceții, cel mai important este să știm exact cum au înțeles închinătorii viața sfântului, ce știau ei despre această viață Că în viața asceților rămase necunoscute, parcă n-ar fi existat deloc, pentru că, din cauza obscurității sale, nu a avut efect; ceva despre viața asceților, care a fost completat sau chiar pervertit de către admiratorii lor, a fost un factor puternic de ordin religios și moral Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA NOSTRU PRAVEDNIKOV S viata noah Activitatea asceților a avut o influență atât directă, cât și, poate și mai indirectă, de acele povești despre această activitate care au ajuns până la noi Prin urmare, sarcina psihologului nu poate include o verificare istorică a materialului disponibil; acest material în sine este un fenomen de mare însemnătate psihologică Nu este interesant pentru un psiholog care și când a introdus cutare sau cutare poveste evident neplauzibilă în viața sa, dar este foarte important, dacă este posibil, să afle ce semnificație au aceste povești despre "miracole" imposibile în imaginea de ansamblu, pentru a determina pe ce se bazează aceste concepții greșite, ce opinii au stat la baza acestor povești Cu toate acestea, detaliile individuale nu au o mare importanță, deoarece este evident că fantezia a completat și a distorsionat doar ceea ce a lovit imaginația, a stârnit surpriză și nedumerire Sarcina principală ar trebui să fie

clarificarea exactă a ceea ce i-a ridicat pe asceți deasupra mulțimii, a provocat surpriză, iar pentru un astfel de studiu, o comparație a surselor nu contează Sarcina principală a acestui studiu ar trebui să fie de a determina acele proprietăți de bază ale organizării mentale a asceților, care au atras atenția admiratorilor lor, de a clarifica, pe cât posibil, acele caracteristici mentale ale asceților, în care aceștia se deosebeau de lor contemporanii Aceste trăsături mentale, desigur, trebuie să fie foarte importante, pentru că doar ele au atras atenția asupra lor, au stârnit venerație și surprindere Cu greu nimeni va contesta faptul că numai proprietățile speciale ale organizării mentale a asceților i-au deosebit de contemporanii lor, au creat cea mai înaltă poziție pentru ei; numai meritele asceților i-au făcut sfinți și este evident că persoanele în jurul cărora s-a creat legenda se deosebeau semnificativ de muritorii de rând Asceții noștri, desigur, diferă de asceții din Răsărit și Vest, iar psihologul ar trebui, în măsura în care poate, să sublinieze cel puțin principalele trăsături, pur rusești, ale alcătuirii mentale a asceților noștri Cel de-al patrulea grup este format din sfinți care au fost onorați pentru răspândirea și întărirea credinței creștine, în special cei care au muncit din greu în folosul credinței și al bisericii In acest Biblioteca "Runivers" V F h și w Într-un grup, găsim persoane foarte diferite atât în caracterul lor, cât și în activitățile lor Sf Vladimir, Sf Olga, Sf Ștefan de Perm a făcut, fără îndoială, mari slujbe bisericii, deși modalitățile de slujire a lor față de credință erau foarte diferite Alexandru Nevski a făcut, de asemenea, mari servicii Ortodoxiei și Bisericii, dar doar mediocru, adică prin activitatea sa politică și faptele sale de arme Cu toate acestea, este greu de comparat activitățile lui Alexandru Nevski și Ștefan din Perm, deși rezultatele activităților ambilor au fost foarte utile pentru credință și biserică Sunt o mulțime de sfinți episcopi care au fost cinstiți cu cinstire pentru meritele lor de către biserică; cu greu nici cei mai înflăcărați admiratori ai acestor episcopi, remarcabili în activitatea lor în folosul bisericii, nu știau despre slăbiciunile și chiar viciile lor; dar meritele lor au fost considerate atât de importante încât neajunsurile au fost iertate, au fost tăcuți, dar meritele au fost lăudate cu căldură Desigur, într-o oarecare măsură, a contat rangul înalt, venerația demnitarilor bisericii; dar erau mulți episcopi și doar câțiva dintre ei erau vrednici de canonizare Întrucât cu greu cea mai minuțioasă cercetare istorică poate determina cât de mult au fost apreciate în fiecare caz în parte meritele în favoarea bisericii și cât de mult a fost apreciată viața virtuoasă a unui episcop, tocmai acești sfinți sunt cei mai puțin accesibili pentru studiu Viețile acestor sfinți se pot folosi doar în măsura în care ei vorbesc despre asceza lor, despre viața lor virtuoasă Activitatea lor în folosul bisericii a fost studiată de istoricii bisericești și, din câte înțeleg scopul prezentului studiu, nu are nicio importanță pentru psiholog Activitatea rodnică în folosul bisericii și al credinței este atât de diferită atât în motive, cât și în metode, încât nu poate exista o caracteristică generală a acestor activități Misionarii, care au muncit din greu în folosul Ortodoxiei, au fost, în esență, asceți, bogat înzestrați cu forță mintală și energie și, prin urmare, din punct de vedere psihologic, se aseamănă cu asceții În fine, sunt sfinți care au fost cinstiți cu venerație și chiar canonizare doar pentru nenorocirile lor În viața acestor persoane, nici măcar admiratorii lor nu pot indica nimic despre tine Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA PRAVEDNIKOV-ULUI NOSTRU împărțirea lor de la nivelul mijlociu; viețile

lor nu descriu niciunul dintre faptele sau meritele lor; de asemenea tăcuți despre virtuțile lor Adevărat, se menționează că au dus o viață evlavioasă, dar în termeni atât de generali încât devine evident că doar nenorocirea lor le-a câștigat venerație Primii noștri sfinți sunt Boris și Gleb; nu numai aceste povești, ci și viețile lor mărturisesc că singurul lor drept la venerare a fost soarta lor nefericită Ei nu au făcut nicio slujbă credinței, au trăit la fel ca alți prinți ai vremii; nu și-au arătat abilitățile în niciun fel; dar moartea lor tragică le-a trezit o simpatie vie; păreau a fi martiri Același lucru trebuie spus și despre alți prinți sfinți - George-Gabriel (secolul XII), George Vladimirsky și Vasilka Rostov (secolul XIII) Deși canonizarea țareviciului Dmitri a fost cauzată de considerente politice, este evident că soarta lui nefericită ar putea fi considerată drept singurul drept al acestui copil bolnav la sfințenie Cei care credeau că țareviciul Dmitri a fost ucis la ordinul lui Boris Godunov știau perfect că nefericitul copil nu merită în niciun fel sfințenia; dar soarta lui a fost atât de tragică încât au fost mulți oameni care l-au recunoscut drept sfânt, au crezut în minuni pe mormântul lui Ar fi extrem de interesant să investighem cu exactitate câți sfinți au primit cea mai înaltă venerație doar pentru nefericita lor soartă; este clar că este necesară o cercetare istorică minuțioasă pentru a elucida această întrebare De exemplu, nu este ușor de stabilit pentru ce anume a fost onorat mitropolitul Filip; contemporanii îi puteau aprecia viața virtuoasă, forța sa; martiriul său, trebuie să ne gândim, i-a trezit venerarea memoriei, l-a făcut sfânt Desigur, nu îndrăznesc să stabilesc cu exactitate câte persoane au dobândit sfințenia prin nenorocirea lor, dar este foarte important să remarcăm venerația extrem de simpatică a nenorocirii de către strămoșii noștri Este destul de de înțeles că prinții și, în general, persoanele de rang înalt au dobândit mai des sfințenia în acest fel În primul rând, mulți știau despre moartea lor tragică, iar în al doilea rând, nenorocirea acestor persoane a lovit mai mult decât imaginația: soarta unui copil destinat să preia tronul și care a murit în mâinile ucigașilor, Biblioteca "Runivers" V F chizh a trezit în mod firesc o vie simpatie Nenorocirea se întâmplă atât de des pe simplii muritori, încât rareori astfel de cazuri atrag o atenție deosebită Multă vreme a trăit în oameni convingerea că nenorocirea sfințește o persoană, îi dă dreptul la venerație Această credință era atât de puternică încât chiar și în secolul al XIX-lea guvernul a trebuit să lupte împotriva unei astfel de "superstiții" La Mangaze, negustorul dorea să-și folosească funcționarul Vasily ca pederast pasiv; nu a fost de acord Magazinul negustorului a fost jefuit, iar acesta a declarat suspiciunea lui Vasily; sub tortură, Vasili și-a negat vinovăția; negustorul l-a lovit pe Vasily cu o grămadă de chei în templu, ceea ce a provocat moartea nefericită Asta a fost în Tradițiile de atunci în Siberia dau o mare credibilitate acestei povești: din cauza lipsei femeilor, pederastia nu era un fenomen rar Vasily avea ani, prin urmare, este foarte posibil ca comerciantul să fi fost supărat de refuzul lui Vasily de a-și satisface dorințele La cincizeci de ani de la moartea lui Vasile, au fost găsite moaștele sale; au fost minuni la mormântul lui În , mitropolitul de Tobolsk Philotheus Leshchinsky a vrut să transfere moaștele lui Vasily Mangazeysky de la Turukhansk la Tobolsk, dar Petru cel Mare a interzis acest lucru Filotheus a ordonat să ascundă în pământ moaștele lui Vasile În , la Turukhansk a apărut o boală generală, iar guvernatorul din Tobolsk a raportat ministrului de interne că locuitorii din Turukhansk "atribuie această aventură mâniei lui Dumnezeu, deoarece icoanele sfântului

mucenic Vasile din Mangazeya, aflate în Mănăstirea Treimii , au fost scoase din ъ biserici, moaștele sale sunt ascunse și trimise în cinstea slujirii sale au încetat Suveranul a ordonat să ceară părerea Mitropolitului de Novgorod Ambrozie, care într-o scrisoare adresată ministrului de Interne s-a gândit "să permită, condescendent cu zelul locuitorilor, să se roage pentru experimentele au arătat că asemenea mișcările în rândul oamenilor sunt potolite printr-o singură îngăduință și că superstiția este arici nu a infirmat, într-o mică măsură, s-a redus foarte mult Ierarhul Tobolsk a îndeplinit acest ordin, dar a considerat-o drept "eradicarea superstiției prin indulgență temporară" (Golubinsky, "Istoria canonizării sfinților", pp -) Cu toate acestea, opinia acestor ierarhi, dacă a primit sancțiune oficială, s-a dovedit a fi neconvingătoare chiar și pentru un astfel de drept Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA NOSTRU PRAVEDNIKOV un reprezentant fidel al bisericii, ca arhiepiscop Filaret de Gumilev (Op cit martie; p -) Filaret susține că acest sfânt "din tinerețe a trăit în frica lui Dumnezeu: s-a rugat cu ardoare lui Dumnezeu și s-a păstrat curat" Astfel, pentru Filaret, singurul drept la sfințenia lui Vasile din Mangazeya este suferința lui Filaret pomenește de minuni peste mormântul sfântului Desigur, nu pot judeca cine s-a înșelat: mitropolitul de Novgorod și arhiepiscopul de Tobolsk sau arhiepiscopul de Cernigov, dar sunt foarte înțelegător față de venerarea suferinței, care de mai bine de opt secole a fost păstrată în poporul nostru și parțial în biserica noastră Boris și Gleb au fost recunoscuți ca sfinți la Kiev pentru suferințele lor, Vasily Mangazeysky, care a suferit în Siberia, a fost recunoscut ca sfânt de către oameni; arhiepiscopul autorizat îl consideră sfânt, deși nu a fost canonizat Această reverență pentru suferință mărturisește fără îndoială sensibilitatea morală extremă a poporului nostru Nu se poate decât să regrete că Vasily Mangazeysky a fost ultimul suferind care a fost onorat; dar declinul vieții religioase, discordia dintre biserică și popor, explică pe deplin acest lucru - un fenomen trist Pentru a înțelege și a evalua corect acest fenomen, este necesar să subliniem că atât Boris, cât și Gleb și Vasily Mangazeya au fost recunoscuți ca sfinți doar pentru suferința lor; nu au făcut nicio slujbă bisericii, nu se deosebeau prin evlavie deosebită În consecință, după părerile bisericii noastre și ale poporului nostru, sfințenia se dobândește nu numai prin fapte religioase, ci și prin suferință Cel mai obișnuit creștin poate, prin suferință, desigur nemeritat de el, să fie curățat de păcate și meritat cu sfințenie, adică cea mai înaltă desăvârșire accesibilă omului În consecință, sfințenia se dobândește prin moartea unui martir pentru credință, o viață ascetică, suferința voluntară de-a lungul întregii vieți (proști), merite deosebite în folosul credinței și al bisericii, chiar dacă slujbele credinței sunt făcute de militari și activitate politică și, în cele din urmă, pur și simplu suferință nemeritată Mucenici pentru credință, asceți, sfinți nebuni, episcopi și prinți, care au muncit mult pentru binele bisericii și au fost uciși nevinovați, aceștia sunt sfinții noștri Biblioteca "Runivers" V F chizh Este clar că atât cei bogați, cât și cei săraci, atât oameni nobili, cât și oameni de rând, pot fi sfinți în acest fel De un anumit privilegiu, ca să spunem așa, se bucurau numai prinți, întrucât puteau fi onorați pentru activitățile lor militare și politice în folosul credinței Prin urmare, toate celelalte modalități de dobândire a sfințeniei sunt la fel de accesibile tuturor claselor societății și, prin urmare, nu există o adunare mai democratică decât sfinții noștri Este singura activitate umană accesibilă în mod egal tuturor claselor

societății; un cerșetor ar putea fi un sfânt, la fel ca un prinț Numai în domeniul moral și religios totul este alcătuit din merite personale; numai în acest domeniu perfecțiunea cea mai înaltă este în egală măsură accesibilă atât celor săraci, cât și celor bogați, atât smerds-ilor, cât și prinților Oamenii au înțeles întotdeauna clar că sfințenia se dobândește prin meritul propriu; cei mai buni fii ai poporului s-au străduit pentru cea mai înaltă desăvârșire, iar poporul a venerat ca sfinți atât prinți, cât și plebei, vrednici, după părerea lor, de venerare Sfinții au fost atinși de suverani (Sf Olga, Sf Vladimir), prinți, oficiali, de exemplu, Nikita Stilitul lui Pereiaslavsky; a fost vameș, a jefuit pe cei săraci și a asuprit pe cei slabi; și-a dat seama de păcătoșenia sa și și-a petrecut sfârșitul vieții în asceză strictă Sfințenia era atinsă de persoanele angajate în muncă fizică, sărace și needucate; așa că băiatul țăran Artemy a fost recunoscut drept sfânt, pentru că a fost ucis de tunete (sec XVI) Onorat Martin, care a servit ca bucătar; din cauza bolii, a fost demis din serviciu; singurul lucru pe care a dobândit dreptul de a venera este o boală gravă (hernie), pe care a suferit-o mult timp (sec XII) Din păcate, nu cunoaștem cu deplină acuratețe originea unor sfinți și de aceea este imposibil de determinat numărul sfinților - țărani; dar după toate probabilităţile erau relativ mai mulţi sfinţi din clasele superioare ale societăţii; acest lucru se explică, desigur, prin faptul că era mai ușor pentru persoane din clasele superioare ale societății să intre în mănăstire; printre clasele superioare erau mai mulți oameni alfabetizați Printre sfinți sunt persoane de origine non-rusă; este evident că naționalitatea aici nu a jucat niciun rol; Lazăr Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA NOSTRU PRAVEDNIKOV Murmansk era grec, Prințul Dovmont (Timofey) era Litvin, Petru de Rostov era prinț tătar Știu câți greci au fost printre episcopii noștri și, de aceea, sunt mai ales mulți sfinți episcopi ai grecilor II Strict vorbind, avem un singur sfânt rus, despre care toate rezervele și îndoielile sunt eliminate Luând ca autoritate pe Golubinsky, aflăm că doar următorii sfinți au fost canonizați: Sf Olga, Euphrosyne din Murom, Euphrosyne din Suzdal, Glykeria și Kharitida În ceea ce privește Euphrosyne de Polotsk, nu există informații dacă a fost canonizată (op cit); în orice caz, nu s-a dovedit că a fost canonizată Sfânta Olga nu este rusă; numărat printre sfinți pentru activitatea ei Egală cu Apostolii Nu toată lumea poate recunoaște rusul Euphrosyne din Polotsk, o rudă cu Manuel a Comnenos; cel puțin ea este o normandă pentru mine Prof Klyuchevsky ("Viețile vechi ale sfinților rusești", p) despre viața acestui sfânt spune: "vivoitatea și abundența trăsăturilor biografice, împreună cu rămășițele vechii limbi, ne face să presupunem că biograful are ceva mai mult izvor străvechi " Tocmai aceste "trăsături biografice" dovedesc caracterul ei normand, și nu rus Cu toate acestea, problema originii prinților noștri nu a fost în cele din urmă rezolvată și, prin urmare, sunt posibile opinii diferite asupra acestui subiect și nu sper să-i conving pe cei care consideră că Euphrosyne din Polotsk este rusă de dreptatea părerii mele este fără îndoială că Euphrosyne de Polotsk era necunoscută bisericii din Moscova și nu se știe dacă este canonizată Sfânta Gliceria a fost recunoscută ca sfântă pentru că i-au fost găsite moaște; faptele ei sunt necunoscute Sfânta Charitida s-a născut prințesă lituaniană și nici despre viața ei nu se știe nimic Prin urmare, psihologul trebuie să considere recunoașterea acestor două persoane ca sfinți ca o simplă neînțelegere; trupurile nu au putrezit și, prin urmare, au fost recunoscute ca sfinte Fără îndoială, activitățile lui Glyceria și Charitida nu au lăsat urme Euphrosyne

(Theodulia) din Suzdal, fiica Sf Mihai, Prințul de Cernigov, a fost logodit, iar după moartea logodnicului ei Biblioteca "Runivers" V F chizh a intrat în mănăstire Pe baza informațiilor disponibile, este imposibil să se decidă pentru ce anume a fost recunoscută ca sfântă; aici ar putea avea o influență și împrejurarea că era fiica primului prinț-mucenic rus; soarta ei nefericită a fost și în favoarea ei; în sfârşit, era călugăriţă şi stareţă a unei mănăstiri, iar pe vremea aceea nu erau prea multe fiice de domnitori suverani în mănăstiri Este important de remarcat că, potrivit lui Golubinsky, această sfântă nu a fost menționată în calendarul vechi, prin urmare nu poate fi considerată o sfântă deosebit de venerată; Euphrosyne (Fevronya) din Murom a fost menționată în acești sfinți Acest sfânt este tocmai singurul sfânt rus a cărui sfințenie este universal recunoscută; Euphrosyne din Murom era incontestabil rusă; era fiica unui căţărător în copaci" (apicultor) Prințul Petru de Murom ar fi fost vindecat de fiica unui apicultor și, în semn de recunoștință pentru leac, s-a căsătorit cu Euphrosyne Această căsătorie inegală a stârnit indignare, dar cuplul era fericit; Euphrosyne este creditată cu binecunoscuta comparație a unei femei cu apa; la bătrânețe s-a tuns împreună cu soțul ei, St Petrom Evident, nici unul dintre sfinții noștri, cu excepția lui Euphrosyne din Murom, nu s-a remarcat printr-o individualitate aparte; soarta acestui sfânt, o simplă țărancă care s-a căsătorit cu un prinț, indică totuși că s-a remarcat din mulțime; trebuie să ne gândim că, pe lângă frumusețe, era înzestrată cu minte și caracter Povestea despre vindecarea prințului Petru de către o țărancă trebuie considerată o încercare nereușită de a explica pasiunea prințului pentru fiica unui apicultor; desigur, nu un tratament de succes, dar calitățile înalte ale lui Euphrosyne au fost cauza acestei căsătorii inegale Știm atât de puține despre viața acestui sfânt încât nu putem decât să admitem înaltele calități spirituale ale lui Euphrosyne din Murom; a murit la începutul secolului al XIII-lea Euphrosyne din Suzdal a murit în Când se compară listele de sfinți conform lui Golubinsky și Filaret Gumilevsky, există un mare dezacord între acești doi oameni de știință cu autoritate: Golubinsky consideră că doar acele femei moarte, pe care Filaret le numește sfinte, sunt venerate ca moarte Desigur, nu pot fi judecător al acestei dispute, dar este mai corect să fiu de acord cu Golubinsky, deoarece Filaret este despre aproape toți cei pe care îi recunoaște ca sfinți, iar Golubin Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA PRAVEDNIKOV-ULUI NOSTRU care este venerat de morți, nu raportează nicio informație sau informațiile pe care le raportează sunt de așa natură încât nu îi confirmă în mod decisiv punctul de vedere De exemplu, despre Sofia, prințesa Slutskaya Rapoarte Filaret (op cit martie, p): "Rev Sophia a murit în și este onorat local în dieceza Minsk Moaștele ei se odihnesc deschis în Mănăstirea Treimii Slutsk", Solomonia-Sofia, soția marelui duce Vasily Ivanovici, a fost atât de nemulțumită încât în secolul al XV-lea vindecări miraculoase au urmat sicriul ei, dar Filaret nu oferă date care să-i dea acestei nefericite prințese dreptul la sfințenie; fără nicio dovadă, el susține că Solomon a atins o înaltă perfecțiune Din câte se știe, Solomonia nu s-a remarcat în niciun fel din mulțime și nu a făcut nimic bun *) În general, toate informațiile disponibile despre veneratele femele decedate sunt de așa natură încât cu deplină încredere putem afirma că toate nu au avut nicio influență nici asupra contemporanilor, nici asupra posterității; cel mai mare merit al unor venerați defuncți a fost participarea lor la înființarea mănăstirilor, de exemplu Vassa (Theodora) din Nijni Novgorod a fondat Mănăstirea Concepției, acum desființată Unii morți venerați, trebuie să

ne gândim, au fost venerați pentru nenorocirea care le-a căzut în soarta, ceea ce, desigur, mărturisește înalta concepție morală a strămoșilor noștri Solomonia a fost tunsurată cu forța într-o mănăstire, Iuli-aniya Vyazemskaya a fost ucisă de Iuri Svyatoslavich Smolensky, apărându-și onoarea, Euphrosyne-(Evpraksiya) Pskovskaya (soția lui Yaroslav Vladimirovici) a fost ucisă de fiul ei vitreg la mai Absența adevăraților asceți, după cum cred, a dus la faptul că oamenii venerau femeile ca sfinți, a căror soartă a stârnit o simpatie deosebită Nevoia de cinstire și închinare nu a fost satisfăcută din cauza absenței complete a femeilor prin activitățile și viețile lor, care s-au remarcat de la nivelul general Sfinții proști, de exemplu, Evdokia din Suzdal, Martha din Moscova, erau atât de nesemnificativi încât nu se știe nimic despre viața lor și, prin urmare, x) Herberstein și Thielemann au afirmat că Solomonia a născut un fiu în mănăstire (Oleary Descrierea călătoriei la Moscova, p x) Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" S V F chizh nu puteau trezi veneraţia universală De asemenea, nu putea exista o recunoaștere deplină a sfințeniei pentru cei a căror nenorocire era cunoscută de mulți: totuși, în suflet a rămas o îndoială despre sfințenie, dobândită numai prin nenorocire; Adevărat, reverența pentru nenorocire a căzut în soarta prințeselor, în consecință, a unor persoane cărora viața le zâmbea în mod special Singurul defunct venerat care s-a remarcat la nivel general a fost Iulianiya Lazarevskaya, soția nobilului Murom Yuri Osorin, care a murit la ianuarie Julianiya era orfană, remarcată prin evlavie, bunătate și condescendență, ia tratat extrem de slujitori cu amabilitate Deosebit de remarcabilă a fost activitatea ei în timpul foametei: a hrănit săracii, a împărțit toate proviziile și chiar a pregătit pâine din quinoa Julia a vrut să se tundă, dar a fost de acord cu argumentele soțului ei, care i-a subliniat îndatoririle pe care le are în relația cu familia În măsura în care se poate avea încredere în poveștile despre viața ei, într-adevăr, Juliana a fost o femeie de înaltă morală, care și-a dedicat toată puterea slujirii binelui Întrucât nu era de naștere nobilă, în viața ei nu a existat nimic care a lovit imaginația mulțimii, legendele care s-au creat în jurul numelui ei trebuie în întregime atribuite venerației pe care a trezit-o dragostea ei activă pentru oameni În noaptea de ianuarie, ea i-a apărut servitoarei și a cerut ca cadavrele să fie îngropate lângă soțul ei În , când fiul ei era înmormântat, a fost deschis mormântul femeii drepte, plin de mir parfumat Mulți oameni bolnavi, unși cu această lume, au primit vindecare Julianiya Lazarevskaya este, fără îndoială, cea mai bună femeie dintre cei venerați morți Desigur, acum nu ne putem decide de ce avem informații doar despre activitățile ei minunate, fie pentru că ea singură s-a remarcat prin activitățile ei, fie pentru că nu au ajuns la noi povești despre alte femei bune În cele din urmă, trebuie menționat că nu am avut un singur martir pentru credință, nici o singură femeie care s-a glorificat prin răspândirea creștinismului - doar un normand, Sf Olga, canonizată ca sfântă pentru munca sa apostolică Este deosebit de important că în Rus' moscovit, atât de bogat în sfinţi asceţi, nu a existat un singur sfânt ascet: Euphrosyne din Murom cu greu poate fi considerat ascet; Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA PRAVEDNIKOV-ULUI NOSTRU Julianiya Lazarevskaya nu a primit canonizarea; isprăvile Eufro-albastrui din Suzdal sunt necunoscute de nimeni Mi se pare cu totul de prisos să demonstrez că acest fenomen nu poate fi explicat sub nicio formă prin influența Ortodoxiei bizantine Dimpotrivă, din Răsărit am primit convingerea ferm stabilită că o femeie, la fel ca un bărbat, poate atinge sfințenia; din Răsărit a

trecut la noi cinstirea multor sfinți mucenici și asceți Mai mult, sfinții noștri - Euphrosyne din Polotsk, Euphrosyne din Suzdal, Euphrosyne din Murom, Kharitida au trăit tocmai într-o perioadă în care influențele bizantine erau deosebit de puternice În timpul următor, Glyceria a fost glorificată, și anume în secolul al XVI-lea, adică în epoca celei mai înalte prosperități a ascezei, dar așa cum am menționat deja mai sus, a existat o neînțelegere despre această Glicerie Este evident că și în acel moment sfințenia unei femei era recunoscută ca fiind posibilă, dar din cauza absenței complete a unui ascet adevărat, Glyceria a fost recunoscută ca sfântă doar pentru că "găsise un trup întreg într-un sicriu" Atunci nu mai era o singură femeie recunoscută ca sfântă; veneratul decedat, cu excepția Iuliei Lazarevskaya, nu a putut, de asemenea, să trezească respectul universal, având în vedere faptul că nu s-au remarcat de la nivel; este puțin probabil ca Julian Lazarevskaya să fi fost recunoscut ca sfânt în Orient sau canonizat de papă dacă ar fi fost catolică Acele prințese care au luat jurămintele din propria voință sau cu forța nu au adus nimic nou și original monahismului și nu pot fi comparate cu marii asceți ai Răsăritului și ai lumii catolice Dacă este posibil să admitem o influență străină pentru a explica acest fenomen, atunci acesta este tătar; Într-adevăr, islamul nu-i cunoaște pe sfinții asceți, dar pentru un psiholog, întrebarea principală este de ce strămoșii noștri au adoptat privirea tătară la o femeie, deși în general și-au protejat cu strictețe biserica de influența tătară, i-au tratat pe păgâni și pe musulmani cu dispreț Istoricii nu au aflat de ce tătarii au avut o influență atât de puternică asupra concepțiilor religioase și morale ale strămoșilor noștri, de ce s-au retras de la concepțiile bisericești din Orient și au adoptat punctul de vedere al femeii musulmane Istoricii nu ne explică de ce, din mai multe influențe, s-a dovedit a fi * Biblioteca "Runivers" V F chizh cel mai puternic este tocmai opusul vieții noastre religioase Golubinsky (op cit pp - b) oferă liste alfabetice ale sfinților ale căror moaște se odihnesc la Kiev: moaștele a de sfinți se odihnesc în Peștera Near sau Anthony; moaștele a de sfinți se odihnesc în peștera Far sau Feodosiev, dintre care doar una este feminină și anume Euphrosyne din Polotsk Astfel, nici în sud-vestul Rusiei nu existau sfinți asceți Despre singurele relicve ale unei femei spune Golubinsky - "când moaștele ei au fost aduse din Palestina la Kiev, la Mănăstirea Pechersk, rămâne necunoscută" Întrucât o sarcină atât de improbabilă și dificilă precum transferul de relicve din Palestina la Kiev nu s-ar fi putut întâmpla în secret, este puțin probabil ca moaștele lui Euphrosyne din Polotsk să se odihnească la Kiev Din nou, aici s-a manifestat nevoia de a avea moaștele cel puțin unui sfânt; într-adevăr, pentru persoanele impregnate de opiniile religioase ale Bizanțului, părea direct incredibil și ofensator că nu aveau relicvele unui ascet La Kiev, același lucru s-a întâmplat cu relicvele lui Euphrosyne din Polotsk ca și cu glorificarea "corpului cylo-ului" din Glykeria din Novgorod La Kiev nu erau moaște, și-au amintit de prințesa-fondatoare a mănăstirii; în Novgorod s-a dovedit a fi un "corp de tsilo", dar nu a existat un ascet Atât la Kiev, cât și la Novgorod a existat o nevoie care nu a fost satisfăcută de realitate; nevoia era atât de mare încât era nevoie de o legendă și, trebuie să mărturisesc, una extrem de crudă Acest fapt nu a fost deloc apreciat și nu s-a subliniat încă absența completă sau aproape completă în istoria noastră a participării femeilor la crearea idealurilor morale și religioase După înființarea sinodului, din câte se știe, problema canonizării oricărui ascet nici nu s-a pus, așadar, și după reformele lui Petru cel

Mare, biserica și poporul evlavios nu și-au schimbat părerea asupra rolul femeii în evlavia noastră În consecință, nici înaintea lui Petru, nici după el în Rusia nu au existat femei atât de mari, în ceea ce privește desăvârșirea lor morală și religioasă, așa cum știm în Occident, de exemplu Sf Ecaterina de Siena, Sf Tereza, Elisabeta a Ungariei Este greu de presupus că au existat astfel de femei, dar nu și-au acordat atenție Biblioteca Runiverse PSIHOLOGIA JUSTIȚILOR NOASTRE manie și a rămas necunoscut; personalități atât de proeminente precum St Tereza și Elisabeta a Ungariei nu pot decât să-i influențeze pe cei din jur La începutul istoriei noastre, o femeie nu a participat la dezvoltarea și îmbunătățirea vieții religioase și morale datorită poziției sale subordonate, în care văd influența tătară; după reformele lui Petru cel Mare, Occidentul ne-a influențat: o femeie a ieșit din turn, dar biserica noastră nu cunoaște sfinți, nici măcar femei proeminente venerate moarte pentru această perioadă Acest fapt este foarte important din punct de vedere psihologic, din păcate, nu a fost încă explicat de istoricii noștri III Asceții noștri sau oamenii drepți formează un grup omogen; viețile lor sunt scrise cu cele mai mari detalii, conținând relativ mai puține povești incredibile Prin urmare, numai drepții sau asceții pot face obiectul unui studiu psihologic; acești cei mai buni fii ai poporului nostru trezesc adevărată evlavie, pentru că Nicht die Stärke sondern die Dauer der hohen Empfindung macht die hohen Menchen *) Acești oameni voinici, dar blânzi, au muncit atât de mult pentru binele Rusiei, încât studiul și posibila explicație a vieții lor mentale este datoria omului de știință rus Viețile martirilor, sfinților proști, sfinților care au muncit mult pentru binele bisericii, în acest studiu, vor fi luate în considerare doar în măsura în care este necesar să înțelegem psihologia asceților Psihologia asceților merită o atenție deosebită și pentru că printre asceți se aflau reprezentanți ai tuturor claselor societății; Oricine poate fi ascet, indiferent de statutul social al părinților săi În consecință, asceții sunt cei mai buni, cei mai desăvârșiți reprezentanți ai poporului nostru; psihologia asceților este psihologia celor mai buni fii ai poporului Toate cele mai bune proprietăți ale caracterului nostru național, dacă nu complet, atunci într-o măsură semnificativă, ar trebui să fie dezvăluite în psihologia asceților noștri În cele din urmă, la- *Nietzsche Jenseits von Gut und Bose Biblioteca "Runivers" V F chizh mișcătorii au fost înălțați și glorificați tocmai de oameni pentru că oamenii vedeau în ei purtătorii celor mai bune calități ale lor, pentru că oamenii îi considerau cei mai mari, cei mai frumoși oameni: au realizat idealurile oamenilor de viață morală După cum se știe, nu avem portrete satisfăcătoare ale asceților, iar informațiile raportate despre aspectul lor sunt atât nesigure, cât și fără conținut; prin urmare, nu se știe nimic despre trăsăturile antropologice ale acestor persoane Singurul lucru pe care îl știm bine este că mulți asceți, și poate chiar o majoritate semnificativă dintre ei, erau înzestrați cu un corp puternic, stabil, se bucurau de o sănătate bună Avem dreptul să tragem o astfel de concluzie, în primul rând, pentru că numai persoane cu un fizic puternic și cu o sănătate excelentă ar putea trăi mult timp în acele condiții groaznice în care au fost salvați mulți dintre asceții noștri Persoanele care nu sunt înzestrate cu un organism puternic și stabil nu pot îndura acele greutăți pe care le-au îndurat mult timp, păstrând în același timp un spirit bun? <Asceții noștri Locuințe groaznice, hrană rece, complet inadecvată - toate acestea pot fi suportate doar de câtiva înzestrați cu o organizație puternică Asceții au trăit în astfel

de condiții mulți ani și chiar decenii; trebuie să ne gândim că mulți oameni care căutau mântuirea în asceză au murit de frig și de foame, dar cei care au devenit celebri pentru viața lor ascetică, datorită sănătății lor de fier, și-au păstrat multă vreme puterea în aceste condiții, imposibile pentru un om obișnuit În al doilea rând, organizarea puternică, sănătatea de fier a multora dintre asceții noștri este dovedită de faptul că au ajuns la bătrânețe În general, aproape tuturor asceților li se spune că au trăit mult, au ajuns la bătrânețe și nu avem de ce să nu credem aceste povești; asceţii în general erau bătrâni; numai bătrânii, după o lungă călătorie, erau venerati Oamenii îi venerau pe asceţii, care prin mulţi ani de fapte şi-au arătat superioritatea, voinţa lor neîntreruptă, şi de aceea, fără îndoială, cei mai mulţi dintre asceţii cunoscuţi de noi au ajuns la o bătrâneţe copt Cunoaștem durata de viață a unor asceți; trebuie să te minunezi de longevitatea lor Cornet Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA NOSTRU PRAVEDNIKOV Lai Komelskiy a murit la de ani, Makariy Kolyazinski - de ani, Alexander 'Svirskiy, Varsonofi Tverskaya, Martinian Brezersky - de ani, Kirill Baritozersky - Lite, Pavel Obrsky - II Prok Nu este nevoie să menționăm toți asceții care au trăit până la o bătrânețe copt Chiar dacă admitem că cifrele raportate în vieți nu sunt în totalitate exacte, că sunt exagerări, este totuși indubitabil că unii asceți au fost extrem de longevivi Nu există nicio îndoială că multe persoane deosebit de înzestrate sunt înzestrate cu un organism puternic și trăiesc până la o vârstă înaintată; nu numai creierul, ci întregul organism al acestor persoane este înzestrat în mod natural cu o putere mai mare decât cea a simplilor muritori) Trebuie să ne gândim că printre asceţi au fost multe persoane înzestrate cu generozitate cu natură; energia lor uimitoare, puterea de voință rară indică faptul că posedau un organism puternic De exemplu, călugărul Serafim de Sarov s-a distins printr-o putere extraordinară *) Longevitatea multor asceți, și nu avem dreptul să ne îndoim, confirmă încă o dată că aceste persoane s-au remarcat de la nivelul mediu și au fost într-adevăr mai generos decât simplii muritori Longevitatea lor este de o importanță deosebită tocmai pentru că au trăit în cele mai proaste condiții pentru a ajunge la bătrânețe Desigur, se poate - și cu tot dreptul - să se presupună că dacă ar trăi în condiții mai bune, s-ar bucura de îngrijiri medicale, ar fi ajuns la o vârstă și mai profundă Trebuie remarcat faptul că longevitatea asceților noștri poate servi drept argument în favoarea alimentelor fără ucidere Fără îndoială, din momentul intrării în mănăstire, asceții nu au mâncat carne, s-au bucurat de o sănătate înfloritoare și au trăit până la bătrânețe Cert este și că toți asceții noștri erau extrem de cumpătați și nepretențioși la mâncare; chiar dacă privim cu îndoială poveștile că unii dintre ei mâncau doar prosforă, poate o dată la două zile, este totuși incontestabil că moderația extremă în mâncare era obligatorie pentru ascet Nu- *) Ferre Patologia emoțiilor p -) "Rătăcitor" , mai, p Biblioteca "Runivers" B F CHIZH în ciuda lipsei lor extreme de nepretențiune și moderație în mâncare, asceții se bucurau de o sănătate bună și aveau o viață lungă; Adevărat, mulți dintre ei abia la începutul activității lor lucrau din greu fizic, apoi duceau de obicei o viață contemplativă, dar stăteau mult timp în rugăciune Exemplul asceților de lungă durată ne arată că persoanele care nu efectuează o muncă grea pot mânca puțin și se pot descurca fără carne, fără a le afecta sănătatea; asceții au mâncat rar ouă și au băut lapte, deoarece laptele și ouăle sunt interzise de post - nici măcar peștele nu este întotdeauna permis În cele din urmă, este necesar să se acorde atenție

abstinenței sexuale absolute a asceților; aproape toți trăiau fie în izolare, fie în mănăstiri și, prin urmare, încălcarea poruncii a șaptea nu putea trece neobservată Un astfel de păcat nu a fost iertat și știm că novgorodienii, văzând "fecioara" ieșind din chilia arhiepiscopului Ioan, l-au urcat pe o plută "să plutească din orașul nostru pe râu" Cuvioșii admiratori ai acestui arhiepiscop susțin că diavolul și-a luat forma unei "fecioare" pentru a-l dezonora pe Sf Ioan, dar cine nu crede în demoni și recunoaște un incident real ca la baza acestei legende trebuie să fie de acord că încălcarea poruncii a șaptea de către episcop a revoltat conștiința publică Dacă "fecioarele" ar putea ieși din chiliile episcopale , atunci un astfel de incident este complet imposibil în coliba retrasă a unui locuitor în deșert sau stareț al unei mănăstiri Acei stareți și călugări care au încălcat porunca a șaptea nu au fost respectați Viețile mărturisesc că aproape toți sfinții și-au început isprăvile în tinerețe și putem crede aceste povești Natura cea mai înaltă, bogat înzestrată se manifestă deja în tinerețe; la această vârstă, setea de fapte este cea mai puternică, la această vârstă se manifestă cel mai puternic dorința de ideal; care, în tinerețe, se împacă cu proza vieții, doar ca urmare a unor împrejurări deosebite - nenorocire, boală - se rupe de trecut și începe o viață nouă Prin urmare, este destul de probabil ca majoritatea asceților în tinerețe să fi rupt legăturile cu lumea păcătoasă și să nu fi păcătuit împotriva poruncii a șaptea toată viața Din câte pot judeca această întrebare Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA NOSTRU PRAVEDNIKOV ZO-e numai cei care nu începuseră viața sexuală puteau îndura o privare atât de severă; este puțin probabil ca persoanele care au început deja viața sexuală să fi rezistat tentației după aceea Desigur, alimentația insuficientă, închinarea prelungită au umilit carnea; frigul in celule, si cu atat mai mult in biserici, unde era foarte frig, este cel mai bun remediu in lupta cu dorintele sexuale Acum se acordă o atenție deosebită abstinenței sexuale înainte de căsătorie, ca o condiție necesară pentru menținerea sănătății x) Unii medici foarte respectați cred că abstinența sexuală poate fi dăunătoare sănătății Cred că exemplul asceților noștri mărturisește în mod convingător inofensiunea abstinenței sexuale; apărătorii opiniei că abstinența sexuală este inofensivă pentru sănătate ar trebui să profite de acest exemplu Asceții noștri se bucurau de o sănătate excelentă, erau de lungă durată - și cel mai important, și-au păstrat toată viața energia, entuziasmul, credința arzătoare în idealuri Abstinența sexuală nu a cauzat cel mai mic rău nici sănătății fizice, nici morale a asceților și, din câte se poate judeca din viața lor, nu a provocat prea multă suferință acestor oameni puternici și sănătoși Nu suntem conștienți de acele tulburări nervoase care s-au manifestat atât de des în mănăstirile franceze și, în general, nu știm nimic despre nicio suferință cauzată de abstinența sexuală în rândul călugărilor și călugărițelor noastre Trebuie să ne gândim că în clima nordică abstinența sexuală este mai ușor de tolerat, ceea ce explică faptul că asceții noștri nu au suferit de această privare severă Nu avem suficiente informații pentru a distribui cu acuratețe pe cei drepți în funcție de moșii; poziţia socială a părinţilor unora dintre ei este indicată foarte vag; de exemplu se spune că drepții se trage din părinți cinstiți, nu știm nimic despre moșia multor oameni drepți Astfel, cea mai de încredere presupunere este că drepții, cel puțin o majoritate semnificativă dintre ei, aparțineau cercului societății din care modernul *) Opinii ale medicilor culese de Dr Yakobzon: "Abstinența sexuală în fața curții de medicină", doctor rus Biblioteca "Runivers" V F chizh intelectualitate

Unii dintre drepți aparțineau clasei superioare a societății; mulți oameni drepți aveau părinți săraci, dar aproape toți au primit o educație și erau alfabetizați Cel puțin, în ceea ce privește Spyridon Prosfornikul (sec XII), se indică faptul că era analfabet și a învățat psaltirea pe de rost x); dacă un astfel de fenomen ar fi frecvent, cu greu ar fi nevoie să menționăm analfabetismul lui Spiridon Prosfora Desigur, copiii părinților nobili sau bogați au primit educație relativ mai des și, prin urmare, alfabetizarea și cunoașterea Sf scrierile drepților dau dreptul de a presupune că provin din părinți bogați Dar copiii părinților săraci, desigur, puțini, au primit, așa cum primesc acum, educație Unii părinți săraci fac tot posibilul pentru a-și educa copiii; Copiii bisericii învață, de asemenea, să citească și să scrie relativ des Apropierea de mănăstire, curiozitatea timpurie a unui băiat talentat a fost motivul pentru care până și săracii au învățat să citească și să scrie În general, este greu de admis, cel puțin în raport cu majoritatea, că un tânăr care este complet incult, care nu a citit cărți evlavioase, care nu are chipuri livrești printre cunoscuți, își dezvoltă o idee clară despre asceză Prin urmare, trebuie să presupunem că majoritatea drepților au crescut în familii educate, sau cel puțin au avut contact, oricât de ocazional, cu oameni educați Principala diferență esențială dintre muritorii drepți și cei obișnuiți este că ei nu au suportat viața din jurul lor, nu puteau să se înțeleagă în acele condiții care păreau destul de satisfăcătoare rudelor lor Nu pot fi absolut de acord cu cei care cred că la acea vreme viața era atât de groaznică încât singura cale de ieșire era să alergi în singurătate Desigur, din punctul nostru de vedere, viața, de exemplu, în secolul al XIV-lea era insuportabilă; dar, în primul rând, nu avem nici cel mai mic indiciu că strămoșii noștri au fost mai nemulțumiți de viața lor decât suntem noi de a noastră; în al doilea rând, fără îndoială, urmașii noștri din secolul al -lea vor găsi condiții "Nu s-a născut dintr-o cetate, ci dintr-o anumită greutate", studiază tot psaltirea din gură, "cântând psaltirea fără încetare și terminând toată ziua în fiecare zi" Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA NOSTRU PRAVEDNIKOV vieţile noastre la fel de insuportabile pe cât considerăm insuportabile condiţiile de viaţă ale strămoşilor noştri în secolul al XIV-lea Așa cum acum, așa și atunci, aproape toată lumea își dorește mai multă bogăție și putere, ei sunt nemulțumiți de viața lor, pentru că nu se pot bucura de ea, adică au puțină bogăție și putere Știm, într-o anumită măsură, la ce se străduiau cei mai buni oameni ai vremii; dar marea majoritate trăieşte mereu şi pretutindeni în cercul celor mai egoiste interese Acei puțini care au constatat că viața din jurul lor le dădea puțină plăcere, s-au aranjat diferit față de cei din jur; cei mai împovărați de robie au fugit la periferie, unde viața era mai liberă, dar și mai periculoasă; cei mai împovărați de muncă umpleau mănăstirile, rătăceau prin mănăstiri etc Cei neprihăniți nu erau mulțumiți de mediul înconjurător, nu pentru că viața le promitea puține plăceri, ci pentru că nu se bucurau de ceea ce îi satisfacea pe deplin pe cei din jur Acești aleși aveau o organizare aparte, semnificativ diferită de cea obișnuită; nu li s-a dat plăcere - dragoste, mâncare bună, haine și locuințe bune, viața de familie, cinste, putere, într-un cuvânt, tot ceea ce constituie bucuria vieții majorității Toate acestea le-au fost într-o oarecare măsură plăcute, pentru că este greu să-ți imaginezi o persoană sănătoasă căreia o mâncare bună să nu-i provoace sentimente plăcute, dar departe de atât de mult ca de toți ceilalți, departe de atât de mult încât să fie împăcat cu un viata care ofera numai aceste placeri Întreaga viață a drepților dovedește că ei au fost

cel mai puțin împovărați de tocmai ceea ce, după părerea noastră, a fost cel mai teribil lucru din viața strămoșilor noștri - lipsa totală a drepturilor, lipsa libertății Nu era deloc faptul că lipsa de drepturi făcea viața în lume imposibilă pentru drepți: ei nu suportau viața din jurul lor pentru că toate plăcerile mediului înconjurător nu îi ispitesc, pentru că se puteau bucura de rugăciune, se lupta cu ei înșiși , contemplarea puterii ideale, spirituale asupra oamenilor Desigur, dacă nu toți, atunci majoritatea celor drepți, deși au iubit oarecum viața din jurul lor, și-au iubit pe cei dragi, și-au iubit casa; erau mulțumiți de compania tinerelor, de o masă bună etc , Biblioteca "Runivers" V F chizh dar toate acestea nu sunt în așa măsură încât să se poată înțelege în mediu Aproape toți cei drepți s-au condamnat la o ispravă în tinerețe; doar ca o excepție, unii, de exemplu, Nikita stilita lui Pereyaslavsky, și-au schimbat modul de viață la vârsta adultă Putem privi cu deplină încredere informațiile disponibile că aproape toți drepții deja în tinerețe nu au suportat viața și au ales calea ascezei Această informație este destul de plauzibilă din punct de vedere psihologic: tocmai în tinerețe se manifestă o atitudine negativă față de viața din jur, doar în tinerețe oamenii au hotărârea de a rupe legăturile cu mediul, de a începe o nouă viață; Ai nevoie de sănătatea și vigoarea tinereții pentru a te condamna la o ispravă Prin urmare, se poate considera dovedit că aproape toți drepții au intrat pe calea ascezei în tinerețe Asceza lor sexuală nu este supusă celei mai mici îndoieli și, prin urmare, trebuie concluzionat că ei nu au început viața sexuală: pentru o persoană tânără și sănătoasă care a început viața sexuală, abstinența sexuală este cu greu posibilă Știm că strămoșii noștri s-au căsătorit foarte devreme; în consecință, cei drepți s-au rupt de mediul înconjurător în tinerețea timpurie, adică inainte de casatorie Este clar că nu putem avea informații mai mult sau mai puțin sigure despre copilăria și adolescența celor drepți, pentru că aproape toți au muncit departe de familiile lor și, prin urmare, nimeni nu putea ști cum au trăit înainte de a renunța la lume Despre copilăria unora, sunt raportate informații care nu sunt foarte de încredere în esență, deoarece toate sunt compilate conform unui singur șablon "Un obicei blând și o dispoziție liniștită pentru o mulțime de somn-veghe este de obicei bun, dar bucuria și jocul copiilor nu sunt mai aproape, dacă vă rog" (Iona Novgorodsky), - așa este de obicei descrisă copilăria sfinților Poate că mulți dintre cei drepți deja în copilărie diferă de semenii lor prin seriozitate, blândețe, sârguință Este clar de ce) În multe cazuri, vârsta la care drepții au intrat în mănăstire nu poate fi stabilită; de exemplu, viața ne spune că Andrei (Ioasaf) înainte de monahism s-a căsătorit și a locuit cu soția sa timp de un an, dar cronica spune că și-a tuns părul la vârsta de doisprezece ani (Konoplev "Sfinții din teritoriul Vologda", p) Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA NOSTRU PRAVEDNIKOV compilatorii de vieți descriu cu entuziasm copilăria celor neprihăniți, dar această atitudine este cea care face să fie neîncrezător față de rapoartele pe care compilatorii de vieți nu le-au putut verifica Este de la sine înțeles că în familie, printre cunoscuții drepților, au existat persoane care au influențat tinerii sensibili într-o anumită direcție; dar gnomii nu știu nimic despre acele condiții exterioare, care, desigur, au jucat un rol mai mare sau mai mic în viața drepților Viețile sfinților afirmă problema în așa fel încât în sufletul asceților, cu totul independent, a apărut nevoia de a rupe legăturile cu mediul Toți drepții noștri au fost mari fastitori; postul cel mai strict era obligatoriu pentru asceți Deja călugărul

Nestor a subliniat marea semnificație a postului, iar testamentul acestui ascet a fost împlinit cu sfințenie de toți monahii adevărați Avem informații despre postul extrem, uimitor al reverenților noștri; în toate viețile se descrie cât de strict a fost împlinit legământul călugărului Nestor Asceții posteau cu multă râvnă și chiar flămâneau Călugărul Dmitri de Prilutsky a mâncat o prosforă cu apă caldă chiar și în acele zile în care peștele și vinul erau permise prin charter Kirill Belozersky, când era novice, i-a cerut bătrânului său mentor permisiunea de a mânca mâncare în două sau trei zile; dar mentorul cu experiență nu i-a dat voie pentru asta, ci i-a spus să împartă o masă cu frații săi în fiecare zi, doar că nu va fi sătul Dar o asemenea ispravă nu l-a mulțumit pe călugăr și s-a retras în singurătate Pavel Obnorsky petrecea cinci zile pe săptămână complet fără mâncare și doar sâmbăta și duminica mânca puțină mâncare și apă Dar oricât de strict era postul la care se condamnau asceții care trăiau în mănăstiri, tot era în puterea unei ființe umane Este greu de imaginat ce chinuri de foame au suferit drepții în acea perioadă de probă, când au trăit în deplină singurătate, într-o pădure deasă, departe de sate, și știm că foarte mulți au trăit în deplină singurătate timp de câțiva ani Se poate crede pe deplin următoarea poveste despre Sfântul Alexandru de Svir Călugărul a muncit șapte ani în Biblioteca "Runivers" V F chizh o colibă înghesuită, la șase mile de Svir Boierul Zavalishin l-a găsit aici și a crezut că a văzut o fantomă La cererea plină de zel a lui Zavalishin, călugărul i-a dezvăluit viața sub condiția tăcerii "Locuiesc aici de șapte ani, fără să văd pe nimeni; Nu am mâncat niciodată pâine și m-am mulțumit cu iarbă, uneori a trebuit să mănânc doar pământ umed Am suferit foarte mult din cauza stomacului, uneori mă rostogoleam pe pământ, neputând ridica capul; Mi-am interpretat cântarea, întinsă pe pământ " (Filaret Gumilevsky, Viețile sfinților, august, p) În această poveste, este îndoielnic că călugărul a rezistat șapte ani unei asemenea foamete; este posibil ca însuşi călugărul, chinuit de foame, să fi pierdut noţiunea timpului; este posibil ca Zavalishin să fi amestecat numărul; este posibil ca durata ispitei să fi fost incorect determinată într-o transmitere ulterioară Dar dacă Alexander Svirsky a murit de foame nu timp de șapte ani, ci timp de un an și chiar șapte luni, atunci aceasta este o ispravă care depășește puterea unei persoane obișnuite Trebuie să ne gândim că au fost asceți care au murit de foame în izolare și, prin urmare, necunoscuți nouă Știm doar despre aceții asceți care au rezistat încercării, care au fost înzestrați cu o sănătate bună și, prin urmare, au îndurat înfometarea prelungită Nu înțeleg ce mâncau de fapt asceții la începutul probă; când vecinii au aflat de șederea ascetului într-un loc retras, desigur, oameni buni și evlavioși le-au aprovizionat cu hrană slabă; dar asceţii căutau tocmai locuri complet izolate, departe de sate şi drumuri; cu siguranță timp de câteva luni sau chiar ani pustnicul s-a bucurat de o singurătate completă Ce au mâncat acești entuziaști în această perioadă a vieții lor, nu știm; vara și toamna puteau mânca fructe de pădure, nuci, fructe sălbatice, ciuperci, quinoa, dar ce mâncau iarna și primăvara? Poate că mâncau pește, dar fără îndoială doar în zilele de post; poate făceau stocuri, dar unde ar putea păstra fructe de pădure și ciuperci uscate, stocurile se deteriorează dacă nu sunt pregătite cu pricepere! Trebuie recunoscut că iarna și primăvara asceții mâncau foarte puțin; probabil că nu erau zile rare când nu mâncau nimic Probabil că au mâncat și pământ, ca și Sfântul Alexandru de Svir Nu poate fi trecut cu vederea că Biblioteca Runiverse PSIHOLOGIA JUSTIȚILOR NOASTRE Asceții ne-au dovedit prin

propria lor experiență că cea mai mică cantitate de hrană este suficientă pentru a menține viața, că postul cel mai strict și chiar foametea sunt îndurate fără prea mult rău, nu privează o persoană sănătoasă nici de vigoare fizică, nici psihică Serafim din Sarov, în propriile sale cuvinte, a mâncat iarba snsh, sau snitka, și s-a simțit vesel ("Rătăcitorul", , martie, p) Snitul (Stegopodium podagravia) este o plantă perenă din familia Umbelliferae; frunzele tinere merg ca o legumă în supa de varză, sunt folosite în medicina populară Trebuie să ne închinăm în fața puterii voinței, a rezistenței acestor aleși: postul și înfometarea destul de voluntar este o ispravă de care foarte puțini sunt capabili În nici un fel nu trebuie îngăduit ca unii drepți, deși ocazional, să-și încalce jurămintele de post; când scăpau în singurătate, nu puteau mânca mâncare bună, căci nu era; când erau mântuiți în mănăstiri, nu și-au putut încălca jurămintele, pentru că acest lucru avea să devină cunoscut atât de monahi, cât și de mireni și, în consecință, nu aveau să fie numărați printre drepți Desigur, în toate mănăstirile au existat întotdeauna destul de mulți călugări obosiți de post, care au încălcat de bunăvoie statutele și, prin urmare, orice încălcare a postului de către o persoană neprihănită ar fi în mâinile unor astfel de călugări, astfel încât să avem nici cel mai mic drept de a nu avea încredere în viețile călugărilor în sensul că toți posteau și mureau de foame într-un mod care nu este la îndemâna oamenilor obișnuiți Postul strict al neprihăniților noștri merită un respect deosebit, sau cel puțin uimire, deoarece postul constant - altfel nu putem defini un astfel de post - este deosebit de dificil în climatul nostru dur, care necesită o cantitate relativ mare de hrană, având în vedere situația relativ mare pierderea de căldură de către organism în aer rece Dacă oamenii noștri drepți trăiau la fel de mult ca fachirii indieni și dervișii musulmani, atunci isprava sfinților noștri a fost nemăsurat mai dificilă tocmai din cauza climatului nostru Semnificația postului strict, atât din punct de vedere fiziologic, cât și din punct de vedere psihologic, este enormă Nici acum chestiunea hranei nu este pe deplin clară; având în vedere complexitatea acestei chestiuni, mă voi limita la a indica faptul că în prezent Biblioteca "Runivers" V F chizh În prezent, neuropatologii, pe baza observațiilor pur empirice, sfătuiesc să nu mănânce carne întunecată (de bovină) și în general să mănânce mai puțină carne *) Eu însumi am văzut efectul bun al eliminării complete a cărnii din hrana epilepticilor: nu numai că atacurile au devenit mai puțin frecvente, dar au scăzut iritabilitatea și răutatea bolnavilor; din păcate, doar câțiva pacienți suportă o astfel de privare mult timp De ce unii pacienți sunt bine afectați de restricționarea cărnii în dietă, nu știm; rămâne să repetăm vechiul aforism: omul este ceea ce este Într-adevăr, nu poate exista nicio îndoială că atât cantitatea, cât și calitatea alimentelor au o influență enormă asupra activității creierului și, în consecință, asupra întregii vieți psihice; stare de spirit calmă, slăbiciune a emoțiilor, blândețe, smerenie, răbdare, contemplare - toate acestea, după toate probabilitățile, depind în mare măsură de cantitatea și calitatea alimentelor Acea liniște sufletească, blândețe, monotonie a vieții mintale, care i-a distins pe asceții noștri, este cu greu posibilă fără un post strict Cu greu se poate nega că postul strict are o valoare educațională extraordinară, ca exercițiu constant al voinței, ca luptă constantă între un scop îndepărtat și cel mai permanent și mai puternic sentiment Această luptă continuă și grea depășește puterea oamenilor obișnuiți; doar câțiva aleși au supraviețuit acestei lupte, pentru că, așa cum spune pe bună dreptate Nietzsche, "Den hõchsten

Typus freier Menschen batte man dort zu suchen, wo bestandig der hochste Widerstand überwunden wird" *) Asceții au găsit cea mai mare plăcere în această luptă, în victoria constantă asupra dorinței puternice, pentru că o astfel de victorie este cea mai înaltă fericire pentru o persoană puternică: "Was ist Glück? Das Gefahl davon, dass die Macht wachst,-dass ein Widerstand überwunden wird") Postul strict are o mare valoare educativă, ca test de caracter, ca test de sine; un om care a știut să lupte cu foamea, care a câștigat acest lucru dificil !) Celor interesați de această problemă li se poate recomanda "Raffray Les déséquilibres du systeme nerveux",) Banda VIII ( ), CTP) Ib , p i Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA PRAVEDNIKOV-ULUI NOSTRU O luptă, are dreptul să creadă în sine, să se bazeze pe propriile forțe, pentru că "c'est de la force morale, et la force de volonté est le commencement de toute vertu" O persoană care a îndurat lupta cu foamea și și-a dovedit puterea, voința, stăpânirea de sine, putea deja, cu credință în propriile sale forțe, să lupte spre scopul pe care și-l alesese Postul strict era necesar pentru ascet, pentru că îi dădea independența la care aspira Numai știind să se limiteze în mâncare, ascetul putea rupe legăturile cu mediul, doar un fast strict nu avea nevoie de societate; nu avea nevoie de relații de afaceri cu oamenii și putea trăi pe deplin viața spirituală Fără post, abstinența sexuală este cu greu posibilă, iar o persoană care are nevoie de un trai, obligată să întrețină o familie, desigur, nu poate fi independentă, nu se poate scăpa de influențele mediului Doar cei drepți puteau obține o independență reală, pentru că au reușit să-și limiteze nevoile la minimum; puteau fi într-adevăr deasupra mediului, pentru că aveau nevoie de foarte puțină hrană și, în general, de mijloace de subzistență Toate celelalte modalități de a obține o independență completă, după cum se știe, nu duc la obiectiv și numai drepții care au respectat postul strict au reușit să se separe de lume, nu au avut nevoie de oameni, au fost cu adevărat și complet liberi Desigur, independența și libertatea sunt binele suprem; doar câțiva pot atinge libertatea și independența Postul, chiar dacă nu este la fel de strict ca cel ținut de drepți, este întotdeauna extrem de împovărător; Degeaba se reproșează timpului nostru lipsa de evlavie: chiar înainte de a fi respectat prost postul Din scrisoarea către Arhiepiscopul de Vologda și Belozersky, se poate observa că Postul Filippov sau Rozhdestvensky nu a fost respectat în Rusia înainte de Alexei Mihailovici Chiar şi în mănăstiri, acest post se ţinea numai de la începutul anului Arhiepiscopul porunceşte direct arhimandritului Ioan de Priluţk, la primirea scrisorii sale, să înceapă postul cu fraţii *) Postul strict era obligatoriu pentru drepții noștri, x) Fouillée "Les éléments sociologiques de la moral", p) Belov Istoria Rusiei înainte de Petru cel Mare, p Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" V F chizh pentru că era în armonie cu tot caracterul lor, cu toată viziunea lor asupra lumii: acești asceți blânzi și smeriți, cu toată puterea sufletului lor, s-au străduit să facă cât mai puțin rău lumii lui Dumnezeu Ei, ca monahii smeriți, nu se considerau suficient de înzestrați pentru a fi de mare folos, pentru a duce omenirea înainte; astfel de mândrie și încredere în sine nu pot fi asumate în ei Dar ei, poate fără să-și dea seama pe deplin, doreau să facă cât mai puțin rău tuturor viețuitoarelor și mai ales oamenilor Ei, în timp ce își descriu viața, strângeau și hrăneau păsări, le dădeau pâine urșilor din rezervele lor mici; în niciun caz, sub nicio formă nu au făcut rău oamenilor Este clar că astfel de oameni nu puteau extermina animalele pentru a-și obține propria hrană, nu puteau lua hrana altora: nu trebuie să fii economist politic pentru a înțelege că

fiecare bucată în plus mâncată de mine este astfel luată de la cineva; asemenea considerații se numărau, desigur, și printre asceți Când au căpătat faimă și au avut fonduri, au hrănit mereu vizitatorii săraci ai mănăstirii, au crescut numărul călugărilor Pentru ei, desigur, era clar - acest considerent este deja foarte public - că, cu cât cheltuiesc mai puțin pentru ei înșiși, cu atât vor primi săracii mai mult, că numai privându-se de hrană, o păstrează pentru alții Cu greu poate exista o iubire mai activă față de aproapele decât cea pe care drepții noștri au arătat-o de-a lungul vieții; ei, limitându-se la extrem, au păstrat hrana vecinilor: e greu de imaginat o slujire mai grea pentru binele celorlalți Respectul cu care strămoșii noștri evlavioși au tratat cu strictețe mai repede indică faptul că au înțeles atât dificultatea, cât și semnificația morală profundă a acestei isprăvi Din câte se poate judeca din informațiile disponibile, acum nu există luptători atât de puternici precum au fost cei drepți ai noștri, iar postul nu se bucură de același respect Întregul mod de viață al poporului nostru drepți corespundea cu strictețea cu care țineau postul Trăiau în peșteri, în pirogă, în goluri de copaci, în colibe, în colibe mizerabile; au îndurat cu răbdare gerurile noastre severe, iar vara au suferit de înghesuială Același lucru urmează Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA NOSTRU PRAVEDNIKOV spun despre hainele lor Mai departe, ocupând funcții înalte, oamenii noștri drepți s-au îmbrăcat în cele mai sărace haine Se Serghie, când se bucura deja de respectul Marelui Voievod și al boierilor, s-a îmbrăcat atât de prost, încât fermierul care venea la el să se închine "din cea mai îndepărtată țară)", văzându-l pe reverend "în haine subțiri, rupte și multe ochiuri săpând pământ, nu credea că acest călugăr prost îmbrăcat faimos stareț al unei mănăstiri celebre Kirill Belozersky, în grad de stareț, purta întotdeauna o "coacă de oaie, aspră, sub care era ud de căldură vara și suferea de îngheț iarna" (F Gumilevsky, "Viețile sfinților" feb iiu) Într-un cuvânt, cei drepți și-au lepădat toate plăcerile fizice; nu aveau lucruri de valoare, cu excepția icoanelor și a cărților necesare Drepții, având la dispoziție fondurile date de admiratori, au cheltuit aceste fonduri pentru construirea și decorarea templelor, au întemeiat mănăstiri, au împărțit pomană săracilor, dar ei înșiși nu au cheltuit niciodată, sub nicio formă, fonduri pentru ei înșiși și pentru lor rude Abnegația completă și o viață plină de greutăți erau obligatorii și numai acel ascet se bucura de venerare care nu și-a încălcat jurămintele de-a lungul vieții Este clar că numai oamenii puternici își pot trăi toată viața așa cum au trăit drepții noștri Abstinența sexuală, ca o ispravă dincolo de puterea marii majorități, era foarte apreciată de toate popoarele morale; cunoscând puterea puternică a dorințelor sexuale, o persoană care este capabilă să respecte puterea morală se înclină în fața celor care au fost capabili să lupte cu cea mai puternică pasiune Eșecul propagandei moderne a castității înainte de căsătorie indică faptul că doar câțiva, și chiar foarte puțini, pot cuceri dorințele sexuale Deși acum este cunoscut tuturor cât de periculos este pentru sănătate să încalce porunca a șaptea, deși aproape toată lumea din cercul lor cunoaște exemple de moarte din boli sexuale, am observat abstinența sexuală doar la ipohondri și psihopați Dacă nici măcar posibilitatea unei boli grave nu îi descurajează nici pe cei mai buni oameni ai timpului nostru, cât de puternici au fost asceții care s-au condamnat la abstinența sexuală în numele unor scopuri pur ideale Este clar că cea mai bună parte a oamenilor îi prețuia foarte mult pe acești oameni puternici, plecați în fața lor Biblioteca "Runivers" V F chizh statornicie: puterea morală excită venerația și mirarea Abstinența

sexuală, ca faptă cea mai dificilă, era apreciată atât de mult încât victoria asupra ispitei dădea dreptul la sfințenie Moise U verde (sec XI) canonizat ca sfânt pentru că a rezistat ispitelor unei doamne poloneze care l-a cumpărat prizonier Deși Moise nu era călugăr când îi plăcea proprietarul său, el a refuzat să conviețuiască cu această doamnă, a luat în secret jurăminte monahale și a fost castrat la ordinul unui polonez furios Dacă totul în această poveste este adevărat, atunci ar trebui să fii surprins de puterea morală a acestui om drept Chiar și asceții noștri slab educați, care nu cunoșteau viața, au înțeles clar că încălcarea celei de-a șaptea porunci îi lipsește de puterea necesară realizării lor și, prin urmare, hotărând să se rupă de viața lumească, și-au păzit cu insistență castitatea Frații lui Tryphon Vyatsky au pus odată fata în celula în care dormea acest tânăr entuziast; dar cum tânărul cast a fugit de la ea de la sugestia demonicului *) S-a retras în secret din casa părintească și, îmbrăcat ca un cerșetor, a venit la Ustyug Dându-și seama cât de greu este să te lupți cu dorințele sexuale, oamenii noștri neprihăniți s-au îndepărtat cu insistență de femei, evitând posibilitatea unei căderi Nici măcar nu le permiteau femeilor să-i viziteze, interziceau cuiva să se apropie de ei O femeie poftitoare, dorind să-l seducă pe Chiril din Novoezersky, a intrat în chilia lui și, întrebat de omul drept de ce a venit, a răspuns că a venit după foc Călugărul a mustrat-o în fața tuturor fraților: "Mi-am luat în cap", a spus el, "să-mi văd cadavrul îngropat de viu" (F Gumilevsky, Viețile sfinților, februarie, p) Călugărul Dmitri de Prilutsky era foarte frumos, și-a acoperit fața cu o păpușă și a evitat femeile Este clar că a fost un curios care a reușit să-i vadă fața când se pregătea pentru preoție; pentru această curiozitate esențial inocentă femeia a fost brusc copleșită de relaxare Atinsă de lacrimile și pocăința ei, reverenda *) L-au mai sedus pe Varlaam din Pechersk (secolul al XI-lea) pentru a-l respinge de la intrarea în mănăstire Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA PRAVEDNIKOV-ULUI NOSTRU Public: de ce ai vrut să vezi un păcătos deja mort pentru lume? iar prin semnul crucii a redat-o la sănătate, (ib , p iîj) Sunt impresionat mai ales de faptul că oamenii noștri drepți cu multă modestie tăce în legătură cu această luptă grea, nu sunt mândri de o victorie atât de mare a duhului asupra cărnii Nu există povești despre luptă în viața sfinților noștri; isprava a fost realizată ca ceva obișnuit, despre care nici măcar nu merită să vorbim Pe baza informațiilor pe care le avem, putem concluziona că nu a fost nicio ispravă, nu au fost tentații și lupte, că victoria a fost ușoară Nu se poate nega că un post strict și un climat aspru i-au ajutat pe neprihăniții noștri în această luptă, care a fost copleșitoare pentru marea majoritate Dar totuși, era nevoie de o putere de voință extraordinară, de cea mai mare efort a tuturor forțelor spirituale, pentru a birui trupul Photius Spassky în autobiografia sa descrie cât de greu i-a fost să se lupte cu dorința sexuală Dar Fotiy Spassky nu era înzestrat cu modestie și era mândru de victoria sa, la care, desigur, avea dreptul Adevărații drepți au tăcut despre faptele lor, cu modestia caracteristică oamenilor cu adevărat mari, nu au spus nimănui cât i-a costat această luptă Castitatea este modestă și tăcută; motivele sunt de înțeles de ce oamenii noștri drepți au tăcut despre această latură intimă a vieții; oamenii cu adevărat casți își ascund dorințele păcătoase de toată lumea, păstrează tăcerea în legătură cu ispitele cărnii Este necesar să notăm cu deosebită evlavie această frumoasă modestie a asceților noștri; nu puteau ascunde de alții isprăvile lor de asceză; toată lumea a văzut ce mânca, ce purta, în ce locuințe locuia, dar nimeni nu știa cum se luptă cu

dorințele sexuale, cum sufereau de nemulțumirea acestor dorințe Repet, citind viețile sfinților noștri, se poate ajunge la concluzia că castitatea este cea mai obișnuită și deloc grea privare Această ispravă este abia menționată; ca fenomen excepțional, lupta cu dorințele sexuale este descrisă în viața lui Ioan Îndelung-răbdătorul (sec XII) Dorința sexuală l-a chinuit atât de mult pe acest ascet, încât a săpat o groapă și s-a acoperit cu pământ, astfel încât numai mâinile și capul i-au rămas libere Dar chiar și într-o situație atât de teribilă, dorința sexuală nu s-a oprit brusc V f chizh În general, în viața noastră aproape că nu se menționează lupta cu dorințele sexuale; chiar și în învățăturile marilor constructori de mănăstiri se vorbește foarte rar și pe scurt despre această problemă sensibilă Așa că călugărul Gennady Lyubimsky, în instrucțiunile sale bine-cunoscute și foarte detaliate pentru un călugăr novice despre lupta cu dorințele sexuale, vorbește dezinvolt și foarte scurt, ca despre o chestiune neimportantă și simplă "Dacă vine un gând poftitor, sau un vis somnoros, sau desfrânare trupească, atunci mântuiește-te prin post, rugăciuni în lacrimi, lucru cu ac, tăcere - lucrează cu rugăciunea, dar nu face propria ta voință " Instrucţiuni foarte stricte (nu vă uitaţi la penis, chiar dacă au putrezit; nu vă aşezaţi împreună pe un cal) sunt predate de ch^nthonius roman (sec XII); dar acest originar din Italia cu greu ne cunoştea manierele IV Mulți cred că sunt mulți psihopați și oameni foarte proști în mănăstiri; există multe dovezi că există într-adevăr destul de mulți psihopați printre călugări; lenevia acestor chipuri ne face să credem că sunt oameni anormali Citirea vieților sfinților noștri ne convinge că și pe vremea aceea mergeau oameni la mănăstire, incapabili nici de muncă, nici de viață independentă Dar pentru aceasta, putem afirma cu deplină certitudine că asceții noștri erau oameni destul de sănătoși din punct de vedere mental Ca să nu mai vorbim că nu găsim nicio indicație de fenomene psihopatice în viața lor; sănătate mintală excelentă, echilibru mental complet sunt dovedite de întreaga ispravă a vieții lor Doar oamenii care erau complet sănătoși puteau arăta acea energie, acea perseverență care îi caracterizează pe drepții noștri Pentru a evita neînțelegerile, trebuie să spun că, probabil, mulți sfinți proști erau oameni bolnavi mintal sau, cel puțin, anormali; dar informațiile despre sfinții noștri proști sunt atât de insuficiente încât orice judecată despre ei *) Se știe de mult că mulți se călugăresc "nu de dragul priceperii, ci de dragul pâinii cușcușului"   sanatatea este imposibila Dar cei drepți nu trebuie confundați, din punct de vedere psihologic și etic, cu sfinții proști Drepții noștri au fost înzestrați cu o sănătate excelentă, atât fizică, cât și mentală Doar oamenii complet sănătoși ar putea munci atât de mult, atât de persistent, ca oamenii noștri drepți Toată viața lor a fost grea și, în plus, muncă voluntară; iubeau munca și lucrau mai mult decât cei din jur, serveau ca exemplu de sârguință, rezistență în muncă ■ Aproape toți neprihăniții noștri și-au început isprava în mănăstiri: un tânăr care se străduia spre mântuire și-a părăsit familia și s-a dus la mănăstire, unde i-a curs tinerețea Nu găsim în vieți informații complete și exacte despre câți ani au lucrat asceții noștri drepți ca începători; dar cu greu ne putem înșela presupunând că au rămas în mănăstiri până la vârsta de - de ani, adică până la maturitatea finală Ei, ca ucenici, au trăit în mănăstiri până când mintea și voința lor au avut nevoie de îndrumare; când a venit maturitatea mentală deplină, caracterul și viziunea lor au fost pe deplin dezvoltate, nu mai aveau nevoie de îndrumare și au părăsit

mănăstirea pentru o viață independentă Întrucât acest moment vine de obicei când se termină prima tinerețe, adică vreo douăzeci și opt de ani, cred că drepții noștri au părăsit mănăstirile la vârsta de - de ani · Un tânăr sănătos, normal vrea să învețe, să se perfecționeze în direcția pe care a ales-o; aceasta este exact ceea ce au făcut drepții noștri; numai într-o mănăstire, sub îndrumarea unui bătrân evlavios, acești tineri idealiști puteau învăța ceea ce era necesar pentru activitatea ascetică independentă Aici, așa cum se menționează în aproape toate viețile, drepții s-au remarcat față de ceilalți călugări nu numai prin evlavie și ascultare, ci și prin muncă grea; au tocat lemne, au copt pâine, prosforă etc Știind câți călugări sunt leneși, putem crede că acești tineri idealiști au fost copleșiți de muncă Dar chiar și pe vremea aceea, chiar și în cele mai bune mănăstiri, viața majorității călugărilor era de așa natură încât cei mai buni tineri, mai bogat înzestrați, nu erau mulțumiți Biblioteca "Runivers" V F h și w a creat viața monahală Aproape toți drepții noștri, ajunși la maturitate, au părăsit mănăstirea, ceea ce dă dreptul să se gândească la moralitatea proastă a majorității călugărilor din acea vreme Energici, harnici, plini de foc sacru, dornici de realizare, cei drepti au parasit manastirile, ceea ce inseamna ca manastirile nu si-au putut satisface setea duhovniceasca, nu reprezentau un teren suficient pentru activitatile acestor alesi În acel moment, ca, într-adevăr, întotdeauna și pretutindeni, cei mai buni oameni nu se pot împăca cu vulgaritatea și rutina majorității Îndeplinirea hărții monahale, munca constantă nu i-a putut satisface pe cei mari, însetați de isprava celor drepți Când dreptul a văzut că stăpânise tot ce i-ar putea oferi școala sau pregătirea mănăstirească, s-a străduit pentru activitate independentă, pentru o ispravă mai grea Este evident că la vremea aceea în mănăstirile noastre majoritatea călugărilor erau atât de imorali, încât drepţii, epuizaţi de vulgaritatea călugărilor, căutau singurătatea Acești tineri, sensibili la tot ce este frumos, s-au săturat de societatea de călugări, nu mai puțin decât de societatea de laici După ce s-au maturizat pe deplin mental și moral, ei au înțeles vulgaritatea majorității călugărilor; pentru sufletul lor sensibil, această vulgaritate era atât de insuportabilă încât nu exista decât o singură cale de ieșire - să caute singurătatea Asceții noștri nordici au găsit singurătate în pădurile dese; cu greu este necesar să spunem ce durată de muncă enormă a cerut în pădurea deasă Oricât de mici erau nevoile asceților noștri, tot trebuia să muncim din greu pentru a ne menține existența A fost necesar să construim o colibă, să construim o vatră, deoarece în clima noastră este imposibil să supraviețuiești iernii fără încălzire, să colectezi combustibil, să sapi o fântână, să cultivi o grădină, să culegi fructe de pădure și ciuperci, să faci provizii etc Viețile spun că drepții care s-au retras în păduri nu făceau nimic din ce au luat cu ei, în afară de imagini și cărți; este ușor de înțeles cât de greu a fost să lucrezi fără unelte, fără a avea priceperea necesară Trebuie să ne gândim că nu puțini locuitori din deșert au murit de foame, frig și boli; cei care trăiseră în izolare de câțiva ani aveau nu numai o sănătate foarte bună, ci o mare harnicie și chiar mai multă prevedere^ Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA PRAVEDNIKOV-ULUI NOSTRU, i Fără îndoială că acei pustnici care nu au pregătit proviziile de care aveau nevoie pentru iarnă și primăvară au murit de foame, cei care nu puteau aduna cum trebuie o colibă și o vatră au murit de frig, cei care nu au putut să facă rost de apă sănătoasă nu știau cum pentru a distinge ciupercile comestibile și fructele de pădure de cele otrăvitoare, au murit de otrăvire și boli Oamenii drepți cunoscuți de

noi erau puternici în duh și trup și, prin urmare, se bazau complet pe ei înșiși, pe propriile forțe; prevederea și sârguința lor au fost dovedite de faptul că au trăit câțiva ani în cele mai groaznice condiții și au rămas intacte Lupta cu natura i-a întărit pe acești oameni puternici, ceea ce, desigur, dovedește marea putere a poporului nostru drept Evident, doar cel care a trecut testul putea fi respectat, putea căuta influență asupra locuitorilor din jur, putea fi mentor și lider Cei drepți, în retragerea lor voluntară, nu s-au mulțumit doar cu faptul că își susțineau existența prin propriile lor eforturi; visul prețuit al fiecărui om drept a fost să construiască un templu Oricât de mici, oricât de simple au fost aceste temple, totuși construcția lor a necesitat multă muncă; Bineînțeles, evlavioșii din locuitorii din jur și primii ucenici l-au ajutat și pe omul drept, dar inițiatorul construcției mai trebuia să muncească și să se bată cel mai mult Nu spun că pentru a găsi ajutoare în construcția templului a fost nevoie să deranjezi, să întrebi, să influențezi oamenii; fiecare nouă întreprindere necesită mult efort și perseverență Când, în sfârșit, va fi construit un templu modest, drepții vor trebui să facă o nouă lucrare: să înceapă o economie care să ia naștere în jurul templului mănăstirii Ucenicii celor drepți nu puteau trăi așa cum a trăit mentorul lor; aveau nevoie de grădini de legume și câmpuri pentru a avea ce mânca; a fost necesar să se construiască case - celule pentru locuințe, să aibă grijă de haine Toată lumea înțelege cât de dificil este să pornești o nouă economie, mai ales de la zero; câtă muncă trebuie făcută pentru defrișarea pădurii și începerea agriculturii! Necunoscuți au rămas acei locuitori în deșert care, fie din lipsă de prevedere, fie din lipsă de sârguință, n-au avut ucenici, n-au întemeiat mănăstire; numai Biblioteca "Runivers" c F chizh cei mai puternici au reușit și au putut, depășind dificultăți enorme, să lase monumente ale muncii lor În viața oamenilor noștri drepți din nord, se spune că, după ce au întemeiat mănăstiri, ei au lucrat ca egumeni nu mai puțin decât cei mai apropiați ucenici ai lor În viața Sf Serghie de Radonezh, Alexander Svir-sky, Pafnutiy Borovsky, Daniil Pereyaslavsky, Gennady Lyubimsky descrie în detaliu modul în care acești oameni drepți în funcția de rector, prin hărnicia lor, au dat un exemplu pentru călugări: au tăiat lemne, au participat la construcția clădirilor, au lucrat în grădină s-au săpat șanțuri etc p Putem avea deplină încredere în aceste povești: fără îndoială ctitorii mănăstirilor au fost nevoiți să muncească din greu și cu stăruință; fără propria muncă stăruitoare, nu se poate întemeia o mănăstire, să înceapă ferme și să aranjeze treburile *) Istoria tuturor mănăstirilor noastre mărturisește că odată cu moartea ctitorilor și studenților lor cei mai apropiați, călugării s-au dedat la slăbiciunea omenească comună - lenea, iar mănăstirile fie s-au sărăcit, fie au trăit prin munca iobagilor și pomana donatorilor Abia când s-au întemeiat mănăstiri, călugării, sub îndrumarea drepţilor, lucrau cu sârguinţă Prin munca și energia asceților, s-au creat mănăstiri, dar numai acești asceți puternici în duh și trup au putut prin exemplul și autoritatea lor să-i oblige pe muritorii de rând să muncească Călugării, cel puțin majoritatea, aspirau la lenevire și la pâine ușoară, și de aceea lenevia se întemeia de obicei în mănăstiri și, în consecință, o mănăstire sau săracă sau transformată în pomană În ciuda preceptelor ctitorilor, stareții care au urmat nu au mai lucrat singuri, ci au folosit doar roadele muncii altora Meritele coloniale ale drepților noștri din nord sunt de netăgăduit, dar, din păcate, puțin studiate; Desigur, acum doar câteva dintre mănăstirile noastre au o asemenea semnificație, de exemplu Solovetsky; dar la un moment dat

meritul drepţilor noştri nordici în cauza colonizării era foarte respectabil Mănăstirile pe care le-au întemeiat erau centrele civilizației; langa manastirile construite in paduri dese, s-au asezat) Trifon din Kola, ajuns la bătrânețe, a cumpărat o piatră de moară în Kolya și a purtat-o pe umeri la mănăstire Ucenicilor, care l-au convins să nu se deranjeze, venerabilul bătrân le-a răspuns: "Mai bine să-ți atârnești o piatră de gât decât să-i ispitești pe frați cu lenevie" Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA NOSTRU PRAVEDNIKOV fermierii, pelerinii se înghesuiau la mănăstiri, căutând mângâiere spirituală Este clar că acești pionieri au trebuit să muncească din greu, să aibă o sănătate fizică și psihică excelentă Când s-a întemeiat mănăstirea, afacerea a fost ajustată, activitatea stareţului a căpătat un caracter mai larg Pe lângă munca fizică, ctitorul mănăstirii a trebuit să folosească destul de mult pentru conducerea mănăstirii, împărțirea ocupațiilor între studenți, supravegherea acestora; în sfârșit, relațiile de afaceri cu prinții, guvernanții și vecinii au ocupat și ele mult timp Viețile sfinților ne informează că venerabilii ctitori nu și-au cruțat osteneala în supravegherea ucenicilor: au ocolit chiliile ucenicilor noaptea pentru a se asigura de modul lor corect de viață, i-au învățat pe cei leneși și slabi etc ucenicii au acţionat complet voluntar sub porunca celor drepți, este clar cât de multă cunoaștere a oamenilor, tact, perseverență și autoritate au fost necesare pentru ca acești studenți voluntari să se supună rectorului Abia când au ajuns la bătrânețe, asceții noștri au avut mulți ucenici; după mulți ani de muncă a ctitorului, mănăstirea a căpătat faimă, a atras pelerini Ultima ispravă a drepților noștri a fost predarea Ei au împărtășit bogăția spirituală acumulată de viață cu cei care le-au căutat sfatul și îndrumarea Ca persoane care erau complet sănătoase și bogat înzestrate, nu își puteau petrece întreaga viață în singurătate fără a aduce beneficii oamenilor Când puteau fi de folos oamenilor, nu numai prin munca lor, ci și prin cunoștințele lor, predau și intrau de bunăvoie în relații cu oamenii Ei, deși poate nu este clar, au înțeles ce a formulat atât de frumos O Comte: "Nous ne sommes réelement hommes que par notre partipation a l'humanité) În ultima perioadă a vieții lor, drepții, ca să spunem așa, s-au întors în lume, au avut relații constante nu numai cu ucenicii lor, ci și cu pelerinii care se înghesuiau la mănăstire, într-un cuvânt, cu toți cei care căutau sfatul și învățăturile bătrânilor cu autoritate Nu poate exista nicio îndoială cu privire la efectul extrem de benefic asupra celorlalți *) Curs Je philosophie pozitiv t III, p Biblioteca "Runivers" c φ chizh b acești bătrâni blânzi și evlavioși Erau mentori, ale căror învățături toată lumea le căuta, însetați de lumină și adevăr, și din moment ce toată lumea recurgea la acești profesori de bună voie, este fără îndoială că multe semințe au căzut pe pământ bun Desigur, nu toți cei drepți aveau aceeași autoritate, dar nu există nicio îndoială că influența tuturor a fost extrem de benefică Această activitate, ca să spunem așa, de colonizare spirituală și morală a drepților noștri din nord nu are nicio valoare mai mare decât activitatea colonială materială Mănăstirile întemeiate de acești asceți au fost multă vreme singurele școli de moralitate și evlavie, centre din care principiile spirituale s-au revărsat în viața strămoșilor noștri Este sarcina istoricilor să descrie cu exactitate meritele drepților în civilizația materială și spirituală a Rusiei antice, dar chiar și pentru un neistoric este evident că în cei mai grei ani ai istoriei noastre, locuitorii acelor regiuni ale Rus' în care au muncit asceţii noştri nordici a dat dovadă de mai mult patriotism şi sacrificiu de sine Distrugătorii statului

erau locuitorii acelor regiuni în care erau puține centre educaționale și moralizatoare Activitatea socială a asceților noștri ne obligă să ne amintim cu recunoștință și evlavie de aceste cele mai bune figuri ale antichității noastre Au trudit toată viața și au avut grijă nu numai de propria lor mântuire, ci și de bunăstarea vecinilor lor și, în plus, destul de dezinteresat Strămoșii noștri apreciau foarte mult asceza și evlavia, dar nu i-au considerat pe egoiști ca sfinți; persoanele care și-au dedicat întreaga viață exclusiv propriei "mântuiri", desigur, sunt egoiști Printre astfel de asceți evlavioși, trebuie să ne gândim, există mulți oameni anormali - melancolici, neurastenici și fanatici Astfel de asceți puteau provoca surprindere și chiar venerare câtorva oameni care își cunoșteau isprăvile, dar nu trezeau în cercuri largi acea evlavie cu care strămoșii noștri evlavioși i-au tratat pe adevărații drepți Cu toate acestea, în sufletul celor mai înflăcărați admiratori ai ascezei și evlaviei, deși nu foarte clar, a apărut gândul că un ascet care se preocupă cu sârguință doar de propria mântuire nu are dreptul să se închine simplilor muritori, deja pentru că nu a făcut nimic bun pentru ei, despre ei ns per* Biblioteca Runiverse PSIHOLOGIA JUSTIȚILOR NOASTRE frică Ascetul și-a câștigat mântuirea; aceasta este treaba lui, dar el nu a făcut nimic pentru noi și, prin urmare, nu are dreptul la închinarea noastră Mai mult, nu există niciun motiv să te bazezi pe rugăciuni? și mijlocirea unui ascet care și-a meritat propria mântuire: la urma urmei, pe pământ a ținut doar de propria sa mântuire și, prin urmare, este greu de presupus că după moarte interesele oamenilor păcătoși îi vor fi aproape Un astfel de raționament este atât de firesc încât nu poate exista nicio îndoială că acesta a fost motivul pentru care asceții evlavioși nu erau considerați sfinți ' Drepții noștri, dacă nu toți, atunci o majoritate semnificativă dintre ei, au fost "creatori" în sensul lui Nietzsche Au fost figuri care și-au dat toată viața în slujba ideii, care și-au pus idealurile în practică Chiar și sfinții proști erau considerați persoane publice utile, pentru că dădeau public exemple de evlavie și asceză Oamenii le-au atribuit sfinților proști curajul de a demasca viciile; li s-a atribuit sinceritate și sinceritate Acum este imposibil să decidem cât de corectă a fost această opinie, dar în prezent, chiar și oamenii de știință, de exemplu Filaret Gumilevsky, ei cred că Nikolai (Sados), sfântul nebun al Pskovului, l-a salvat pe Pskov de mânia lui Ioan cel Groaznic (Viețile Sfinților Februarie, p) Repet că din punct de vedere psihologic nu are nicio diferență dacă sfinții proști au beneficiat într-adevăr societatea sau dacă un asemenea rol le-a fost atribuit doar lor Poporul și-a cinstit mijlocitorii și mentorii în sfinții proști *) Marea activitate socială a drepților noștri, cel puțin a celor mai mulți dintre ei, este de netăgăduit Nu erau egoiști, preocupaţi doar de propria lor mântuire; nu, și-au încordat toată puterea pentru a realiza împărăția lui Dumnezeu pe pământ; desigur, ei nu au înțeles-o în același mod în care o înțeleg idealiștii moderni Oamenii noștri drepți se pregătesc de multă vreme pentru serviciul public, lucrează de multă vreme la propria lor iluminare; autoperfecţionarea nu a fost pentru ei un scop, ci un mijloc Când x) Fletcher ("Despre statul rus", p) spune despre sfinții proști: " poporul îi iubește, pentru că ei, precum calomniile, subliniază neajunsurile nobililor, despre care nimeni altcineva nici măcar îndrăznește să vorbească " Biblioteca "Runivers" V F chizh erau convinși că îi pot influența pe alții, că pot duce la mântuirea celor care caută mântuirea, s-au dedicat cu entuziasm și perseverență să lucreze în folosul unei idei dragi lor Sf Serghie de Radonej s-a gândit mult, s-a rugat cu ardoare pentru prosperitatea

mănăstirii pe care o crease; știm că a muncit din greu în folosul ideii sale Acest lucru este dovedit de viziunile lui; pentru el lucrul cel mai important, cel mai de preț era prosperitatea mănăstirii; despre bunăstarea lui și despre mântuirea lui, după cum se poate judeca din viziunile sale, îi păsa mai puțin decât de afacerea căreia și-a dedicat toată viața Pentru o asemenea slujire dezinteresată în folosul vecinilor, compatrioții i-au mulțumit cu cinstire Sfântului Serghie în timpul vieții, canonizare după moarte Drepții noștri, convinși de o lungă încercare a puterii lor, s-au dat în întregime slujirii cauzei în favoarea căreia credeau Le păsa nu numai de propria lor mântuire, ci și de mântuirea persoanelor care o caută, de plantarea evlaviei și a moralității creștine în rândul tuturor celor care doreau să asculte instrucțiunile lor În cele din urmă, au căutat să-și influențeze vecinii prin exemplu Cât de mult le păsa ei de mântuirea vecinilor lor poate fi judecat după instrucțiunile scrise ale fraților, care au supraviețuit până în vremea noastră; multe astfel de instrucțiuni sunt, desigur, pierdute Aceste instrucțiuni sunt de o valoare deosebită pentru că aveau semnificația testamentelor spirituale, prin urmare, ele au stabilit ceea ce a ocupat cel mai mult sufletul bătrânilor care se pregătesc pentru moarte În aceste instrucțiuni nu există nicio urmă de preocupare pentru propria mântuire; toate gândurile şi dorinţele sunt îndreptate spre menţinerea cauzei căreia i-a fost dată jumătate din viaţă Drepții, care se pregăteau de moarte, mai ales au avut grijă de ucenicii lor, de mănăstirile pe care le-au creat, dădeau sfaturi despre cum să procedeze mai departe, cereau și îndemnau, după moartea lor, să realizeze idealurile dragi muribunzilor Bineînțeles că muribunzii au cerut să se roage pentru el, dar ca niște adevărați creatori, ei le-a păsat cel mai mult nu de ei înșiși, ci de opera, utilă, după părerea lor, pentru multe generații Nu există nicio îndoială că astfel de figuri prețuiau puterea, prețuiau oportunitatea de a-și influența în mod benefic vecinii; această putere supremă asupra oamenilor, această activitate utilă le dădea satisfacție Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA NOSTRU PRAVEDNIKOV creația, după cum o demonstrează munca lor, grijile lor Numai iubind lucrarea, crezând în utilitatea ei, îi poți da toată puterea cu atâta abnegație Oamenii noștri drepți au atras discipoli, au câștigat autoritate în cercuri largi ale societății, ceea ce, desigur, dovedește dragostea lor arzătoare pentru serviciul public, credința lor de neclintit în măreția ideii care le-a călăuzit viața Această activitate în folosul altora a atras discipoli și admiratori care au apreciat beneficiile aduse de ei Desigur, ar trebui considerat extrem de îmbucurător faptul că printre strămoșii noștri au existat oameni capabili să aprecieze serviciul dezinteresat față de ideile înalte, au fost oameni care au vrut să învețe de la acești profesori blânzi și modesti; acolo unde drepții nu au găsit ucenici și admiratori, activitatea lor a fost zadarnică și ne-a rămas necunoscută Numai slujirea celorlalți, care prețuiesc un asemenea serviciu, l-a făcut celebru pe omul drept; cu cât această slujbă era mai binefăcătoare, cu atât venerația celor drepți era mai puternică \\ Dragostea de proprietate a fost întotdeauna considerată neconformă cu jurămintele unui călugăr, a fost considerată un păcat, și totuși, întotdeauna și pretutindeni, călugării au acumulat avere; nicio instrucțiuni și pedepse nu au ajutat răul Într-adevăr, dragostea de proprietate este atât de caracteristică omului, încât doar câțiva aleși sunt lipsiți de acest sentiment Marele cunoscător al sufletului uman, Machiavelli, spunea pe bună dreptate că oamenii iartă mai ușor uciderea unui tată decât luarea proprietății; Din păcate, acesta este adevărul

incontestabil Deja în prima noastră mănăstire, dragostea de bani era atât de puternică, încât călugărul Arefa a fost numărat printre drepți pentru că s-a pocăit de acest păcat Acest călugăr avea multă avere, dar nu dădea nimic săracilor Hoții l-au jefuit; Arefa a căzut într-o asemenea disperare, încât aproape s-a sinucis Când bătrânii l-au mângâiat, el a răspuns cu nepoliticos În cele din urmă, a avut o viziune care ia explicat cât de grav păcătuise Drepții noștri s-au distins întotdeauna prin abnegația lor completă; Biblioteca "Runivers" V F h și w cei dintre ei care proveneau din familii suficiente, retrăgându-se la mănăstiri, s-au lepădat de avere La sfârșitul activităților lor, mulți dintre drepți aveau la dispoziție niște mijloace, întrucât evlavioșii admiratori ai drepților au donat de bunăvoie mănăstirilor Toți drepții noștri au considerat că este de datoria lor să-i ajute pe cei săraci, să-i hrănească pe cei flămânzi Cheltuind foarte puțin pentru ei înșiși, asceții erau milostivi și, în măsura posibilului, împărtășiți cu cei săraci Anthony Siysky a învățat: "Bea și hrănește pe cei săraci până te vei sătura; dă caritate" Andrian de Monzelinsky în timpul foametei din Iboi g din grânarele mănăstirii hrănea pe cei înfometați Cornelius Komelsky a împărțit pomana cu o mână generoasă Pe vremea foametei, chiliile cu făină erau deschise pentru toți cei veniți; părinţii şi-au lăsat copiii la zidurile mănăstirii, neavând cu ce să-i hrănească; călugărul le-a amenajat o pomană în curtea mănăstirii şi le-a hrănit Grija pentru săraci era atât de aproape de inima lui, încât a fost onorat cu o viziune că Antonie Egipteanul îl conducea într-un câmp cu grămezi de prosforă și rulouri Daniil Pereyaslavsky s-a remarcat prin aceeași caritate; la manastirea lui au lasat pe bolnavi si pe infirmi Călugărul i-a dus la mănăstire, i-a vindecat, i-a hrănit și i-a îmbrăcat Fericitul Iov, în planul lui Isus, i-a ajutat pe cei întemnițați pentru datorii; Kirill Belozersky a împărțit pâine săracilor atât de mult încât vânzătorii de pâine au fost surprinși de inepuizabilitatea proviziilor Într-un cuvânt, caritatea era considerată obligatorie pentru cei drepți și ar fi nefiresc dacă acești mari fastitori și nemercenari nu s-ar împărtăși cu cei săraci Desigur, nu toți drepții aveau fonduri suficiente pentru caritate extinsă, dar nu există nicio îndoială că întemeietorul mănăstirii, rău cu cei săraci, nu ar fi fost recunoscut drept om drept Este de regretat că în toate mănăstirile binevoința ctitorilor lor a fost uitată foarte curând; dar dragostea de proprietate este atât de puternică încât numai cei mari drepți, cheltuind foarte puțin pentru ei înșiși, s-au împărtășit de bunăvoie cu cei săraci A da pomană săracilor a intrat în manierele noastre; langa manastiri sunt mase de cersetori care mananca pomana de la pelerini; cu greu se poate îndoi că exemplele marilor drepți au făcut mult pentru a răspândi printre noi obiceiul de a dărui săracilor Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA poporului nostru drept Oamenii noștri drepți nu au fost implicați în tratament, ceea ce poate fi explicat atât prin viziunea lor asupra lumii, cât și prin lipsa de rang; numai la Kiev doctorul nemercenar Agapit a devenit celebru în secolul al XI-lea Ei înșiși nu au apelat la tratament când s-au îmbolnăvit Bolnavii erau ajutați de rugăciune; oricât de rare erau vindecările, cu toate acestea rugăciunile ajutau, aducând mângâiere bolnavilor, dând curaj să îndure suferința Cei neprihăniți voiau să aline suferința bolnavilor, făceau tot ce puteau și nu era vina lor că la vremea aceea nimeni nu știa să vindece Blândețea și blândețea celor drepți sunt fără îndoială Ei nu propovăduiau nerezistența la rău, pentru că ei înșiși au acceptat această învățătură, ci prin exemplul lor, de-a lungul vieții au predat nerezistența Este destul de înțeles

de ce drepții noștri nu au predicat această doctrină; au considerat că este pe deplin dovedită și nu s-au îndoit de dreptatea ei; cu greu și-au dat seama că era dincolo de puterea majorității de a îndeplini cerințele acestei învățături Cei drepți înșiși nu puteau rezista răutății, pentru că erau blândi; postul strict, trebuie să ne gândim, de asemenea, are un efect benefic asupra caracterului; În cele din urmă, acești eroi cu inimă simplă au crezut sincer în ajutorul lui Dumnezeu, în triumful final al bunătății pe pământ Cel care nu posedă blândețea drepților noștri, nu este lipsit de patimi, nu crede cu ardoare în triumful dreptății lui Dumnezeu, nu poate îndeplini cerințele acestei învățături Deoarece au existat întotdeauna puțini oameni la fel de puternici în spirit și trup ca drepții noștri, atunci nerezistența la rău a fost la fel de puțin realizată în viață ca și în timpul nostru Cea mai elocventă predică a unui mare înțelept modern despre nerezistența la rău nu poate reuși, pentru că doar câțiva aleși pot urma această învățătură Grigore din Peșteri (sec XI) iubea cărțile bisericești; hoții au încercat să-i fure de la el, pentru care au fost aduși în judecată; Călugărul și-a vândut cărțile și i-a răscumpărat pe hoți cu banii pe care i-a primit Doi escroci i-au cerut bani monahului, parcă pentru a-și răscumpăra un tovarăș condamnat la moarte; Sf Grigore le-a dat cărțile, dar a spus că omul condamnat va muri în aceeași zi Escrocii în aceeași noapte s-au urcat în grădina ascetului să fure mere, iar acest tovarăș s-a atârnat de o creangă și a murit, iar ceilalți doi în Questions of Philosophy, vol ch Biblioteca "Runivers" V F chizh au primit iertare de la reverend și au lucrat până la mormânt pentru mănăstire În mănăstirea lui Macarius Kalyazinsky, hoții au furat boi de lucru, dar deodată au devenit orbi; rătăcind, s-au întors fără să vrea la mănăstire și s-au pocăit de păcatul lor; reverendul i-a iertat În viața lui Gerasim Boldinsky, se povestește același incident · Este bine cunoscut modul în care călugărul Tihon din Voronej a îndurat cu blândețe bătăile; Nebunul pentru Hristos Kamenev l-a plesnit pe obraz pe călugăr și i-a spus la ureche: "Nu aroganță; Sf Tikhon a hotărât să-i dea nebunului sfânt k pe zi Călugărul a convins un proprietar de pământ să nu chinuie iobagii; moșierul înfuriat l-a lovit pe sfânt în obraz; Călugărul a căzut în genunchi înaintea făptuitorului și a cerut iertare pentru că l-a condus în ispită Tâlharii care l-au atacat pe Daniel Pereyaslavsky au fost prinși; Judecătorii i-au sugerat călugărului să le ceară pe ale sale, dar sfântul a răspuns: "Nu pot să mă răzbun" La fel a făcut Serafim de Sarov / "Rătăcitor", , mai, p) Tâlharii nu numai că l-au jefuit, ci l-au și torturat pe Nikander din Pskov; sângerând, călugărul s-a rugat pentru acești păcătoși; doi nu s-au pocăit și, căzuți în râu, s-au înecat, ceilalți doi s-au întors la pustnic, au dat înapoi ceea ce au luat și au cerut să se roage pentru ei; călugărul le-a dat drumul în pace Patriarhul l-a trimis pe călugărul Teodosie la mănăstirea Diodor Yuryegor Acest călugăr l-a condus pe călugăr în pădure, l-a bătut aspru și, considerându-l mort, l-a aruncat sub un copac Când bătrânul, venind în fire, s-a îndreptat spre chilie, înspăimântatul Teodosie s-a aruncat la picioarele rectorului și a cerut iertare Călugărul a spus: "Doamne să te ierte, copile; aceasta nu este treaba ta, ci treaba inamicului" și nu a spus nimănui despre cele întâmplate Din păcate, Teodosie nu s-a îmbunătățit; a convins șaptesprezece călugări să fugă, iar fugarii au furat tot ce au putut de la mănăstire Diodor a mulțumit lui Dumnezeu că a izbăvit mănăstirea de necazuri și neliniști Poveștile citate mărturisesc că drepții blânzi și blânzi au crezut cu încăpățânare în triumful binelui; au văzut chiar acest triumf, au văzut cum Dumnezeu pedepsește viciul și

răsplătește virtutea Fără această credință, nerezistența la rău este cu greu posibilă și chiar de dorit Este interzis Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA NOSTRU PRAVEDNIKOV totuși, să uite că drepții au părăsit lumea, s-au îndepărtat de viață, pentru ca, dacă se poate, să fie mai departe de rău Neiubind proprietățile, cei drepți blânzi i-au iertat atât pe cei care le-au luat lucruri, cât și pe cei care i-au jignit și chinuit, dar, din câte au putut, s-au luptat cu răul dacă îi privea pe alții Cu mijloacele de care dispun, adică prin îndemn și denunț, au încercat să restabilească dreptatea În viața Sf Serghie din Radonezh are următoarea poveste înduioșătoare: un om bogat locuia lângă mănăstire; și-a silit săracul vecin să-i dea un mistreț îngrășat și nu a vrut să plătească bani Ofensat, s-a dus să se plângă călugărului; Sf Serghie l-a chemat pe infractor la el și l-a convins să dea bani pentru porci; bogat din invatatura Sf Sergius a fost atât de mișcat încât a promis că își va îmbunătăți întreaga viață Dar, așa cum, din păcate, se întâmplă foarte des, în timp ce infractorul mergea acasă, lăcomia a învins Când el intrat în cușcă, a văzut o carcasă de porc infestată cu viermi Atunci frica a căzut asupra făptuitorului și a plătit datoria; carnea aruncată nu a fost atinsă de animale și păsări Această poveste indică faptul că jignitul a căutat ocrotire de la sfânt; potrivit credincioșilor, călugărul poseda o putere miraculoasă de a rezista răului: viermii stricau carnea, deși era iarnă Mihai de Klopsky a denunțat în ochii arhiepiscopului Euthymius Bradatago - "Îmi permit regulile unui păstor să-și jefuiască turma? Pentru cine colectezi? Din câte au putut, călugării s-au luptat cu răul, încercând să îndrepte viciile, dar, bineînțeles, nu cu forța, ci acționând asupra conștiinței celor care au păcătuit Alexandru Svirsky a sfințit templul; oamenii i-au dat bani și lucruri Săteanul Grigorie a vrut și el să dea ceva de la sine, dar călugărul nu a acceptat De două sau trei ori Grigore a încercat să-și pună darul în felonul călugărului, dar călugărul și-a împins mâna "Mâna ta miroase", i-a spus în cele din urmă călugărul, "ai bătut-o pe mama ta cu ea și, prin urmare, ai provocat mânia lui Dumnezeu" Ce să fac? întrebă Grigory contrisat "Du-te, cere iertare mamei tale și nu îndrăzni să o jignești din nou" (Filaret Gumilevsky "Viețile sfinților", august, pp -) - Nil Stolben a fost și mai strict în lupta împotriva răului - * Biblioteca "Runivers" V F chizh cu tac Pescarii îi trimiteau din când în când pește; Odată ce nu l-a primit pe pescar, și-a închis fereastra și a fost obligat să se întoarcă înapoi Pescarii au trimis un alt tovarăș; călugărul a primit peștele și l-a binecuvântat Pescarul, care nu a fost acceptat de călugăr, s-a dovedit a fi vinovat de încălcarea poruncii a șaptea Astfel călugărul a dat o lecție păcătosului, care evident îi respecta pe cei drepți; poate că aceste instrucţiuni nu au fost în zadar, pentru că au fost date numai celor care doreau să înveţe Nu există nicio îndoială că drepții s-au luptat cu insistența răului în învățături și conversații cu discipolii și admiratorii lor; mai ales nu puteau face mare lucru - morala noastră era deja foarte aspră - dar cu greu nu se poate îndoi că ei au ajutat pe cât au putut pe cei jigniți și umiliți, i-au influențat pe asupritori și infractorii cât au putut Nu trebuie uitat că mulți credeau în puterea miraculoasă a celor drepți și, de aceea, de frica să nu se îmbolnăvească, unii se temeau să nu urmeze instrucțiunile sfinților Desigur, în ochii noștri, era frică superstițioasă, dar, à parler rigoureusement, toute la vie de la sensibilité n'est faite que de superstitions, puisqu'elle précède et domine le jugement plus quelle n'en dépend Cu greu fără frică superstițioasă și era posibil să se acționeze asupra oamenilor de atunci; povestea mistrețului pătat de

vierme este foarte instructivă în sensul că ne explică cât de puțin funcționa în acea vreme învățătura și cât de utilă era frica superstițioasă Această poveste era cunoscută de mulți și, fără îndoială, a adus o mulțime de beneficii; nimeni nu s-a îndoit de deplina sa autenticitate Umilința este inseparabilă de blândețe, iar în unele cazuri este chiar greu de determinat ce este mai condiționat de un act - smerenia sau blândețea În mănăstirea Sf Serghie era vecernie; călugărul a slujit și a fost în altar, iar Ștefan (fratele Sfântului Serghie) a stat în stânga kliros; Stefan a vazut in mainile canonarhului o carte, pe care aceasta o luase cu binecuvantarea Sf Sergius, nu el Cu iritare, l-a întrebat pe canonarh: "Cine ți-a dat această carte?" și după ce a primit răspuns de la el: "Mi-a dat starețul", a strigat: "cine este starețul aici? sunt eu *) Durkheim Division du travail social, p Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA NOSTRU PRAVEDNIKOV am stat prima dată pe acest loc? și "un anume rostire, chiar nu lepo-be" După ce a așteptat, la sfârșitul Vecerniei, când toți au părăsit biserica, călugărul a părăsit-o și, fără a intra în chilia sa, s-a retras în taină din mănăstire Sfântul Serghie a întemeiat o nouă mănăstire Savva din Tverskoy (secolul al XV-lea), rectorul mănăstirii Savvin sau Sretensky, i-a pedepsit aspru pe călugări, i-a bătut cu un toiag, i-a încuiat Odată, mustrându-l cu strictețe pe călugărul vinovat, acesta și-a pus barba pe fereastră, iar călugărul a apucat-o cu ambele mâini și aproape a smuls-o pe toată Frații, prinzându- l pe vinovat, l-au adus la călugărul Savva și l-au întrebat cum a poruncit să-l pedepsească Călugărul a răspuns: "Lovesc cu toiagul și îi închid pe frații mei pentru atrocități și insulte, dar nu pot pedepsi pentru greșeala mea, dar trebuie să îndur totul" Sunt sigur că dacă Nietzsche ar fi cunoscut acest frumos răspuns al necunoscutului nostru reverend, l-ar fi citat drept exemplu demn de imitat pentru toți "cei puternici" Sfântul Serghie era la fel de blând și smerit, Monahul Savva poseda atât un caracter energic, cât și adevărata smerenie a unui om puternic Smerenia celor drepți a revărsat din întreaga lor privire; acești idealiști și entuziaști nu puteau să nu își observe propria imperfecțiune, au văzut cât de departe erau de ideal; erau împovăraţi de imposibilitatea atingerii perfecţiunii Ei s-au străduit mereu pentru îmbunătățiri ulterioare, și-au apreciat puțin isprăvile, considerând nesemnificativ tot ceea ce făcuseră, și-au dorit întotdeauna să se apropie de ideal Fără îndoială, această nemulțumire față de sine, străduința constantă de a fi mai bun, este caracteristică oamenilor mai buni, mai bogat înzestrați și stă la baza modestiei lor Un călugăr, pe nume Teodor, a început să-l urască pe călugărul Chiril din Belozersk; Dreptul l-a convins astfel pe Teodor: "Nu te întrista, frate, toți se înșală în mine, tu singur știi adevărul și toată nevrednicia mea; Sunt cu siguranță un păcătos indecent " Gennady Lyubimsky a predat în același spirit: "Dacă auziți de la un bătrân sau un frate despre ignoranța mea, atunci, pentru numele lui Dumnezeu, spuneți-mi despre asta singur într-o celulă fără rușine, sunt prost și nebun" Nu există nicio îndoială că sfinții au suferit toată viața Biblioteca "Runivers" V F chizh cunoașterea imperfecțiunii lor și chiar la sfârșitul activității lor se considerau nesemnificative și nedemne de respect Această nemulțumire dureroasă față de ei înșiși s-a manifestat în mod clar în ordinele lor pe moarte Când frații l-au întrebat pe Dmitri Priluțki unde să-l îngroape, călugărul a răspuns: "Aruncă trupul meu păcătos în mlaștină" Unul dintre cei mai luminați oameni drepți ai noștri, Nil Sorsky, în testamentul său pe moarte, i-a cerut să-și arunce trupul în deșert pentru hrană pentru animale sau să-l îngroape

într-o groapă; el a scris: "el (trupul) a păcătuit grav înaintea lui Dumnezeu și este nevrednic de înmormântare; pe cât am putut, am încercat să nu mă bucur de vreo cinste pe pământ în această viață; deci să fie după moarte " Mereu și pretutindeni cei drepți și-au arătat modestia; Viața lui Teodosie din Pechersk vorbește despre modestia emoționantă a acestui mare ascet Sfântul Teodosie a fost cu Marele Voievod Izyaslav; domnitorul a poruncit "să-l ducă în car la mănăstire"; "un băiat norocos în haine subțiri adevărate, nu-ți imaginezi că există un stareț"; iar verbul pentru el era mai negru: "calare-te pe un cal, dar lasă-mă să mă odihnesc pe un car" Călugărul a îndeplinit dorința "băiețelului" și fie a mers, fie a urcat pe cal când se sătura de mers Când au ajuns la Kiev, era dimineață; cei care se întâlnesc, recunoscându-i pe cei neprihăniţi, "mă închin lui" Călugărul a spus tânărului să se urce pe cal; flăcăul, bănuind că duce o persoană importantă, "tremurând" Când s-au apropiat de mănăstire, "toți frații s-au închinat cuviosului până la pământ; tânărul era mai îngrozit, gândindu-se cine este acesta Călugărul l-a dus pe flăcău la trapeză, a poruncit să fie hrănit și "făcându-i un cadou, dă-i drumul " ca novice Despre modestia marilor noștri asceți avem următoarea poveste foarte instructivă Când Sf Serghie de Radonezh l-a vizitat pe Sfântul Ștefan de Mahrishchsky, acesta din urmă cu toți frații săi i-a ieșit în întâmpinare; înclinându-se unii altora la picioare, călugării s-au certat îndelung, nu pentru primat, ci pentru o importanță mai mică; Ştefan era întins la pământ, cerând binecuvântarea lui Serghiev; Sergii nu s-a ridicat, Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA NOSTRU PRAVEDNIKOV intreband acelasi lucru de la Stefan; În cele din urmă, Sergius, ca oaspete, a fost nevoit să cedeze În general, în toate viețile nu se poate găsi o singură informație, nici o singură poveste, nici măcar un indiciu de aroganță, mândrie și vanitate a vreunuia dintre drepții noștri Dacă aceste vicii au apărut uneori în viața lor, nu au considerat necesar să raporteze despre asta Toți drepții, în măsura în care se poate judeca, pe baza informațiilor disponibile, cu mult mai devreme decât Fichte și-a dat seama de teza exprimată de el - virtutea constă în a uita de sine ca persoană Au avut grijă mai puțin de toate, nu erau mândri de faptele lor, erau conștienți de toată imperfecțiunea lor ca indivizi Până la sfârșitul vieții, s-au străduit pentru auto-îmbunătățire; Simțind că se apropie moartea, mulți oameni drepți au intrat în izolare, și-au petrecut tot timpul în rugăciune, cerând iertare pentru păcatele lor V F Chizh (Urmează sfârșitul) Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE Recenzie de cărți Monumente ale scrierii etiopiene I "Cercetarea lui Zara-Yakob" Mărturisirea unui liber gânditor abisinian din secolul al XVII-lea Ediția textului și traducerea de B Turaev St Petersburg Viața spirituală din Abisinia, acea oază creștină specială din îndepărtata Africa, prezintă un interes considerabil Fiind îndepărtată pentru o lungă perioadă de relații directe cu lumea uni-religioasă, Etiopia a fost nevoită să se ciocnească constant cu religiile păgâne din Africa și cu marșul victorios al islamului Iar asupra literaturii bisericești-religioase, care a înflorit în această țară, aceste ciocniri au lăsat o amprentă strălucitoare, care a servit drept pretext pentru apariția ereziilor, abaterilor de la dogmele comune, amestecului de idei religioase etc Pe această bază, Abisinia "cazuisterie" bisericească neobișnuit de dezvoltată; în această privinţă, ţara creştină a Africii seamănă foarte mult cu Bizanţul În secolele al XVI-lea și al XVII-lea, la toate acestea li s-a alăturat apariția predicatorilor catolici, misionarii portughezi, care au sporit și mai mult confuzia ideilor religioase și

au dus la o luptă confesională Până în acest moment a apărut originalul libre-penseur al lui Zara-Jakob Dar înainte de a trece la analiza acestui curios monument, să spunem câteva cuvinte despre publicație și despre editor Prof B A Turaev este unul dintre primii experți în Volok din Rusia; numeroasele sale lucrări sunt consacrate Egiptului, Feniciei și, mai ales, Abisinii Teza de doctorat a numitului om de știință este dedicată analizei abisinianului Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE vieţile sfinţilor ca izvor istoric Într-o mare ediție întreprinsă de Chabot și Guidi: "Corpus sczіptorum christianorum orientalium", prof Turaev joacă un rol apropiat; În fața noastră se află acum ediția a XXI-a a acestei ediții (Acta sancti Enstaphii interpretatus est Boryssus Turaiev) În cele din urmă, în Rusia, venerabilul om de știință a întreprins publicarea unor monumente ale scrierii etiopiene, al cărui prim număr îl analizăm acum Monumentul a fost publicat extrem de atent (în paralel în traducerea originală și în limba rusă), și s-au ținut cont de discrepanțele celor două manuscrise În prefaţă, traducătorul face o serie de observaţii despre textele existente; o evaluare generală a "mărturisirii lui Zar-Jakob" a fost făcută de prof Turaev în articolul "Gânditorii liberi abisini ai secolului al XVII-lea" ("Jurnal Min Nar Pr ", ,) Timpul vieții și activitatea lui Zara-Yakob se referă la o epocă tulbure din istoria Etiopiei - la epoca invaziei "francilor" (misionari portughezi) Fugând de mânia regelui, Zara-Yakob s-a ascuns în deșert și a petrecut doi ani într-un șanț Aici a condus un mod de viață contemplativ, a evitat oamenii și s-a retras complet în lumea lui interioară Mintea lui era agitată de mari întrebări, mari îndoieli și pe această bază s-a creat o viziune specială asupra lumii Această viziune asupra lumii, după cum notează pe bună dreptate B A Turaev, "are multe în comun cu acea religie naturală, care a fost căutată cu atâta sârguință în același secol al XVII-lea la marginea opusă a lumii creștine - în Anglia" Prima întrebare, problema existenței lui Dumnezeu, este rezolvată de gânditorul abisinian prin dovezi cosmologice "Și am spus: Deci, există un Creator, căci fără Creator nu ar exista creație, iar dacă noi existăm, nu fiind creatori, ci creaturi, atunci ar trebui să spunem că există un Creator care ne-a creat Și acest Creator, care ne-a creat rațional și verbal, El Însuși nu poate fi decât rațional și verbal, din abundența minții Sale ne-a creat raționali, și El Însuși a considerat totul, căci El a creat totul și conține totul "(p) Revenind la problema revelației și a religiilor pozitive, gânditorul abisinian este foarte îndrăzneț în critică El se pronunță cu hotărâre atât împotriva "filozofiilor" legii mozaice, cât și împotriva mahomedanismului și, parțial, împotriva creștinismului, în care găsește influența Vechiului Testament Dezvăluiri ale acestora Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE religiile, potrivit lui Zara-Yakob, nu rezistă criticii rațiunii Ajuns la concluzia că revelațiile sunt invenții ale oamenilor, iar predicatorii lor sunt mincinoși, Zara-Yakob pune întrebarea: "de ce îngăduie Dumnezeu mincinoșii să-și ademenească poporul" Dar el rezolvă imediat îndoiala: "Dumnezeu a dat fiecărui om mintea să recunoască adevărul și minciuna și i-a dat posibilitatea de a alege unul sau altul după dorința lui Iar dacă vrem adevărul, îl vom căuta cu rațiunea noastră, pe care ne-a dat-o Dumnezeu, ca să vedem ce ne trebuie între toate nevoile naturii" (p) Deci, mintea dată unei persoane îl ajută să rezolve aceste întrebări Revenind la dovada nemuririi sufletului, Zara-Yakob citează dovezi destul de obișnuite: "impracticabilitatea dorințelor noastre în această lume" și nevoia de răzbunare dincolo de mormânt Acestea sunt construcțiile teoretice originale ale "deistului" etiopian din secolul

al XVII-lea În domeniul practicii, Zara-Yakob subliniază obligația de a îndeplini voința Creatorului, care ne este revelată "în lumina rațiunii" Rațiunea ne ajută să înțelegem voia lui Dumnezeu Gânditorul abisinian neagă cu tărie toate felurile de asceză, post etc ; dar el acordă o mare importanţă rugăciunii Paginile studiului său, dedicate descrierii semnificației rugăciunii și a propriei sale rugăciuni, sunt pline de credință arzătoare Descriere extrem de frumoasă și poetică a minunilor naturii; aici Zara-Yakob este un textier pur Această parte se încheie cu următoarele cuvinte, în care Zara-Yakob arată misiunea sa: "Și am spus: sunt sărac și nenorocit înaintea Ta, Doamne! Învață-mă ce ar trebui să știu despre Tine, ca să mă minunez de măreția Ta și să Te slăvesc în orice moment cu o nouă doxologie Dar, se pare, Zara-Yakob nu a fost creat pentru rolul activ de predicator, deși, fără îndoială, a avut studenți, iar unul dintre ei, Walda-Heyvat, a scris o carte întreagă despre profesor Acele departamente de cercetare, în care Zara-Yakob vorbește despre faptele vieții sale, respiră simplitate epică și seamănă cu poveștile biblice I Borozdin Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI $ Cărți și broșuri noi primite de la editori: Baldwin Gândirea și ideile: un studiu al dezvoltării și semnificației gândirii sau logica genetică Vol I Logica funcţională Artă XIV+ C io S D Londra B Blos Revolutia Franceza Transl cu el H S Tyutcheva SPb , Art C k S N Bulgakov Religia umanității în L Feuerbach Moscova, Art o C k K Weinberg Tschetrejadas pasaules lelgawa Art C k J C Huysmans Dimpotrivă Moscova, Art Preț ï rub Thomas Carlyle Acum și înainte Transl din ing N Gorbova Moscova, Art XII-j- C s r A Kiselev Universitatea Liberă din Orenburg Orenburg Art C yu k I Kishin Promisiunea lui Israel și problema lumii Rostov-pe-Don Art C k S Kologrivov Zapisnyya cărți de contribuție la marele suveran de-a lungul SPb , Art S S Krassovsky Despre limbi și obiceiuri Emisiune I Sankt Petersburg, Art C k P A Kropotkin Știința modernă și anarhismul Moscova, Art C k Kuno-Fischer Istoria noii filosofii Volumul II Spinoza, viața lui, scrierile și învățăturile Cu portret Spinoza SPb , Art C z r k Kuno-Fischer Istoria noii filosofii Volumul V Immanuel Kant și învățăturile sale SPb , Art C p yo k Paul Louis Viitorul socialismului SPb Art C o k , N Melnikow "kurze Erzâhlung über den Antichristen" a lui Der russischjapanische Krieg und Solowjew Leipzig Art VIII " C i M Pf, Raport pentru al Institutului Bacteriologic al Societății Medicale din Harkov Harkov, Art Petroniewicz Principien der Metaphysic Heidelberg Art XXXI+ C mrk Biblioteca "Runivers" de cărți și broșuri noi: Platoul-f Tutorial ruso-polonez Reisner Art ib C k Prof M A Reisner Absolutismul rus și reacția europeană SPb , C k Art θ E Rybakov Granițele sănătății mintale și ale nebuniei Moscova, Art E A SOLOVIEV Eseuri filozofice Moscova, Art o C k (cu traducere) R Treiman Tirano sunt luptători Transl cu el sub redacție și cu o prefață de prof M A Reisner SPb , nr C k St II David Yum Tratat despre natura umană Cartea L Despre minte Transl din ing S Tsereteli Iuriev, Art XXP+ Biblioteca "Runivers" Revizuirea revistelor Revue philosophique - pentru A Fouillée "La raison pure pratique doit-elle être critiquée?" Criticând Critica rațiunii practice a lui Kant și constatând în raționamentele sale ignoratici elenchi și petiio principii, autorul îl acuză pe Kant că nu face o critică a rațiunii practice pure În plus, potrivit lui Fulier, titlul lucrării nu corespunde conținutului, imperativul a priori este la fel de problematic ca și rațiunea practică pură, ideea datoriei (esența, originea ei etc) rămâne neîntemeiată, contrară conform metodei critice generale a lui Kant, "rațiunea pură" se dovedește a fi o simplă ipoteză D Spiller "De la methode dans les recherches des lois de l'ethique"

Studiului legilor eticii, ca și oricărui studiu în general, trebuie aplicată metoda științifică, necesitând parcurgerea următoarelor nouă etape: Înainte de orice investigație, se presupune o experiență deja cunoscută Se conturează subiectul de studiu Înainte de a trece la studiu, aprovizionați-vă cu o ipoteză construită pe baza cunoștințelor anterioare Tot ce are un caracter aleatoriu este lăsat deoparte Observaţiile se fac cu ajutorul unei inducţii cât mai complete Pe baza observatiilor se construiesc ipoteze Ipotezele sunt testate de noi observații Se fac generalizări cât mai largi şi se pun în legătură cu alte generalizări deja stabilite Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV ș În cele din urmă, se poate folosi și metoda opusă, deducerea G Richard "Le conflict de la sociology et de la morale philosophique" Analiza eticii lui Harald Gefding și a programului de sociologie al lui Eugene de Roberti, care prezintă un interes deosebit având în vedere atitudinea lor față de problema actuală emergentă a relației dintre sociologie și morala filozofică Gefding consideră că aceste sociologie își găsesc un loc în domeniul eticii aplicate, fără a încălca în niciun fel studiul teoretic al moralității Potrivit lui de Roberti, dimpotrivă, sociologia absoarbe nu numai etica, ci și psihologia și teoria cunoașterii Observații și documente R Meunier "Un cas d'attention précoce à des sensations esthétiques" Mai multe observații cu privire la manifestarea timpurie a sentimentului estetic la un copil de la - și luni Vernon Lee "Essais d esthétique einpirique: l'individu devant l'oeuvre d'art" O serie de autoobservații făcute de doamna Vernon Lee și cei doi studenți ai săi pentru a stabili stările mentale consistente ale unui individ care percepe o operă de artă ca material pentru starea de spirit a esteticii empirice Autorul notează următoarele caracteristici ale percepției estetice:) Diferența dintre percepția și înțelegerea unei opere de artă, pe de o parte, și plăcerea estetică pe care o oferă, pe de altă parte) Dependenţa acestei plăceri de starea psihofizică a individului şi de alegerea unei opere de artă j') Condiţii intelectuale şi morale de bucurie) Dependența lui de alte experiențe de plăcere estetică) Mișcarea și ritmul în opera de artă și în subiectul însuși) Disponibilitatea unei anumite căi pentru percepția estetică) Diferența dintre percepția obiectului oricărei opere de artă și percepția formei sale, i e lucrarea în sine Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV Ch Dunan "Autoritate și libertate" Cedând primul loc libertății și pierzându-și culoarea teologică împreună cu valoarea absolută, autoritatea, în momentul de față, păstrează doar sensul unui concept uman, relativ, dar este totuși necesară având în vedere ignoranța și slăbiciunea naturii umane În măsura în care conceptul de Divin s-a transformat treptat, identificându-se cu conceptul de spiritualitate superioară, adevăr absolut, Rațiune eternă, conceptul de autoritate a fost înlocuit cu conceptul de libertate, autonomie a minții umane și vocea ascultarii la Raţiunea eternă contopit cu glasul propriei minţi Revue critică: M Halbwachs "Les besoins et les tendances dans l'économie sociale" În eseul său "Grundriss der allgemeinen Volkswirtschafts-lehre" Schmoller, examinând nevoile și instinctele socio-economice și făcând o analiză istorico-psihologică a sentimentelor sociale, ne introduce în domeniul psihologiei socio-economice, iar cercetările sale nu sunt lipsite de cele obișnuite dezavantaj al psihologiei sociale, nefăcând distincții între fenomenele sociale și individuale ale conștiinței Ch bogat "La paix et la guerre" În apărarea războiului, sunt adesea citate astfel de considerații: i) războiul ar contribui la manifestarea celor mai mari virtuți și) promovează progresul, dar aceste considerații sunt lipsite

de niciun fundament, iar războiul, reprezentând cel mai mare dezastru pentru omenire, trebuie luat în considerare exclusiv ca barbarie de supraviețuire, care trebuie să fie şi, după toate indicaţiile, va fi în curând distrusă - datorită organizării grandioase a medierii internaţionale În această condiție, războiul va deveni imposibil i) pentru că națiunile vor înceta să se înarmeze,) deciziile curții internaționale vor fi obligatorii din punct de vedere moral pentru ele,) un depozit pecuniar de sume impresionante poate fi necesar pentru a garanta contractul și, în sfârşit,) la dispoziţia instanţei internaţionale poate fi armata internaţională - În instanţă, desigur, vor apărea diverse conflicte între interesele naţionale, dar ele vor fi soluţionate de aceeaşi instanţă Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV Pentru declanșarea grabnică a perioadei de pace veșnică, este necesară schimbarea radicală a educației moderne: în loc de dușmănie și ură față de alte popoare și sete de fapte militare, inspirați tinerei generații solidaritate internațională, fraternitate, dezmințind că bunăstarea a unui popor ar trebui să fie conectat din cauza situației națiunilor vecine Kozlowski "La regularite du devenir et les lois de la nature" Pe baza principiului regularității, uniformității fenomenelor, autorul trece la legile naturii, la studiul esenței, naturii și relației lor cu realitatea G Palante "Amité et socialite" Spre deosebire de socialitatea - înțeleasă în sensul cel mai general ca altruism, solidaritate și dorință de unitate - prietenia, în virtutea caracterului ei special de libertate interioară și independență completă, este extrem de individualistă și pe deplin compatibilă cu egoismul Între prietenie, pe de o parte, și socialitate, dragoste pentru umanitate etc , pe de altă parte, există un antagonism total Naville "La primauté logique des jugements conditionnels" Judecățile categoriale, inerente ontologiei anticilor, în știința modernă trebuie să cedeze loc judecăților condiționate, care, din punct de vedere al cantității, sunt mai mari decât acestea Dr Champeaux "Essai de sociologie microbienne et cellulaire" - Viața microbilor și a celulelor, la fel ca și viața corpului uman, este guvernată de legi biologice și morale, determinate de ereditate și tradiție și lăsând loc, alături de interesele speciei, și de interesele individului, asociate cu tendințele altruiste și familia Se obține astfel un fel de sociologie microbiană și celulară L Peres Realism și idealism în artă Atât în viața umană, cât și în artă, realismul și idealismul reprezintă două direcții opuse, iau naștere din anumite condiții și parțial alternând, parțial interacționând și în contact unul cu celălalt Realismul răspunde aspirației omului, Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV pătruns de simpatie pentru natura înconjurătoare și pentru obiectele și ființele ei individuale, să se adapteze acestei naturi, să se supună ei Idealismul, în schimb, corespunde dorinței omului de a-și subordona natura lui însuși, de a o antropomorfiza, de a o adapta la propriile nevoi Martin (Jules) "L'institution sociale" Având în vedere structura socială și insistând asupra conceptelor de societate, putere, libertate, toleranță etc , autorul ajunge la concluzia că principiul principal al vieții sociale este voința tuturor participanților săi, iar conceptul de proprietate ar trebui pus pe locul doi fr Paulhan "La moralité indirecte de l'art" Deși arta este imorală în esența ei, ea nu numai că oferă un serviciu de neprețuit moralei înseși, datorită plasticității sale extraordinare, independenței depline și a abundenței mijloacelor de care dispune, dar de multe ori chiar se dovedește a fi mai mult morală decât morală Maldidier "Les reducteurs antagonistes de Taine" O critică a teoriei încă de necontestat a antagonismului dintre

stările de conștiință expusă de Taine, autorul binecunoscutei lucrări Despre minte și cunoaștere G Dumas Pathologie du sourire Confirmarea teoriei mecanice enunțate anterior a zâmbetului, cu ajutorul observațiilor (cu desene) asupra fenomenelor de paralizie a feței și contracție patologică a mușchilor faciali, în care în primul caz s-a obținut o expresie opusă unui zâmbet , în al doilea - complet identic cu acesta F Lannes "Le mouvement philosophique en Russie: les Slavophiles" Caracterizarea slavofilismului ca o doctrină filozofică pur rusă, care a întors, printre altele, metoda dialectică a lui Hegel împotriva sa și o expunere a concepțiilor filosofice ale lui Kirevskii și Hhomyakov I Novicow Erreur et malheur Toate nenorocirile noastre (precum viciile, crimele, sărăcia etc) provin din amăgirile intelectului nostru, care interferează cu implementarea adevărului și dreptății universale și reprezintă un fenomen patologic care se pretează la Questions of Philosophy, Vol , Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV vindeca prin stiinta Principalul acestor iluzii este opinia, comună chiar și printre oamenii de știință și chiar printre unii sociologi, că există un antagonism între interesele individului și ale societății, precum și între interesele unor anumite societăți F Le Dantec "La metoda patologică" Un studiu asupra reacțiilor fizice și, mai ales, chimice ale organismului la vaccinările care i se administrează V-te Brenier de Montniorand "Les etats mystiques" Descrierea celor patru etape ale extazului mistic, explicarea extazului de către psihologii moderni și propria lor interpretare G Rageot "Al -lea congres internațional de psihologie" Raport despre întâlnirile celui de-al cincilea congres internațional de psihologie, desfășurat la Roma A Schinz "La question d'une langue internationale artificielle" Contrar părerii filologilor și lingviștilor, care sunt ostili, cu excepția lui Max Muller și a altora, ideii de formare a unei limbi artificiale internaționale, în istoria dezvoltării limbilor, alături de legile naturale , un rol important îl joacă intervenția conștientă a omului, fără participare, totuși creativitate absolută Un limbaj artificial se poate forma în două moduri: fie prin transformarea uneia dintre limbile deja existente, fie complet nouă, totuși, pe baza cunoașterii tuturor celorlalte limbi, în timp ce estetica nu trebuie neglijată, dar nu trebuie să fie singurul criteriu , iar toată această muncă ar trebui făcută nu de lingviști de profesie, prea cufundați în cunoștințele lor speciale și detaliate, ci mai degrabă de laici în acest domeniu, dar cu ajutorul indispensabil al lingviștilor Rene Wopms <La philosophie sociale de G Tarde" După ce a prezentat filosofia socială a lui Tarda, autorul îi caracterizează în următoarele cuvinte sensul: Lucrările lui Tarda au apărut pe vremea când marile unități sociale ale sistemelor erau deja create (Comte, Spencer etc), dar mai mult decât o unitate socială Div-i cel mai viu interes din partea nu numai a francezilor, ci și a întregii societăți europene și) de a prezenta valoarea altuia Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV mila, ca un principiu complet nou si rodnic P Lacombe "La psychologie de Taine appliquée à l'histoire littéraire" Neajunsurile istoriei literaturii engleze a lui Taine se explică prin imperfecțiunile psihologiei sale: identificarea proceselor mentale din studiile științifice cu procesele din studiile literare l-a făcut să împartă pe toți cei angajați în munca mentală în rase de oameni care diferă unul de celălalt în natura proceselor mentale, iar aceasta, la rândul său, l-a condus la multe alte concluzii false Pe de altă parte, trăsăturile sale de autori au ieșit departe de a fi complete i) datorită predilecției sale pentru imaginație, la care reduce tot geniul și

talentul literar și h) datorită amestecării diferitelor tipuri de imaginație într-o singură grămadă V Gignoux "Rolul jugementului în fenomenele afective" După părerea autorului, confirmată de analiza tuturor felurilor de emoții, o condiție indispensabilă pentru emoție sunt anumite procese organice, dar acestea din urmă, în majoritatea cazurilor, sunt cauzate de judecăți, adică acte intelectuale, care servesc, deci, drept cauză indirectă a emoţiilor Astfel, autorul reconciliază teoriile intelectuale și fiziologice ale emoțiilor R de la Grasserie "La psychologie de l'argot" Существующіе специфическіе говоры въ и т п) представляютъ широкое поприще для психологическихъ изслѣдованій, таукч исірыній, таукч касіръ касриъ каслѣдованій ваетъ і) управляющіе словообразованіемъ этихъ говоровъ психическіе инстинкты, и и) стинкты ескихъ procesele prin care se realizează această formare a cuvintelor R Girard "Sur l'expression numérique de l'intelligence des speces animales" Enumerarea oamenilor de știință care au contribuit la stabilirea unei anumite relații numerice între greutatea creierului, pe de o parte, și întreaga masă a corpului, precum și gradul de dezvoltare organică și psihologică, pe de altă parte, ca un rezultat al căruia devine posibilă măsurarea abilităților mentale medii Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV proprietățile speciei, - dl /Kirar acordă locul principal teoriei savantului de la Haga Eugene Dubois cu privire la această problemă G Truc "O iluzie de conștiință morală" Conștiința morală, și anume, ideile de responsabilitate, libertate, ideea unei sancțiuni etc , toate acestea nu sunt decât o iluzie, fiind de fapt produsul unei evoluții complexe, deși această împrejurare nu împiedică oamenii să acţionând moral din obişnuinţă, ca şi cum moralitatea ar exista cu adevărat Dr Syllier "La conscience et ses degres" În articolul său, autorul analizează pe scurt următoarele probleme: complicații care apar la studierea problemei; grade și condiții de conștiință; principiul continuității; problema eterogenității fenomenelor fizice și mentale; volumul conștiinței; legea fizică a conștiinței; trecerea inconștientului în conștient și invers; organ al conștiinței; independența conștiinței față de energie și, în sfârșit, rolul conștiinței În conștiința generală, el este considerat în principal ca un fenomen biologic și fiziologic, un produs al evoluției individuale C Bos "Les elements affectifs du language" Limbajul nu poate fi privit doar ca un produs al intelectului: elementele afective sunt constant amestecate cu elemente raționale Absolut nu poate fi explicat doar cu ajutorul factorilor conștienți: rădăcinile sale sunt incomparabil mai profunde, în zona inconștientului Draghieeseo "De la possibilité des sciences sociales" Cu starea actuală a societății, existența unor legi sociologice egale ca exactitate cu legile naturii este de neconceput; de aceea ştiinţele sociale sunt de neconceput Realizarea ambelor depinde de progresul în cunoaștere, iar acesta din urmă, la rândul său, este determinat de progresul integrării sociale, iar ambele progrese vor conduce societatea prin haos revoluționar și economic, dezordine și anarhie la ordine și lege matienzo "Obiectivul logic comme science" Vechiul concept al logicii ca știință a silogismului, care a existat de la Aristotel până la J St Mill, ar trebui înlocuit cu un nou concept de logică, atât o știință obiectivă cât și Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV ca subiect al acesteia nu sunt inferențe, ci acele relații dintre fenomene, care sunt studiate cu ajutorul inferențelor G Richard "Les lois de la solidarité morale" Solidaritatea socială este o condiție necesară pentru moralitate, dar morala nu poate fi identificată cu o comunitate pur automată L Dugas "Sur les abstraits émotionnels" Ribot a fost primul care a observat că

abstracția și generalizarea au loc nu numai în domeniul intelectual, ci și în cel afectiv Într-adevăr, sentimentul nu servește doar ca principiu de generalizare sau de abstractizare, ci poate dobândi el însuși un caracter general și abstract P Gaultier "La moralitate de Part" Arta nu poate fi numită morală sau imorală: trebuie recunoscută ca fiind indiferentă din punct de vedere moral sau imorală Morale sau imorale sunt adesea acele sentimente care însoțesc o anumită emoție estetică Neconținând moralitate, arta contribuie însă la manifestarea ei: datorită proprietăților speciale ale activității estetice, ea pregătește parțial, parțial induce moralitatea G Dumas "Le prejugé intelectualiste" În explicarea exprimării sentimentelor, chiar și din partea unor persoane precum Darwin, Wundt, Spencer și alții, se manifestă încă o prejudecată intelectualistă, care constă în faptul că acceptă explicația logică și teleologică în locul celei mecanice Între timp, un studiu experimental al zâmbetului și observarea expresiei corporale a bucuriei, furiei, tristeții și fricii a arătat că exprimarea sentimentelor este, în primul rând, un fapt biologic și că legea excitației și legea tensiunii minime a sistemul nervos trebuie recunoscut ca fiind legile de bază ale vieții biologice și psihologice, manifestate prin accelerare, precum și prin încetinirea și întârzierea funcțiilor organice și mentale cauzate atât de fenomene fizice cât și psihice indiferent (atât o cină bună, cât și o veste bună în același timp) contribuie la accelerarea acestor funcții) Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV H Luquet "Reflecție și introspecție" Reflecția, egală în analiza generală și încercarea, ca și cunoașterea științifică a lumii obiective, de a găsi identitatea în diversitate, de a clasifica această diversitate, de a produce obiectivarea fenomenelor subiective, trebuie cu siguranță completată în psihologie de o altă metodă psihologică opusă acesteia - introspecția , a cărei esență constă în subiectivare "și sinteză și care se află în exact aceeași relație cu reflecția ca și arta cu știința Revault d'Allonnes "Rolul senzațiilor interne în emoții și în percepția duratei" Teoria James-Lange a prezentat deja semnificația senzațiilor interne ca factori ai emoțiilor Anestezia sau absența completă a senzațiilor interne organice, durerii și senzațiilor termice, observată la un pacient, cu prezența senzațiilor musculare și a senzațiilor exterioare, indică faptul că senzațiile interne constituie esența emoției, deoarece pacienta, deși părea să reacționeze la toate impresiile la care a fost supusă, dar de fapt nu a trăit nici cea mai mică emoție Aceeași anestezie a împiedicat-o să dea sens timpului scurs După ce și-a pierdut emoțiile, pacienta nu și-a pierdut dorințele, dar elementul afectiv este absent în ele Dr E Tardieu "La haine: étude psychologique" Analiza urii; manifestările sale în dragoste, căsătorie, familie și viața socială; evaluare morală Revue generale et critică F Paulhan "La beauté rationelle d'apres MP Souriau" Autorul lucrării scrise cu talent "La beauté rationnelle" este angajat în cercetarea și definirea conceptului de frumos, străduindu-se să armonizeze arta cu logica, morala și practica și atacând atât pozitiviștii, cât și metafizicienii pentru unilateralitatea în domeniul esteticii Hannequin "Les philosophies médiévales d'apres M Picavet" Analiza lucrării remarcabile a lui Francois Picavet asupra filozofiei Evului Mediu ("Esquisse d'une histoire générale et comparée des philosophies médiévales") Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV J Segond "Quelques publications récentes sur la morale" Criticând o serie de cele mai recente scrieri despre etică (-) și referindu-se, după exemplul domnului Richard, la conflictul dintre sociologie și etica filosofică, autorul arată că

punctul de vedere social primește în prezent față de toate celelalte în domeniul eticii și acestuia din urmă este din ce în ce mai aplicabil denumirea de păianjeni despre morală F Paulhan "L'idealisme ¿aujourd'hui" Probleme de intelectualism și idealism după lucrările lui Brun-schvicg (L'idéalisme contemporain) și G Villa (L'idealismo moderno) C G Picavet "Le materialisme istoric et son evolution" Ultimele scrieri ale lui Engels, în comparație cu cele anterioare și cu scrierile lui Karl Marx, mărturisesc evoluția materialismului istoric Zeitschrift für Philosophie und philosophische Kritik Band (Jahr) Friedrich Paulson Paralelismus sau Wechselwirkung Referitor la Geist und Korper al lui Busse, Seele und Leib Enumerarea teoriilor despre relația dintre suflet și corp este făcută în opera lui Busse în detaliu, dar fundamentarea propriei teorii a interacțiunii este departe de a fi satisfăcătoare, iar critica paralelismului nu este convingătoare Busse distinge trei forme de paralelism: i) pur dualist,) real-monistic (Spinoza) și) ideal-monist (punctul de vedere al lui Paulsen) Argumentul lui Busse este următorul: paralelismul a apărut dintr-o înțelegere realistă a lumii corporale; singura sa dovadă este imposibilitatea interacțiunii dintre corpuri atât de eterogene precum spiritul și trupul Potrivit lui Busse, paralelismul este contrar idealismului De fapt, cu fenomenalismul, paralelismul este cel mai probabil consistent: subiectul este în același timp o ființă inteligibilă în conștiința de sine, în timp ce în intuiția senzuală, o ființă de ordin fenomenal Singura întrebare este dacă latura fenomenală corespunde fiecărui moment dintr-o ordine inteligibilă și invers (paralelism), sau dacă fenomenele mentale intră într-un lanț cauzal cu fenomenele fizice (interacțiunea) Însă pentru acțiunile fizice, cauzele fizice trebuie căutate până se dovedește imposibilitatea Biblioteca "Runivers" RECENZIE Jurnalul, puteți găsi așa ceva sau prezența influenței cauzelor pur mentale nu a fost detectată în mod clar Busse sugerează că există elemente care nu au absolut nici un loc în lumea fenomenală Argumentele lui Busse împotriva paralelismului ridică destul de multe obiecții Referirea la suflet pentru a explica fenomenele nu explică cu adevărat nimic, iar teoria cauzalității rămâne la fel de mult o ipoteză ca și paralelismul Aparenta naturalețe a teoriei cauzalității, în contrast cu artificialitatea paralelismului, nu servește încă drept garanție a fiabilității primei Legea conservării energiei și paralelismul care decurge din aceasta este și mai firească Filosofia teoretică a lui Busse, conturată de el în termeni generali, confirmă încă o dată că paralelismul este corect Siebeck "Religion und Entwicklung" (Mit Bezugnahme auf Eucken "Der Wahrheitsgehalt der Religion Leipz) După ce a conturat punctele de vedere ale lui Aiken, autorul își face propriile remarci: această lucrare servește ca o completare excelentă pentru cercetarea religios-psihologică și religios-istoric; ridică problema criteriului adevărului în raport cu substanţa conştiinţei religioase Religia este considerată nu ca un ansamblu de vederi transcendentale care necesită dovezi teoretice, ci ca o viață religioasă sau cea mai înaltă etapă a vieții, de la "natural" treptat, printr-o serie de pași, transformându-se în "spirituale", iar această transformare nu este bazat pe o lege naturală, natura, ca în viața culturală, dar cu participarea indispensabilă a spiritului, conștiinței și, prin urmare, propune astfel de concepte ca un act de voință, libertate Zona religioase, parțial adiacentă vieții culturale, fiind parte a procesului de dezvoltare, în același timp iese din ea și, în primul rând, necesită ca o persoană să creadă în adevărul acestui domeniu, nu în forma unei

recunoașteri teoretice a unui anumit conținut transcendental, dar în sensul bazat pe un act de voință recunoașterea subiectivă a unei anumite cantități obiective care determină viața însăși Siebeck consideră în continuare relația dintre religie și dezvoltare Procesul de dezvoltare, spune el, constă dintr-o serie întreagă de etape succesive: ființă anorganică, organică Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV mentală și spirituală Viața în toate aceste etape de dezvoltare nu este altceva decât autoafirmare prin depășirea rezistenței Idealismul etic, care are o sursă comună cu religia, consideră scopul dezvoltării spirituale umane ca o sarcină stabilită de libertate Răul în lume, ca rezistență, este o condiție necesară a vieții; răul moral este o consecință a libertății umane Judecata optimistă sau pesimistă exprimată despre lume depinde de propria atitudine față de lume și de capacitatea de a dispune de libertatea cuiva H Reichel "Darstellung und Kritik von J St Mills Theorie der inductivei! metodă După ce a schițat teoria inducției lui Mill, autorul încearcă să demonstreze i) imposibilitatea unei metode experimentale pure,) lipsa de temei a teoriei lui Mill P Beck Ærkenntnisstheorie des primitiven Denkens" Luând în considerare gândirea omului primitiv din punct de vedere epistemologic, autorul se oprește asupra unor fenomene precum înșelăciunea sentimentelor, fumul etc , umbrele, visele, imaginile și imaginile creative, amintirile și conceptele, făcând totodată o paralelă între gândirea primitivă și filozofia greacă antică Gregor V Glasenapp "Der Wert der Wahrheit" Punând întrebarea - care este valoarea adevărului, autorul trece peste diferite valori, precum: bunătatea, frumusețea, și ajunge la concluzia că adevărul în sine nu reprezintă o valoare, ci cunoașterea adevărului este un pas către unirea sufletului cunoscător cu Dumnezeu, cu Este un univers și, ca atare, are deja o anumită valoare, în timp ce ceea ce se poate numi valoarea adevărului este alcătuit din diverse alte valori - valori morale, estetice și materiale Ludwig Busse Immanuel Kant Ansprache an die Kõnigsberger Studentenschaft Conținutul discursului dedicat memoriei lui Kant În învățătura lui Kant despre lumea aparențelor și lumea lucrurilor în sine și asupra imperativului categoric, există două mari descoperiri Dar Kant este grozav și ca profesor, ca ideal pentru universitate Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV tinerețe, datorită universalității cunoștințelor lor, a perseverenței extraordinare și a admirației excepționale pentru adevărul științific Dr Hans Sehmidkunz Neues von den Werten Acordând o mare importanță domeniului subiectivului și văzând, așadar, un mare sens în studiul preliminar al valorilor, anterior oricărei cercetări, autorul articolului se oprește cu plăcere la analiza operei lui Kreibig, care fundamentează psihologic întregul sistem al teoriei valorilor Dr Georg Ulrich "Bewusstsein und Jchheit" Conștiința individuală sau eul este conținută în conștiința universală, unde este delimitată de alte conștiințe individuale prin anumite legi ale naturii, percepției și voinței Erieh Adiekes "Bericht über philosophische Werke, die in eng-lischer Sprache in den Jahren bis erschienen sind" Revizuire a scrierilor engleze ï) despre istoria filozofiei,) teoria cunoașterii, metafizica, psihologia,) etica, filosofia religiei, filosofia istoriei pentru - Dr G Kopfeldt "Ein bisher nodi ungedruckter Brief Kants VJ " Este citată o scrisoare nepublicată, puțin interesantă, a lui Kant către editorul său Nikolovius Wilhelm Waetzoldt "Zum Problem ciner normativen Aes-thetik" Recunoscând construcția dezirabilă a esteticii normative, autorul într-o scurtă notă citează mai multe lucrări pregătitoare și indică condițiile necesare pentru implementarea acesteia • Eduard von Hartmann

Energetik, Mechanik und Leben Autorul examinează ï) relația vieții autonome cu legile energiei și mecanicii,) condițiile pentru apariția și încetarea vieții în legătură cu al doilea principiu al energiei M Wentscher "Zur Kritik des psycho-physischen Parallelismus" Pe baza unei analize comparative a scrierilor lui Busse, care critică teoria paralelismului și Paulsen apără această teorie, autorul se pronunță împotriva punctului de vedere al lui Paulsen Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV Gustav Gerber "Ueber das religiose Gcfühb Aflând natura și originea sentimentului religios, autorul ajunge la următoarele concluzii: Sentimentul religios se dezvoltă treptat, în paralel cu dezvoltarea generală a omului Se bazează pe sentimentul de sine, ca motive pentru propria activitate În măsura în care se dezvăluie inconsecvența "Eului" ca cauză a dorințelor și acțiunilor, acest sentiment devine religios: se simte propria nesemnificație și conștiința "Eului" propriu ca cauză, cedează loc conștiinței de o altă rațiune, străină și puternică, care limitează "eu"-ul nostru în acțiunile sale și care este atribuită de noi "eu-ului" atotcuprinzător, absolut Dr Cari Tõwe "Die Schopenhauers Porttrats" Lista imaginilor supraviețuitoare ale lui Schopenhauer, cu notițe ale compilatorului listei și recenzii ale unor portrete ale lui Schopenhauer însuși V Volkovich și Capital Biblioteca "Runivers" Controversă Câteva observații despre recenzia prof L M Lopatina În ultima (a -a) carte a acestui reviste, o recenzie a prof L M Lopatina despre cartea mea: "Filosofia lui David Hume Partea I Filosofia teoretică a lui D Hume Conținutul revizuirii sunt obiecțiile adresate mie de L M la disputa mea din mai Aceste obiecții au provocat la un moment dat răspunsuri din partea mea, care, se pare, nu au făcut nimic pentru a-mi satisface adversarul În prezent, consider că nu este de prisos să expun aceste răspunsuri în paginile aceluiași jurnal unde au fost formulate și obiecțiile Nu fac acest lucru deloc în scopul de a convinge în continuare recenzentul: aș dori doar să clarific sarcina principală a părții finalizate a lucrării și să arăt că unele dintre obiecțiile care mi-au fost adresate se bazează pe o neînțelegere, mai ales că prima parte a studiului este considerată a fi lucrare complet terminată Prima obiecție a recenzentului se referă la "neuniformitatea în distribuția părților individuale" Potrivit prof Lopatin, dedic prea puțin spațiu expunerii punctelor de vedere ale lui Hume și, dimpotrivă, mă opresc prea în detaliu asupra descrierii destinului principalelor concepte filozofice ale gânditorului britanic În special, mi se pare că vorbesc prea pe scurt despre predecesorii filosofici ai lui Hume, în timp ce mă extind în mod disproporționat despre adepții săi În explicarea ultimei părți a obiecției, trebuie să spun că, într-adevăr, am fost relativ scurt în ceea ce privește principalii predecesori ai lui Hume - Locke și Behr Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Kli, dar a făcut-o pentru că și-a asumat punctele de vedere ale acestor mari gânditori ai Angliei a fi bine cunoscute printre noi, mai ales că există monografii speciale în limba rusă dedicate acestor filozofi (V Serebrennikov și A Smirnov) Apoi, și în general, am văzut principala sarcină a lucrării mele nu într-o expunere detaliată a tuturor concepțiilor filosofice ale lui Hume, ci în clarificarea semnificației istorice și filozofice a acestui gânditor Acest sens este clarificat în principal prin înfățișarea soartei care a căzut în sarcina principalelor concepte filosofice ale lui Hume Am acordat o atenție deosebită acestei laturi în monografia mea despre Hume și pentru că a fost foarte slab prezentată de studenții occidentali ai filozofiei gânditorului britanic Nu pot judeca cât de mult am progresat în această direcție, dar, în orice caz, metoda

genetică pe care am urmat-o în acest caz a dat niște rezultate pozitive și nu sunt deloc de acord cu recenzentul că "nu se poate niciodată sigur ce avem materie, cu o coincidență logică în cursul gândirii sau cu împrumutul": că Hume a avut o influență directă asupra lui Kant sau Comte, cu greu ne putem îndoi, având în vedere dovezile personale incontestabile ale acestor gânditori Predecesorii lui Hume sunt o altă chestiune: este cu adevărat dificil să stabilim o legătură genetică aici, deoarece nu găsim indicii directe de la Hume însuși Așa se explică concizia observațiilor mele despre geneza filozofiei lui Hume Am acordat o mare importanță acestei întrebări, dar, din păcate, nu m-am considerat în dreptul de a o decide categoric, din cauza insuficienței datelor pur faptice Am spus acest lucru deschis în discursul meu de deschidere "În ciuda tuturor eforturilor mele", am spus acolo, "nu am putut găsi date noi strict documentare care să arunce o lumină mai strălucitoare asupra impactului filozofiei carteziene experimentat de Hume în timpul primei sale șederi în Franța Din această perioadă au ajuns până la noi doar două-trei scrisori, care nu au aproape nicio semnificație din punct de vedere istoric și filozofic La fel, influențele asupra lui Hume din partea empirismului anterior nu pot fi relevate cu completitatea dorită, din nou din cauza lipsei de material pur factual Toate aceste întrebări se pot întâmpla aproape niciodată Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ să fie hotărât definitiv și irevocabil și nu putem spune niciodată cu toată certitudinea ce anume în conceptele de bază ale lui Hume poate fi considerat rezultatul influențelor anterioare și care este produsul neîndoielnic al operei sale filozofice Dar cu toate acestea, am acordat o mare importanță clarificării chestiunii genezei filozofiei lui Hume, am făcut căutări în cele mai diverse direcții pentru a explica cele mai importante concepte filozofice ale lui Hume prin metoda genetică, dar, din păcate, nu am făcut ajunge întotdeauna la rezultate complet clare și precise, iar între Cu toate acestea, doar astfel de concluzii le-am considerat convenabil să le plasez în munca mea; cât despre diverse presupuneri nedefinite și foarte ipotetice, bazate adesea pe coincidențe întâmplătoare, nu mi s-a părut necesar să le enunț în detaliu, iar toate acestea sunt păstrate de mine ca material de schiță În general, am încercat ori de câte ori a fost posibil să ofer peste tot date mai mult sau mai puțin precis stabilite și am evitat să aglomerez prezentarea cu tot felul de digresiuni și rezerve, astfel încât lucrarea în schiță să fie în mare măsură ascunsă cititorului Având în vedere faptul că geneza filozofiei lui Hume nu poate fi elucidată în prezent cu completitatea și certitudinea dorite, eu, în prefața cărții mele, în primul rând, nu mi-am stabilit sarcina ca o descriere exhaustivă a acestei geneza, ci "pe cât posibil, o interpretare corectă a principiilor acestui gânditor" *) Dacă am interpretat corect aceste principii, desigur, nu trebuie să judec, dar, din păcate, recenzentul spune foarte puțin despre asta Revizorul vede o dovadă suplimentară a tratamentului inegal în discuția mea despre premisele psihologice ale filozofiei lui Hume În opinia recenzorului, mă opresc prea puțin asupra descrierii genezei conceptelor psihologice de bază ale lui Hume, nu ating aproape complet predecesorii filosofului englez în raport cu doctrina asociațiilor, nu compar opiniile lui Hume cu cele similare părerile lui Gertley etc Reproșul de mai sus ar putea conta, după părerea mea, dacă mi-aș fi propus să investighez opiniile psihologice ale lui Hume, x) Filosofia lui D Hume Partea I, p Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ caz în care ar trebui să mă întorc chiar și la alte scrieri ale lui Hume, care conțin o analiză a vieții

emoționale și voliționale Dar, de fapt, nu am avut acest lucru în minte - am atins concepțiile psihologice ale lui Hume doar în măsura în care era necesar să clarific concepțiile filozofice generale ale gânditorului Din acest punct de vedere, legătura dintre conceptele psihologice de bază ale lui Hume și punctele de vedere ale predecesorilor săi imediati (Locke, Berkeley) a fost deja stabilită în capitolul anterior, consacrat posibilei elucidări a genezei concepțiilor filozofice generale ale lui Hume Cât privește o prezentare mai mult sau mai puțin detaliată a istoriei fiecărei probleme psihologice individuale, am considerat-o complet de prisos în condițiile date, mai ales că o astfel de prezentare ar ocupa prea mult spațiu De fapt, aici vorbim despre astfel de întrebări fundamentale precum natura sufletului, activitățile memoriei, imaginația etc , iar fiecare dintre aceste probleme are o istorie foarte lungă și complexă Pe aceleași temeiuri nu am dat istoria doctrinei asociațiilor Istoria acestei învățături este atât de vastă, problema în sine este atât de cardinală, încât nu am vrut să o prezint în niciun fel, iar o interpretare detaliată ar necesita prea mult spațiu și ar încălca structura generală a lucrării mele Am vrut să introduc în înțelegerea lui Hume a acestei întrebări în același mod în care se face în scrierile filozofului înșiși, unde acesta din urmă consideră doctrina sa despre asociații ca fiind propria sa descoperire Hume, desigur, nu are dreptate să afirme că nimeni înaintea lui nu a făcut un calcul al legilor asocierii (am o indicație directă despre acest lucru în altă parte), dar nu se poate să nu aibă încredere în el că nu și-a împrumutat opiniile asupra orice de oriunde această problemă Datorită considerentelor de mai sus, nu am considerat necesar să mă extind în detaliu asupra lui D Gertli, care este considerat (după părerea mea, nu tocmai corect) fondatorul psihologiei asociative moderne Deja o comparație cronologică simplă *) arată Lucrarea principală a lui Gertli, Observations on maii, a apărut la zece ani după Tratat Prima sa lucrare (Conjecturas quaedani de motu, sensu et idearum generatione) a apărut aproape simultan cu Tratat (în) Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ crede că Hume nu și-a putut împrumuta părerile lui Gert*li Nici acesta din urmă nu ar putea fi influențat de opiniile lui Hume, căci la o examinare mai atentă se dovedește că punctele de vedere ale acestor gânditori cu privire la problema ridicată sunt destul de diferite și, în plus, Gertley însuși indică clar sub ce influențe a fost creată opera sa și el nu menționează un cuvânt despre Yuma Sunt de acord că o comparație a punctelor de vedere ale celor doi gânditori numiți poate prezenta un interes considerabil, dar locul unei astfel de comparații nu este aici, ci într-o lucrare specială despre istoria doctrinei asociațiilor În legătură cu clarificarea genezei doctrinei cauzalității a lui Hume, prof L M Lopatin găsește mult mai multe detalii, dar și aici îmi reproșează că am dedicat prea puțin spațiu caracterizării concepțiilor filozofice ale lui Glanville Într-adevăr, spun puțin despre acest gânditor, dar o fac pentru că îmi este greu să văd legătura genetică dintre punctele de vedere ale acestui filozof și doctrina cauzalității a lui Hume Există motive serioase să presupunem că Hume nu era familiarizat cu cartea a lui Glanville În orice caz, învățătura lui Hume despre limitările cunoașterii umane, și în special despre condiționalitatea concluziilor empirice, a urmat din alte temeiuri decât cele ale lui Glanville, care în alte privințe este antipodul complet al gânditorului britanic Glanville este un platonic din Cambridge, rector al unei școli bisericești, care vede sursa minții noastre limitate în faptul căderii, în timp ce Hume este prin excelență

un om cu un cadru de spirit anti-teologic Datorită anumitor pasaje din scrierile lui Hume, care seamănă îndeaproape cu doctrina cauzalității a lui Glanville, nu am putut evita aceasta din urmă, dar nu am acordat prea multă importanță acestei comparații Concepțiile lui Glanville în sine ar putea merita atenție, dar mi s-a părut cu totul de prisos să le expun în detaliu într-un scurt studiu istoric al predecesorilor lui Hume în doctrina naturii cauzalității, mier E Radlov Eseuri despre istoria scepticismului "Jurnalul ministrului Oameni Iluminismul", Biblioteca "Runivers" CAMP cu atât mai mult cu cât în rusă există o expunere detaliată a opiniilor acestui gânditor x) În ceea ce privește interpretarea opiniilor lui Hume, recenzentul îmi face două reproșuri: par să întunec în mod deliberat elementul sceptic din filosofia lui Hume și, în același timp, explic prea puțin viziunea pozitivă asupra lumii a filosofului englez Motive pentru primul reproș al prof L M Lopatin vede în faptul că dau foarte puține exemple din opera lui Hume însuși, demonstrând ilogicitatea concluziilor noastre despre legătura cauzală Într-adevăr, în acest caz, mă bazez pe câteva ilustrații din acea lucrare a lui Hume, care a fost deja tradusă în limba rusă în urmă cu câțiva ani și, datorită prezentării sale ușoare, este destul de cunoscută publicului larg Dar, în același timp, subliniez constant că cunoașterea faptelor nu are un caracter cu adevărat logic, din care însă nu rezultă în niciun fel că această cunoaștere este complet iluzorie: Hume avertizează constant împotriva acestei ultime concluzii, când el încearcă să arate certitudinea relativă a cunoașterii faptelor, numind între alte argumente din acest domeniu al cunoașterii sunt "dovezi" (dovezi) În același timp, trebuie avut în vedere faptul că Hume înțelege logica în sens strict matematic: el înțelege aici acea cunoaștere transparent evidentă și inevitabil coercitivă pe care o întâlnim în științele numerelor (și uneori despre spațiu) și la care putem nu se ridică niciodată în domeniul relaţiilor reale Dar dacă în această ultimă sferă sunt posibile concluzii relativ sigure, atunci elementul sceptic din filozofiile lui Hume este slăbit în mare măsură și, în același timp, sunt prezentate tendințe pur pozitiviste Una dintre sarcinile mele a fost să le subliniez pe cele din urmă, cu atât mai mult cu cât majoritatea cercetătorilor occidentali au lăsat aceste tendințe la umbră Deja din aceasta se poate vedea cât de important a fost pentru mine să descriu perspectiva pozitivă a lui Hume cât mai detaliat posibil Am avut întotdeauna această sarcină înaintea mea, dar, din păcate, nu am putut-o îndeplini în partea tipărită a lucrării In al meu E Radlov Eseuri despre istoria scepticismului "Jurnalul ministrului Oameni Iluminismul", , Întrebări de filosofie, carte G Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ În opinia mea, perspectiva pozitivă a lui Hume a găsit cel mai mult expresie vie în scrierile sale despre etica și filosofia religiei, cu care voi avea de a face în a doua parte a lucrării mele Din cauza condițiilor externe, am fost nevoit să emit prima parte separat, încălcând astfel integritatea studiului și introducând în mod firesc incompletitudinea în judecățile mele cu privire la unele dintre opiniile lui Hume și în domeniul filosofiei teoretice De aceea, în discursul meu introductiv am spus direct că pe baza părții tipărite este imposibil să ne formăm o imagine completă a înfățișării spirituale a filozofului britanic "O astfel de delimitare (a filozofiei teoretice), am remarcat acolo, desigur, cu greu poate fi recunoscută ca fiind destul de oportună atât din punctul de vedere al unei clasificări logice stricte, cât și din punctul de vedere al completitații studiului, întrucât din urmă înseamnă a crea cea mai completă și completă imagine a unui gânditor britanic La urma urmei,

este dificil să smulgi opinii pur morale din baza lor teoretică sau chiar speculativă și este la fel de imposibil să caracterizezi viziunile filozofice și religioase fără presupuneri generale de natură metafizică, chiar dacă acest termen este folosit în sensul în care se întâmplă în Hume Prin urmare, în cercetare și filozofie teoretică este greu să se elimine complet opiniile morale și filozofico-religioase ale gânditorului și să le considere ca și cum ar fi în afara sferei gândirii teoretice Prin urmare, imaginea lui Hume, desenată doar pe baza cunoașterii filozofiei sale teoretice în sensul restrâns al cuvântului, se dovedește involuntar a fi oarecum palidă și lipsită de toată strălucirea sa concretă Toate acestea, desigur, le-am avut în vedere atât în conceperea lucrării, cât și în execuția acesteia, dar totuși am fost nevoit să fac delimitarea indicată, deoarece fără aceasta tipărirea lucrării ar fi întârziat relativ mult timp , mai ales că rădăcinile concepțiilor morale și filozofico-religioase ale lui Hume se află mult mai profunde și mai departe decât punctele de plecare ale filozofiei sale teoretice Trebuie să reamintesc cititorilor și criticilor că cererea pentru o imagine completă și vie a lui Hume ca gânditor nu poate fi satisfăcută decât după o examinare a opiniilor lui Hume în domeniul eticii și filosofiei religiei Biblioteca "Runivers" CÂMPUL LUI MIK Cu toate aceste remarci, am vrut să arăt că în prima parte a lucrării mele nu ar trebui să căutăm întreaga viziune asupra lumii a lui Hume care poate ieși cu deplină ușurare abia după terminarea întregii lucrări Prin urmare, chiar am intitulat primul capitol consacrat biografiei și caracterizării gânditorului britanic pur și simplu "Brief Biographical Information", presupunând că o caracterizare completă a lui Hume poate fi dată numai după ce a expus punctele de vedere ale gânditorului în întregime Astfel, în opinia mea, greșeala recenzentului în acest caz își are rădăcinile în faptul că ia partea pentru întreg și face cerințe asupra lucrării care pot fi satisfăcute doar la sfârșitul întregului studiu Cât privește descrierea destinului principalelor concepte humeene, aici L M Lopatin îmi face un reproș semnificativ; și anume, în opinia sa, îl numesc în mod incorect pe D S Mill continuatorul și completatorul empirismului humean: dacă acest lucru se poate spune despre concepțiile matematice ale lui Mill, atunci învățătura lui despre natura cunoașterii empirice este de o cu totul altă natură, deoarece Hume nu recunoaște aici "/ orice logică , iar Mill a scris un sistem de logică inductivă Ca răspuns la această obiecție, trebuie în primul rând să spun că în expresia mea "D S Mill este adevăratul succesor și, poate, chiar desăvârșitorul empirismului humean", accentul logic cade pe cuvântul "empirism" și nu "humean", adică Vreau să spun prin aceasta că D S Mill a dus înainte acele principii generale ale empirismului care erau deja atât de clar exprimate în Hume În ceea ce privește cunoștințele matematice, recenzentul este pe deplin de acord cu mine, dar în ceea ce privește doctrina cauzalității și aprecierea generală a cunoștințelor empirice, aici, după L M Lopatin, gânditorii sus-menționați diverg până la opoziție, în timp ce, ca recenzentul crede că sunt gata să "consider că opiniile lor sunt aceleași" În primul rând, câteva cuvinte despre ultima expresie Nu m-am gândit niciodată să identific punctele de vedere ale lui Hume și Mill și, dimpotrivă, am încercat întotdeauna să subliniez diferențele subtile dintre opiniile acestor filozofi asupra naturii cunoașterii empirice Am menționat asta de mai multe ori în munca mea "Acest concept de cauzalitate, atât de reminiscent în explicația lui despre Hume", am spus printre altele, "Mill pune, după cum se știe, în Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ baza inducției și astfel

o ridică la nivelul unui principiu logic Prin ridicarea menționată mai sus a acestui principiu al conexiunii cauzale la nivelul unei legi epistemologice generale, Mill merge puțin mai departe decât Hume, care, după cum se știe , a distins cu strictețe două domenii de cunoaștere - cunoașterea relațiilor (sau cunoașterea matematică) și cunoașterea faptelor, în timp ce a doua zonă, în ceea ce privește fiabilitatea, a plasat-o mult mai jos decât prima, făcând-o proprietatea unui fel de credință Din punctul de vedere al lui Mill, nu poate exista o astfel de împărțire, deoarece, în opinia sa, adevărurile matematice sunt produsul generalizării empirice, iar fiabilitatea lor este doar condiționată Astfel, în interpretarea lui Mill a chestiunii cauzalității, aparent, nu există o distincție clară între punctele de vedere epistemologic și psihologic, ceea ce poate fi observat cu ușurință la Hume, cel puțin în raport cu formularea problemei "*) Deja din Acest pasaj este greu de concluzionat că consider că punctele de vedere ale lui Hume și Mill sunt "aceeași", aceasta indică clar că Mill a dus punctul de vedere empiric mai departe decât Hume, ceea ce nu ascunde deloc diferențele dintre opiniile celor doi gânditori numiți Dar notând aceste diferențe, am subliniat întotdeauna asemănările dintre Mill și Hume, atât în doctrina lor despre cauzalitate, cât și în evaluarea cunoștințelor empirice În ceea ce privește primul, trebuie doar să citiți pasajul relevant din Anchetă și din Sistemul logicii pentru a vedea cât de mare este asemănarea Voi observa doar că viziunea lui Mill asupra uniformității naturii, ca sursă de convingere în existența legii cauzalității, este binecunoscută și, între timp, chiar și Hume a afirmat în mod direct că "ideea noastră de necesitate și cauzalitate apare în întregime datorită uniformității observate în acțiunile naturii, unde obiectele similare sunt în mod constant conectate între ele" *) În ceea ce privește acum evaluarea cunoștințelor empirice, a "logicității" acesteia, Hume, desigur, a negat această logică, înțelegând prin ea acea legătură transparentă analitic a relațiilor pe care o observăm în domeniul viziunii matematice Dar, la urma urmei, "cunoașterea faptelor" într-un astfel de strict logic *) Filosofia lui D Hume, Partea I, p) Anchetă, p Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Nu găsim niciun sens în Mill, iar legea sa a cauzalității, pe care se construiește "logica" inductivă, este luată în întregime din experiența exterioară și nu este acea schemă a priori, a cărei existență în procesul cunoașterii empirice Hume atât de persistent respins Între aceasta și cea din urmă, el a recunoscut o anumită certitudine în domeniul cunoașterii pur experimentale, a încercat să indice aici o anumită regularitate și chiar a încercat să contureze principalele metode de cercetare experimentală, care au fost ulterior dezvoltate atât de detaliat de Mill Hume îl numește "logică* *) Astfel, acea logică în sensul cunoașterii strict analitice, pe care Hume a negat-o în raport cu cunoașterea faptică, este cu greu atinsă de Mill, iar acea logică inductivă, pe care Mill a recunoscut-o, își are rădăcinile în raționamentul despre natura cunoașterii experimentale în acelaşi Hume Acestea sunt obiecțiile pe care mi le-a făcut un recenzor respectat în dispută și în paginile acestui jurnal Ele privesc primele două secțiuni ale lucrării, lăsând complet deoparte ultima secțiune, dedicată remarcilor critice asupra principalelor concepții psihologice și filosofice ale gânditorului britanic Dar chiar și în raport cu primele două secțiuni, departe de toate problemele cele mai semnificative sunt atinse, deși ar fi extrem de interesant pentru autorul lucrării și, poate, pentru unii cititori, să cunoască judecata competentă a unui specialist Astfel, întrebarea relației dintre principalele lucrări ale

lui Hume din domeniul filosofiei teoretice ("Tratat" și "Anchetare") este complet ocolită, deși una sau alta soluție la această întrebare este foarte importantă pentru a determina însăși ideea lui Hume filozofie Apoi, în trecerea în revistă a prezentării filozofiei lui Hume, un punct atât de important precum doctrina lui despre natura ideilor generale, unde opiniile gânditorului englez sunt departe de a fi claritatea dezirabilă, este lăsat fără luare în considerare În sfârșit, nu se menționează deloc cât de exact am interpretat celebra doctrină humeană a cauzalității Deosebit de dezirabile ar fi remarcile cu privire la aceasta din urmă *) Tratat, p) Ib , p Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ punct: cutare sau cutare iluminare a acesteia este, fără îndoială, foarte importantă pentru a judeca însăși natura scepticismului humean În interpretarea mea asupra înțelegerii cauzalității de către Hume, încerc în mod constant să subliniez două elemente principale: critica conceptului strict logic al cauzalității, pentru care Hume nu a găsit un original în realitate și recunoașterea unei credințe particulare în cauzalitate, care are anumite temeiuri psihologice pentru sine Această credință nu este o simplă ficțiune a imaginației, ci, dimpotrivă, are o bază pentru sine în impresii reale și, prin urmare, concluziile desprinse din această activitate mentală se disting printr-un grad destul de ridicat de fiabilitate Acest lucru slăbește foarte mult elementul sceptic din filosofia lui Hume și, prin urmare, dacă vă aprofundați în sensul doctrinei lui Hume despre cauzalitate, atunci cu greu se poate spune că "nimeni mai nemiloasă decât Hume nu a transformat ideile noastre despre cauzalitatea dependenței într-o lipsă de sens fantoma fanteziei noastre" pentru că pe acest lucru Hume și-a bazat întreaga teorie a cunoașterii faptice pe "fantoma lipsită de sens" și că aici a găsit posibil să indice baze foarte solide, acest lucru poate fi văzut chiar și dintr-o cunoaștere foarte superficială a scrierilor lui gânditorul britanic În ceea ce privește cea de-a doua parte a lucrării mele, în ceea ce privește aceasta, aș dori în special să întâlnesc observația recenzentului cu privire la interpretarea mea a analizei lui Maine de Biran asupra doctrinei cauzalității lui Hume În lucrarea mea, am încercat să arăt că spiritistul eclectic francez nu a înțeles însuși nervii doctrinei lui Hume, că critica sa iese din cap, în timp ce L M Lopatin în disertația sa numește "analiza demonstrațiilor lui Hume în Maine de Biran excelentă" *) Dacă recenzentul rămâne acum cu această ultimă opinie, atunci ar fi destul de firesc să mă aștept la o respingere a părerii mele în remarcile critice ale adversarului meu Remarcile recenzentului ar fi, de asemenea , foarte valoroase pentru mine cu privire la cât de convingătoare sunt considerentele mele cu privire la legătura genetică dintre cele mai recente tendințe ale gândirii filosofice și *) L Lopatin "Probleme pozitive ale filosofiei", Partea a II-a, p) L Lopatin "Probleme pozitive ale filosofiei", Ch P, pp iiS Biblioteca "Runivers" P OLE M I C A Conceptele de bază ale lui Hume, dar, din păcate, venerabilul profesor tăce complet despre asta Cu un motiv și mai mare, mă puteam aștepta la remarci cel puțin scurte despre ultima parte critică a lucrării mele, dar din anumite motive este trecută și de o tăcere deplină, deși tocmai în ea se încearcă indicarea locului Hume în istoria celor mai importante doctrine psihologice și filozofice N Vinogradov Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " ANUNTURI SEPTEMBRIE IE ȘI CARTE REVISTĂ EDUCAȚIA ZHSHK" I Articole originale și traduse Rezultatele ficțiunii rusești din secolul al XIX-lea (Continuare) Prof D Ovsyaniko-Kulikovskaia Despre studii superioare comerciale Prof L Fortunatova Întrebări urgente ale vieții noastre

sexuale și moralității Eugen Lozinsky Reforma spirituală și educațională în fața curții birocrației spirituale A L Poveștile lui Leon Frappier: I - Mândru II -Accidente III - Acadea (Din franceza) II Critică și bibliografie Mettelschule und Gegenwart, von dr Hans Kleinpeter (Liceu și realitate, Dr Hans Kleinpeter) G P - V Münch, Școala Viitoare, tradus din germană S P Kondratiev Al lui - Jurnalul "Pravo" (nr ,), Scrisori despre educația publică, V Shimkevich G R -V N Zhuk, Mama și copilul ediția a VIII-a revizuită și mărită - V Ezhevikin (pseudonim), Pentru îndrăgostiți al cuvântului rusesc, excursii metodologice în domeniul gramaticii și ortografiei , eseu popular-critic Pr -Profesor asociat P Sakulina -Materiale pentru istoria mișcării revoluționare din Rusia în anii (Revista "Biblioteca de Istorie Rusă) ", Nr) -Yaroshevsky, Manual de mineralogie, ediția a opta, corectată și revizuită V Kapelkina -Curs practic de botanică, partea I, structura plantelor, V L Komarova S Grigorieva - Cărţi şi broşuri primite de redactori III Rezumate și mesaje mici Profesorii elevilor lipsiți de drepturi L S -Copiii proletarilor Iuri Veselovsky - Câteva cuvinte despre jurnalismul "bine intenționat" și relația ei cu problema școlară G R - Lumea pedagogică și Duma de Stat G - Reviste la sat - IV Cronica P II - V Ivanovici Congresul profesorilor de limbă, literatură și istorie rusă a instituțiilor de învățământ secundar din districtul de învățământ Orenburg V Smirnova Cursuri pedagogice la Kiev Aniversarea lui A N Makarov I M V Anunțuri Abonamentul pentru este ÎNCHIS Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE COMISIE PENTRU ORGANIZAREA LITURII ACASĂ la secția de învățământ a O R T Zn (B Nikitskaya, satul Richter, ap Moscova) Distins cu o medalie de argint la expozitia mondiala de la Paris Comisia a publicat programele sistematice pe ani I, II, III și IV" și programe episodice din seria I și a II-a și "Culegere de programe de lectură despre sistemul de stat", care conține întreaga istorie pentru referință, doctrina generală a dreptului, filosofia dreptului și o serie de programe separate despre sistemul de stat De vânzare: Programe sistematice pentru primul an Ed al -lea C copeici, cu transport - copeici, rambursare - copeici Program sistematic de lectură acasă pentru primul an C copeici, cu poștă - copeici, impuse plata - copeici Ed al -lea Program sistematic de lectură acasă pentru al treilea an Ed al -lea C k , cu poștă - kop plătiți - copeici Program sistematic de lectură acasă pentru al patrulea an Ed al -lea C copeici, cu poștă - copeici, suprapus plătiți - copeici În programele pentru fiecare an sunt plasate: Prefață, reguli de comunicare a cititorilor cu comisia, componența comisiei, o listă de donații în favoarea acesteia, un plan de lectură sistematică pe patru ani și șapte secțiuni) matematic,) fizic și chimic,) biologic,) filosofic,) social și juridic,) istoric și) istoria literaturii Programe episodice seria Ed al -lea C copeici, cu suprapunere de expediere plata - copeici Cuprins:) "Pyramid , compune M O Gershenzon;) Orașe medievale de A K Dzhivelegov;) Istoria Revoluției Franceze, Mn Kovalensky;) "Timpul necazurilor în statul Moscova" de N N Alyabyeva;) "Istoria codificării dreptului civil în Rusia de V A Krasnokutsky și K K Notgaft;) "Comunitățile de plante din Rusia Centrală" de A F Flerova;) "Byron și timpul său" II S Kogan;) "Wallenstein Schiller" A t Luther;) "Epopeea Novgorodului" H M Mendelssohn;) "Economia urbană și finanțele orașului" de I I Genzel; I) "Factori criminalității * II N Polyansky;) "Chestiunea pedepsei cu moartea în literatura veche și nouă" de S V Poznyshev și) "Fundamentele sale" a reformei judiciare din " Programe episodice seria II C kop , cu lere acoperire plătiți - copeici Ed al -lea Cuprins:)

"Coreea" de A A Borzov;) "Japonia" de M N Kovalensky și S G Grigoriev;) "Dreptul războinicului" de A S Iascenko;) "Evul mediu al Angliei" de D M Petrushevsky;) "Vai de înțelepciunea lui Griboydov" de Yu I Aikhenvald;) "Anna Karenina-Tolstoi" de I II Rozonov, și) "Darwinism" de N K Koltsov Condiții de îndrumare a cursurilor în aceste programe atașat fiecărui program Colectare de programe pe sistemul de stat Ts de copeici, cu taxe de redirecționare plata - k Conținutul colecției: partea a programului despre istoria generală și rusă Partea a II-a A Programe pe probleme ale sistemului de stat:) doctrina generală a dreptului;) istoria filozofiei dreptului; a) dreptul comun al statului; b) dreptul de stat al puterilor occidentale, c) dreptul de stat rus; B Programe separate; doctrina generală a statului;) forme de stat;) statul de drept;) separarea puterilor;) o instanță în stare de drept;) autoguvernare zemstvo;) politica lui Aristotel;) istoria medievală a Angliei;) vechea ordine și revoluție;) Zemsky Sobors;) planul transformării statale a lui Speransky Biblioteca "Runivers" - - În plus, privind mai atent, vom vedea că materialul istoric este aproape în întregime epuizat, că popoarele și-au povestit aproape toate tradițiile și că dacă epocile îndepărtate pot fi totuși mai bine luminate cândva (dar în orice caz nu prin critica nu poate decât să scotoci în cenușa străveche a popoarelor, dar prin unele metode pur logice), atunci - în ceea ce privește faptele în sensul propriu al cuvântului - toate au fost extrase; în sfârșit, că istoria din timpul nostru nu are altceva de făcut decât să gândească Odată ce recunoaștem acest lucru, istoria trebuie să intre în mod natural în sistemul general al filosofiei și să devină o parte integrantă a acestuia Multe, desigur, ar fi apoi separate de ea și lăsate în seama romancierilor și poeților Dar s-ar fi dovedit a fi în el și mai mult care s-ar fi ridicat din ceață ascunzând-o până acum pentru a ocupa primul loc în noul sistem Aceste lucruri ar primi caracterul de adevăr nu numai de la cronică: de acum înainte pecetea certitudinii ar fi impusă de rațiunea morală, la fel cum axiomele filosofiei naturale, deși sunt descoperite prin experiență și observație, se reduc doar la formule și ecuații prin rațiune geometrică Așa, de exemplu, este că, după părerea noastră, epocă încă atât de puțin înțeleasă (și, mai mult, nu din lipsă de date și monumente, ci din lipsă de idei), în care converg toate timpurile, în care totul se termină și începe totul, despre care, fără exagerare, se poate spune că întregul trecut al neamului uman se contopește în el cu viitorul său: vorbesc despre primele momente ale erei creștine Va veni o vreme, nu mă îndoiesc, când gândirea istorică nu se va mai putea smulge din acest spectacol impunător al prăbușirii întregii măreții străvechi a omului și nașterii întregii sale măreții viitoare Așa este și perioada lungă care a succedat și a continuat această epocă a reînnoirii ființei umane, a cărei prejudecată filozofică și fanatismul până de curând au creat o idee atât de infidelă, în timp ce aici, în întuneric dens, s-au ascuns asemenea lumini strălucitoare și atât de multe diverse forțele au fost păstrate și menținute în aparenta imobilitate a minților, o perioadă care a fost înțeleasă doar de când cercetările istorice și-au luat noua direcție Biblioteca "Runivers" - treizeci - Apoi, din întunericul care îi învăluie, vor ieși niște figuri gigantice, acum pierdute în mulțimea figurilor istorice, în timp ce multe nume celebre, cărora oamenii le-au petrecut prea mult timp închinare absurdă sau criminală, se vor scufunda pentru totdeauna în uitare Așa vor fi, de altfel, noile soarte ale unor persoane biblice, neînțelese sau disprețuite de mintea omenească, și ale unor înțelepți păgâni, înconjurați de mai multă glorie decât merită, de exemplu, Moise

și Socrate, David și Marcus Aurelius Atunci ei vor înțelege odată pentru totdeauna că Moise a arătat oamenilor adevăratul Dumnezeu, în timp ce Socrate le-a lăsat moștenire doar o îndoială slabă că David este un exemplu perfect al celui mai sublim eroism, în timp ce Marcus Aurelius este în esență doar un curios exemplu de măreție artificială și de virtute zadarnică În același fel, Cato, sfâșiindu-și interiorul, va fi apoi amintit doar pentru a aprecia filosofia care a inspirat virtuți atât de violente și măreția jalnică pe care omul și-a creat-o Printre numele glorioase ale păgânismului, numele lui Epicur, cred, va fi curățat de prejudecățile care îl apasă asupra lui, iar amintirea lui va trezi un nou interes În același mod, alte nume mari vor avea o nouă soartă Numele de Stagirite, de exemplu, va fi pronunțat doar cu un anumit dezgust, numele lui Mahomet - cu profundă reverență Primul va fi privit ca un înger al întunericului, care timp de multe secole a suprimat toate forțele binelui din oameni; în acesta din urmă, vor vedea o ființă binefăcătoare, unul dintre acei oameni care au contribuit cel mai mult la împlinirea planului destinat prin înțelepciunea divină pentru mântuirea neamului omenesc În cele din urmă, - ar trebui să spun? - un fel de dezonoare, poate, va acoperi marele nume al lui Homer Verdictul lui Platon asupra acestui corupător de oameni, îndemnat de instinctul său religios, nu va mai fi recunoscut ca una dintre necazurile sale fantastice, ci ca o dovadă a abilității sale uimitoare de a anticipa gândurile viitoare ale omenirii Trebuie să vină ziua în care numele seductorului criminal, care într-un mod atât de groaznic a contribuit la coruperea naturii umane, va fi amintit doar cu o roșie de rușine; într-o zi oamenii vor trebui Biblioteca "Runivers" - - să se pocăiască cu amărăciune că au ars cu atâta râvnă tămâie la această îngăduință a patimilor lor cele mai josnice, care, pentru a le face pe plac, au pângărit adevărul sfânt al tradiției și și-au umplut inimile de murdărie Toate aceste idei, care până acum abia atingeau gândirea umană sau, în cel mai bun caz, odihnindu-se fără viață în adâncul câtorva minți independente, își vor lua acum pentru totdeauna locul în sensul moral al rasei umane și vor deveni axiomele simțului comun Dar una dintre cele mai importante lecții ale istoriei, înțeleasă în acest sens, ar fi aceea de a atribui în amintirile minții umane un loc potrivit popoarelor care au coborât de pe scena mondială și de a umple conștiința popoarelor existente cu un premoniţia destinelor pe care sunt chemaţi să le împlinească Orice popor, după ce a înțeles clar diferitele epoci ale vieții sale trecute, și-ar înțelege existența prezentă în tot adevărul și ar putea, într-o anumită măsură, să prevadă domeniul pe care este destinat să-l treacă în viitor În acest fel, între toate popoarele ar apărea o adevărată conștiință națională, care să fie compusă din mai multe idei pozitive, din adevăruri evidente bazate pe amintiri și din convingeri profunde, dominand mai mult sau mai puțin toate mințile și împingându-le pe toate către aceleași scopuri Atunci naționalitățile, eliberate de amăgirile și pasiunile lor, nu vor mai servi, ca înainte, doar la separarea oamenilor, ci se vor combina una cu cealaltă în așa fel încât să producă un rezultat armonios la nivel mondial, și am vedea, poate, popoare întinzându-și mâna unul către altul în conștiința corectă a interesului comun al omenirii, care nu ar fi atunci altceva decât interesul fiecărui popor în parte, corect înțeles Știu că înțelepții noștri așteaptă această fuziune a minților de la filozofie și de la succesul iluminismului în general: dar dacă ne gândim că popoarele, deși sunt ființe complexe, sunt de fapt aceleași ființe morale ca și indivizii și că, în consecință, una și aceeași lege guvernează viața

mentală a ambelor, atunci cred că vom ajunge la concluzia că activitatea marilor familii umane depinde în mod necesar de acel sentiment personal, în Biblioteca "Runivers" - - în virtutea căreia se recunosc ca fiind separați de restul rasei umane, având propria lor existență independentă și propriul lor interes individual; că acest sentiment este un element necesar al conștiinței universale și constituie, ca să spunem așa, ființa umană personală și colectivă; că, prin urmare, în speranța noastră pentru prosperitatea viitoare și perfecțiunea nelimitată, avem la fel de puțin dreptul să le evidențiem aceste individualități umane mai mari, precum și pe acelea mai mici din care sunt compuse primele și că, prin urmare, trebuie să le acceptăm pe toate necondiționat, ca principii și mijloace, date în avans pentru a obține o stare mai perfectă Așadar, viitorul cosmopolit pe care ni-l promite filozofie nu este altceva decât o himeră Trebuie să ne ocupăm mai întâi de dezvoltarea unei morale interne a popoarelor, diferită de morala lor politică; este necesar ca popoarele să învețe mai întâi să se cunoască și să se aprecieze reciproc exact în același mod ca și indivizii, astfel încât să-și cunoască viciile și virtuțile, astfel încât să învețe să se pocăiască de greșelile pe care le-au comis, să îndrepte răul pe care îl au făcut, să nu se abată de la calea binelui, pe care merg Iată, după părerea noastră, primele condiții pentru adevărata perfecțiune atât a indivizilor, cât și a maselor deopotrivă Numai adâncindu-se în viața lor trecută, ei și ceilalți vor învăța să-și împlinească scopul; numai printr-o înțelegere clară a trecutului lor își vor trage puterea de a-și influența viitorul Vedeți că, cu o asemenea viziune asupra chestiunii, critica istorică nu s-ar reduce doar la satisfacerea unei curiozități deșartă, ci ar deveni cel mai înalt tribunal Ea ar face o judecată inexorabilă asupra frumuseții și mândriei tuturor vârstelor; ea ar cerceta toate reputațiile, toată faima; ar elimina toate prejudecățile istorice și autoritățile false; ea și-ar îndrepta toate energiile spre distrugerea imaginilor false care îngrămădesc memoria umană, astfel încât mintea, văzând trecutul în adevărata lui lumină, să poată trage din el câteva concluzii de încredere despre prezent și, cu speranță fermă, să-și repare cu ochii pe spații infinite, deschid shchiya în fața lui Biblioteca "Runivers" - - Cred că o singură glorie uriașă, gloria Greciei, ar dispărea atunci aproape complet; Cred că va veni ziua în care gândirea morală se va opri în fața acestui pământ al seducției și al erorii, din care geniul înșelăciunii a răspândit atâta vreme ispita și minciună pe tot restul pământului; atunci nu va mai fi posibil ca sufletul curat al vreunui Fénelon să se delecteze cu fantezii voluptuoase, născute din cea mai groaznică depravare în care a căzut vreodată un om, iar mințile puternice *) nu se vor mai lăsa purtate de sugestiile senzuale ale lui Platon Dimpotrivă, gândurile vechi, aproape uitate ale minților religioase, unii dintre acei gânditori profundi, adevărați eroi ai gândirii, care în zorii unei noi societăți au trasat calea înainte cu o mână, în timp ce cu cealaltă s-au luptat cu muribunzii monstru al politeismului, minunatele inspirații ale acelor înțelepți, cărora Dumnezeu le-a încredințat păstrarea primelor cuvinte rostite de el în prezența creației - își vor găsi atunci o utilizare pe cât de surprinzătoare, pe atât de neașteptată Și de vreme ce, probabil, în straniile viziuni ale viitorului, pe care unele minți selecte le-au fost premiate, vor vedea atunci în principal expresia unei conștiințe profunde a unei legături necondiționate între epoci, vor înțelege că de fapt aceste predicții nu se referă la orice epocă anume, dar sunt indicii, indiferent de toate timpurile; mai mult, ei vor vedea că este

suficient, ca să spunem așa, să privești în jur pentru a observa că se desfășoară neîncetat în fazele succesive ale societății, ca o manifestare zilnică orbitoare a legii eterne care guvernează lumea morală; astfel încât faptele despre care vorbesc profeţiile vor fi atunci la fel de palpabile pentru noi ca înseşi faptele evenimentelor care ne duc departe *) Ca Schleiermacher, Schelling, Kuzen și alții) Atunci, de exemplu, oamenii nu vor mai căuta marele Babilon în cutare sau cutare stare pământească, așa cum au făcut-o nu demult, ci vor simți că ei înșiși trăiesc în mijlocul vuietului distrugerii lui, adică vor înțelege că istoricul inspirat al veacurilor viitoare, care ne-a spus această cădere teribilă, a însemnat nu prăbușirea vreunei puteri, ci prăbușirea societății materiale în general, societatea pe care o vedem Biblioteca "Runivers" - - În fine, iată cea mai importantă lecție pe care, după părerea noastră, istoria astfel înțeleasă ne-ar învăța; iar în sistemul nostru această lecție, explicându-ne viața mondială a unei ființe raționale, care singură dă cheia soluționării ghicitorii umane, rezumă întreaga filozofie a istoriei În loc să ne mângâim în sistemul lipsit de sens al perfecțiunii mecanice al naturii noastre, sistem atât de clar infirmat de experiența tuturor vârstelor, am ști că, lăsat singur, omul a mers întotdeauna, dimpotrivă, doar pe calea o cădere nesfârșită și că, dacă din când în când toate popoarele au avut epoci de progres, momente de iluminare în viața mondială a omului, impulsuri înalte ale rațiunii umane, eforturi minunate ale naturii umane - care nu pot fi negate, atunci, pe pe de altă parte, nimic nu mărturisește mișcarea înainte constantă și neîntreruptă a societății în lume lom, și ce de fapt, numai în societatea din care suntem membri, o societate care nu este creată de mâna omului, se poate observa adevărata mișcare ascendentă , principiul real al dezvoltării continue și stabilității Fără îndoială, am acceptat ceea ce mintea strămoșilor a descoperit înaintea noastră, am profitat de această cunoaștere și am închis astfel verigile marelui lanț al vremurilor, sfâșiat de barbarie; dar nu rezultă deloc de aici că popoarele ar fi ajuns la starea în care se află acum, dacă nu ar fi fost un mare fenomen istoric, stăpânindu-se cu totul în afara oricărei succesiuni naturale de idei umane în societatea și orice legătură necesară a lucrurilor, - un fenomen care separă lumea antică de cea nouă Dacă atunci, doamnă, ochiul unui înțelept se întoarce spre trecut, lumea așa cum era în momentul în care puterea supranaturală i-a dat o nouă direcție, va apărea imaginației sale în adevărata ei lumină - depravată, înșelătoare, pătată de sânge El recunoaște atunci că însuși progresul popoarelor și generațiilor, pe care le admira atât de mult, nu le-a dus în realitate decât la o grosolănie incomparabil mai mare decât cea în care există triburi, pe care le numim sălbatice; și ceea ce este o dovadă deosebit de clară a imperfecțiunii civilizațiilor lumii antice, el va fi, fără îndoială, convins că nu a existat niciun element solid Biblioteca "Runivers" - - sti, durabilitate Înțelepciunea profundă a Egiptului, frumusețea încântătoare a Ioniei, virtuțile severe ale Romei, strălucirea orbitoare a Alexandriei, ce s-a întâmplat cu tine? se întreabă el Civilizații strălucite, egale în antichitate cu lumea, hrănite de toate forțele pământului, introduse în toată gloria, în toată măreția și în toate stăpânirile pământești, legate, în sfârșit, cu cea mai mare putere care a cântărit vreodată asupra lumii), cu imperiu mondial - cum ai putut să te transformi în praf? La ce a dus toată această muncă veche, toate aceste mândre eforturi de natură rațională, dacă noile popoare, care au apărut de la Dumnezeu știe de unde și nu au luat parte la ele, ar distruge toate acestea în vremurile moderne, vor răsturna

clădire magnifică și conduce un plug peste ruinele ei? Deci pentru asta a creat omul, ca să vadă cândva toată creația mâinilor lui transformată în praf? de ce a acumulat atât de mult încât ar putea pierde totul într-o singură zi? De ce te-ai ridicat atât de sus ca să cobori și mai jos? Dar nu vă înșelați, doamnă: nu barbarii au distrus lumea antică Era un cadavru stricat; i-au împrăştiat doar cenuşa în vânt Aceiași barbari nu au atacat oare înainte societățile antice, fără, totuși, să le poată zgudui? Dar adevărul este că principiul vital care susținea până acum societatea umană a fost epuizat; că interesul material, sau, dacă vreți, real, care până atunci singur a determinat mișcarea socială, și-a îndeplinit, ca să spunem așa, sarcina, a desăvârșit formarea prealabilă a neamului uman; că spiritul uman, oricât de dornic ar fi să iasă din mediul său pământesc, nu poate urca decât ocazional în sferele superioare în care rezidă adevăratul principiu al existenței sociale și că, în consecință, nu este în măsură să ofere societății forma finala Ne-am obișnuit de prea mult timp să vedem în lume doar state individuale; iată de ce marea superioritate a noii societăţi asupra celei antice nu a fost încă apreciată corespunzător S-a trecut cu vederea faptul că timp de câteva secole această societate a constituit un adevărat sistem federal, care E Alexandru, Seleucizi, Marcus-Avrelius, Julian, Lagids etc Biblioteca "Runivers" - - celălalt a fost terminat numai prin reformă; că înainte de acest eveniment nefericit, popoarele Europei se priveau doar ca părți ale unui singur corp social, împărțit geografic în mai multe state, dar constituind spiritual un întreg; că multă vreme nu au avut alt drept public decât prescripţiile bisericii; că războaiele de la acea vreme erau considerate lupte interne; că, în cele din urmă, întreaga lume a fost animată de un interes exclusiv, condus de o singură strădanie Istoria Evului Mediu, în sensul literal al cuvântului, este istoria unui singur popor, poporul creștin Conținutul său principal este dezvoltarea unei idei morale; evenimentele pur politice ocupă în el doar un loc secundar; iar acest lucru este demonstrat în special de acele războaie asupra unei idei față de care filosofia secolului trecut avea o asemenea aversiune Voltaire remarcă pe bună dreptate că numai printre creștini opiniile au fost cauza războaielor; dar nu a fost necesar să ne oprim aici, a fost necesar să ajungem la cauza acestui fenomen excepțional Este clar că regatul gândirii nu s-ar putea stabili în lume altfel decât comunicând însuși elementului gândirii întreaga sa realitate Și dacă acum starea lucrurilor s-a schimbat aparent, atunci acesta este rezultatul unei scindări, care, încălcând unitatea gândirii, a distrus odată cu ea și unitatea socială; dar esența lucrurilor rămâne fără nicio îndoială aceeași ca înainte, iar Europa este în continuare identică cu creștinismul, indiferent ce face sau spune ea Desigur, ea nu se va întoarce la starea în care se afla în epoca tinereții și creșterii sale, dar nu există nicio îndoială că va veni ziua în care granițele care despart popoarele creștine vor fi din nou șterse, iar principiul originar a noii societăţi va apărea din nou într-o formă nouă şi cu mai multă putere decât oricând Pentru un creștin, aceasta este o chestiune de credință; nu are voie să se îndoiască de acest viitor, la fel de mult decât îi este permis să se îndoiască de trecutul pe care se întemeiază convingerile sale; dar pentru fiecare minte serioasă acesta este un lucru dovedit Și chiar, cine știe dacă această zi nu este mai aproape decât s-ar putea crede? O mare lucrare religioasă se desfăşoară acum în minte; în cursul științei, această stăpână supremă a epocii noastre, se observă un fel de cotitură Biblioteca "Runivers" - - căsătorie; sufletele sunt solemne

și concentrate; cine știe dacă aceștia nu sunt precursorii unor mari fenomene sociale, care ar trebui să dea naștere în natură rațională unei mișcări generale care să înlocuiască cu argumente de încredere de bun simț ceea ce nu sunt acum decât aspirațiile credinței? Slavă Domnului, reforma nu a distrus totul; Slavă Domnului, societatea era deja pe deplin construită pentru viața veșnică când flagelul a lovit lumea creștină Așadar, adevăratul caracter al noii societăți trebuie studiat nu în cutare sau cutare țară anume, ci în toată această vastă societate care constituie familia europeană; conține adevăratul element de stabilitate și progres, care distinge lumea nouă de lumea veche; în ea sunt toate marile lumini ale istoriei Astfel, vedem că, în ciuda tuturor răsturnărilor care s-au abătut asupra noii societăți, nu numai că nu și-a pierdut câtuși de puțin vitalitatea, dar că pe zi ce trece puterea ei crește, în fiecare zi se nasc în ea forțe noi Așadar, vedem că arabii, tătarii și turcii nu numai că nu au putut-o distruge, ci, dimpotrivă, au contribuit doar la întărirea ei Trebuie remarcat faptul că primele două popoare au atacat Europa înainte de inventarea prafului de pușcă, de aceea nu armele de foc au salvat-o de la distrugere și că ambele state ale lumii antice care supraviețuiseră până în zilele noastre au fost invadate de unul dintre ei in acelasi timp *) Din spectacolul prezentat de India și China pot fi adunate edificari importante Datorită acestor țări, suntem contemporani ai lumii, din care în jurul nostru rămâne doar praf; în soarta lor putem afla ce s-ar întâmpla cu omenirea fără acel nou imbold care i-a fost dat de o mână atotputernică în alt loc Rețineți că China, din timpuri imemoriale, a posedat cele trei mari instrumente despre care se spune că au accelerat cel mai mult progresul minții umane printre noi: busola, tipografia și praful de pușcă Între timp, de ce l-au servit? Au călătorit chinezii în jurul lumii? au descoperit ei o nouă parte a lumii? au ei o literatură mai extinsă decât aveam noi înainte de inventarea tiparului? În arta pernicioasă a uciderii, aveau ei Friedrichs și Bonapartes, ca și noi? Cât despre Hindustan, soarta mizerabilă la care a fost condamnat mai întâi de tătari, apoi de cuceririle engleze, dezvăluie limpede, mi se pare, neputința și moartea care sunt inerente oricărei societăți care nu se bazează pe adevăr, emanând direct dintr-o minte superioară Eu personal cred că o umilire atât de extraordinară a oamenilor, arăt - Biblioteca "Runivers " - - Căderea Imperiului Roman este de obicei atribuită corupției moravurilor și despotismului care a rezultat din aceasta Dar această răsturnare mondială a vizat nu numai Roma: nu Roma a pierit atunci, ci întreaga civilizație Egiptul de pe vremea faraonilor, Grecia din epoca lui Pericle, al doilea Egipt al Lagidelor și toată Grecia lui Alexandru, care se întindea dincolo de Indus, și în cele din urmă iudaismul însuși, de când a fost elenizat, toate s-au amestecat în Masa romană și s-a contopit într-o singură societate, care a reprezentat toate generațiile precedente, încă de la începutul lucrurilor, și care conținea în sine toate forțele morale și mentale care se dezvoltaseră până atunci în natura umană Astfel, nici un imperiu nu a căzut atunci, ci întreaga societate umană a fost distrusă și a renascut din nou în acea zi Acum, când Europa a îmbrățișat, parcă, globul, când noua lume care a răsărit din ocean a fost recreată de ea, când toate celelalte triburi umane i s-au supus în așa măsură încât ele există numai, ca era, cu permisiunea ei, nu este greu de înțeles ce s-a întâmplat pe pământ într-un moment în care vechea clădire se prăbuși și în locul ei s-a ridicat în mod miraculos una nouă: aici elementul spiritual al naturii a primit o nouă lege, o nouă lege organizare Materialele lumii antice, desigur, au intrat în acțiune în crearea unei

noi societăți, deoarece mintea superioară nu poate distruge crearea propriilor mâini, iar baza materială a moralului fiind purtătoarea celei mai vechi iluminări naturale iar rudimentele tuturor cunoașterii umane, concluzionează în afară de asta, o lecție specială pentru tine Nu este oare drept să vedem aici o aplicație la mintea colectivă a popoarelor acelei legi, a cărei acțiune o observăm zilnic la indivizi, și anume , că mintea, indiferent de motiv, nu a împrumutat nimic din masa de idei răspândită în omenire și nu s-a supus acțiunii generalului legii, ci izolată de familia umană și complet închisă în sine, cade inevitabil într-un declin mai mare decât propria activitate a fost voită ea nu are alți oameni, ci câțiva negustori, care în propria lor țară sunt ei înșiși supuși, dar aici conducători absoluti? Mai mult decât atât, pe lângă această umilință nemaiauzită a hindușilor, care a fost rezultatul subjugării lor, însuși declinul societății hinduse a început, după cum se știe, mult mai devreme Literatura și filosofia lui, precum și limbajul în care sunt expuse, aparțin unei ordini de lucruri de mult dispărute Biblioteca "Runivers" - - ordinea necesară să rămână aceeași; alte materiale umane, destul de noi, dintr-un depozit neatins de civilizația antică, au fost livrate de Providence Mintea puternică și concentrată a popoarelor nordice era combinată cu spiritul înflăcărat al Sudului și al Estului; părea că toate forțele spirituale revărsate peste pământ s-au manifestat și s-au unit în acea zi pentru a da viață generațiilor de idei ale căror elemente fuseseră până atunci îngropate în cele mai misterioase adâncimi ale inimii umane Dar nici planul clădirii, nici cimentul care a ținut împreună aceste materiale eterogene, nu a fost opera mâinilor umane: ideea de adevăr a făcut totul Acesta este ceea ce trebuie înțeles și acesta este faptul de cea mai mare importanță pe care gândirea pur istorică, chiar folosind toate instrumentele gândirii umane cunoscute în epoca noastră, nu-l va putea niciodată elucida suficient pentru a satisface mintea Aceasta este axa în jurul căreia se învârte întreaga sferă istorică și prin care se explică pe deplin întregul fapt al educației rasei umane Desigur, deja un mare eveniment și legătura sa strânsă, necesară cu tot ceea ce l-a precedat și l-a urmat, îl plasează în sine în afara cursului obișnuit al treburilor umane, care nu sunt niciodată libere de un anumit arbitrar, de o oarecare capriciu; dar efectul imediat al acestui eveniment asupra minții umane, noile forțe cu care l-a îmbogățit imediat, noile nevoi pe care le-a trezit imediat în el și, în special, această minunată ecuație a minții, desăvârșită prin aceea, datorită căreia o persoană a început să înseteze după adevăr și să fie în orice situație capabil de cunoașterea lui - aceasta este ceea ce impune acestui moment istoric marcajul izbitor al Providenței și al rațiunii superioare Și uite: oricât de des gândirea umană s-a întors de atunci la lucruri care nu mai există, nu pot și nu ar trebui să existe, - practic a ținut mereu tare până în acest moment Uite: conștiința minții supreme nu a intrat cu totul în noua ordine morală și nu a apărut această parte a minții lumii, târând cu ea și restul masei sale, chiar în prima zi a erei noastre? Nu știu, poate că linia care ne desparte de lumea antică nu este vizibilă pentru toți ochii, dar este, desigur, palpabilă pentru fiecare minte antrenată în moralitate Biblioteca "Runivers" - - să înțeleagă în orice fel ceea ce separă elementele de natură rațională și ceea ce le unește Crede-mă, va veni vremea când un fel de revenire la păgânism, care a avut loc în secolul al XV-lea și foarte greșit este numită renașterea științelor, va trezi în noile popoare doar o astfel de amintire încât o persoană care s-a întors în calea binelui reține, a vreunei pasiuni extravagante și criminale a

tinereții sale De remarcat, de altfel, că datorită unui tip special de iluzie optică, antichitatea ne apare sub forma unui șir nesfârșit de secole, în timp ce o nouă perioadă pare să fi început aproape de ieri De fapt, istoria lumii antice, numărând cel puțin de la stabilirea pelasgilor în Grecia, acoperă o perioadă de timp cu nu mai mult de un secol mai lungă decât durata erei noastre, iar perioada istorică reală este și mai scurtă Și într-o perioadă atât de scurtă, câte state au pierit în lumea antică, în timp ce în istoria popoarelor noi vezi doar tot felul de schimbări ale granițelor geografice, aceeași societate și popoare individuale rămân neatinse! Nu trebuie să vă spun că fapte precum expulzarea maurilor din Spania, exterminarea triburilor americane și distrugerea puterii tătarilor în Rusia, nu fac decât să confirme raționamentul nostru La fel, căderea Imperiului Otoman, de exemplu, ale cărui ecouri ajung deja la urechile noastre, va prezenta din nou spectacolul uneia dintre acele catastrofe teribile pe care popoarele creștine nu sunt sortite niciodată să le experimenteze; atunci va veni rândul altor popoare necreștine, care trăiesc la limitele cele mai îndepărtate ale sistemului nostru Așa este cercul acțiunii atotputernice a adevărului: îndepărtând unele naționalități, acceptând altele în cercul său, se extinde constant, apropiindu-ne de vremurile proclamate Trebuie să recunoaștem că nepăsarea cu care cea mai nouă civilizație a fost mult timp tratată este surprinzătoare Vedeți, însă, că a o înțelege corect înseamnă, în același timp, a rezolva întreaga chestiune socială De aceea, filosofia istoriei, în discursurile sale cele mai ample și mai generale, vrând-nevrând este nevoită să se întoarcă la această civilizație In sinea lui Biblioteca "Runivers" - - de fapt, nu conține rodul tuturor veacurilor trecute și veacurile viitoare nu vor fi altceva decât rodul acestei civilizații? Ideea este că ființa morală este creată în întregime de timp, iar timpul trebuie să-și termine dezvoltarea Niciodată masa de idei care circulă în lume nu a fost atât de concentrată ca în societatea modernă; niciodată în tot timpul existenţei omului întreaga activitate a naturii sale nu a fost atât de absorbită într-o idee ca în zilele noastre În primul rând, cu siguranță am moștenit tot ceea ce a fost spus sau făcut vreodată de oameni; în plus, nu există un singur loc în care influența ideilor noastre să nu se extindă; în sfârșit, în întreaga lume există acum o singură putere mentală; și astfel toate întrebările de bază ale filosofiei morale sunt în mod necesar cuprinse în întrebarea unică a civilizației moderne Dar oamenii cred că, de când și-au rostit cuvintele grandioase despre capacitatea omului de a se îmbunătăți, despre progresul minții umane, că totul se spune, totul este explicat: de parcă din timpuri imemoriale omul a mers necruțător înainte, fără să se oprească , fără să se mai întoarcă înapoi; ca și cum în cursul dezvoltării naturii raționale nu ar exista niciodată întârzieri sau retrageri, ci întotdeauna numai îmbunătățiri și progrese Dacă ar fi așa, atunci de ce popoarele despre care tocmai v-am vorbit au rămas imobile de când le cunoaștem? De ce națiunile asiatice au căzut în inerție? Pentru a ajunge în starea în care se află acum, până la urmă, au trebuit, ca noi, să caute, să inventeze, să descopere la vremea lor De ce, atunci, ajungând într-un anumit stadiu, s-au oprit acolo și de atunci nu au mai putut veni cu nimic nou?) Răspunsul este simplu: adevărul este că progresul naturii umane nu este deloc nelimitat, așa cum este de obicei imaginat; pentru el există o limită dincolo de care nu o trece niciodată De aceea civilizațiile lumii antice nu au mers întotdeauna înainte; de aceea Egiptul de pe vremea vizitei lui Herodot până în epoca grecului Când se vorbește despre o națiune culturală care

se află în stagnare, trebuie adăugat de când s-a ajuns la această stare, altfel această frază nu are deloc sens care stăpânire nu a mai făcut progrese; de aceea, frumoasa și strălucitoarea lume romană, care concentra în sine toată educația care exista atunci în spațiul de la stâlpii lui Hercule până la malurile Gangelui, în momentul în care o idee nouă a luminat mintea umană, a ajuns la aceea stare de imobilitate, care pune capăt inevitabil oricărui progres pur uman Nu trebuie decât să aruncăm deoparte superstițiile clasice și să reflectăm asupra acestui moment, atât de bogat în consecințe, și devine clar că, pe lângă depravarea extremă a moravurilor care a distins această epocă, cu excepția pierderii oricărui concept de virtute, libertate, dragostea pentru patria-mamă, cu excepția unui real declin în unele domenii ale cunoașterii umane, și aici a existat o stagnare completă în toate celelalte, iar mințile au ajuns într-o asemenea stare încât nu se puteau mișca decât într-un anumit cerc strâns, dincolo de care inevitabil a căzut în dezordine stupidă Cert este că, de îndată ce interesul material este satisfăcut, o persoană nu mai progresează: e bine dacă nu se întoarce! Să nu ne înșelim: în Grecia, ca și în Hindustan, în Roma, ca și în Japonia, toată munca mentală, oricât de puternică ar fi fost în trecut și în prezent, a condus întotdeauna și duce acum doar la una și același scop; poezia, filozofia, arta, toate acestea, ca înainte, deci acum, urmărește mereu acolo doar satisfacția ființei fizice Tot ceea ce este cel mai înălțat în învățăturile și obiceiurile mintale ale Răsăritului, nu numai că nu contrazice acest fapt general, ci, dimpotrivă, îl confirmă, întrucât cine nu vede că se explică desfătarea dezordonată a gândirii pe care o întâlnim acolo prin nimic altceva decât iluziile și autoînșelarea ființei materiale din om? Nu trebuie să se creadă, însă, că acest interes pământesc, care este forța motrice primordială a oricărei activități umane, se limitează la simple dorințe senzuale; exprimă pur și simplu nevoia generală de bunăstare, care se manifestă în tot felul și sub cele mai variate forme, în funcție de gradul mai mare sau mai mic de dezvoltare al societății și de diverse cauze locale, dar nu se ridică niciodată la nivelul de nevoi pur spirituale Doar o societate creștină este cu adevărat animată de spiritual interesele noastre și tocmai aceasta determină capacitatea noilor popoare de a se perfecționa, tocmai aici se află întregul secret al culturii lor Oricât de mult s-ar manifesta în ei un alt interes, vezi că el este întotdeauna supus acestei puteri puternice, care stăpânește toate facultățile sufletului, face ca toate puterile rațiunii și ale sentimentului să se servească și îndrumă totul într-o persoană către împlinirea destinului său Acest interes, desigur, nu poate fi niciodată satisfăcut: este nelimitat prin însăși natura sa Astfel, popoarele creștine, prin necesitate, înaintează constant În același timp, deși scopul spre care se străduiesc nu are nimic de-a face cu acea altă bunăstare, pe care numai popoarele necreștine pot conta, ei totuși îl găsesc și îl folosesc pe parcurs Bucuriile vieții, pe care alte popoare le caută singurele, cad și ele la soarta lor, după cuvântul Mântuitorului: "Căutați în primul rând Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, și toate celelalte vi se vor adăuga" *) Astfel, amploarea vastă pe care ideea care le posedă o împărtășește tuturor forțelor mentale ale acestor popoare le oferă o abundență de toate beneficiile trupești, precum și cele spirituale Cu toate acestea, este imposibil să ne îndoim că nici stagnarea chineză, nici declinul grecesc nu ne vor depăși vreodată; cu atât mai puţin se poate imagina nimicirea completă a civilizaţiei noastre Pentru a fi convins de asta, este

suficient să arunci o privire în jur Întreaga lume ar trebui să fie întoarsă cu susul în jos, ar trebui să aibă loc o nouă răsturnare ca cea care i-a dat forma actuală dacă civilizația modernă va pieri Fără un potop global secundar, este imposibil să ne imaginăm distrugerea completă a iluminării noastre Chiar dacă, de exemplu, o emisferă întreagă este scufundată în mare, ceea ce supraviețuiește din civilizația noastră în emisfera cealaltă va fi suficient pentru a renaște spiritul uman Nu, ideea care este de a cuceri universul nu va muri și nu va pieri niciodată, dacă nu este așa determinată de sus de voința specială a Celui care a pus-o în sufletul uman Această concluzie filozofică din reflecția asupra istoriei, mi se pare, i) Mat , VI, Biblioteca "Runivers" - - mai pozitive, mai evidente și mai instructive decât toate concluziile pe care istoria banală în felul ei le trage din tabloul secolelor, referindu-se la influența solului, a climei, a rasei etc , și mai ales la teoria co- îmbunătățiri Trebuie recunoscut însă că, dacă până acum influența creștinismului asupra societății, asupra dezvoltării minții umane și asupra civilizației moderne nu a fost încă suficient de apreciată, atunci aceasta este în mare parte vina protestanților Știți că în toate cele cincisprezece secole care au precedat Reformei, sau cel puțin în întreaga lume de atunci, de când creștinismul originar, după părerea lor, a dispărut, nu văd decât papism; prin urmare, nu sunt deloc interesați să urmărească cursul dezvoltării creștinismului în continuarea Evului Mediu; pentru ei, această eră este un gol în istorie; Cum pot înțelege ei creșterea noilor popoare? Nimic nu a făcut mai mult pentru a distorsiona imaginea istoriei moderne decât prejudecățile protestantismului El a fost cel care a exagerat cu atâta râvnă importanța renașterii științelor, care, de fapt, nu s-a întâmplat niciodată, deoarece știința nu a pierit niciodată complet; el a fost cel care a inventat multe cauze diferite ale progresului, care, în esență, au influențat doar într-un mod foarte secundar, sau au apărut în întregime din cauza principală Din fericire, o filozofie mai puțin parțială, pornind de la vederi superioare, în zilele noastre, îndreptându-se spre trecut, ne- a corectat conceptele despre această perioadă interesantă Datorită ei, au fost imediat dezvăluite atât de multe lucruri noi, încât cea mai încăpățânată rea-voință nu poate rezista acestor fapte de încredere și cred că avem dreptul să spunem că dacă iluminarea oamenilor în acest fel face parte din planurile Providenței, atunci nu este departe momentul în care lumina strălucitoare va împrăștia întunericul, acoperind încă parțial trecutul noii societăți *) Nu putem decât să revenim încă o dată la tenacitatea cu care protestanții susțin că creștinismul a încetat să mai existe din secolul al II-lea, sau în cel mai bun caz, din secolul al III-lea Dacă le crezi, atunci în această perioadă de la el *) De când au fost scrise aceste rânduri, domnul Guizot ne-a justificat în mare măsură speranța Biblioteca "Runivers" - - a supraviețuit doar atât cât a fost necesar, astfel încât să nu piară complet Superstiția și ignoranța acestor unsprezece sau douăsprezece secole li se par atât de lipsite de speranță încât în toată această veac nu văd decât o idolatrie și mai îngrozitoare decât cea a popoarelor păgâne Potrivit acestora, dacă n-ar fi fost valdensii, firul tradiției sacre s-ar fi rupt complet, iar dacă Luther nu ar fi apărut pentru câteva zile, religia lui Hristos ar fi încetat să mai existe Dar vă întreb dacă este posibil să recunoaștem pecetea divinității pe o astfel de doctrină, lipsită de forță, durabilitate și viață, întrucât prezintă creștinismul, o doctrină tranzitorie și falsă, care, în loc să regenereze neamul omenesc și să infuzeze viață nouă în ea, așa cum a

promis, - a apărut pe pământ doar pentru o clipă, pentru a fi stins mai târziu, a apărut doar pentru a dispărea imediat sau a deveni un instrument al patimilor umane? Deci, soarta Bisericii a depins doar de dorința lui Leon al X-lea de a finaliza construcția Bazilicii Sf Petru? și dacă nu ar fi ordonat vânzarea de indulgențe în Germania în acest scop, atunci în vremea noastră aproape că nu ar mai rămâne urme de creștinism? Nu știu dacă ceva poate arăta mai clar eroarea fundamentală a Reformei decât această viziune îngustă și meschină a religiei deschise Nu înseamnă asta să contrazicem propriile cuvinte ale lui Isus Hristos și întreaga idee a religiei sale? Dacă cuvântul Lui nu trebuie să treacă până când cerul și pământul vor trece, iar el însuși este mereu printre noi, atunci cum ar putea templul, ridicat de mâinile lui, să fie aproape de cădere? Și cum a putut să rămână goală atât de mult timp, ca o casă părăsită gata să se prăbușească? Trebuie să admitem, totuși, că au fost consecvenți Dacă mai întâi au dat foc întregii Europe, apoi au distrus legăturile care uneau toate popoarele creștine într-o singură familie, atunci au făcut-o pentru că creștinismul era la un pas de moarte Într-adevăr, nu era necesar să sacrifici totul pentru a-l salva? Dar iată chestia: nimic nu dovedește mai bine divinitatea religiei noastre decât acțiunea ei constantă asupra minții umane, acțiune care, deși s-a schimbat cu timpul, deși s-a îmbinat cu diferitele nevoi ale popoarelor și ale epocii, nu a slăbit niciodată , ca să nu mai zic niciodată de oprire cu totul Acest Biblioteca "Runivers" - - spectacolul puterii ei suverane, acționând neîncetat printre obstacolele nesfârșite create atât de depravarea naturii noastre, cât și de moștenirea pernicioasă a păgânismului - aceasta este ceea ce mai mult de toate satisface mintea din ea Ce înseamnă să spui că Biserica Catolică a degenerat din Biserica originală? Nu s-au plâns Părinții Bisericii, începând cu secolul al III-lea, de depravarea creștinilor? Și nu s-au repetat în mod constant aceleași plângeri, în fiecare epocă, la fiecare consiliu? Oare adevărata evlavie nu și-a ridicat neîncetat glasul împotriva abuzurilor și viciilor clerului și, când a existat un motiv pentru aceasta, și împotriva sechestrelor de către autoritățile spirituale? Ce poate fi mai frumos decât acele raze strălucitoare de lumină care se luminau din când în când în adâncul nopții întunecate care învăluia lumea? Uneori acestea au fost exemple ale celor mai înalte virtuți, alteori au fost cazuri de efectul miraculos al credinței asupra spiritului popoarelor și al indivizilor; Biserica a adunat toate acestea și și-a creat din ele puterea și bogăția; astfel templul etern a fost construit în modul care i-ar putea da cel mai bine forma sa potrivită Puritatea originară a creștinismului nu a putut fi păstrată întotdeauna; trebuia să treacă prin toate fazele corupției, trebuia să preia toate amprentele pe care le putea pune libertatea minții umane Mai mult, desăvârșirea Bisericii apostolice s-a datorat dimensiunii reduse a comunității creștine, pierdută în rândul uriașei comunități păgâne; de aceea nu poate fi inerentă societăţii umane universale Epoca de aur a Bisericii, după cum se știe, a fost epoca celei mai mari suferințe a ei, epoca în care se săvârșește încă martiriul, care ar fi trebuit să alcătuiască baza unei noi rânduieli, când sângele Mântuitorului încă se vărsa; este absurd să visezi la o revenire la ordinea lucrurilor care s-a născut numai din nenorocirile nemăsurate care i-au afectat pe primii creștini Vrei să știi acum ce a făcut această Reforma, lăudându-se că a recăpătat creștinismul? Vedeți, aceasta este una dintre cele mai importante întrebări pe care istoria și le poate pune Reforma a cufundat din nou lumea în dezbinarea păgână; a restaurat acele individualități morale enorme, acea izolare a

minților și a sufletelor, care Biblioteca "Runivers" - - ruina pe care a venit Mântuitorul să o distrugă Dacă a accelerat dezvoltarea spiritului uman, atunci, pe de altă parte, a șters din conștiința unei ființe raționale ideea fructuoasă și înaltă a universalității Esența fiecărei schisme din lumea creștină este încălcarea acelei unități misterioase în care este cuprinsă întreaga idee divină și întreaga putere a creștinismului Acesta este motivul pentru care Biserica Catolică nu se va împăca niciodată cu comunitățile care s-au îndepărtat de ea Vai de ea, și vai de creștinism, dacă faptul divizării va fi recunoscut vreodată de către autoritatea legală, căci atunci totul s-ar transforma curând din nou într-un haos de idei umane, totul ar deveni minciună, decădere și praf Adevărul trebuie să fie vizibil, fixat tangibil, ca să spunem așa, pentru ca împărăția spiritului să poată sta pe pământ; numai atunci când este realizată în forme proprii naturii umane dominaţia ideii devine fermă şi durabilă Și atunci, în ce se va transforma sacramentul comuniunii, această minunată invenție a gândirii creștine, care - ca să spunem așa - materializează sufletele pentru a le uni mai bine - în ce se va transforma dacă unitatea vizibilă este respinsă, dacă oamenii se mulțumesc cu o comunitate interioară de opinii, lipsită de realitate exterioară? La ce folosesc oamenii în unitate cu Salvatorul dacă sunt separați unul de celălalt? Dacă fiorosul Calvin, ucigașul lui Servet, violentul Zwingli și tiranul Henric al VIII-lea cu ipocritul său Cranmer, nu cunoșteau puterea iubirii și a unității, pe care le conține marele mister, nu sunt surprins; dar este de neînțeles cum unele minți profunde și cu adevărat religioase ale Bisericii Luterane, în care această denaturare a Euharistiei nu a fost ridicată la o dogmă și chiar contestată cu zel de către fondatorul ei, cum aceste minți au putut fi greșite atât de ciudat în privința spiritului acest sacrament și se supune orbește ideii moarte a calvinismului Trebuie să admitem că toate bisericile protestante se disting printr-o pasiune de neînțeles pentru distrugere; par să se străduiască irezistibil spre autodistrugere, parcă ar respinge în mod deliberat tot ceea ce i-ar putea face prea longeviv Este ceea ce ne învață Cel care a venit să aducă viață pe pământ și a biruit moartea? Suntem deja în rai pentru a arunca cu impunitate condițiile ordinii de lucruri existente? Și care este această ordine a lucrurilor, dacă nu combinația dintre cele mai multe * Biblioteca "Runivers" - - gânduri pure ale unei ființe raționale cu nevoile existenței sale? Prima dintre aceste nevoi este societatea, contactul minților, fuziunea ideilor și sentimentelor Numai satisfăcând această condiție adevărul devine viu și coboară din tărâmul speculației în tărâmul realității; numai atunci ideea devine un fapt, capătă în cele din urmă caracterul unei forțe a naturii și acțiunea ei devine la fel de sigură ca și acțiunea oricărei alte forțe naturale Dar cum se pot întâmpla toate acestea într-o societate ideală care există doar în tărâmul dorințelor și al imaginației? Așa este Biserica Protestantă invizibilă; este cu adevărat invizibil, ca tot ceea ce nu există Ziua unirii tuturor mărturisirilor creștine va fi ziua în care Bisericile despărțite cu deplină smerenie, în adâncă pocăință și umilire de sine recunosc că, depărtându-se de Biserica Mamă, au împins departe de sine împlinirea acestei rugăciuni al Mântuitorului: "Sfinte Părinte, păzește-i în numele Tău pe cei pe care Mi i-ai dat, ca să fie una ca și noi" Să admitem chiar că papalitatea este o instituție umană, așa cum s-ar dori s-o prezentăm, dacă doar un fenomen de asemenea dimensiuni poate fi opera mâinilor omului, dar rezultă în esență din însuși spiritul creștinismului: este un fenomen vizibil semn al unității, și

împreună cu acesta - în vederea despărțirii care a avut loc - și un simbol al reunificării Pe această bază, cum să nu-l recunoaștem drept autoritatea supremă asupra tuturor societăților creștine? Și cine nu se minune de destinele sale extraordinare? În ciuda tuturor vicisitudinilor și greutăților pe care le-a trăit, în ciuda propriilor greșeli, în ciuda tuturor atacurilor de neîncredere și chiar a triumfului său, stă de neclintit și mai ferm ca niciodată! Privat de splendoarea sa umană, a devenit mai puternică doar din această cauză, iar indiferența care i se arată acum nu face decât să-l întărească și mai mult și să-i asigure mai bine longevitatea Odinioară era susținută de venerarea lumii creștine, un instinct aparte, în virtutea căruia popoarele vedeau în el bastionul bunăstării lor pământești, precum și garanția veșniciei !) Ioan, XVII, și Biblioteca "Runivers" - - mântuirea noastră; acum își menține poziția umilă printre puterile pământești Dar, ca și înainte, își îndeplinește scopul la perfecțiune: centralizează ideile creștine, le reunește, reamintește chiar și celor care au respins ideea de unitate de acest principiu suprem al credinței lor - și întotdeauna, în virtutea acestei chemări divine , se avântă maiestuos peste lumea intereselor materiale Oricât de puțină atenție i-ar fi fost acordată în prezent, dar chiar dacă imposibilul s-ar întâmpla și papalitatea ar dispărea de pe fața pământului, veți vedea în ce confuzie vor veni toate comunitățile religioase când acest monument viu al istoriei a marii comunități nu va sta în fața lor ochi O vor căuta atunci peste tot, această unitate vizibilă, pe care o prețuiesc atât de puțin acum, dar nu se va găsi nicăieri Și nu există nicio îndoială că prețioasa conștiință a marelui său viitor, care acum umple mintea creștină și îi dă acea viață superioară specială care o deosebește de mintea obișnuită, va dispărea atunci inevitabil, asemenea speranțelor bazate pe amintirea unei existențe active : aceste speranțe se pierd cu ъ acele minute în care toată activitatea devine inutilă, iar amintirea însăși a trecutului se strecoară de la noi, devenind inutilă A treia scrisoare Doamnă, Cu cât te gândești mai mult la ceea ce ți-am spus ** zilele trecute, cu atât vei fi mai convins că toate acestea au fost deja exprimate de sute de ori de oameni din diverse partide și opinii și că nu facem decât să introducem în acest subiect o interes deosebit, care încă nu s-au găsit în el Totuși, nu am nicio îndoială că dacă aceste scrisori s-ar întâmpla să vadă lumina zilei, ar fi acuzate că sunt paradoxale Când, cu un anumit grad de convingere, insisti chiar și asupra celor mai obișnuite concepte, ele sunt întotdeauna confundate cu o inovație extraordinară În ceea ce mă privește, după părerea mea, vremea paradoxurilor și a sistemelor lipsite de o bază reală a trecut atât de irevocabil încât acum era Biblioteca "Runivers" - - ar fi o prostie de-a dreptul sa cazi in aceste foste capricii ale mintii umane Fără îndoială, dacă mintea umană în prezent nu este atât de vastă, exaltată și fecundă ca în marea epocă a inspirației și invenției, atunci, pe de altă parte, ea a devenit infinit mai strictă, mai sobră, inflexibilă și metodică, într-un cuvânt, mai precis ca niciodată Și voi adăuga, cu un sentiment de adevărată satisfacție, că de ceva vreme a devenit și mai impersonal ca niciodată, ceea ce este cea mai sigură garanție împotriva prostiei opiniilor individuale Dacă, reflectând asupra amintirilor omenirii, am ajuns la niște opinii originale care nu sunt de acord cu prejudecățile, este pentru că, în opinia noastră, este timpul să ne determinăm cu sinceritate atitudinea față de istorie, așa cum sa făcut în secolul trecut cu privire la natura naturală științe, adică să-l cunoască în tot idealismul său rațional, așa cum erau cunoscute științele naturii

în toată realitatea lor empirică Întrucât subiectul istoriei și metodele de studiu al ei sunt întotdeauna aceleași, este clar că cercul experienței istorice trebuie într-o zi să fie închis; cererile nu se vor epuiza niciodată, dar nu va mai fi nimic de adăugat la regula odată stabilită În științele fizice, fiecare nouă descoperire dă un nou câmp minții și deschide un nou câmp de observație; ca să nu mergem departe, să ne amintim că doar microscopul ne-a introdus în întreaga lume, despre care naturaliștii antici nu știau nimic Astfel, în studiul naturii, progresul este neapărat nelimitat; în istorie, numai omul este întotdeauna cunoscut, iar același instrument ne servește mereu să-l cunoaștem Prin urmare, dacă o lecție importantă este într-adevăr ascunsă în istorie, atunci cândva oamenii trebuie să ajungă la ceva definit în ea, astfel încât experiența să fie finalizată odată pentru totdeauna, adică, la ceva complet rațional Gândul frumos al lui Pascal, pe care cred că ți-am dat-o deja o dată, ideea că întreaga succesiune de oameni nu este altceva decât o singură persoană, care rămâne pentru totdeauna, trebuie în timpurile moderne, dintr-o expresie figurativă a unui adevăr abstract, să devină un real fapt al minții umane, care cu acest timp va fi, ca să spunem așa, forțată pentru fiecare pas în continuare Biblioteca "Runivers" - - zdruncina întregul lanț vast de idei umane care se întinde prin toate epocile Dar, se întreabă cineva, poate într-o zi o persoană, în loc de conștiința complet individuală și separată pe care o găsește acum în sine, să asimileze o astfel de conștiință universală, în virtutea căreia s-ar simți constant parte a unui mare întreg spiritual? Da, fără îndoială că se poate Gândește-te doar: alături de sentimentul individualității noastre personale, purtăm în inimă sentimentul legăturii noastre cu patria, familia și mediul ideologic, din care suntem membri; adesea chiar și acest ultim sentiment este mai viu decât primul Germenul conștiinței superioare trăiește în noi în cel mai evident mod; este esența naturii noastre; eul nostru prezent nu ne este deloc predestinat de vreo lege inevitabila: noi înșine îl punem în suflet Oamenii vor vedea că o persoană nu are alt scop în această lume decât această muncă de a-și distruge ființa personală și de a o înlocui cu o ființă complet socială sau impersonală Ai văzut că acesta este singurul fundament al filosofiei morale*); vedeți acum că și gândirea istorică trebuie să se bazeze pe aceasta și veți vedea în continuare că din acest punct de vedere toate erorile care ascund și denaturează diferitele epoci ale vieții comune a omenirii trebuie examinate nu cu interes științific rece, ci cu un sentiment profund de adevăr moral Cum să te identifici cu ceva care nu a existat niciodată? Cum să te conectezi cu inexistența! Numai în adevăr se manifestă forțele atractive ale ambelor naturi Pentru a ajunge la aceste înălțimi, trebuie, în studiul istoriei, să învățăm singuri regula - să nu suportăm niciodată visele imaginației sau obiceiurile memoriei, ci cu aceeași râvnă de a urmări pozitivul și sigur , cu care până acum oamenii au căutat mereu pitorescul și distracția Sarcina noastră nu este să ne umplem memoria cu fapte; ce folos au ele? Este o greșeală să crezi că o masă de fapte aduce invariabil certitudine cu ea Cum, în general, este determinată divinizarea înțelegerii istorice *) Vezi o altă scrisoare Biblioteca "Runivers" - nu lipsei de fapte, la fel cum necunoașterea istoriei se datorează nu ignoranței faptelor, ci lipsei de gândire și de judecată greșită Dacă în acest domeniu al științei s-ar dori să se obțină certitudine sau să se ajungă la cunoaștere pozitivă doar cu ajutorul faptelor, atunci cine nu ar înțelege că nu vor fi niciodată suficiente? Adesea, o trăsătură, surprinsă cu succes, aruncă mai multă lumină și

dovedește mai mult decât o întreagă cronică Deci, iată regula noastră: să ne gândim la faptele pe care le cunoaștem și să încercăm să ținem cont de mai multe imagini vii decât materiale moarte Lasă-i pe alții să sape cât vor în praful vechi al istoriei; În ceea ce ne privește, ne-am propus o altă sarcină Astfel, întotdeauna considerăm că materialul istoric este complet; dar vom adăposti mereu neîncrederea în logica istorică; trebuie să-l verificăm în mod constant cu atenție Dacă în fluxul timpului noi, pe picior de egalitate cu ceilalți, vom vedea doar activitatea minții umane și manifestările unui arbitru complet liber, atunci oricât de mult am îngrămădi fapte în mintea noastră și oricât de artă plastică le deducem una din alta, nu vom găsi în istorie ceea ce căutăm În acest caz, ne va apărea întotdeauna ca același joc uman pe care oamenii l-au văzut în el în orice moment *) Va rămâne pentru noi ca și înainte acea istorie dinamică și psihologică despre care v-am vorbit recent, care tinde să explice totul prin personalitate și înlănțuirea imaginară a cauzelor și efectelor, fanteziilor umane și a presupuselor consecințe inevitabile ale acestor fantezii și care astfel lasă mintea umană în propria sa lege, fără să înțeleagă că tocmai din cauza superiorității infinite a acestei părți a naturii asupra tuturor celorlalte, acțiunea legii superioare trebuie neapărat să fie și mai evidentă aici decât acolo *) O, nici Herodot, nici Titus Livius, nici Grigorie de Tours nu pot fi reproșați că au forțat Providența să se amestece în toate treburile omenești; dar trebuie să spun că nu la această idee superstițioasă a intervenției zilnice a lui Dumnezeu am dori să aducem din nou mintea umană?) În acea Roma, despre care se vorbește atât de multe, unde toată lumea a fost și care este încă foarte puțin înțeleasă, există un monument uimitor, oh Biblioteca "Runivers" - - Pentru a nu rămâne neîntemeiată, vă dau, doamnă, unul dintre cele mai izbitoare exemple de falsitate a unor concepții istorice actuale Știți că arta a devenit una dintre cele mai mari idei ale minții umane datorită grecilor Să vedem în ce constă această magnifică creație a geniului lor Tot ceea ce este material în om a fost idealizat, înălțat, îndumnezeit; ordinea naturală și legitimă a fost pervertită] ceea ce, prin originea sa, ar fi trebuit să ocupe sfera inferioară a existenței spirituale, a fost ridicat la nivelul celor mai înalte gânduri ale omului; acțiunea simțurilor asupra minții s-a intensificat la infinit și s-a rupt marea linie de despărțire care separă divinul de uman în minte De aici amestecul haotic al tuturor elementelor morale Mintea despre care se poate spune că acesta este un eveniment al antichității, durabil până acum, un fapt al unei alte epoci, oprit în mijlocul curgerii timpului: acesta este Colosseumul După părerea mea, nu există un singur fapt în istorie care să inspire atâtea idei profunde precum spectacolul acestei ruine, care ar contura limpede caracterul a două epoci din viața omenirii și ar dovedi mai bine acea mare axiomă istorică care înainte la apariția creștinismului în societate nu a existat niciodată un progres adevărat, nici o durabilitate adevărată De fapt, această arenă, în care poporul roman s-a înghesuit în mulțime pentru a bea sânge, în care întreaga lume păgână a fost reflectată atât de fidel într-o distracție cumplită, în care toată viața acelei epoci s-a revelat în plăcerile ei cele mai încântătoare, în cea mai strălucitoare splendoare, nu merită să fie în fața noastră să ne spună la ce a ajuns lumea în acel moment în care toate forțele naturii umane au fost deja folosite pentru construirea unui edificiu social, când totul prefigura deja căderea sa din toate părțile și un noua era a barbariei era gata să înceapă? Și acolo, pentru prima dată, a fumat sânge, care trebuia să iriga fundația unei

clădiri noi Nu merită acest monument o carte întreagă? Dar, lucru ciudat! nici măcar o dată nu a inspirat un singur gând istoric plin de acele mari adevăruri pe care le conţine în sine! Printre hoardele de călători care se înghesuiau spre Roma, se afla însă unul care, stând pe celebrul deal vecin, de unde putea contempla în mod liber contururile uimitoare ale Colosseumului, părea să vadă, în cuvintele sale, cum se desfășurau secolele înainte el şi i-a explicat ghicitoarea mişcării lor Si ce? nu vedea decât învingători şi capucini De parcă nimic altceva nu s-ar fi întâmplat acolo decât marșuri triumfale și procesiuni religioase! Privirea îngustă și meschină căreia îi datorăm fiecare lucrare falsă cunoscută! o adevărată insultă la adresa unuia dintre cele mai bune genii istorice care au existat vreodată! Biblioteca "Runivers" - - s-a repezit spre obiectele mai puțin demne de atenția lui cu aceeași pasiune ca și către cele care era cel mai important pentru el să le cunoască Toate domeniile gândirii au devenit la fel de atractive În loc de poezia primitivă a rațiunii și a adevărului, poezia senzuală și falsă a pătruns în imaginație, iar această facultate puternică, creată pentru a ne permite să ne imaginăm ceea ce nu are imagine și să contemplăm invizibilul, a servit de atunci doar pentru a face tangibilul și mai tangibil și mai pământesc încă mai pământesc; ca urmare, ființa noastră fizică a crescut la fel de mult pe cât s-a diminuat ființa noastră morală Și deși înțelepții, precum Pitagora și Platon, au luptat împotriva acestei înclinații pernicioase a spiritului timpului lor, fiind ei înșiși mai mult sau mai puțin infectați de ea, eforturile lor nu au dus la nimic și numai după ce spiritul uman a fost reînnoit de către Creștinismul, doctrinele lor au dobândit o influență reală Deci, asta a făcut arta grecilor; era apoteoza materiei - acest lucru nu poate fi negat Ei bine, acest fapt a fost cu adevărat înțeles? Nu departe Ei privesc la monumentele acestei arte care au ajuns până la noi, neînțelegându-le sensul; se delectează cu spectacolul acestor minunate inspirații de geniu, care, din fericire, nu mai există pe pământ, fără să bănuiască măcar sentimentele impure care se nasc în același timp în inimă și gândurile false care apar în minte; acesta este un fel de închinare, de intoxicare, de farmec, în care sentimentul moral piere fără urmă Între timp, ar fi suficient să ne dăm seama cu calm de sentimentul de care ești plin atunci când te complați în această admirație absurdă pentru a înțelege că acest sentiment este cauzat de partea cea mai de jos a naturii noastre, că înțelegem aceste corpuri de marmură și bronz, așa că sa vorbim, cu corpul nostru De remarcat, de altfel, că toată frumusețea, toată perfecțiunea acestor figuri provine numai din prostia pură pe care o exprimă: dacă în trăsăturile lor ar apărea doar o licărire de rațiune, iar idealul care ne captiva ar dispărea instantaneu În consecință, nu contemplăm nici măcar imaginea unei ființe raționale, ci un fel de animal asemănător omului, o ființă imaginară, un fel de monstru, generat de cea mai neînfrânată desfătare a minții, un monstru a cărui imagine nu este doar Biblioteca "Runivers" - nu ar trebui să ne facă plăcere, ci mai degrabă ar trebui să ne respingă Așadar, astfel cele mai importante fapte ale filosofiei istorice sunt distorsionate sau ascunse de prejudecăți - de acele obiceiuri școlare, de acea rutină a gândirii și de acel farmec al iluziilor înșelătoare de care sunt determinate viziuni istorice obișnuite Mă întrebați, poate, eu însumi am fost întotdeauna străin de aceste seducții ale artei? Nu, doamnă, dimpotrivă Înainte să le cunosc, un instinct invizibil m-a făcut să le prevăd ca pe niște farmece dulci care ar trebui să-mi umple viața Când unul din marile evenimente ale epocii noastre m-a adus în capitală, unde cucerirea a strâns atâtea

minuni în scurt timp, mi-a fost la fel ca și cu alții, și cu mare evlavie mi-am aruncat chiar tămâia pe altarele lui idolii Apoi, când i-am văzut pentru a doua oară la lumina soarelui lor natal, m-am bucurat din nou de ei cu răpire Dar trebuie să spun adevărul - în zilele acestei bucurii a rămas mereu ceva amar, ca o remuşcare a conştiinţei; de aceea, când mi-a răsărit conceptul de adevăr, nu am rezistat nici unei concluzii care decurgeau din el, ci le-am acceptat pe toate deodată, fără evaziuni Dar să revenim, doamnă, la acele mari figuri istorice cărora, după cum v-am spus zilele trecute, istoria, după părerea mea, nu le atribuie locul cuvenit în amintirile omenirii Ar fi trebuit să ai doar o idee incompletă a subiectului Să începem cu Moise, cel mai gigantic și maiestuos dintre toate figurile istorice Slavă Domnului, a trecut deja vremea când marele legiuitor al poporului evreu era, chiar și în ochii oamenilor care pretind a fi gânditori, nu mai mult decât o ființă a unei lumi fantastice, ca toți acești eroi, semizei și profeți, pe care întâlnim pe primele pagini ale istoriei oricăruia dintre un popor străvechi, nu mai mult decât într-un mod poetic, în care gândirea istorică ar trebui să dezvăluie doar că reprezintă instructivul ca tip, simbol sau expresie a epocii la care tradiția umană îl referă În prezent nu există nimeni care să se îndoiască Biblioteca "Runivers" - - în realitatea istorică a lui Moise Dar nu este mai puțin sigur că atmosfera sacră care îi înconjoară numele nu îi este deloc favorabilă, întrucât îl împiedică să-și ocupe locul cuvenit Influența exercitată de acest mare om asupra rasei umane este departe de a fi înțeleasă și apreciată în mod corespunzător Înfățișarea lui este prea tulburată de lumina misterioasă care îl înconjoară Din cauza faptului că nu a fost suficient de studiat, Moise nu prezintă edificarea pe care ne-o oferă de obicei contemplarea marilor figuri istorice Nici o persoană publică, nici o persoană privată, nici un gânditor, nici un făcător nu găsesc în istoria vieții sale toată învățătura pe care o conține, așa cum sunt în realitate E-Personalitatea lui Moise reprezintă, printre altele, un amestec extraordinar de măreție și simplitate, forță și bună fire, și mai ales severitate și blândețe, care, după părerea mea, dă de gândit nesecat Mi se pare că în istorie nu există altă persoană al cărei caracter ar reprezenta o combinație de proprietăți și abilități atât de opuse Iar când mă gândesc la acest om extraordinar și la influența pe care a avut-o asupra oamenilor, nu știu de ce să fiu mai surprins: fenomenul istoric, de care el a fost vinovat, sau fenomenul spiritual, așa cum pare să-i spună personalitatea fi Pe de o parte, aceasta este o reprezentare maiestuoasă a poporului ales, adică despre un popor înzestrat cu o înaltă misiune de a păstra ideea unui singur Dumnezeu pe pământ și un spectacol de mijloace extraordinare folosite de ei pentru a oferi poporului său un dispozitiv special în care această idee Rețineți că, în esență, fețele biblice ar trebui să ne fie cele mai familiare, deoarece nicio trăsătură nu este atât de bine conturată Acesta este unul dintre cele mai puternice mijloace prin care Scriptura lucrează asupra oamenilor Întrucât a fost necesar să ne ofere oportunitatea de a ne îmbina atât de strâns cu aceste fețe, încât să ne poată influența cea mai interioară ființă și astfel să pregătească sufletele pentru a primi influența mult mai necesară a persoanei lui Hristos, atunci în Scriptură a fost găsit un mijloc de a descrie trăsăturile acestor chipuri sunt atât de vii, încât imaginile lor taie în minte de neșters, producând impresia unor oameni cu care am trăit în strânsă comuniune Biblioteca "Runivers" - - ar putea fi păstrată în ea nu numai în întregime, ci și cu o asemenea vitalitate încât să apară ca

un contemporan puternic și irezistibil, ca o forță a naturii, în fața căreia va trebui să dispară toată forța umană și căreia întreaga lume rațională va trebui să dispară cândva Trimite Pe de altă parte, o persoană simplă până la slăbiciune, capabilă să manifeste cbopí mânie numai în neputință, capabilă să dea ordine numai prin îndemnuri întărite, acceptând instrucțiuni de la prima persoană pe care o întâlnise; ciudat geniu, în același timp cel mai puternic și mai ascultător dintre oameni! El creează viitorul și, în același timp, se supune cu umilință la tot ceea ce îi apare sub masca adevărului; le vorbește oamenilor, înconjurat de strălucirea unui meteor, vocea lui răsună de-a lungul veacurilor, lovește popoarele ca soarta și, în același timp, se supune primei mișcări a unei inimi sensibile, primului argument convingător care i se dă ! Nu este aceasta o măreție uimitoare, nu este singurul exemplu? Au încercat să slăbească această măreție, argumentând că la început s-a gândit doar să-și elibereze poporul de un jug insuportabil, deși au adus tribut eroismului arătat de el în această chestiune Ei au încercat să vadă în el doar un mare legiuitor și se pare că în prezent legile lui se găsesc surprinzător de liberale Se mai spunea că Dumnezeul său era doar un Dumnezeu național și că și-a împrumutat toată teosofia de la egipteni Desigur, el a fost un patriot și, într-adevăr, poate un suflet mare, indiferent de chemarea lui pe pământ, să fie lipsit de patriotism? În plus, există o lege generală, în virtutea căreia este posibil să influențezi oamenii doar prin intermediul acelui cerc domestic de care aparține, a acelei familii sociale în care te-ai născut; pentru a vorbi clar neamului omenesc trebuie să te adresezi națiunii tale, altfel nu vei fi auzit și nu vei face nimic Cu cât impactul moral al unei persoane asupra semenilor săi este mai direct și mai concret, cu atât este mai de încredere și mai puternică; cu cât cuvântul este mai individual, cu atât este mai puternic Principiul superior care l-a mișcat pe acest mare om nu este în niciun caz cunoscut atât de clar ca în realitatea necondiționată și fidelitatea mijloacelor pe care le-a folosit pentru a îndeplini munca pe care a întreprins-o Eventual Biblioteca "Runivers" -- este, de asemenea, semnificativ faptul că a găsit în seminția lui sau printre alte popoare ideea unui Dumnezeu național și că a folosit acest fapt, precum și multe alte date pe care le adunase în trecut, pentru a introduce în mintea sa umană sublim monoteism Dar din aceasta nu rezultă că Iehova nu a fost pentru el, ca și pentru creștini, Dumnezeul universal Cu cât încearcă să închidă și să izoleze această mare dogmă în tribul său, cu atât mai mult recurge la mijloace extraordinare pentru a atinge acest scop, cu atât mai clar apare în toată această lucrare a unei minți înalte un plan profund universal - de a păstra pentru întreaga lume , pentru toate generațiile viitoare, conceptul unui singur Dumnezeu În mijlocul politeismului care a prevalat atunci asupra întregului pământ, a fost posibil să se găsească un mijloc mai sigur de a ridica un altar inviolabil pentru adevăratul Dumnezeu, cum să-i inspire pe oamenii care au devenit gardienii acestui sanctuar cu aversiunea rasială față de orice trib de idolatri și să leagă toată viața socială a acestui popor, toată soarta lui, toate amintirile și speranțele sale, cu acest principiu unic? Citiți Deuteronom din acest punct de vedere și veți fi uimiți de lumina pe care o revarsă nu numai asupra sistemului lui Moise, ci asupra întregii filozofii a revelației Din fiecare cuvânt al acestei narațiuni extraordinare se poate vedea ideea supraomenească care a dominat mintea autorului De asemenea, explică acele exterminări groaznice pe care Moise le-a prescris și care contraziceau atât de ciudat blândețea naturii sale și păreau atât de

revoltătoare pentru o filozofie și mai plictisitoare decât fără Dumnezeu Această filozofie nu a înțeles că omul, care era un instrument atât de minunat în mâna Providenței, încredințat cu toate secretele sale, nu putea acționa altfel decât Providența însăși sau natura însăși; că pentru el epocile și generațiile nu aveau nicio valoare, că misiunea lui nu era să arate lumii un model de dreptate sau perfecțiune morală, ci să introducă în mintea umană o idee imensă care nu se putea naște în ea independent Nu cred ei că atunci când, înecând strigătul inimii sale iubitoare, a ordonat exterminarea unor seminții întregi și a lovit oamenii cu sabia dreptății divine, a fost preocupat doar de strămutarea unui popor prost și recalcitrant, pe care a condus-o? Într-adevăr, o psihologie excelentă! Cum procedează ea pentru a nu se ridica la adevărata cauză a fenomenului pe care îl are în vedere? Ea se salvează de travaliu combinând într-unul și același suflet cele mai contradictorii trăsături, a căror combinație într-o singură personalitate nu a văzut-o de fapt niciodată! Ce contează pentru noi, totuși, dacă Moise a extras vreo indicație din înțelepciunea egipteană? Care este importanța, dacă la început s-a gândit doar la eliberarea poporului său de jugul sclaviei? Oare face asta mai puțin sigur faptul că, realizând în mijlocul acestui popor o idee, fie împrumutată de ei din afară, fie culesă din adâncul propriului spirit, și înconjurând-o cu toate condițiile inviolabilității și eternității, care nu poate decât fi găsit în natura umană, el a dat astfel oamenilor adevăratul Dumnezeu și, în consecință, rasa umană îi este indiscutabil datoare pentru toată dezvoltarea sa mentală, care decurge din acest principiu? David este una dintre acele figuri istorice ale căror trăsături ne sunt cel mai bine transmise Ce poate fi mai strălucitor, mai dramatic, mai veridic decât povestea lui, ce ar putea fi mai caracteristic fizionomiei lui? Povestea vieții sale, cântecele sale înalte, în care prezentul se îmbină minunat cu viitorul, descriu atât de bine aspirațiile sufletului său încât nu este absolut nimic ascuns în personalitatea lui pentru noi Cu toate acestea, o impresie asemănătoare cu cea pe care o primim de la eroii Greciei și Romei, el o face doar asupra minților profund religioase Aceasta din nou vine din faptul că toți acești oameni mari ai Bibliei aparțin unei lumi speciale; strălucirea care le înconjoară frunțile îi îndepărtează pe toți, din păcate, într-o regiune în care mintea este transferată fără tragere de inimă, în sfera forțelor inexorabile, cerând inexorabil ascultare, unde stai mereu în fața unei legi inexorabile, unde nu rămâne altceva decât a se prosterna in fata legii sale Și între timp, cum se poate înțelege dezvoltarea epocilor dacă nu o studiem acolo, unde principiul care o determină este cel mai clar dezvăluit? Contrastând acești doi uriași cu Scripturile lui Socrate și Marcus Aurelius, am vrut, prin acest contrast de exemple atât de diferite de măreție, să te facă să le evaluezi mai bine pe cele două lumea de unde vin Citește anecdotele lui Xenofon despre Socrate, renunțând, dacă poți, la prejudecata legată de memoria lui; gândiți-vă cât de mult i-a adus moartea gloriei, amintiți-vă demonul său notoriu, atitudinea lui îngăduitoare față de viciu, pe care el, trebuie să mărturisească, le-a adus uneori într-un grad uimitor *); amintiți-vă de diferitele acuzații aduse împotriva lui de contemporanii săi; amintiți-vă de acea frază pe care a rostit-o chiar înainte de moarte și care a întipărit pentru totdeauna pentru posteritate toată precaritatea gândirii sale; amintiți-vă, în sfârșit, de toate învățăturile discordante, absurde și contradictorii care au ieșit din școala lui În ceea ce îl privește pe Marcus Aurelius, atunci în raport

cu el este necesar să renunțăm la orice superstiție; gândește-te bine la cartea lui; amintiți-vă de masacrul de la Lyon, omul teribil în mâinile căruia a dat lumea, timpul în care a trăit, sfera înaltă căreia îi aparținea și toate mijloacele de măreție pe care le avea la dispoziție, datorită poziției sale în lumea Vă rog să comparați roadele filozofiei socratice cu religia lui Moise, personalitatea împăratului roman cu personalitatea celui care, din păstor, devenind rege, poet, înțelept, a întruchipat marele și misteriosul ideal al Profetului, care a fost centrul miracolului miracolului s-au îndeplinit destinele omenirii, care a determinat în cele din urmă direcția religioasă profundă și exclusivă a poporului lor, care trebuia să le absoarbă întreaga existență și, în acest fel, a creat pe pământ acea ordine de lucruri, datorită cărora doar apariția împărăției adevărului pe el a devenit posibilă Nu mă îndoiesc că veți fi de acord atunci că, dacă gândirea poetică ne înfățișează pe noi, ca Moise și David, ca ființe supraomenești și le înconjoară cu o lumină specială, atunci, pe de altă parte, "bunul simț, cu toată răceala lui, nu poate decât să vadă este ceva mai mult în ei decât oameni grozavi, extraordinari și îți va deveni clar, mi se pare că în viața spirituală a lumii acești oameni au fost, fără îndoială, manifestări destul de directe ale *) Dacă nu aș scrie unei femei, aș sugera cititorului, pentru a-și face o idee despre acest concept, să citească în special Pip-ul lui Platon Biblioteca "Runivers" - - legea superioară care o guvernează și că apariția lor corespunde acelor mari epoci ale ordinii fizice care din când în când refac și reînnoiesc natura Apoi vine Epicur Înțelegi, desigur, că nu acord prea multă importanță reputației acestei persoane Dar trebuie să vă spun în primul rând că, în ceea ce privește materialismul său, acesta din urmă nu se deosebea cu nimic de ideile altor filozofi antici; singura diferență este că, având o judecată mai directă și mai consistentă decât majoritatea, Epicur nu se încurcă ca ei în contradicții nesfârșite Deismul păgân i se pare ceea ce a fost cu adevărat - o absurditate; spiritualismul este o înșelăciune Fizica lui, împrumutată, totuși, în întregime de la Democrit, despre care Bacon vorbea undeva ca fiind singura fizică rezonabilă a antichității, nu este mai mică decât opiniile despre natura altor naturaliști ai timpului său; Cât despre teoria sa despre atomi, dacă este dezbrăcată de metafizică, ea va, în zilele noastre, când filosofia moleculară a devenit atât de pozitivă, departe de a părea la fel de ridicolă pe cât s-a constatat că este Dar, în special, numele său este asociat, după cum știți, cu doctrina lui morală și tocmai aceasta a fost cauza notorietății sale Ideea este însă că noi îi judecăm moralitatea numai după excesele sectei sale și după interpretările mai mult sau mai puțin arbitrare ale acesteia făcute după el; propriile sale compoziții, după cum știți, nu au ajuns până la noi Cicero, desigur, era liber să se cutremure la simplul nume de voluptate; dar comparați, vă rog, această doctrină atât de insultată, așa cum ar trebui să fie prezentată ea însuși, pe baza a tot ceea ce știm despre însăși personalitatea autorului ei și eliminând consecințele la care a condus ea în lumea păgână, deoarece aceste consecințe mult mai mult datorită mentalității generale a acelei epoci decât a doctrinei lui Epicur - compară, zic eu,) Cu toate acestea, nimic nu poate fi mai de înțeles decât marea glorie a lui Socrate, singurul om din lumea antică care a murit pentru convingerile sale Acest singur exemplu de eroism ideologic trebuie să fi uimit cu adevărat popoarele ca fiind ceva ieșit din comun Dar pentru noi, care am văzut națiuni întregi sacrificându-și viața pentru cauza adevărului, nu este o nebunie să ne înșelim și în privința lui?

 această morală cu alte sisteme morale ale anticilor și veți constata că, nici nefiind atât de arogant, nici atât de sever, nici atât de impracticabil ca morala stoicilor, nici atât de nedefinit, vag și impotent ca morala platonicienilor, ea se distingea prin cordialitate, bunăvoință, umanitate și, într-un fel, conținea o parte din morala creștină În niciun caz nu se poate nega că această filozofie conținea în sine un element esențial, de care gândirea practică a anticilor era complet lipsită, și anume elementul de unitate, solidaritate, bunăvoință între oameni A fost remarcat în special pentru bunul simț și lipsa de mândrie, ceea ce nu se poate spune despre nici una dintre celelalte filosofii ale vremii Cu toate acestea, ea a văzut și cel mai înalt bine în liniștea minții și bucuria blândă, care se presupune că sunt pe pământ o asemănare a fericirii cerești a zeilor Epicur însuși a dat un exemplu de existență atât de senină; și-a trăit viața aproape necunoscut, dându-se celor mai afectuoase afecțiuni și activități științifice Dacă învățătura sa morală ar fi reușit să prindă rădăcini în mintea popoarelor, fără a fi distorsionată sub influența principiului vicios care atunci domina lumea, atunci, fără nicio îndoială, ea ar fi comunicat inimilor blândețe și omenie, pe care nici moralitatea lăudăroasă a lui Portico era complet incapabilă să inspire și nici speculațiile visătoare ale academicienilor Vă mai rog să fiți atenți la faptul că Epicur este singurul înțelept al antichității care s-a remarcat printr-un caracter cu totul ireproșabil, și singurul a cărui amintire printre elevii săi s-a îmbinat cu dragoste și evlavie, apropiată de cult x) Înțelegi acum de ce a trebuit să încercăm să ne corectăm concepția despre volum această persoană Nu ne vom întoarce la Aristotel Este adevărat, unul dintre cele mai importante departamente ale istoriei moderne are legătură cu acesta, dar acesta este un subiect prea larg pentru a fi tratat în trecere Vă cer doar să observați că Aristotel este într-un fel descendentul unei noi minți Destul de firesc *) Pitagora nu face excepție Aceasta a fost o persoană fabuloasă, căreia toată lumea i-a atribuit tot ce și-a dorit Semnificativ este faptul că, în tinerețe, mintea nouă, chinuită de o mare nevoie de cunoaștere, s-a atașat cu toată puterea de această mecanică a minții umane, care, cu ajutorul mânerelor, pârghiilor și blocurilor sale, făcea cunoștințele să se miște cu viteza uimitoare Este destul de înțeles, de asemenea, că a făcut plăcere arabilor, care au fost primii care au dezgropat-o Acest lucru a apărut brusc, oamenii nu aveau nimic propriu pe care să se poată baza; firesc, înțelepciunea gata făcută era lucrul potrivit pentru el Oricum ar fi, toate acestea au trecut deja: arabii, scolasticii și profesorul lor comun și-au îndeplinit cu toții diversele sarcini Toate acestea au dat o mare soliditate și încredere în sine minții, cursul dezvoltării sale a devenit mai încrezător; a învățat singur tehnici care îi facilitează mișcările și îi grăbesc munca Totul a ieșit în bine, după cum vezi, răul s-a transformat în bine, datorită forțelor ascunse și luminărilor minții reînnoite Acum trebuie să ne întoarcem și să începem din nou pe calea largă pe care a parcurs-o conștiința în acele vremuri când încă nu avea alte instrumente la dispoziție decât aripile aurii și azurii ale naturii sale cerești Să ne întoarcem la Mohamed Dacă ne gândim la consecințele bune pe care religia sa le-a avut asupra omenirii, în primul rând pentru că, împreună cu alte cauze mai puternice, a contribuit la eradicarea politeismului, apoi pentru că s-a răspândit pe o mare parte a globului și chiar în localități, ar părea, inaccesibile mișcării mentale generale , conceptul de Dumnezeu unic și credința universală și

a pregătit astfel o mulțime nenumărată de oameni pentru destinele finale ale rasei umane - dacă te gândești la toate acestea, nu poți decât să admiti că, în ciuda tributului pe care acest mare om l-a plătit, fără îndoială, timpului și locului său în care s-a născut, el merită incomparabil mai mult respect din partea oamenilor decât toată această mulțime de înțelepți inutili care nu au reușit să îmbrace una dintre invențiile lor în carne și oase și să insufle într-un singur om inima o convingere fermă, care nu aducea decât diviziunea ființei umane, în loc să încerce să unească elementele disparate ale naturii sale Islamul reprezintă una dintre cele mai remarcabile manifestări ale legii generale; su- * Biblioteca "Runivers" - - A vorbi despre ea altfel înseamnă a nega influența atotcuprinzătoare a creștinismului din care a provenit Proprietatea cea mai esențială a religiei noastre este că poate fi îmbrăcată în cele mai variate forme de gândire religioasă, poate fi chiar combinată, ocazional, cu eroarea, pentru a-și atinge rezultatul deplin În marele proces de dezvoltare a religiei deschise, învățătura lui Mahomed trebuie privită în mod necesar ca una dintre ramurile sale Cel mai excepțional dogmatism trebuie să recunoască acest fapt important fără nicio dificultate și, bineînțeles, ar fi făcut-o dacă ar fi fost o dată în mod corespunzător conștient de ceea ce ne îndeamnă să vedem în mahomedani dușmanii naturali ai religiei noastre, deoarece numai din aceasta urmează prejudecăți *) Știți, totuși, că nu există aproape niciun capitol din Coran care să nu menționeze pe Isus Hristos Și a nu vedea acțiunea creștinismului pretutindeni acolo unde chiar și numai numele Mântuitorului este pronunțat, a nu observa că el exercită o influență asupra tuturor minților, în vreun fel în contact cu poruncile sale, înseamnă a nu avea o idee clară despre marea lucrare a mântuirii și nimic înțeles în taina Împărăției lui Hristos; altfel ar fi necesar să se excludă din numărul persoanelor care se bucură de harul mântuirii, o mulțime de oameni care poartă numele de creștini - și nu ar însemna aceasta reducerea împărăției lui Hristos la fleacuri și creștinismul universal la o mână nesemnificativă de oameni? Reprezentând rezultatul fermentului religios provocat în Orient de apariția unei noi religii, mahomedanismul ocupă primul loc într-o serie de fenomene care la prima vedere nu decurg din creștinism, ci, de fapt, provin, fără îndoială, din acesta Astfel, pe lângă efectul negativ pe care l-a avut asupra formării societății creștine, determinând fuzionarea diferitelor interese private ale popoarelor Inițial, mahomedanii nu nutreau nicio antipatie față de creștini; ura și disprețul față de cei din urmă s-au dezvoltat în ei doar ca urmare a lungilor războaie pe care le-au purtat cu ei În ceea ce îi privește pe creștini, ei au trebuit în mod firesc să-i privească pe musulmani, mai întâi ca idolatri, iar apoi ca pe dușmani ai credinței lor, care de fapt au devenit Biblioteca "Runivers" - - în interesul exclusiv al securității lor comune, pe lângă materialul vast pe care civilizația arabă l-a adus în fața noastră (două împrejurări în care trebuie văzute ocolurile alese de Providență pentru a îndeplini sarcina de a renaște rasa umană), în influența proprie a islamului asupra spiritului popoarelor care i s-au supus trebuie recunoscută acțiunea directă a acelei doctrine din care izvorăște și care în acest caz nu s-a adaptat decât la anumite cerințe de loc și timp, pentru a răspândi sămânța adevărului peste un spațiu cât mai larg Cu siguranță fericiți sunt cei care slujesc Domnului cu deplină conștiință și convingere! Dar să nu uităm că în lume există o multitudine infinită de forțe care ascultă de glasul lui Hristos, fără să-și dea seama că sunt mișcate de o putere superioară Rămânem doar cu Homer În prezent, problema influenței pe

care Homer a avut-o asupra minții umane nu mai lasă îndoieli Știm perfect ce este poezia homerică; știm cum a contribuit la determinarea caracterului grecesc, care, la rândul său, a determinat caracterul întregii lumi antice; știm că această poezie a venit să înlocuiască o alta, mai sublimă și mai pură, din care doar fragmente au ajuns până la noi De asemenea, știm că a introdus o nouă ordine de idei în locul celei dintâi, care nu crescuse pe pământul grecesc, și că aceste idei originale, respinse de noua gândire și găsindu-și refugiu parțial în misterele Autourmei, parțial sub umbra altor sanctuare de adevăruri uitate, au continuat să existe de atunci încolo numai pentru un număr mic dintre aleşi sau iniţiaţi *); dar ceea ce cred că nu ştim este legătura generală care există între Homer şi *) Influența poeziei homerice se contopește în mod firesc cu influența artei grecești, întrucât este un prototip al acesteia din urmă; cu alte cuvinte, poezia a creat o artă care a continuat să influențeze în aceeași direcție Întrebarea dacă Homer a existat vreodată ca persoană ne este complet indiferentă; critica istorică nu va putea niciodată să șteargă memoria lui Homer, dar filozoful ar trebui să se preocupe doar de ideea asociată acestei amintiri, și nu de însăși personalitatea poetului Biblioteca "Runivers" - - timpul nostru, ceea ce i-a scăpat până acum în conștiința lumii Între timp, în aceasta constă, de fapt, întregul interes al adevăratei filozofii a istoriei, întrucât scopul principal al cercetării ei este, după cum ați văzut, găsirea unor rezultate permanente și consecințe eterne ale fenomenelor istorice Deci, pentru noi, Homer în lumea modernă rămâne același Typhon sau Ahriman, așa cum a fost în lumea pe care a creat-o însuși După părerea noastră, eroismul fatal al pasiunilor, idealul murdar al frumosului, predilecția nestăpânită pentru pământ - toate acestea le-am împrumutat de la el Rețineți că nimic de genul acesta nu a fost văzut vreodată în alte societăți civilizate ale lumii Doar grecii au hotărât astfel să idealizeze și să îndumnezeiască viciul și crima, astfel încât poezia răului a existat doar printre ei și printre popoarele care le-au moștenit civilizația Din istoria Evului Mediu se vede limpede ce direcție ar lua gândul popoarelor creștine dacă s-ar preda în întregime mâinii care l-a condus În consecință, această poezie nu ne-a putut veni de la strămoșii noștri nordici: mintea oamenilor din nord se distingea printr-un depozit cu totul diferit și era cel mai puțin înclinată să se agațe de pământesc; dacă singur s-ar fi îmbinat cu creștinismul, atunci, în loc de ceea ce s-a întâmplat, ar fi mai degrabă pierdut în nedefinitul încețoșat al imaginației sale visătoare Totuși, nu mai avem nimic din sângele care le curgea în vene și învățăm să trăim nu printre popoarele descrise de Cezar și Tacit, ci printre cei care au alcătuit lumea lui Homer Abia de curând o întoarcere către propriul nostru trecut ne readuce, încetul cu încetul, în sânul propriei familii și ne permite, încetul cu încetul, să refacem moștenirea tatălui nostru De la popoarele din nord am moștenit numai obiceiuri și tradiții; mintea se hrănește numai cu cunoaștere; se pierd obiceiurile cele mai vechi, tradițiile cele mai înrădăcinate sunt eradicate, dacă nu sunt legate de cunoaștere Între timp, toate ideile noastre, cu excepția celor religioase, le-am primit fără îndoială de la greci și romani Astfel, poezia homerică, care a întors mai întâi în Occidentul antic cursul gândurilor umane din amintiri Biblioteca "Runivers" - - despre marile zile ale creației, a făcut același lucru cu noul; trecând la noi odată cu știința, filosofia și literatura anticilor, ne-a făcut să ne contopim cu ele în așa măsură încât în prezent, cu tot ce am realizat, încă oscilăm între lumea minciunii și lume a adevărului Deși există

foarte puține studii despre Homer în zilele noastre și poate nicio citire a acestuia, zeii și eroii săi totuși contestă fundamentul gândirii creștine Faptul este că în această poezie profund pământească, profund materială, - neobișnuit de condescendentă față de depravarea naturii noastre, există într-adevăr un farmec uimitor; slăbește puterea minții, cu fantomele și seducțiile ei o ține într-un fel de stupoare plictisitoare, o liniștește și o liniștește cu iluziile sale puternice Și până atunci, până când un sentiment moral profund, generat de o înțelegere clară a întregii antichități și de o subordonare completă a minții față de adevărul creștin, ne va umple inimile de dispreț și dezgust pentru aceste secole de înșelăciune și nebunie, care încă ne stăpânesc până la asemenea într-o măsură, până în prezent cu aturnaliam În viața umanității, până când un fel de remuşcare conștientă ne va face să ne fie rușine de închinarea de neînchipuit, pe care o conduceam de prea mult timp pentru această mărime ticăloasă, acest bine groaznic, această frumusețe necurată, până când vechea impresie proastă nu va înceta să compună cel mai mult element de viață și faptă mintea noastră În ceea ce mă privește, după părerea mea, pentru a renaște pe deplin în spiritul revelației, trebuie totuși să trecem printr-o mare încercare, printr-o răscumpărare atotputernică, pe care întreaga lume creștină ar experimenta în întregime , pe care toată suprafața pământească l-ar simți ca o catastrofă fizică grandioasă; altfel nu pot să-mi imaginez cum am putea fi curățați de murdăria care încă ne pângărește memoria') Așadar, iată cum filozofia Pentru vremea noastră, o fericire pozitivă este regiunea nou descoperită a gândirii istorice, neinfectată de homerism Influența ideilor Indiei afectează deja cursul dezvoltării filozofiei într-un mod extrem de benefic Dumnezeu să ne dea să ajungem cât mai curând posibil pe această cale întortocheată către acel scop, spre care până acum o cale mai scurtă nu a fost capabilă să ne conducă Biblioteca "Runivers" - - istoria trebuie să înțeleagă homerismul Judecă acum cu ce ochi ar trebui să privească la personalitatea lui Homer Gândiți-vă dacă, în această privință, nu este obligată în conștiința ei să-i pună pe frunte marca rușinii de neșters! Deci, doamnă, am trecut în revistă întreaga noastră galerie de chipuri Nu v-am spus tot ce am avut de spus, dar este timpul să termin Și știi ce? În esență, noi, rușii, nu avem nimic în comun nici cu Homer, nici cu grecii, nici cu romanii, nici cu germanii; toate acestea ne sunt complet străine Dar ce să faci? involuntar trebuie să vorbești limba Europei Educația noastră străină ne-a făcut să rămânem de Europa în așa măsură încât, deși nu i-am asimilat ideile, nu avem altă limbă decât cea pe care o vorbește ea; astfel nu avem de ales decât să vorbim în această limbă Dacă puținele abilități mentale pe care le avem, tradițiile și amintirile și tot trecutul nostru nu ne leagă de niciun popor al pământului, dacă nu aparținem în esență niciunuia dintre sistemele lumii morale, atunci în orice caz apariția a vieții noastre sociale ne leagă de pacea occidentală Această legătură, într-adevăr foarte slabă, nu ne leagă atât de strâns de Europa cum ne-am imaginat și nu ne face să simțim din toată ființa marea mișcare care se desfășoară acolo, dar totuși face ca întreaga noastră soartă viitoare să depindă de soarta Europei societate Prin urmare, cu cât încercăm mai mult să contopim cu acesta din urmă, cu atât mai bine ne va fi Până acum, am trăit complet despărțiți Ceea ce am învățat de la alții a rămas afară, servind ca un simplu decor și nu pătrunzând în sufletele noastre Dar în prezent forțele societății dominante au crescut atât de mult, influența ei asupra restului rasei umane s-a extins atât de departe, încât în curând vom fi atrași în trup și suflet în curentul

mondial Acest lucru este fără îndoială și probabil că nu va fi posibil să rămânem mult timp în singurătatea noastră Să facem tot ce putem pentru a pregăti drumul urmașilor noștri Deoarece nu le putem lăsa moștenire ceea ce noi înșine nu am avut - credințe, o minte modelată de timp, o individualitate clar definită, opinii dezvoltate în timpul unei minți lungi, vie și active - Biblioteca "Runivers" - - viață rodnică, rodnică în rezultatele ei, atunci să le lăsăm măcar câteva idei care, deși nu le-am regăsit noi înșine, totuși, trecând de la o generație la alta, vor conține în sine un element tradițional și, în virtutea aceasta, va fi ceva mai puternică și mai fructuoasă decât propriile noastre gânduri În acest fel vom face un serviciu important posterității și nu vom trăi în zadar pe pământ La revedere, domnule Este în întregime în puterea ta să mă faci să-mi continui discuțiile pe acest subiect atât timp cât vrei Totuși, de ce într-o conversație sinceră, în care interlocutorii se înțeleg pe deplin, să dezvolte și să epuizeze fiecare gând până la capăt? Dacă ceea ce v-am spus este suficient pentru a permite studiul istoriei să vă ofere ceva nou și să trezească în voi un interes mai profund decât trezește de obicei, voi fi destul de mulțumit Necropola, , februarie Dacă dăm aceste scrisori presei, ar trebui poate cere cititorului să se complace în slăbiciunea și chiar incorectitudinea stilului Exprimându-ne gândurile într-o limbă străină și neavând pretenții literare, noi, desigur, eram pe deplin conștienți de ceea ce ne lipsea în acest sens Dar ne-am gândit, în primul rând, că în momentul de față cititorul bine informat nu mai acordă formei atât de multă importanță ca înainte, pe cât o merită, și este gata să lucreze puțin pentru a extrage un gând, dacă pare pentru el merită, de sub bushelul în sine , expunere imperfectă Atunci ne-am gândit că în vremea noastră, civilizația necesită mai mult ca oricând diseminarea unei idei sub orice formă, și că există astfel de cazuri, astfel de condiții sociale, când o persoană care crede că are ceva important de comunicat omenirii, este lipsită de o alegere : nu are de ales decât să vorbească într-o limbă comună, chiar dacă deținea doar un dialect ridicol distorsionat al acesteia În fine, am crezut că puterea literară este prea nobilă în prezent pentru a prescrie tuturor supușilor ei din toate localitățile și latitudinile limba oficială a tribunalului său academic și că, prețuind doar că ceea ce se spune să fie adevărat, nu plătește o atenție deosebită la ceea ce este bine sau rău este afirmat acest adevăr Iată pe ce ne bazam Biblioteca "Runivers" - - A patra scrisoare (DESPRE ARHITECTURĂ) Găsești, așa cum spui, o legătură specială între spiritul arhitecturii egiptene și spiritul arhitecturii germane, care se numește de obicei gotic, și mă întrebi de unde vine această legătură, adică ce poate fi comun între piramida faraonului și bolta cu lancete, între obeliscul din Cairo și turla templului vest-european? Într-adevăr, oricât de îndepărtate una de cealaltă aceste două faze ale artei într-un interval de peste treizeci de secole, există o asemănare izbitoare între ele și nu sunt surprins că această curioasă apropiere s-a întâmplat cu tine, deoarece urmează inevitabil într-o anumită măsură din acel punct de vedere din care am convenit să luăm în considerare istoria omenirii Și mai presus de toate, în ceea ce privește natura plastică a acestor două stiluri, forma lor exterioară, acordați atenție acestei figuri geometrice - triunghiul - care conține și conturează atât de bine pe unul, cât și pe celălalt Observați, în continuare, caracterul de inutilitate, sau, mai bine zis, de simpla monumentalitate, comun ambelor Este în el, după părerea mea, ideea lor cea mai profundă, cea care stă la baza spiritului lor comun Dar iată ce este deosebit de interesant Comparați

linia verticală care caracterizează aceste două stiluri cu cea orizontală care stă la baza arhitecturii elene și astfel ați definit complet toate stilurile arhitecturale diferite din toate timpurile și toate țările Și această antiteză enormă vă va arăta imediat cea mai profundă trăsătură a fiecărei epoci și a fiecărei țări, oriunde se găsește În stilul grecesc, ca și în orice abordare mai mult sau mai puțin, veți descoperi un sentiment de așezare, menaj, atașament față de pământ și confortul său, în egiptean și gotic - monumentalitate, gândire, impuls către cer și beatitudinea lui; stilul grecesc cu toate derivatele sale se dovedește a fi o expresie a nevoilor materiale ale unei persoane, al doilea - o expresie a nevoilor sale morale; cu alte cuvinte, arhitectura piramidală este ceva sacru, ceresc, în timp ce arhitectura orizontală este ceva uman și pământesc Spune nu- Biblioteca "Runivers" - - se petrece aici întreaga istorie a gândirii umane, mai întâi îndreptată către cer în castitatea sa naturală, apoi, în perioada stricăciunii sale, târându-se în ţărână şi, în cele din urmă, din nou aruncată la cer de atotputernica mâna dreaptă a lui? Mântuitorul lumii! De menționat că arhitectura vizibilă și astăzi pe malul Nilului este fără îndoială cea mai veche din lume Există, e adevărat, o antichitate și mai îndepărtată, dar nu pentru artă Astfel, clădirile ciclopice, inclusiv cele indiene, cele mai extinse de acest gen, reprezintă doar primele priviri ale ideii de artă, și nu opere de artă în sensul propriu al cuvântului Prin urmare, se poate afirma pe bună dreptate că monumentele egiptene conțin prototipurile frumuseții arhitectonice și primele elemente de artă în general Astfel, arta egipteană și arta gotică se află într-adevăr la ambele capete ale drumului străbătut de omenire și, în această identitate a ideii sale inițiale cu ceea ce îi determină soarta finală, nu se poate să nu vedem un cerc minunat care cuprinde tot trecutul și, poate, toate timpurile ce vor veni Dar printre diversele forme în care arta a fost îmbrăcată alternativ, există una care merită o atenție deosebită din punctul nostru de vedere , și anume turnul gotic, creația înaltă a unui creștinism nordic strict și chibzuit, parcă întruchipa în totalitate ideea principală a crestinism Câteva cuvinte vor fi suficiente pentru a vă clarifica semnificația în domeniul artei Știți cum atmosfera transparentă a țărilor de la amiază, cerul lor senin și chiar vegetația lor incoloră contribuie la reliefarea contururilor monumentelor grecești și romane Adaugă la acest roi de amintiri minunate care plutesc și se adună în jurul lor și le înconjoară cu un asemenea halou și atâtea iluzii și vei avea toate elementele care alcătuiesc poezia lor Dar turnul gotic, care nu are altă istorie decât legenda întunecată pe care o babă bătrână o povestește nepoaielor ei lângă foc, atât de singuratice și de triste, neîmprumutând nimic din împrejurimi, de unde vine poezia ei? În jurul ei sunt doar barăci și nori, nimic altceva Prin urmare, tot farmecul ei este în ea însăși Acesta, se pare, este un gând puternic și frumos, singur Biblioteca "Runivers" - η - dar năvălirea spre cer, nu o idee pământească obișnuită, ci o revelație minunată, fără rațiune și înclinații pe pământ, care te scoate din această lume și te transferă într-o lume mai bună În sfârșit, iată o caracteristică care exprimă în sfârșit gândul nostru Colosii Nilului, ca și templele din Occident, ni se par la început a fi simple ornamente Te întrebi involuntar: pentru ce sunt acestea? Dar, privind mai atent, vei observa că este exact la fel și cu frumusețile naturii De fapt: priveliștea cerului înstelat, oceanul furtunos, lanțul de munți acoperiți cu gheață veșnică, palmierul african care se leagănă în deșert, stejarul englezesc reflectat în lac - toate cele mai maiestuoase imagini ale naturii, ca

precum și cele mai elegante lucrări ale sale, exact, de asemenea, nu la început trezesc în minte nici un gând de beneficiu, evocă în primul minut doar gânduri complet altruiste; între ele există utilitate, dar la prima vedere nu este vizibilă și abia mai târziu se dezvăluie reflecției Deci obeliscul, care nici măcar nu dă suficientă umbră pentru a te adăposti o clipă de căldura unui soare aproape tropical, nu servește la nimic, ci te face să ridici ochii spre cer; așa că marele templu al lumii creștine, când la ceasul amurgului rătăciți pe sub bolțile sale uriașe și umbrele adânci au umplut deja toată nava, iar paharele domului încă ard cu ultimele raze ale soarelui apus, ea te surprinde mai mult decât te fermecă prin dimensiunile ei inumane: dar aceste dimensiuni ƀry vă arată că odată i-a fost dat unei ființe umane să-L slăvească pe Dumnezeu pentru a se ridica la măreția naturii însăși) În cele din urmă, când într-o seară liniștită de vară, mergând de-a lungul văii Rinului, te apropii de unul dintre acele orașe medievale antice, prosternat cu umilință la poalele catedralei lor colosale, iar discul lunii în ceață zboară deasupra vârfului unui gigant , de ce este acest uriaș în fața ta? Dar poate că va aduce asupra voastră vreun vis evlavios și profund; poate că vei cădea cu o fervoare reînnoită înaintea Dumnezeului acestei poezii puternice; poate in sfarsit) Am clasat în mod deliberat Catedrala Sf Petru la Roma la bisericile gotice, deoarece în opinia noastră ele, deși sunt compuse din elemente diferite, sunt generate de același început și poartă pecetea lui Biblioteca "Runivers" - NU - o rază luminoasă care emană din vârful monumentului va pătrunde în întunericul care te înconjoară și, luminând brusc drumul pe care l-ai parcurs, va șterge urma întunecată a greșelilor și a iluziilor trecute! De aceea, acest gigant stă în fața ta Și după aceea, mergi la Paestum și fii conștient de impresia pe care o va face asupra ta Iată ce ți se va întâmpla: toată efeminația, toate ispitele lumii păgâne, asumându-și formele cele mai seducătoare, se vor înghesui brusc în jurul tău și te vor încurca în plasa lor fantastică; toate amintirile celor mai nebunești bucurii ale tale, ale celor mai înflăcărate impulsuri se vor trezi în sentimentele tale, iar apoi, uitând convingerile tale sincere și convingerile sincere, tu, pe lângă propria ta voință, îi vei adora pe cei impuri cu toate fibrele de ființa voastră pământească, forțe, care atâta vreme în beția lor trup și suflet s-au închinat omului Căci nici cel mai frumos dintre templele grecești nu ne vorbește despre rai; sentimentul plăcut pe care ni-l insuflă proporțiile sale frumoase, are scopul doar de a ne face să gustăm mai din plin plăcerile pământești; templele anticilor nu erau, în esență, nimic mai mult decât frumoase locuințe pe care le-au construit pentru eroii lor deveniti zei, în timp ce bisericile noastre sunt adevărate monumente religioase Și de aceea, am trăit personal, mărturisesc, de o mie de ori mai multă fericire la poalele Catedralei din Strasbourg decât înainte de Panteon sau chiar în interiorul Colosseumului, acea mărturie impunătoare a celor două mari glorii ale omenirii: stăpânirea Romei și nașterea a crestinismului Madame Steel a spus odată, vorbind despre muzică, că numai ea se remarcă prin frumoasa ei inutilitate și că tocmai din acest motiv ne agită atât de profund Iată gândul nostru, exprimat în limbajul geniului; am urmărit același principiu doar în alt domeniu În general, este cert că frumusețea și bunătatea provin din aceeași sursă și sunt supuse aceleiași legi, că sunt așa doar din cauza altruismului lor, că, Mai departe, sfârșitul acestei scrisori din The Telescope (, nr i, p) a fost tipărit după cum urmează: "Și în acest gând, ca în tot ceea ce am spus mai sus, inutilitatea este impersonalitate; și prin aceasta tot ce este bun și

tot ce este grațios este legat și unit în lumea morală " Notă ed pe Biblioteca "Runivers" - - În cele din urmă, istoria artei nu este altceva decât istoria simbolică a omenirii În "Telescopul" pentru , nr şi, p şi urm , s-a publicat, sub titlul "Ceva din corespondenţa lui NN", câteva fragmente din scrisorile filozofice ale lui Chaadaev, pierdute pentru noi; aici era "A murit, cel pe care l-ai iubit, în fața căruia l-ai venerat, și tot ce ai rămas din el este o amintire tristă - tristă și poate dulce în același timp Dar nu-l mai iubești, nu-l veneri ca înainte; și este posibil să venerezi praful, să iubești distrugerea? - Dar dacă nu este mort? Dacă încă locuiește, undeva departe, într-o țară îndepărtată? Dacă el este doar absent, ca atâția dintre prietenii tăi? Atunci de ce nu-i întorci toate sentimentele de odinioară? - Și pe asta se bazează închinarea sfinților A crede sincer, ferm în nemurirea sufletului și, între timp, a refuza venerația față de oamenii demni de acest sentiment, a refuza doar pentru că nu mai trăiesc aici pe acest pământ - spune-mi: asta nu înseamnă să te contrazici pe tine însuți? - Nemurirea creștină este viață fără moarte și deloc ceea ce se închipuie de obicei: viață după moarte Îți amintești ce s-a întâmplat cu tine în primul an de viață? Nu, zici tu E atât de ciudat că ai uitat ce ți s-a întâmplat înainte să te naști! - Crezi că moartea este mai de înțeles pentru o persoană decât nașterea? - Fără îndoială, nu! El vede că în jurul lui se formează și se distrug ființe și, de altfel, ființe ca el El nu știe dacă au trăit sub o altă înfățișare înainte de a o accepta pe cea prezentă; nu știe dacă vor trăi într-o formă diferită, pierzându-și imaginea reală Chiar dacă îi este frică de moarte; de aceea crede că o înțelege Nu suferința este cea care se teme de el: de ce ar trebui să știe dacă va suferi? Nici distrugerea nu este cea care îl sperie; căci ce este groaznic în încetarea de a fi? În consecință, îi este frică de altceva: știa cumva, nu se știe cum, că după moarte va mai trăi Dar nu știe în ce constă această a doua viață; și să trăiești această viață nouă, diferită de cea reală - asta i se pare groaznic! Așadar - vezi tu - regăsim aici din nou una dintre acele mari tradiții a căror origine se pierde în vremuri necunoscute, la fel ca atâtea alte idei care servesc drept fundament al minții umane, idei pe care mintea nu le-a inventat, dar care i-au fost comunicate atunci când universul a fost creat intelligentsia - Ce este moartea? - Acel moment în mijlocul continuării unei persoane, când o persoană încetează să se înțeleagă pe sine în corp Biblioteca "Runivers " - - Scuzele unui nebun "O, fratele ăla! am spus "Adevărul cel mai amar, dar fără amărăciune " Coleridge eu Mila, spune Sf Pavel, îndură totul, crede totul, îndură totul: deci, să răbdăm totul, să răbdăm totul, să credem totul, să fim milostivi Dar, în primul rând, catastrofa care tocmai ne-a distorsionat existența spirituală într-un mod atât de extraordinar și a aruncat în vânt osteneala unei vieți, este de fapt doar rezultatul acelui strigăt de rău augur care s-a auzit într-o anumită parte a societății la aspectul articolului nostru, caustic, dacă vrei, dar bineînțeles care nu a meritat deloc țipetele cu care a fost întâmpinată În esență, guvernul și-a făcut doar datoria; se poate spune chiar că nu există nimic monstruos în măsurile de severitate aplicate acum nouă, întrucât cu siguranță nu au depășit cu mult așteptările unui cerc semnificativ de oameni Într-adevăr, ce altceva poate face un guvern animat de cele mai bune intenții decât să urmeze ceea ce el consideră sincer a fi dorința serioasă a țării? Strigătele societății sunt cu totul altă problemă Există diferite moduri de a-și iubi patria; de exemplu, Samoiedu, care iubește zăpezile natale, care l-au făcut miop, iurta fumurie, unde își petrece jumătate din viață ghemuit, și grăsimea de căprioară râncedă,

care infectează aerul din jurul său cu duhoare, își iubește țara, de bineînțeles, altfel decât un cetățean englez, instituții mândre și înaltă civilizație a glorioasei sale insule; și fără îndoială că ar fi nefericit pentru noi dacă ar trebui să iubim totuși locurile în care ne-am născut, în maniera samoiedelor Un lucru frumos este iubirea de patrie, dar există ceva și mai frumos și aceasta este dragostea pentru adevăr Dragostea pentru patrie naște eroi, dragostea pentru adevăr creează înțelepți, binefăcători ai omenirii Dragostea pentru patria-mamă desparte popoarele, hrănește ura națională și îmbracă uneori pământul în doliu; dragostea pentru adevăr răspândește lumina cunoașterii, creează plăceri spirituale, Biblioteca "Runivers" - - aduce oamenii mai aproape de Divin Nu prin patrie, ci prin adevăr duce calea spre cer Adevărat, noi, rușii, am fost întotdeauna puțin interesați de ceea ce este adevărat și ce este fals: de aceea, nu se poate fi supărat pe societate dacă o filipică oarecum caustică împotriva infirmităților ei a lovit-o în grabă Și de aceea, pot să vă asigur, nu există în mine nici măcar o umbră de răutate față de acest public drag, care de atâta timp și atât de perfid m-a mângâiat: cu calm, fără nicio iritare, încerc să-mi dau socoteală despre ciudata mea poziție Nu este firesc, spune-mi, să încerc să clarific, cât pot de bine, în ce relație cu propriul soi, cu concetățenii săi și cu Dumnezeul său, stă un om, lovit de nebunie de verdictul celei mai înalte jurisdicții a țării? Nu am căutat niciodată aplauzele populare, nu am căutat favorurile mulțimii; Întotdeauna am crezut că rasa umană ar trebui să-și urmeze numai conducătorii naturali, unsul lui Dumnezeu, că nu poate merge înainte în adevăratul său progres decât sub îndrumarea celor care, într-un fel sau altul, au primit de la cer însuși numirea și puterea de a o conduce; că opinia generală nu este deloc identică cu rațiunea necondiționată, așa cum credea un mare scriitor al timpului nostru; că instinctele maselor sunt infinit mai pasionale, mai înguste și egoiste decât cele ale individului; că așa-zisul bun simț al oamenilor nu este deloc bunul simț; acel adevăr nu se naște într-o mulțime de oameni; că nu poate fi exprimat în cifre; în cele din urmă, că în toată puterea și splendoarea ei, conștiința umană a fost întotdeauna găsită numai în mintea solitară, care este centrul și soarele sferei sale Cum s-a întâmplat ca într-o bună zi să mă trezesc în fața unui public furios - un public ale cărui laude nu le-am căutat niciodată, ale cărui mângâieri nu m-au mângâiat niciodată, ale cărui mofturi nu m-au jignit? Cum s-a întâmplat ca un gând care nu era adresat vârstei mele, pe care eu, nevrând să mă ocup de oamenii timpului nostru, în adâncul conștiinței mele, l-am lăsat moștenire generațiilor viitoare, mai bine informate, cu acea publicitate într-un cerc apropiat că acest gând a dobândit de mult, cum s-a întâmplat să-și rupă lanțurile, să fugă de la mănăstirea ei și să se repezi în stradă, sărind în mijlocul mulțimii uluite? Nu sunt în asta Biblioteca "Runivers" - - stând să explice Dar iată ce pot spune cu deplină certitudine • De trei sute de ani, Rusia se străduiește să fuzioneze cu Europa de Vest, împrumutând de acolo toate ideile sale cele mai serioase, cunoștințele sale cele mai fructuoase și inspirațiile sale cele mai vii Dar acum, de un secol sau mai mult, ea nu se limitează nici la asta Cel mai mare dintre regii noștri, cel care, după părerea populară, a început o nouă eră pentru noi, căruia, după cum spune toată lumea, îi datorăm măreția, gloria și toate binecuvântările pe care le avem acum, o sută și jumătate cu ani în urmă, în fața lumii întregi, a renunțat la vechea Rusie Cu suflarea lui puternică a măturat toate instituțiile noastre; a săpat o prăpastie între trecutul nostru și

prezentul nostru și a îngrămădit toate tradițiile noastre în ea El însuși a mers în țările din Apus și a devenit cel mai mic acolo și s-a întors la noi cel mai mare; s-a înclinat în fața Occidentului și s-a ridicat ca stăpân și legiuitor al nostru El a introdus expresii occidentale în limba noastră; el a numit noua sa capitală un nume occidental; și-a aruncat titlul ereditar și și-a asumat titlul de Occident; în cele din urmă, aproape că a renunțat la propriul nume și de mai multe ori și-a semnat hotărârile suverane cu un nume occidental Din acel moment, nu am făcut altceva decât, fără să ne luăm ochii de la Occident, ca să spunem așa, să absorbim influențele care ne veneau de acolo și să ne hrănim cu ele Trebuie spus că suveranii noștri, care aproape întotdeauna ne-au condus de mână, care aproape întotdeauna au târât țara în remorche, fără nicio participare a țării însăși, ne-au obligat ei înșiși să adoptăm obiceiurile, limba și portul Occidentului Din cărțile occidentale, am învățat să pronunțăm numele lucrurilor în cuvinte Propria noastră istorie ne-a fost învăţată de una dintre ţările occidentale; am tradus complet literatura occidentală, am învățat-o pe de rost, ne-am îmbrăcat în zdrențe și, în cele din urmă, ne-am bucurat că suntem ca Occidentul și am fost mândri când a acceptat cu condescendență să ne plaseze printre ȘI ■ f Trebuie să recunoaștem că a fost frumoasă, această creație a lui Petru cel Mare, acest gând puternic care ne-a stăpânit și ne-a împins pe calea pe care eram destinați să mergem cu atâta strălucire Adânc a fost cuvântul lui adresat nouă: Biblioteca "Runivers" - - Există copii ai acestei civilizații, rodul atâtor munci, aceste științe și arte, care au costat atâtea generații asemenea eforturi! toate acestea sunt ale tale cu condiția să renunți la prejudecățile tale, să nu-ți păzești cu gelozie trecutul barbar și să nu te lăudești cu secolele neștiinței tale, ci să stabilești ca scop al ambiției tale singurul scop al muncii îndeplinite de toate popoarele, bogățiile obținute de mintea umană sub toate latitudinile pe glob" Și nu numai pentru propria națiune a lucrat marele om Acești oameni, marcați de Providență, sunt întotdeauna trimiși pentru întreaga omenire Mai întâi sunt însușiți de un singur popor, apoi sunt înghițiți de toată omenirea, așa cum un mare fluviu, care a fertilizat spații vaste, apoi își duce apele către ocean Ce altceva decât un nou efort al geniului uman de a ieși din gardul îngust al țării sale natale pentru a-și lua locul pe arena largă a omenirii a fost spectacolul "pe care l-a arătat lumii când, lăsând demnitatea regală și a dispărut în ultimele rânduri ale popoarelor civilizate? Aceasta era lecția pe care ar fi trebuit să o învățăm și am profitat cu adevărat de ea și, până în ziua de azi, am urmat calea pe care ne-o plănuise marele împărat dezvoltarea este doar realizarea acestui program magnific, decât poporul rus, așa cum l-a adus în discuție Petru cel Mare, și nici un singur popor nu a obținut succese mai glorioase în domeniul progresului, asta din cauza lipsei noastre aproape complete de date istorice, nu ne putem afirma viitorul pe această bază impotentă; a înțeles bine că, stând față în față cu vechea civilizație europeană, care este ultima expresie a tuturor civilizațiilor anterioare, nu este nevoie să ne sufocăm în istoria noastră și nici să tragem, ca popoarele occidentale, prin haosul prejudecăți naționale, de-a lungul căilor înguste ale mele stnyh idei, conform șanțurilor săpate din tradiția autohtonă, pe care trebuie să le facem printr-un impuls liber al forțelor noastre interne, prin efortul energetic al conștiinței naționale de a stăpâni Biblioteca "Runivers" - - copiii destinului nostru predestinat Și acum ne-a eliberat de toate aceste vestigii ale trecutului, care îngrămădesc viața societăților istorice și le

împiedică mișcarea; ne-a deschis mintea către toate ideile mărețe și frumoase care există printre oameni; ne-a predat Occidentul în întregime, așa cum l-au făcut veacurile și ne-a dat toată istoria lui pentru istorie, tot viitorul lui pentru viitor Crezi că dacă ar fi găsit în poporul său o istorie bogată și rodnică, tradiții vii și instituții adânc înrădăcinate, nu ar ezita să o arunce într-o formă nouă? Chiar crezi că, dacă ar fi avut în față o naționalitate clar definită, viu exprimată, instinctul organizatorului nu l-ar fi obligat, dimpotrivă, să apeleze la această naționalitate pentru mijloacele necesare renașterii țării sale ? Și, pe de altă parte, ar permite țara să-mi fie luat trecutul și, ca să zic așa, să i se impună trecutul Europei? Dar nimic din toate acestea nu s-a întâmplat Petru cel Mare a găsit acasă doar o foaie de hârtie albă și cu mâna sa puternică a scris pe ea cuvintele Europa și Occidentul*, iar de atunci aparținem Europei și Occidentului Nu trebuie să ne înșeli: oricât de mare ar fi fost geniul acestui om și extraordinara energie a voinței sale, ceea ce a făcut a fost posibil doar într-o națiune al cărei trecut nu i-a indicat cu putere calea pe care urma să se deplaseze, ale cărei tradiții erau neputincioase creează pentru ea un viitor ale cărui amintiri un legiuitor îndrăzneț le-ar putea șterge cu impunitate Dacă ne-am dovedit a fi atât de ascultători de vocea suveranului, care ne-a chemat la o nouă viață, atunci acest lucru se datorează evident că nu a existat nimic în trecutul nostru care să poată justifica rezistența Cea mai profundă trăsătură a aspectului nostru istoric este absența unei libere inițiative în dezvoltarea noastră socială Priviți cu atenție și veți vedea că fiecare fapt important al istoriei noastre a venit din afară, fiecare idee nouă este aproape întotdeauna împrumutată Dar în această observație nu există nimic ofensator pentru sentimentul național; dacă este adevărat, ar trebui să fie acceptat - asta-i tot Există popoare mari, ca mari figuri istorice, care nu pot fi explicate prin legile normale ale rațiunii noastre, dar care sunt determinate în mod misterios de logica supremă a Providenței: așa este tocmai poporul nostru; dar, * Biblioteca "Runivers" - - Repet, toate acestea nu au nicio legătură cu onoarea națională Istoria fiecărui popor nu este doar un șir de fapte succesive, ci și un lanț de idei legate între ele Fiecare fapt trebuie exprimat printr-o idee; un gând sau un principiu trebuie să treacă prin evenimente, străduindu-se să fie realizat: atunci faptul nu este pierdut, a făcut o brazdă în minte, întipărită în inimi, și nicio forță din lume nu-l poate alunga de acolo Această istorie este creată nu de istoric, ci de forța lucrurilor Istoricul vine, o găsește pregătită și o spune; dar fie că vine sau nu, ea încă există și fiecare membru al familiei istorice, oricât de invizibil și de neînsemnat ar fi, o poartă în adâncul ființei sale Aceasta istorie nu o avem Trebuie să ne obișnuim să ne descurcăm fără ea și să nu-i ucidem pe cei care l-au observat prima dată Este posibil, desigur, ca slavii noștri fanatici, în diversele lor căutări, să scoată din când în când curiozități pentru muzeele și bibliotecile noastre; dar, după părerea mea, este permis să ne îndoim că ei vor putea vreodată să extragă din pământul nostru istoric ceva care ar putea umple golul sufletului nostru și să dea densitate conștiinței noastre vagi Uită-te la Europa medievală: acolo nu există niciun eveniment care să nu fi fost într-un fel o necesitate absolută și care să nu lase urme adânci în inima omenirii Și de ce? Pentru că în spatele fiecărui eveniment găsești acolo o idee, pentru că istoria medievală este istoria gândirii unui timp nou, străduindu-se să fie întruchipată în artă, știință, în viața privată și în societate Și de aceea - câte brazde a tras această

poveste în mintea oamenilor, cât a slăbit pământul pe care operează mintea umană! Știu foarte bine că nu orice istorie s-a dezvoltat la fel de strict și logic ca istoria acestei epoci uimitoare, când societatea creștină a fost construită sub domnia unui singur principiu suprem; cu toate acestea, nu este mai puțin sigur că tocmai acesta este adevăratul caracter al dezvoltării istorice a unui popor sau a unei întregi familii de popoare și că națiunile, lipsite de un astfel de trecut, ar trebui să caute cu umilință elementele progresului lor ulterioar nu "în istoria lor, nu în memoria lor", ci în ce altceva Biblioteca "Runivers" - - gom Aproape la fel se întâmplă cu viața națiunilor ca și cu viața oamenilor individuali Fiecare persoană trăiește, dar numai o persoană de geniu sau pusă într-o stare specială are o istorie reală Să lăsăm, de exemplu, unii oameni, din cauza unei confluențe de circumstanțe necreate de ei, din cauza unei poziții geografice nealese de ei, să se stabilească într-un spațiu vast, fără să-și dea seama ce fac, iar într-o bună zi se va dovedi fii un popor puternic: va fi ^ bineînțeles, un fenomen uimitor și poți fi surprins de el cât de mult îți place; dar ce crezi că poate spune istoria despre el? Într-adevăr, în esență, acesta nu este altceva decât un fapt pur material, geografic, ca să spunem așa, sigur, la o scară enormă, dar nimic mai mult Istoria îl va aminti, îl va consemna în cronica lui, apoi va întoarce pagina și apoi totul se va termina Adevărata istorie a acestui popor va începe abia din ziua în care va fi impregnat de ideea care îi este încredințată și pe care este chemat să o pună în aplicare și când va începe să o ducă la îndeplinire cu acel instinct persistent, deși ascuns, care conduce popoarelor la destinul lor Acesta este momentul pe care îl chem cu toată puterea inimii pentru patria mea, aceasta este sarcina pe care aș vrea să o asumați, dragii mei prieteni și concetățeni, care trăiți într-o epocă a învățământului superior și tocmai mi-ați arătat atât de bine cât de strălucitor arde în tine iubirea sfântă pentru patrie Lumea a fost întotdeauna împărțită în două părți - Est și Vest Aceasta nu este doar o împărțire geografică, ci și o ordine a lucrurilor determinată de însăși natura unei ființe raționale: acestea sunt două principii care corespund celor două forțe dinamice ale naturii, două idei care îmbrățișează întreaga ordine de viață a rasei umane Concentrându-se, adâncindu-se, închizându-se în sine, mintea umană a fost creată în Orient; răspândindu-se spre exterior, radiind în toate direcțiile, luptând cu toate obstacolele, se dezvoltă în Occident Conform acestor date inițiale, societatea s-a dezvoltat în mod natural În Răsărit, gândul, adâncindu-se în sine, retrăgându-se în tăcere, ascunzându-se în pustiu, a lăsat autoritatea publică în sarcina tuturor binecuvântărilor pământului; în Occident, ideea, năvălindu-se peste tot, apărând toate nevoile omului, tânjind după fericire sub toate formele ei, a întemeiat puterea pe principiul legii; cu toate acestea, nu mai puțin în ambele sfere Biblioteca "Runivers" - - rѣ viața a fost puternică și rodnică; ici și colo mintea umană nu avea lipsă de inspirații înalte, gânduri profunde și creații sublime Răsăritul a ieşit primul şi a revărsat râuri de lumină asupra pământului din adâncurile contemplaţiei sale solitare; apoi a venit Occidentul cu activitatea sa atotcuprinzătoare, cu cuvântul său viu și cu analiza atotputernică, și-a stăpânit munca, a terminat ceea ce începuse Orientul și, în cele din urmă, l-a înghițit în sfera sa largă Dar în Răsărit, mințile supuse, îngenuncheate în fața autorității istorice, s-au epuizat în slujirea resemnată a unui principiu sacru pentru ei și, în cele din urmă, au adormit, închise în sinteza lor nemișcată, neghicind despre noile destine care le erau pregătite; între timp, în Occident, ei au umblat mândri și liberi,

înclinându-se numai în fața autorității rațiunii și a cerului, oprindu-se doar în fața necunoscutului, privind neîncetat spre viitorul nelimitat Și iată că ei încă înaintează - știi asta; și mai știți că din vremea lui Petru cel Mare credeam și noi că mergem împreună cu ei Dar aici vine noua școală Apusul nu mai este nevoie, creația lui Petru cel Mare trebuie distrusă, trebuie să mergem din nou în pustie Uitând ce a făcut Occidentul pentru noi, neștiind recunoștință față de marele om care ne-a civilizat și față de Europa care ne-a învățat, ei resping atât Europa, cât și marele om, iar în căldura entuziasmului acest patriotism nou găsit se grăbește deja să ne proclame copiii iubiți ai Răsăritului Ce nevoie avem, spun ei, să căutăm iluminarea popoarelor din Occident? Nu am avut noi înșine toate începuturile unei ordini sociale nemăsurat mai bune decât cea europeană? De ce nu au așteptat acțiunea timpului? Lăsați nouă înșine, minții noastre strălucitoare, principiului rodnic ascuns în măruntaiele naturii noastre puternice și mai ales sfintei noastre credințe, am depăși curând toate aceste popoare, trădați de eroare și minciună Și ce era să ne invidieze în Occident? Războaiele sale religioase, papalitatea, cavalerismul, inchiziția? Lucruri frumoase, nimic de spus! Este Occidentul locul de naștere al științei și al tuturor lucrurilor profunde? Nu, după cum știți, Estul Așadar, să ne retragem în acest Răsărit, pe care îl atingem peste tot, de unde am fost nu cu mult timp în urmă ne-am primit credințele, legile, virtuțile, într-un cuvânt, tot ceea ce ne-a făcut cei mai puternici oameni de pe pământ Vechiul Orient părăsește scena: nu suntem noi moștenitorii lui naturali? De acum incolo vor trai intre noi aceste minunate traditii, intre noi se vor realiza toate aceste mari si misterioase adevaruri, a caror pastrare i-a fost incredintata de la inceputul lucrurilor, trecem printr-o adevarata revolutie in gandirea nationala, o pasionala reacție împotriva iluminării, împotriva ideilor Occidentului, împotriva acelei iluminări și a acelor idei care ne-au făcut ceea ce suntem și al cărei rod este tocmai această reacție care ne împinge acum împotriva lor Dar de data aceasta împingerea nu vine de sus Dimpotrivă, în straturile superioare ale societății, memoria suveranului nostru reformator, spun ei, nu a fost niciodată venerată mai mult decât acum Deci, inițiativa aparține în întregime țării Unde ne va conduce acest prim act al minții populare emancipate? Dumnezeu stie! Dar cine își iubește cu seriozitate patria nu poate decât să fie profund întristat de această apostazie a minților noastre cele mai înaintate de tot ceea ce îi datorăm gloria, măreția noastră; și cred că este treaba unui cetățean cinstit să încerce, în măsura în care poate, să aprecieze acest fenomen extraordinar Trăim în estul Europei, este adevărat, și totuși nu am aparținut niciodată Estului Orientul are propria sa istorie, care nu are nimic în comun cu a noastră Are, după cum tocmai am văzut, o idee fructuoasă, care la vremea ei a provocat o dezvoltare extraordinară a minții, care și-a îndeplinit scopul cu o putere uimitoare, dar care nu este destinată să reapară pe scena mondială Această idee a pus principiul spiritual în fruntea societății; ea a subordonat toate puterile unei singure legi superioare inviolabile - legea istoriei; ea a dezvoltat profund un sistem de ierarhii morale; și deși a strâns viața în limite prea înguste, totuși a eliberat-o de toate influențele exterioare și a marcat-o cu o pecete de o profunzime uimitoare Nu am avut așa ceva Principiul spiritual, invariabil subordonat secularului, nu s-a impus niciodată în vârful societății; legea istorică, tradiția, nu a primit niciodată dominație exclusivă de la noi; viața nu s-a așezat niciodată cu noi într-un mod

neschimbat; în cele din urmă, nu am avut niciodată urmă de ierarhie morală Suntem pur și simplu un popor nordic și în idei, ca și în climă, suntem foarte departe de valea parfumată a Kashmirului și de malurile sacre ale Gangelui Unele dintre regiunile noastre, este adevărat, se învecinează cu statele din Est, dar centrele noastre nu sunt acolo, viața noastră nu este acolo și nu va fi niciodată acolo până când o perturbare planetară nu va mișca din nou axa pământului sau o nouă tulburare geologică lasă organismele sudice în gheața polară Ideea este că nu am considerat niciodată istoria noastră din punct de vedere filozofic Nici unul dintre marile evenimente ale existenței noastre naționale nu a fost caracterizat corespunzător, nici unul dintre marile momente de cotitură din istoria noastră nu a fost evaluat cu conștiință; de aici toate aceste fantezii ciudate, toate aceste utopii retrospective, toate aceste vise ale unui viitor imposibil, care ne agita acum mintile patriotice Acum cincizeci de ani, savanții germani i-au descoperit pe cronicarii noștri; apoi Karamzin a povestit într-un stil sonor faptele și isprăvile suveranilor noștri; în zilele noastre, scriitori răi, anticari inepți și câțiva poeți nereușiți, neavând nici învățătura germanilor, nici condeiul unui istoric celebru, desenează cu încredere în sine și reînvie vremuri și obiceiuri pe care nimeni dintre noi nu le amintește și nu le iubește: acesta este rezultatul muncii noastre în istoria națională Trebuie sa marturisesc că din aceasta este greu să extragem o serioasă presimţire a soartei care ne aşteaptă Între timp, în el se află acum totul; tocmai aceste rezultate constituie întregul interes al cercetării istorice în prezent Gândirea serioasă a timpului nostru necesită, în primul rând, o gândire strictă, o analiză conștiincioasă a acelor momente în care viața s-a dezvăluit într-un anumit popor cu o profunzime mai mare sau mai mică, când principiul său social s-a manifestat în toată puritatea sa, căci acesta este viitor, acestea sunt elementele posibilului său progres Dacă astfel de momente sunt rare în istoria ta, dacă viața ta nu a fost puternică și profundă, dacă legea la care sunt supuse destinele tale nu este un început strălucitor, întărit în lumina strălucitoare a faptelor naționale, ci ceva palid și plictisitor, ascuns Biblioteca "Runivers" - - din razele soarelui din tărâmurile subterane ale existenței tale sociale - nu respinge adevărul, nu-ți închipui că ai trăit viața popoarelor istorice, când de fapt, îngropat în mormântul tău imens, ai ars doar viața fosilelor Dar dacă în golul acesta dai cumva de un moment în care oamenii au trăit cu adevărat, când inima lor a început să bată cu adevărat, dacă auzi cum foșnește și se ridică valul oamenilor în jurul tău - o, atunci oprește-te, gândește-te, studiază, - munca nu va fi pierdută: vei ști de ce sunt capabili oamenii tăi în zilele mari, la ce se pot aștepta în viitor Așa a fost momentul cu noi, de exemplu, care a pus capăt dramei cumplite a interregului, când poporul, mânat la extrem, rușinându-se de sine, și-a scos în cele din urmă marele strigăt de veghe și, după ce a doborât inamicul cu un impuls liber dintre toate forțele ascunse ale ființei lor, au ridicat la scut o familie nobiliară, domnind acum deasupra noastră: un moment de neegalat, care nu poate fi suficient de surprins, mai ales dacă ne amintim de goliciunea secolelor anterioare ale istoriei noastre și de poziția cu totul specială în care ţara se afla în acel moment memorabil De aici e clar că sunt foarte departe de cererea care mi se atribuie de a ne șterge toate amintirile Am spus doar, și repet, că este timpul să aruncăm o privire clară asupra trecutului nostru, și nu apoi să extragem din el vechile relicve degradate, vechile idei înghițite de timp, vechile antipatii, pe care bunul simț al suveranii noștri și

poporul înșiși renunțaseră cu mult timp în urmă, dar pentru a ști cum ar trebui să ne raportăm la trecutul nostru Este ceea ce am încercat să fac într-o lucrare rămasă neterminată și căreia articolul, care a jignit atât de ciudat vanitatea noastră națională, avea să servească drept introducere Fără îndoială, era nerăbdare în expresiile ei, asprime în gândurile ei, dar sentimentul care străbate întregul pasaj nu este deloc ostil patriei: este un sentiment profund al infirmităților noastre, exprimat cu durere, cu întristare, si nimic mai mult Mai mult decât oricare dintre voi, credeți-mă, îmi iubesc țara, îi doresc glorie, pot aprecia înaltele calități ale poporului meu; dar este şi adevărat că sentimentul patriotic, inspirator Biblioteca "Runivers" - - ceea ce sunt, nu seamănă chiar cu cel ale cărui strigăte mi-au tulburat existența calmă și mi-au aruncat din nou barca, blocată la poalele crucii, în oceanul tulburărilor umane Nu am învățat să-mi iubesc patria cu ochii închiși, cu capul plecat, cu gura închisă Găsesc că un om poate fi de folos țării sale numai dacă o vede clar; Cred că vremea îndrăgostirii oarbe a trecut, că acum suntem în primul rând datori patriei noastre pentru adevăr Îmi iubesc patria, așa cum m-a învățat Petru cel Mare să o iubesc Mărturisesc că acest patriotism fericit, acest patriotism al lenei, care se adaptează să vadă totul într-o lumină trandafirie și se repezi cu iluziile lui, îmi este străin și pe care, din păcate, multe minți practice îl suferă acum printre noi Eu cred că am venit după alții ca să facem mai bine decât ei, ca să nu cădem în greșelile lor, în erorile și superstițiile lor El ar fi dat dovadă, după părerea mea, de o profundă neînțelegere a rolului care ne-a revenit, cine ar susține că suntem sortiți să repetăm cumva toată lunga serie de nebunii comise de popoare care se aflau într-o poziție mai puțin favorabilă decât noi sunt și trec din nou prin toate dezastrele pe care le-au îndurat Consider că poziţia noastră este fericită, dacă doar o putem evalua corect; Cred că este un mare avantaj să poți contempla și judeca lumea din toată înălțimea gândirii, eliberat de patimile nestăpânite și de interesul propriu mizerabil, care în alte locuri întunecă ochii unei persoane și îi perversează judecățile Mai mult, am o profundă convingere că suntem chemați să rezolvăm majoritatea problemelor ordinii sociale, să completăm majoritatea ideilor apărute în vechile societăți, să răspundem la cele mai importante întrebări care ocupă omenirea Am spus de multe ori și o repet cu plăcere * Noi, ca să spunem așa, prin însăși natura lucrurilor, suntem destinați să fim un adevărat tribunal conștiincios în multe litigii care se poartă în fața marilor tribunale ale spiritului uman și societatea umana Într-adevăr, luați în considerare ce se întâmplă în acele țări pe care poate le-am lăudat prea mult, dar care sunt totuși cele mai complete exemplare de civilizație sub toate formele ei Au fost observate de multe ori: Biblioteca "Runivers" - - de îndată ce o idee nouă apare în lumea lui Dumnezeu, imediat toate egoismele înguste, toate deșertăciunile copilărești, toată partizanismul încăpățânat care roiesc la suprafața societății, se aruncă asupra ei, o apucă, o răstoarnă pe dos, o deformează , iar un minut mai târziu, zdrobit de toți acești factori, este dus în acele sfere abstracte în care tot praful sterp dispare Nu avem aceste interese pasionate, aceste opinii gata făcute, aceste prejudecăți stabilite; întâlnim fiecare idee nouă cu o minte virginală Nici instituțiile noastre, care sunt creațiile libere ale suveranilor noștri, sau micile rămășițe ale unui mod de viață arat de plugul lor atotputernic, nici moravurile noastre, acest amestec ciudat de imitație stângace și fragmente dintr-o ordine socială demult depășită, nici

opiniile noastre , care încă se străduiesc în zadar să se stabilească chiar și în relație cu cele mai nesemnificative lucruri - nimic nu se opune realizării imediate a tuturor binecuvântărilor pe care Providența le intenționează pentru omenire Este nevoie doar de o voință puternică pentru a se exprima printre noi și toate opiniile sunt ascunse, toate credințele sunt supuse și toate mințile sunt deschise la noul gând care este propus de el Nu știu, poate ar fi mai bine să treci prin toate încercările, care au fost restul popoarelor creștine, și să tragem din ele, ca aceste popoare, forțe noi, energie nouă și metode noi; şi poate că poziţia noastră izolată ne-ar fi ferit de greutăţile care au însoţit educaţia îndelungată şi laborioasă a acestor popoare; dar nu există nicio îndoială că nu mai este vorba despre aceasta: acum este necesar doar să încercăm să înțelegem caracterul actual al țării în forma sa terminată, așa cum a făcut-o însăși natura lucrurilor, și să extragem din el toată utilizarea posibilă Adevărat, istoria nu mai este în puterea noastră, dar știința ne aparține; nu suntem în măsură să facem din nou toată lucrarea spiritului uman, dar putem lua parte la lucrările sale ulterioare; Trecutul nu mai este sub controlul nostru, dar viitorul depinde de noi Nu există nicio îndoială că cea mai mare parte a lumii este asuprită de tradițiile și amintirile sale: să nu invidiem cercul apropiat în care bate Nu există nicio îndoială că majoritatea popoarelor poartă în inimă un simț profund al vieții desăvârșite, dominând asupra vieții actualului, încăpățânat o amintire a zilelor trecute care umple fiecare zi prezentă Să-i lăsăm să se lupte cu trecutul lor inexorabil Nu am trăit niciodată sub presiunea fatală a logicii vremurilor; nu am fost niciodată cufundați de o forță atotputernică în acele prăpastii pe care secolele sunt smulse înaintea popoarelor Să profităm de marele avantaj, în virtutea căruia trebuie să ne supunem doar vocii rațiunii luminate, voinței conștiente Să știm că nu există o necesitate imuabilă pentru noi, că, grație cerului, nu stăm pe panta abruptă care târăște atâtea alte popoare către destinele lor necunoscute; că stă în puterea noastră să măsurăm fiecare pas pe care îl facem, să reflectăm la fiecare idee care ne lovește mintea,* că ni se permite să sperăm la o prosperitate și mai mare decât cea la care visează cei mai înflăcărați slujitori ai progresului și că, pentru pentru a atinge aceste rezultate finale avem nevoie de un singur act puternic al acelei voințe supreme, care conține în sine toate voințele națiunii, care își exprimă toate aspirațiile, care i-a deschis de mai multe ori noi căi, a desfășurat noi orizonturi în fața ochilor ei și a adus o nouă iluminare în mintea sa Ei bine, îi ofer țării mele un viitor slab? Sau găsești că îi chem o soartă neglorioasă? Și acest mare viitor, care fără îndoială se va împlini, aceste destine minunate, care fără îndoială se vor împlini, vor fi doar rezultatul acelor proprietăți deosebite ale poporului rus, care au fost indicate pentru prima dată în articolul nefericit În orice caz, vreau de mult să spun și mă bucur că acum am ocazia să fac această mărturisire: da, a existat o exagerare în acest rechizitoriu adus împotriva unui mare popor, a cărui vină în cele din urmă s-a ridicat la faptul că a fost aruncat la extrem marginea tuturor civilizațiilor lumii, departe de țările în care iluminarea ar fi trebuit să se acumuleze firesc, departe de vetrele din care a strălucit atâtea secole; a fost o exagerare să nu admitem că am văzut lumina într-un pământ nearat și nefertilizat de generațiile anterioare, unde nimic nu ne spunea despre secolele scurse, unde nu existau începuturi ale unei lumi noi; a fost o exagerare să nu răsplătesc datorată acestei biserici, atât de smerită, câteodată atât de eroică,

care singură mângâie pentru goliciunea cronicilor noastre, căreia îi aparține cinstea oricărei fapte curajoase, a oricărei frumoase lepădari de sine a părinților noștri, a fiecărei pagini frumoase a istoriei noastre; În cele din urmă, poate că a fost o exagerare să ne întristăm măcar pentru o clipă pentru soarta oamenilor, din adâncurile cărora venea natura puternică a lui Petru cel Mare, mintea atotcuprinzătoare a lui Lomonosov și geniul grațios al lui Pușkin Dar pentru toate acestea, trebuie să fim de acord și că fanteziile publicului nostru sunt uimitoare Să ne amintim că la scurt timp după publicarea articolului nefericit despre care vorbim aici, pe scena noastră a fost jucată o nouă piesă Și așa, niciodată un singur popor nu a fost atât de biciuit, nicio țară nu a fost târâtă atât de în noroi, niciodată atâtea abuzuri grosolane nu au fost aruncate în fața publicului - și totuși, niciodată nu s-a obținut un succes mai deplin Este posibil ca o minte serioasă, care s-a gândit profund la țara sa, la istoria sa și la caracterul poporului, să fie condamnată la tăcere, pentru că nu poate exprima prin buzele unui bufon sentimentul patriotic care o asuprește? De ce, atunci, suntem atât de îngăduitori față de lecția cinică a comediei și atât de timizi în raport cu cuvântul strict care pătrunde în esența fenomenelor? Trebuie mărturisit că motivul este că până acum avem doar instincte patriotice Noi încă foarte departe de patriotismul conștient al vechilor națiuni, maturizat în muncă mintală, luminat de cunoștințele și gândirea științifică; ne mai iubim patria la felul acelor tineri care nu au fost încă tulburați de gândire, care încă își caută propria idee, încă caută rolul pe care sunt chemați să-l joace pe scena mondială; puterile noastre mentale nu au fost încă exercitate în lucruri serioase; într-un cuvânt, până astăzi nu am avut aproape nicio muncă mentală Cu o rapiditate minunată am atins un anumit nivel de civilizație, de care Europa se minunează pe bună dreptate Puterea noastră ține lumea în uimire, puterea noastră ocupă o cincime din glob, dar toate acestea, trebuie să recunoaștem, le datorăm doar voinței energice a suveranilor noștri, care a fost facilitată de condițiile fizice ale țării locuite de noi - Fabricați, turnați, creat de conducătorii noștri și de climatul nostru, doar în virtutea smereniei am devenit un popor mare Privește cronicile noastre de la început până la sfârșit - vei găsi în ele pe fiecare pagină influența profundă a puterii, influența neîncetată a solului și aproape niciodată nu întâlnești manifestările voinței publice Dar justiția cere și să recunoască că, renunțând la putere în favoarea conducătorilor lor, cedând naturii țării sale, poporul rus a dat dovadă de o mare înțelepciune, de vreme ce a recunoscut legea supremă a destinelor sale: un rezultat extraordinar al a două elemente de o altă ordine, a cărei nerecunoaștere ar duce la ca oamenii să-și pervertizeze ființa și să-și paralizeze însuși principiul dezvoltării lor naturale O scurtă privire asupra istoriei noastre din punctul de vedere pe care l-am luat ne va arăta, sper, această lege în toată evidenta ei II Există un fapt care domină mișcarea noastră istorică, care trece ca un fir roșu prin întreaga noastră istorie, care conține, ca să spunem așa, întreaga sa filozofie, care se manifestă în toate epocile vieții noastre sociale și determină caracterul lor, care este în unul și în același timp un element esențial al măreției noastre politice și adevărata cauză a impotenței noastre mentale: acesta este un fapt geografic R Aici manuscrisul se rupe și nu există nimic care să indice că a fost continuat vreodată (Aprox I Gagarin)